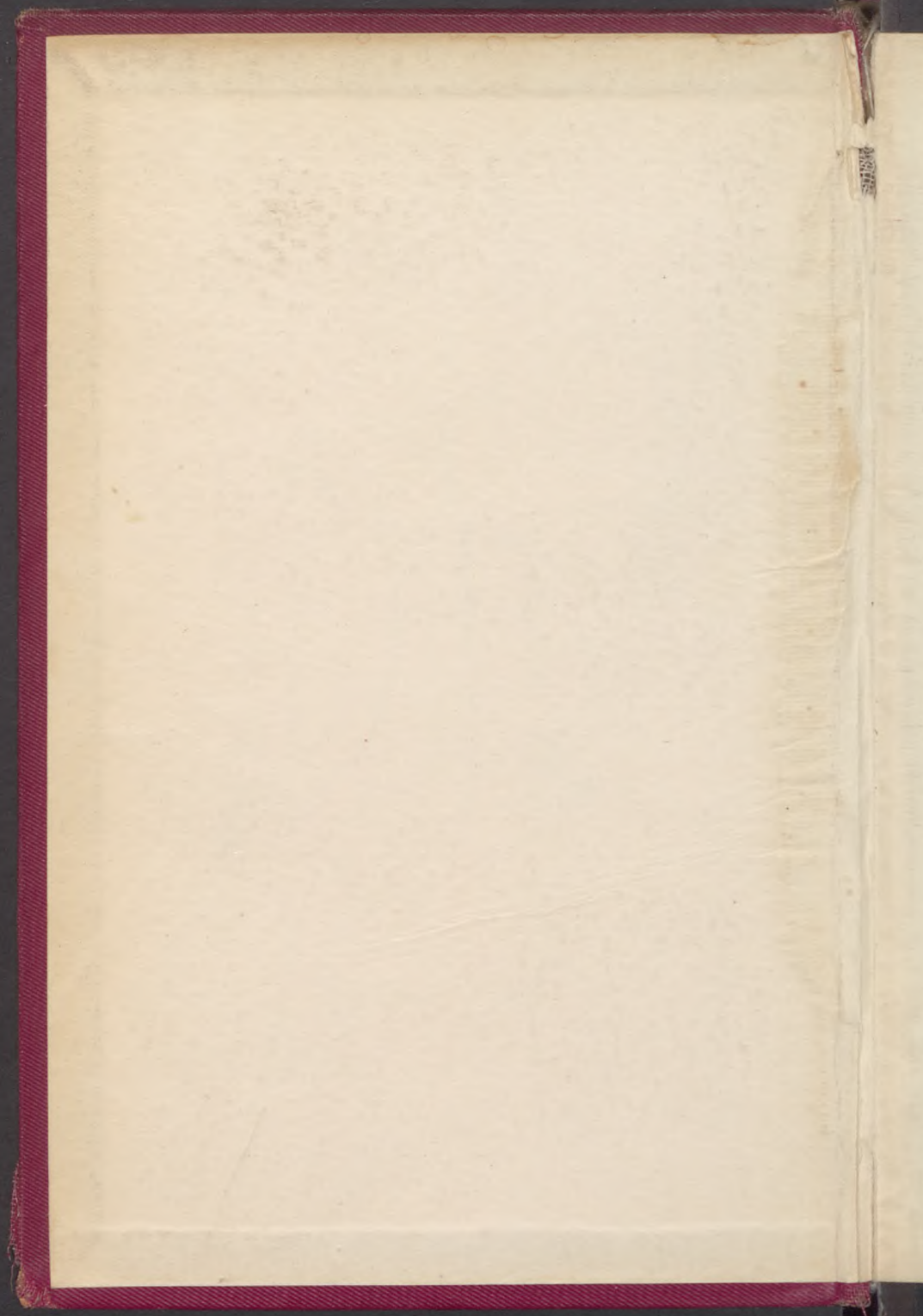
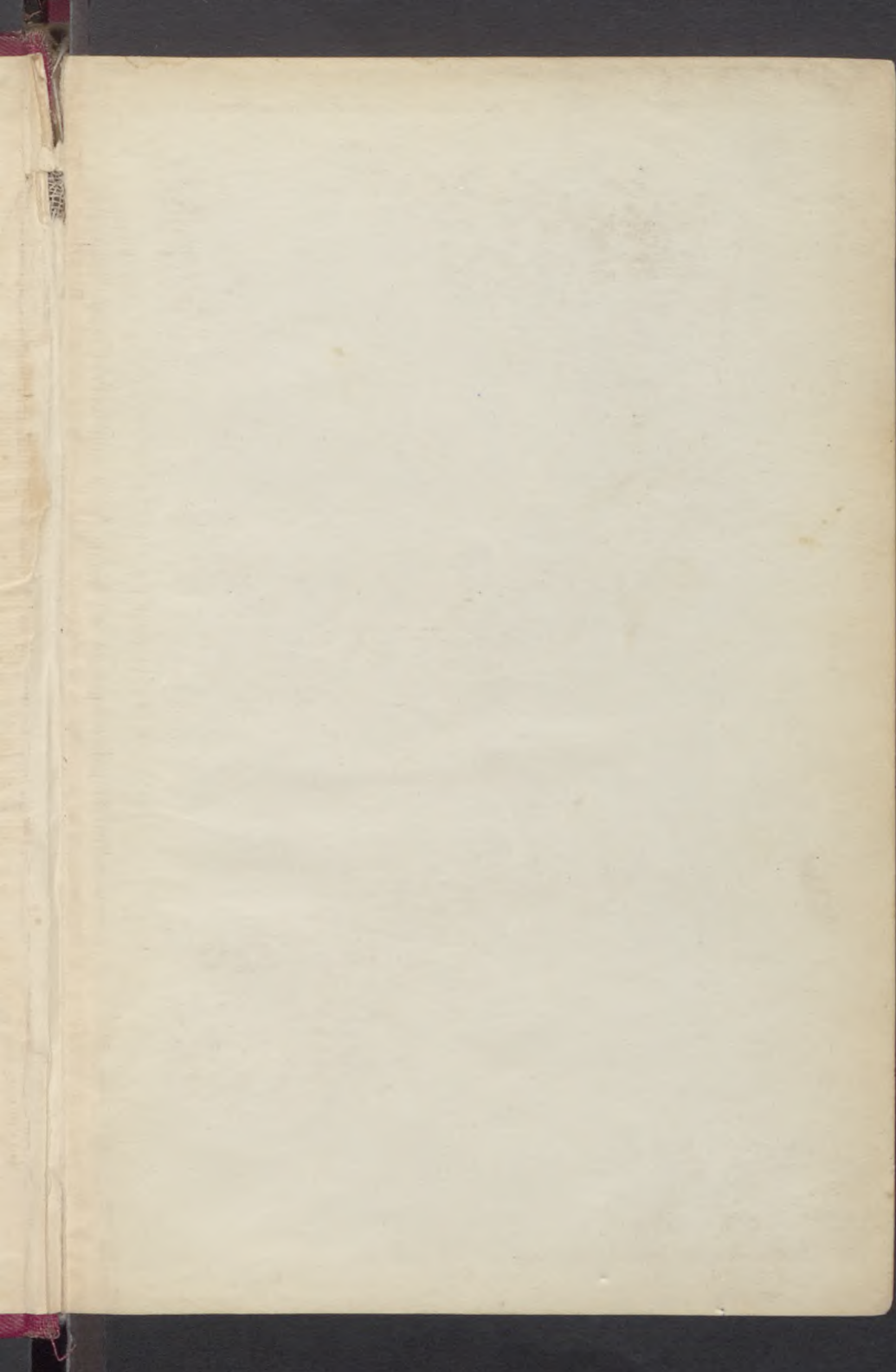

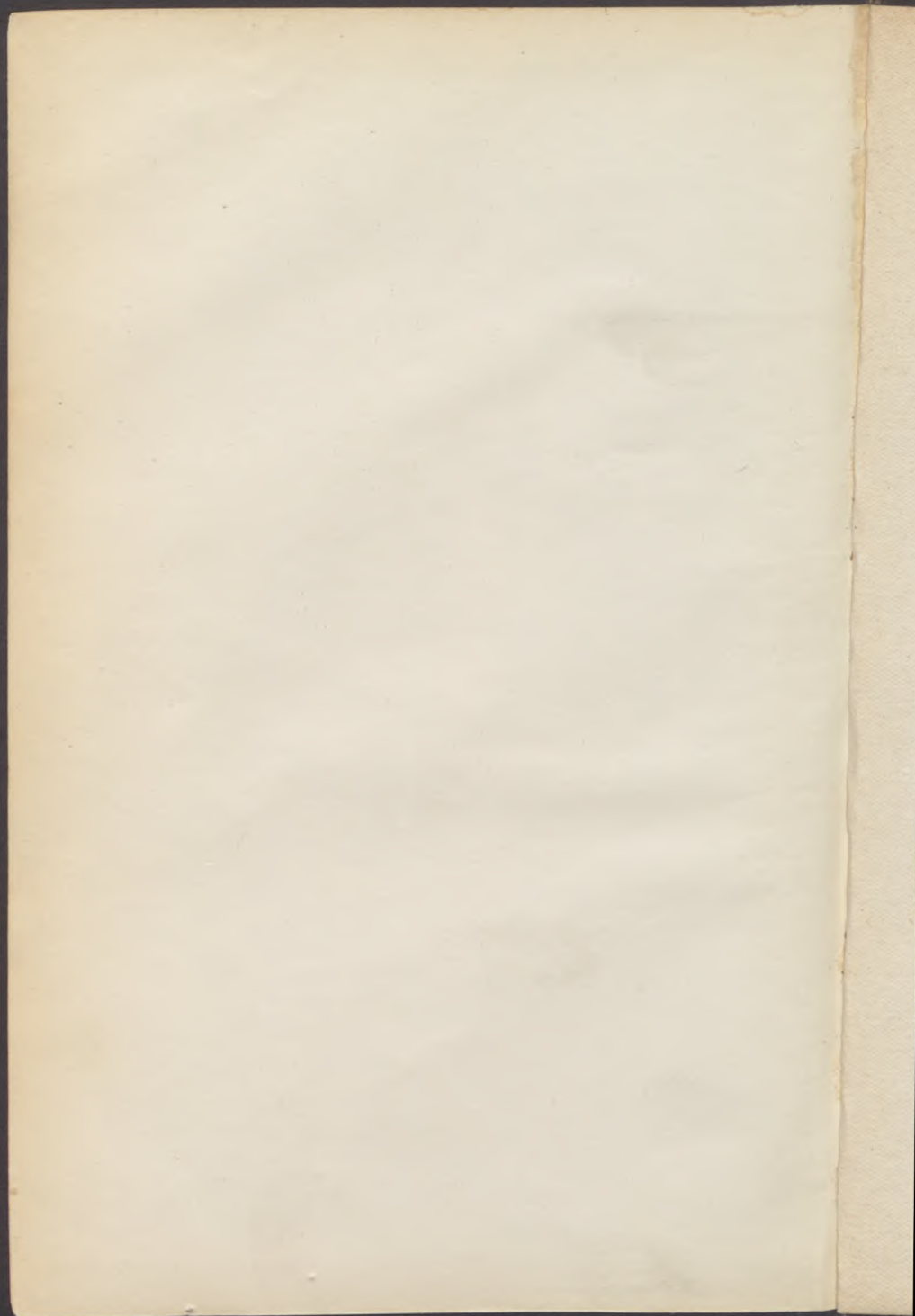
53956

OSZK

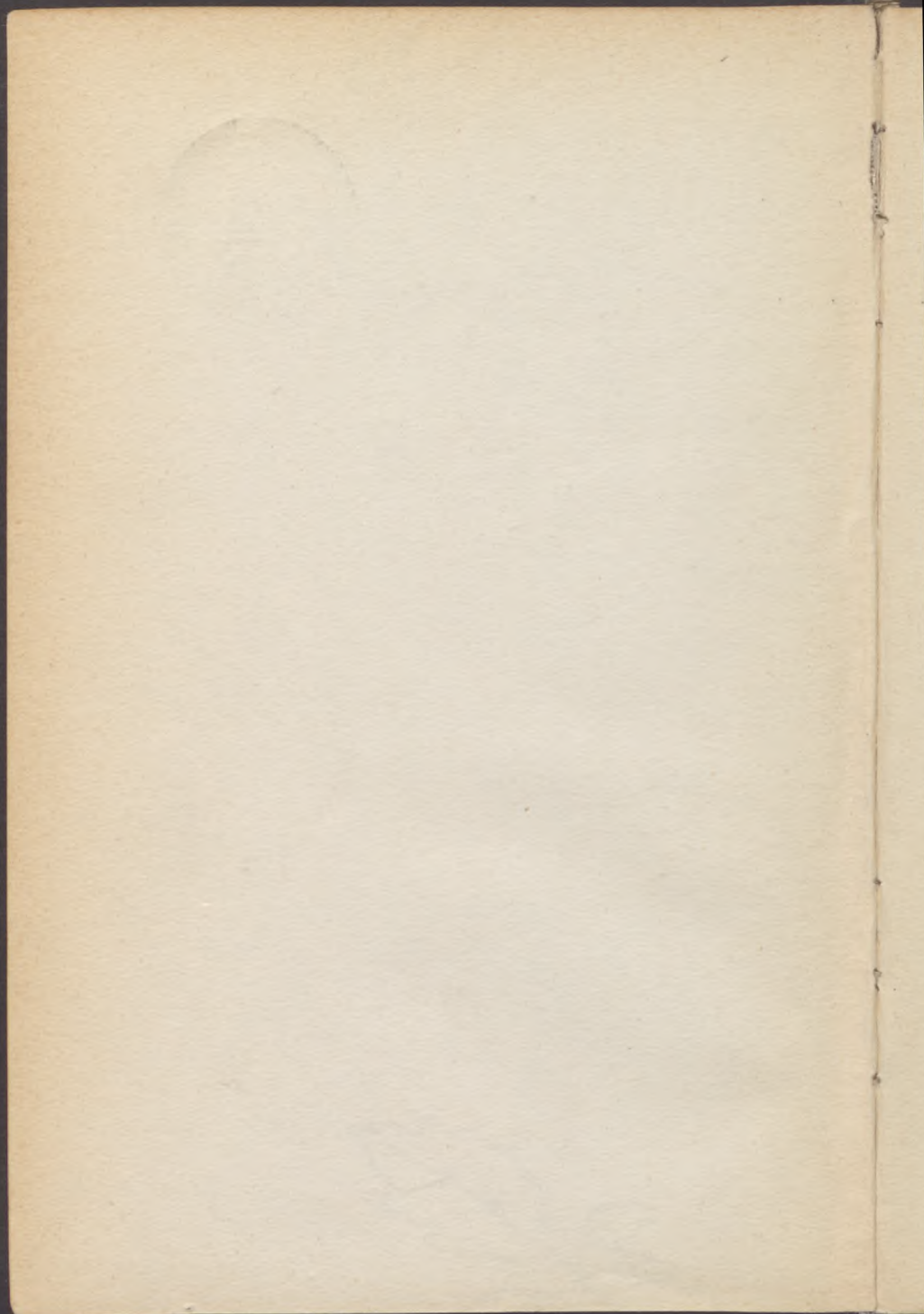

NAGY LAJOS

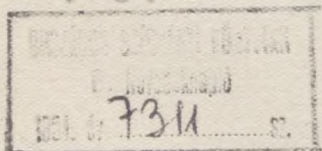
BUDAPEST
NAGYKÁVÉHÁZ

BUDAPEST
NYUGAT KIADÓ ÉS IRODALMI R. T.
KIADÁSA

53 956

~~26.253~~

1.

Naprendszerünk a világűrben van, ez bizonyos, bár hogy a világűr micsoda, azt talán maga Einstein sem tudja.

Naprendszerünk középpontja a Nap. Ez egy óriási izzó gömb s ennek a gömbnek bolygói vannak, melyek a saját tengelyük körül forognak s a Nap körül keringenek.

A bolygók különböző nagyságúak, számuk, ha igaz, kilenc, ezeknek egyike a Föld. A naprendszerünkön kívül eső világ teljesen ismeretlen előttünk, hiszen még azt sem tudjuk, hogy a világűr véges-e, vagy végtelen, de a naprendszerünkön belül való világról is ugyancsak hiányosak az ismereteink. Nem tudjuk például, hogy a Marson, vagy a többi bolygón van-e élet. Az azonban bizonyos, és körülbelül mindnyájunk számára az, hogy a Földön eleven lények élnek, növények, állatok és emberek, sőt az emberek számáról is van megközelítő fogalmunk. Körülbelül kétezermillió él, dolgozik, termel, fogyaszt, élvez és szenved ebből a fajtából.

Magyarország Földünk felületének egy aránylag kicsiny része, területe kilencvenháromezer négyzetkilométer, lakosainak száma csaknem kilenc millió. Fővárosa az országnak Budapest, a Duna mindkét partján, egymillió lakossal; legnagyobb utcája ennek a városnak az úgynevezett «nagykörút» s ezen a nagykörúton tündöklük, él, virul a Budapest nagykávéház. Hogy a

nagykörútnak melyik részén, azt talán nem is szükséges megmondani.

Amit azonban eddig egész önkényes rövidséggel elmondtam, már akörül is vannak némi bajok. (Milesz majd a többivel, amit még el kell mondanom!) A világűr végeességének vagy végtelenségének kérdését már említettem. Hogy öröktől fogva való-e a világ, vagy hatezer és egynéhányszáz éves, ennek a kérdésnek kényes voltára csak célzok. Hogy a föld gömbölyű, hogy a saját tengelye körül fordul minden huszonegy órában egyet s a nap körül kering — ez sem általánosan elismert igazság, mert vannak, akik szerint a föld tányéralakú. Sőt vannak, akik tudják, hogy a föld gömbölyű, forog és kering, — de e tudomásukat titokban tartják s mást tanítanak. Vannak, akik tiltakoznak az ellen, hogy növényt, állatot, embert, csak úgy «élőlények» elnevezéssel egy kalap alá fogjunk. Vannak olyanok is, akik a homlokukat ráncolják, a szemüket félig behúnyják s nehéz gondolatokkal terhesen néznek, amikor olyan szót olvasnak, hogy «termel», s rögtön valami gyanujok támad a szöveggel szemben.

De, miként ha valakit elüt az autó és eltörik a lába, akkor nem az a baja, hogy a segítségére sietők közül az egyik szemfüles embertársa kilopta a zsebéből a pénztárcáját, de még az sem, hogy szerelmese nem válaszolt a legutóbb írt levelére, hanem csakis a lábtörés a komoly baj, legalább egyelőre, — úgy mindazok a bajok, amelyeket a mindenséggel, a Földdel s lakóival kapcsolatban megemlítettem, eltörpülnek a nagy, az igazi baj mellett, amelyet ugyancsak megemlítettem már, amikor azt írtam le a kétezermillió emberről, hogy: szenved.

Az emberek szenvedésében tudtommal senki sem kételkedik. Persze csak addig nem, amíg a szenvedésről csupán általánosságban beszélünk. Mert mihelyt tüzetesen akarunk foglalkozni ezzel a szenvedéssel s kérdéseket vetünk fel, hogy: valóban mindenki szenved-e; egyformán szenvednek-e a szenvedők, vagy

különböző mértékben; életérzésüket a szenvedés határozza-e meg, vagy talán öröm és szenvedés kiegyenlítőn egészíti ki egymást; mindig úgy volt-e, hogy szenvedtek az emberek, vagy csak manapság szenvednek a kelleténél is túlságosan; örökké fognak-e szenvedni, vagy eljön majd egyszer a boldogság kora is; mondom, ha ilyen kérdéseket vetünk fel s a kérdésekre feleleteket keresünk, — akkor már megint bajok vannak s szinte kilátástalannak mutatkozik, hogy a várható feleletek közmegnyugvást keltsenek. Hát még ha a szenvedés okait kutatjuk! Arról meg éppen nem is szólva, hogy mit kell tenni s lehetne-e egyáltalában valamit tenni.

Körkérdéseket nem intézhetünk mind a kétezer-millió emberhez. Ilyesmire talán még a Színházi Élet sem vállalkozhatna. Általános népszavazást sem rendezhetünk a földgömbön s különösen haszontalan lenne valami általános községenkénti nyílt szavazással próbálkoznunk. Valami mód mégis kínálkozik arra, hogy az embereknek a saját szenvedéseikről, illetve az egész emberiség szenvedéseiről való nézeteit megismerjük. Kifejeződnek e nézetek az irodalomban, a hírlapokban, a hivatalokhoz intézett kérvényekben, a magánlevelekben, a beszélgetésekben, az elleshető mozdulatokban, kihallgatható sóhajokban és átkokban, sírásban, komor és riadt tekintetekben, arcjátékokban, vállrándításban, alvás közben végzett forgolódásban s nyögésben. Mindezeknek a jeleknek, megnyilvánulásoknak, bizonyítékoknak felületes ismerete után is meg lehet állapítanunk, hogy: az emberek szenvednek; nem egyformán, hanem ki jobban, ki kevésbé, de sokan vannak olyanok is, akiknek az élete, talán túlzás nélkül, egyetlenegy hosszú szenvedés. Kevésbé bizonyos, de valószínű, hogy az emberi szenvedés az utóbbi egy-két évtized alatt felfokozódott. És úgylátszik, hogy az emberek maguk a szenvedéseik összességét úgy nevezik, hogy: nyomorúság. A tudományosabbak a gazdasági élet válságáról beszélnek. Vannak olyanok, akik a gazdasági viszonyok fontosságát tagadják s mást, pél-

dául az emberi lélekben beállott bomlást emlegetnek. Akadnak, akik világrendi törvénynek állítják, hogy az emberek nem lehetnek egyformán boldogok s átlagban mindig is boldogtalanok lesznek, bármilyen külső körülmények közt is, — az ilyen nézetet vallók, s ez nem érdektelen, leginkább csak azok közt találhatók, akiknek aránylag jól megy a soruk. (Lehet, hogy a nyomorban sínylődők nem is képesek tárgyilagos gondolkodásra.)

No de mindegy, vitára itt csak az okvetetlenkedők hajlamosak. Legyünk a föld bármely pontján s nézzünk szét bármilyen kis körben, a nyugodt, esetleg derűs felszín mögött is nagymennyiségű jajra bukkanunk. Menjünk be akármikor, mondjuk ezerkilencszázharmincöt július harmadikán este a Budapest nagykávéházba. Ez egy előkelő kávéház. Szép, nagy, villanyfényes, tiszta, jó, óriási ablakkal, — minden kedvezőt el lehet róla mondani. Hogy drága, az is csak azt jelenti, hogy kifogástalanul finom benne minden. Az alakja olyan, mint a nyomtatott L betűé. Persze nem mint egy közönséges L betűé, hanem mint egy stilizálté, olyané, amelyiknek mindkét szára igen vastag, de különösen az alsó, fekvő szára. Ebből az L betűre való utalásból már tudni lehet azt is, hogy a kávéház sarokházban van. Igen, a hosszabbik keskenyebb részének az ablakai egy mellékutcára nyílnak, a szélesebb rövidebb részéé pedig a körútra. Július harmadikán nyár van, meleg van, a déli hő a Meteorológiai Intézet jelentése szerint — benne áll az esti lapokban — harminc Celsius-fok volt, a kávéház ablakainak nagy része tehát nyitva van, sőt a körúti rész nagy nyitott ablaka most az ajtó, a bejáró. Hétköznapi, szerdai napon, kevesen vannak a kávéházban. Annál jobb, legalább könnyebben áttekinthető az a negyvenegynéhány ember, akik közül harminchat a terraszon ül.

Melyiken is kezdjük, a kedves vendégek közül?

Mindjárt a rendes ajtó mellett, amelyet most akár be is zárhatnának, egy nő ül egyedül, egy falhoz illesztett kis asztalkánál. A nyitott ablakon keresztül vára-

kozón les ki a körútra. Már jóideje. Vár valakit s az késik, talán el sem jön. Milyen kellemetlen, sőt több annál, fájdalmas. A nő egy csöppet sem szép s bizony az ilyen nőkkel könnyebben megesik, hogy akit várnak, az nem érkezik meg. Pedig talán a fagyaltot sem tudja kifizetni, amit két órával ezelőtt rendelt s evett meg.

Egy kuszálthajú szőke fiatalember az egyik oszlop aljában ül, ugyancsak egyedül. A kabátját levette s egy szék támlájára terítette, pedig az inge a vállán, tehát nagyon is látható helyen, szakadt. A papa nem ad elég pénzt ingre. Már pedig aki a kávéházban leveti a kabátját, annak igénye van arra, hogy az inge finom legyen, tiszta legyen és főleg hogy ép legyen. Ez így van, erről kár vitatkozni. Különben is az embernek minden szépre és jóra igénye van. A fekete-kávé legyen kitünő, a kiszolgálás gyors és udvarias, az ívlámpák ontsák pazarul a fényt, hogy könnyen, a szem erőltetése nélkül lehessen olvasni. A fiatalember olvas. Travennak a *Halálhajó* című regénye fekszik előtte nyitva. Éjszaka olvas, mert nem szeret, nem is tud korán lefeküdni. Természetes, hogy felkelni sem szeret. A munkával is baja van tehát. Élni pedig kell, sőt jól kell élni, ehhez pénz kell, sok-sok embernek kell a pénz, mindenkinek kell a pénz, — az apák, anyák pedig mind nehezebben adnak fiatal s kevésbé fiatal gyermekeiknek pénzt. Jellemző a közállapotokra, hogy amikor itt a *Budapestben* egy nyomorral küzködő házaspárról volt szó s valaki azt a kérdést tette fel, miért nem mennek haza a szüleikhez, a helyettük panaszkodó így válaszolt: mert már azok is hazamentek az ő szüleikhez. Talán fantasztikusan hangzik, de úgy van, hogy az életet másképp nem is lehet zavartalannak elképzelni, mint hogy mindenkinek a szülei adják a pénzt.

Ez a Traven-regény különben semmi más, mint pokoli gyötrelmek sorozata. Egy emberről szól, aki elvesztette az iratait s emiatt kiesett az emberek közösségéből, egy rozoga hajóra kell matrónak beállnia, ezt

a hajót a tulajdonos részvénytársaság halálra ítélte s arra szánta, hogy hajótörést szenvedjen, mert így kifizetik érte a biztosítási összeget. A kuszahajú fiatalember falja a regényt, mintha a maga boldogtalansága még nem lenne neki elég s minél többet akarna ahhoz fölvenni. (Az előbbi olvasmánya a Raszkolnyikov volt, mellyel már negyedszer gyötörte meg önmagát.) Éppen annál a résznél tart az olvasásban, melyben a regényíró a halálhajó fűtőinek gyötrelmes munkáját írja le. Napi tizenhat óra a munka, észbontó hőségben, az izmok szakadatlan végső megfeszítésével; kicsiny és szennyes a fekvőhely, kevés és undok a táplálék, kegyetlenek a társak, vérszopó a parancsnok, távozásra, szökésre, menekülésre semmi kilátás.

A kuszahajú fiatalember érzékeny olvasó, de a képzeletében átélt szenvedések nem csökkentik a valóságos szenvedést, mellyel őt magát is sújtja a hőség. Hőség, szörnyű hőség van a világon, a városban, a kávéházban, a *Budapestben*, ebben az átkozott kemencében, a Traven hősége plusz ez a harminc fok, ami valósággal van, mindez együtt már elviselhetetlen, ő dehogy is lehet hazamenni és lefeküdni, még kevésbé mint télen, vagy bármikor máskor. Gyalázatos sors! Most neki a norvég fjordok mellett kellene hajókáznia, s nem halálhajón, hanem luxuscőzönsön, első osztályon, legalább szeptemberig.

Egy másik ember, kövérekés öregedő férfi, csirkét rendelt kompóttal s azt falatozza buzgón és élvezettel. Ha még néhány évizeden át így pótvacsorázik, szép kort ér meg. Igen ám, de semmi bizonyossága nincs afelől, hogy ez az élvezetes pótvacsorázás akárcsak néhány esztendőn át is zavartalanul folyhat. És az ő számára ez a baj. A biztosság hiánya s hogy e hiányról tud. Ezért van az, hogy néha valami keserű íz vegyül a kompót édességébe s ha rá is eszmél, hogy ez a keserű íz képzelődés, mert a kompót jó, azért ha valakihez szólhatna, valahogy így fejezné ki magát, zsidó létére: Da ist der Hund begraben!

A terraszon például egy olyan férfi ül, aki ma

este veszett össze a feleségével s vonagló szívvel bámul bele az utcába, a körútba, persze hogy abban az irányban, amerre lakik, ahonnan eljött, ahová most már — így érzi — nem mehet többé vissza, ahol a felesége most, a gonosz, csöndesen, bűnbánóan sirdogál. Egy szép utcai lány lejt el a terraszc elött, mutatja, kelleti magát, tekintete találkozik az otthonából emigrált férj tekintetével, de már el is néz, mert a prostituált nők emberfeletti érzékével a pillanat századrésze alatt fölmérte a valóságot: búval bélelt ember, valami baja lehet, annak most ő nem kell. Pedig szükség lenne az üzletre, mert drága a selyemharisnya és sok a versenytársnő.

A terraszon egy öregasszony is ül, asszonylánnyal és annak a férjével, szóval a vejével. A házaspár anyagi sorsa ingadozik, nem akarják tovább tartani a mamát, a mama megtette kötelességét, a mama mehet; a mama ezt sejti és mostanában mindennap sír. Az öregasszony különben egyetlen a terraszon, akinek tekintete megakad a kis jeleneten, mely közel a terraszhoz játszódik le. Egy piszkos, rongyos, szőrös emberi szörnyeteg, sötéten riadt tekintettel, vörösen kifordult szemhéjakkal, törten és álmosan, eldobott cigarettacsutkákat szedegetett föl a járdáról s mikor már nem látszott zsákmány, odasompolygott a közeli utcai padhoz s leült rá. A padon egy elegáns prostituált hűsölt, persze csak olyanformán, hogy lengén volt öltözve s egy kis papírtálcával, valami cukrászdából valóval, legyezgette magát. A csutkagyűjtő illedelmesen a pad végén telepedett le, a prostituált villámgyors undorral húzódott el a középről a pad másik végébe, de azután békésen megfértek az egyetlenegy ragyogó holdfényes égbolt alatt. Néhány percre. Mert megérkezett a padhoz a rendőr. A prostituáltat hagyta, neki szabad, de a csutkagyűjtőbe belekötött. A csutkagyűjtő fölállt, nehezen állt föl, messziről is láthatón makogott, zavart mozdulatokat végzett, a zsebéből papirosokat kotort elő, — tehát még sem tartott ott, ahol Traven hőse — mutogatta, magyarázta azokat a

rendőrnek, a rendőr a lámpa felé tartotta a papirokat, mintha holmi víznyomást keresett volna rajtuk, végre is visszanyomta az okmányokat a csutkagyűjtő kezébe, de kezének egy határozott lendítésével tovaűzte a csutkagyűjtőt; neki talán nincs lakása, ő fáradt és álmos, és gyenge, az ő szeme, ahogy leült máris lera-gadt, neki nem szabad a padon pihennie.

Az öregasszony az egész jelenetet látta a terrasz-ról, mintha hallotta is volna, s szívét szorongás fogta el. Hátha ő is ilyen sorsra kerül. Mert, ha mindent jól meggondol, kerülhet. Igen, kezd bomlani a jólétben élők biztossága. Lazul a régi formula, amely így hang-zott: mindenkit érhet baleset, rajtam kívül.

Egy kopottruhás ifjú siet a körúton, éppen a Budapest nagykávéház irányában. Révedező tekintetében belejátszik a kis jelenet, a csutkagyűjtővel, a prostituálttal és a rendőrrel, de tudomására mégsem jut, az ő elméjét másféle, sokkal komolyabb dolgok foglalkoztatják, az ilyesmi neki meg sem kottyánhat. Neki nem kellene már apró emlékeztető jelek, ő nagy egészében régen megérezte már az egész világot s már hetekkel ezelőtt arra a végső elhatározásra jutott, hogy: itt tenni kell valamit!

Itt, — ezt úgy kell érteni, hogy ott ugyan, ahol az ember éppen van, földrajzilag egy csekély kis körben, de az egész városra, az egész országra, az egész világra kihatóan. Abban a kis körben, mely nem nagyobb, mint amekkora területet szabad síkságon az ember tekintete bejárhat, benne van az egész nagy világ. A kis kör szerves alkatrésze a nagy világnak s annak minden tulajdonságát magában foglalja. A nagy világ bent van a Budapest kávéházban is. Minden eseménye ott benn is folyik, mert tudomásul vehető, szinte érzékelhető. Egy úr már órák óta az ujságokat olvassa. *«A budafoki posta pénztárosa a vonat elé vetette magát Lefejezték a mozdony kerekei.»* Lám, valami, egy való-ságos lefejezés a nagy világból, ha mindjárt csak a szomszédból is. A mozdony kereke elvágta a nyakat, a törzset végtagjaival együtt a sinék közé lökte, túrta,

tépte tovább, a fej pedig, mint egy labda, legurult a föltésen. *«Harmadszorra sikerült halálba mennie a boldogtalan asszonynak.»* Mindkét eset egy reggeli napilap első oldalán. Muszáj látni, tudomásul kell venni, nem lehet előle kitérni. *«Terrorizálják a szocialisták a csepeli munkásokat. Véres verekedések és rendőri előállítások a csepeli sztrájk frontján. Aki dolgozni mer, az halálja.»* Így a másik lap, ugyancsak az első oldalán. Egy cikk a harmadik lapban: *«Magyarország pénzügyi helyzete.»* Vajjon milyen lehet? Különös világ, még talán az is lehetséges, hogy: nem rossz. *«Lloyd George szerint sokkal rosszabbul áll a béke ügye, mint ezerkilencszáztizennégyben.»* Ha valaki kíváncsi Lloyd Georgera, bozontoshajú művészfejére s a mosolygó arcra, mellyel ezt mondja, talán a képét is megtalálja valamelyik képeslapban. Ez a körisme különben már a nagyvilágra vonatkozik. Mindjárt át lehet tekinteni, — ha már olyan rosszul áll a béke ügye — az úgynevezett gyújtópontokat is. Keletsibériai feszültség; olasz-abesszin viszály; német fegyverkezés — és még néhány tucat. *«Lesz-e háború Abessziniában?»* *«Páris nyugtalan a lengyel külügyminiszter berlini útja miatt;»* *«A légvédelem és a felsőház,»* *«Torok és könyök helyett az önzellenséget kell érvényesíteni, hirdeti a reformnemzedék országos szervezete;»* *«Hitler kancellár és Beck lengyel külügyminiszter Berlinben temetik a keleti egyezményt;»* *«Kenyeres-Kaufmann Miklóst ma kihallgatták az ügyészségen.»* Még ez is! És mindezen nem változtat, nem segít, hogy: *«Belvárosi elegáns masszírozó szalonban gyögmasszázs, modern villanykezelés, manikűr is. Ferenciek-tere huszonkettő, félemelet hét.»*

Igazán érthető, ha *«középkorú úriember diszkrét, kellemes barátságát keresi szórakozás céljából úriaszszony. Szolid harmincnyolc, jelige fiókkiadóban.»* Vagy: *«Kimondottan szép úrilány ismeretségét keresi úrifü week-endhez, tánchoz, huszonháromig. Poéta jeligére a fiókkiadóban.»*

Az ujságolvasó úr már elfáradt az olvasásban, s a

képeslapoknál tart. Az Illustration-ban egy csoportkép, őt urat ábrázol, akik gondterhes arccal ülnek egy kis kerek asztal körül, köztük Eden és Laval. Egy másik képen nyájasan kövérkés ember, a francia akadémikusok díszes formaruhájában, egy asztalka mellett ül, jobbkeze vastag könyvön nyugszik, nyilván valami nagy hasznottevő tudós ő: *Franchet d' Esperay marsall*. Szinte hallani a marseillaisét, melyet akkor játszott a zenekar, mikor őt, a tudóst, az akadémia tagjai sorába iktatták. Ismét más kép: «*Brueghel Lakodalmi tánc*»; a Berliner Illustrierte Zeitung-ban Hitler, rohamsisak, gázmaszk, két zsíríf féltékenységi harca.

Egy másik képeslapban házak, kertek. Micsoda remek kertek, villák, paloták, lakásberendezések is vannak a világon! Az a szerencsétlen csutkagyűjtő talán nem is tud róluk. Lám, ezt meg lehetne tenni: be kellene őt hívni s megmutatni neki ezeket a képeket. Hadd gyönyörködjék bennük ő is. Hiszen talán még az ilyen embernek is van művészi érzéke. A Sourire-ban remek meztelen nők! Mell-, comb-, váll-, kar-kiállítás, mindenestre legelészhet a szem. Az Ojságban finom viccek: «*A Kohn odamegy a Grünhöz a kávéházban és azt mondja neki: Te Grün, hallottam, hogy nemrég tízezer pengőt örököltél. Nem akarsz velem társulni? Az attól függ, — feleli Grün — hogy miről van szó. Egy remek üzletről. Nyissunk ketten egy bolhacirkuszt. Egy bolhacirkuszt? Igen. Te adod a pénzt és én a bolhákat.*»

Hát itt tenni kell valamit. Nincs kizárva, hogy igaza van annak a kopottruhás fiatalembernek, aki a csutkagyűjtő, a rendőr és a prostituált mellett közönyösen elsietve befordult a Budapest nagykávéházba, a kávéház mélyén leült egy asztalhoz s feketekávéát rendelt, miközben agyát az a gondolat töltötte meg — ha nem is egymagában, hanem egy másik mellett, amelyről még majd szó esik — hogy: itt tenni kell valamit.

De mit?

Mit kell tenni és mit lehet tenni?

Mit lehet tenni az ágyúk és tankok ellen? Mit a

japánok, az oroszok s a csutkagyűjtő ellen, vagy akár a csutkagyűjtőért? A rendőr ellen, a prostituált ellen, vagy értük? A Brueghel-kép ellen, Az Ojság vice ellen, a Budapest nagykávéház ellen, a feketekávé ellen, vagy éppen a feketekávéért? Az öregasszonyért, aki a csutkagyűjtő sorsára juthat. Meg amiatt, hogy a szegény nő, az ajtó mellett, hiába várja, azaz várta a férfit, — mert éppen most állt fel és megy el, a ruhája túlegyszerű, szinte proletáros, nem ilyen elegáns kávéházba való, de a fagylaltot ki tudta fizetni. (Lám, néha hiába aggódik az ember!)

Mit lehet tenni azért, hogy a szakadtingű, kuszhajú fiatalember csakugyan elhajókázhasson a norvég partokhoz, vagy pedig itt maradjon, de feküdjön le esténként rendes időben, keljen korán s dolgozzon. Büki Lujza szövőgyári munkásnő heti keresete tizenkét pengő és huszonnégy fillér — hogy ez ne legyen. Hogy ne létezhessen halálhajó. Ó, de ha még hozzácsapjuk, hogy Hanka Jánosnak a heti keresete nulla, hogy Schwarz S. Gerő úrnak a havi keresete ötezer pengő.

Mit kellene és mit lehetne itt tenni?

Egyet. Csakis ezt az egyetlenegyet.

Lapot kell indítani. Egy új lapot!

2.

A kopottruhás fiatalember, név szerint Terebes Béla, már hetekkel ezelőtt elhatározta, hogy új lapot indít. És most, éjfél tájban, azért jött el a Budapest kávéházba, mert találkája van két másik fiatalemberrel, akiknek gondolkozása hasonló az övéhez s akik ugyancsak lapalapítási terveket forgatnak a fejükben.

De micsoda lapot kell indítani?

Csakis forradalmi. Mert forradalom nélkül a társadalom, amely ugyebár fenéig romlott, nem tud és nem akar megváltozni.

És mit értünk forradalom alatt?

Csakis a proletárok forradalmát. A dolgozók harcat a kizsákmányoló kapitalizmus ellen s e harc diadalát az átkos rendszer fölött.

Éjfél van, a találka forradalmi lelkű fiatalemberek részéről kissé késői. No de így éjjel jobban meg lehet bújni egy nagy, elegáns, világiás kávéház belső, néptelen üregeiben.

Terebes megérkezése és helyetfoglalása részeire bontva így történt: belépett a kávéházba, szétnézett, a terepet első tekintetre kiválóan alkalmasnak találta, elsétált a mellékutcai szárnyon — a nagy L betű hosszabbik szárán — egészen a telefonfülkéig és ott leült egy kis asztalhoz, mely fölött még nem is égett a vilamos gömb; megnézte a zsebóráját, tizenkettő már elmúlt három perccel, arra gondolt, hogy a másik kettő már itt lehetne, de baj nincs, mert egész bizonyos, hogy jönni fognak; a pincérnél feketekávé-t rendelt, de közben a nadrágzsebébe nyúlt s tapogató szemlét tartott egyetlenegy pengője fölött, amit még délután kért asszony-nővérétől, lapalapítási célra.

Amikor megérkezett a feketekávé, Terebes lassan kanalazni kezdte azt és várakozóan, de nem nyugtalanul nézett afelé a körüti nagy ablak felé, mely most bejáróul szolgált. Nézett s nem látott semmit, mert hiszen még nem bukkant elő a másik kettő. Már pedig számára most a nagy ügyn kívül semmi sem létezett. Ha hirtelen valami különös dolog, valami gyilkosság történt volna a kávéházban s később neki is tanuskodnia kellett volna, minden lehetséges kérdésre csak ennyit tudott volna felelni: Éjfél előtt indultam el a Hollán-utcából, hogy tizenkettőre a Budapestbe érjek; a körúton mentem, betértem a kávéházba, tizenkettő múlt három perccel, amikor már ültem egy kis asztal mellett s azután feketekávé-t rendeltem és figyeltem, hogy jön-e Halas és Gerlei.

Igen, ő a Hollán-utcatól a Budapest kávéházig nem látott és nem hallott semmit, nem tudta, hogy sokan járnak-e a körúton, vagy kevesen, nem vette észre,

hogy meleg van, nem figyelte meg, hogy világít-e a hold s ragyognak-e a csillagok, nem hallotta, hogy a Royal-szálló kertjéből dzsessz muzsika harsog, zeng és bugyborékol bele a környékbe, nem észlelte, hogy a villamosok még járnak, nem látott egy szép nőt sem, — pedig százat is láthatott volna —, padonalvót sem látott, húsz-huszonöt nagytestű német vasutas mellett haladt el, akik most vendégek Budapesten, azokat sem vette észre, nem fogta fel szeme az Oktogonon a Mályva-szappan villamos reklámjának tündöklését, nem állapította meg, hogy egy körúti zárt kapu előtt áll s csendesen sirdogál egy kis cselédleány, akinek a baján valami derék ember talán segíthetett volna, nem látta, hogy a *Budapest* terrasán vendégek ülnek, fogalma sem volt róla, hogy sokan ülnek-e, vagy kevesen — ha egyszer nem is látta őket —, ő a lapalapítás szükségszerűségén kívül csak azt tudta — és ez az a másik gondolat, ami agyát szintén betöltötte —, hogy Feldheim egy elvetemült, becsstelen, gyalázatos, piszkos, buta, gaz trockista, aki ilyenformán a proletáriátus legveszedelmesebb ellenségei közé tartozik, veszedelmesebb mint egy nyugalomba vonult s egyelőre várakozó állásponton levő fehérterrorista, veszedelmesebb a polgári társadalom bármely hatalmi állást betöltő közfunkcionáriusánál, veszedelmesebb a polgári íróknál, a papoknál, a tudósoknál, de talán még a pszichanalitikusoknál is, akik pedig a legveszedelmesebbek, mert a történelmi materializmus társadalomszemléletét nem méltányolván olyanféle tévtanokat hirdetnek, hogy például, ha egy nő kilép az utcára s akkor a szabad tér láttára szörnyű félelem fogja el, oly szörnyű, hogy a szíve elszorul, a lélekzete elakad, a pulzusa szaporán ver, az egész teste remeg, az arca elsápad, a bőre izzad, a térdjei megrogynak, megáll s nem tud előre lépni, ha pedig erre erőltetik, akkor félelmében még talán az eszméletét is elveszti s ott omlik el a járdán, — hogy ennek s az ehhez hasonló jelenségeknek nem tisztára gazdasági okai vannak.

Igen, még egyszer, de még nem utoljára és soha-

sem elégszer, Feldheim egy tudatlan, ostoba, rossz-hiszemű gazember, közveszélyes trockista. Ez elvégeztetett, ez kétségtelenül megállapítható. Az új lap egyik első feladata lesz leszámolni Feldheimmel, leleplezni őt, átadni a közmegevetésnek s a nagy proletár-átokkal szüntetni.

De már meg is érkezett Halas és Gerlei. Befordultak a kávéházba s mintha csak tudták volna, hogy hol kell keresni Terebest, tétovázás nélkül tartottak a kávéház mélye felé, a telefonfülke irányában. Mindkettő húszegynéhányéves legény, az egyik nem visel kalapot, nagy bozontos haja van, az arca beretvált, a szemén feketekeretes pápaszem, kezében dagadt aktatáska, — ez Halas; a másik kistermetű sovány, csapottvállú koravén gyermek, hegyes kis fekete bajusza van, ruhája rendes, kezében egy könyv s néhány füzet, — ez Gerlei.

— Szervusz — mondják Terebesnek —, szervusz, — hangzik a válasz, kezelnek s leülnek.

Mialatt a pincérrel tárgyalnak s egy feketében — ezt Halasnak — és egy kristályvízben — ezt Gerleinek — megállapodnak, egy nagytestű, pocakos, bajszos, feketeruhás férfi ballag végig a kávéházon, fején fekete keménykalap, a kezében vastag, fogantyús bot, leül a szomszédos asztalhoz, úgy, hogy éppen szembe fordul a három ifjúval, ő is feketekávét rendel, a zsebéből noteszt vesz elő, azt leteszi az asztalra, azután a külső kabátzsebéből egy gyűrött újságot húz ki s azt kitevítve, mint egy spanyolfalat, maga előtt tartja.

— Elvtársak! — kezdi Terebes, csengő hangon, tisztán mondva ki a szót, mintha a feketekalapos nagybotosnak is szánná. — Tudjátok ugye, hogy miről van szó.

A másik kettő hallgat, hogy hát igenis tudják.

— Lapot kell indítani.

Halas nagyot bólint, jelezvén a szöveget: de még mennyire!

— Itt a tizenkettedik óra!

— Már el is múlt — mormolja Gerlei.

Kis szünet, Terebes erőt gyűjt. Azután:

— Mindenekelőtt azt kell megállapítanunk, ki szerkessze a lapot, melyet csakis én szerkeszthetek.

— Miért éppen te? — s Halas gúnyosan mosolyog, mint aki rögtön átlát az ilyen individuálista megnyilatkozáson. — Elvégre a proletáriátusnak magának kell meghatároznia, hogy kit óhajt szerkesztőnek. Szerintem a döntést ebben a kérdésben a proletáriátusra kell bízni, mert én egyáltalában nem zárkózom el attól sem, hogy én szerkeszsem a lapot.

Gerlei nyugtalanul szól közbe:

— Az még egyáltalában nem bizonyos, hogy neked kell-e a szerkesztés elől el nem zárkóznod, vagy nekem. Én természetesen csakis azt tartom helyesnek, ha a lapot én szerkesztem. Mert a proletáriátus az én nevemet ismeri, rólatok ellenben nem is tud.

Heves vita indul meg arról, hogy ki szerkessze hát a lapot. Kollektív szellemben csakis akkor járunk el, ha a lapot én szerkesztem, — mind a háromnak külön-külön ez a véleménye. Halas Marx Károlyra hivatkozik, Gerlei pedig Leninre, akit — óvatosságból, megszokás alapján — Iljics Uljanov Vladimir néven említ. Érveik azonban súlytalanoknak bizonyulnak Terebes egyetlen ellenérvével szemben: ő a nővérétől, aki egy polgári orvos neje ugyan, húsz pengőt kap a lap céljaira, s ez az összeg lehet majd az alapja annak a tőkének, melyre az első két-három számhoz feltétlen szükségük van. (A többi szám már oly sok példányban fog elkelní, hogy a lap fennmaradása biztos.)

Terebes kijelenti, hogy a húsz pengőt csak abban az esetben veszi igénybe, ha ő lesz a szerkesztő. Ez ellen nincs érv, megállapodnak tehát abban, hogy máris Terebes szerkeszti a lapot. Gerlei egyszer-kétszer úgy is szólítja, hogy: szerkesztő elvtárs.

Már most mi legyen a lap címe?

— Vörös csillag! — ezt Halas ajánlja.

A másik kettő elveti az ajánlatot s maga Halas is lemond eszméjéről. A lapnak nem lehet olyan kiáltó címe, mely az avatatlanok számára is elárulja a lap cél-

jait. Ugyanezen okból vetik el a következő címeket: Oroszország, Vörös zászló, Vladimir nyomdokain, Proletárökök, Cián, Forradalmi Front, Keleti Fény.

Halas a Vörös trikolórt is ajánlja, de Gerlei gúnyosan nevet s felvilágosítja Halast, hogy ez a szó «trikolór» már maga három színt jelent, vörös trikolór tehát nincs. Halas viszont gúnyosan nevet Gerlein s végtelenül lenézi őt, mert aki ilyen marhaságokat tud, az csakis egy rothadt intellektuel lehet.

Legalkalmasabbnak látszik a Keleti Fény. De ebben meg aggályos a: Keleti. Mindenki tudja, hogy ez célzás Oroszországra, amely a tulajdonképpen, vagyis a polgári Európától keletre fekszik.

Legyen azonban a cím Északi Fény! Ez enyhébben hangzik, viszont az utalás Oroszországra ebben is megvan, mert, mit tesz Isten, Oroszország Középeurópától északra is fekszik, legalább is északkeletre. Szükség esetén arra lehet hivatkozni, hogy az északi fény természeti tűnemény.

— De meg arra is, hogy az északi államokban a demokrácia van uralmon.

— Ez már oportunizmus lennel

Lett tehát a cím: Északi Fény.

Hát, kissé túlságosan megalkuvó cím, kompromisszumos, meglátszik rajta, hogy Gerlei ajánlotta, aki tavaly még szociáldemokrata volt, két évvel ezelőtt anarkista, azelőtt l'art pour l'art-ista, s hónapok múlva lesz csak fasiszta, addig pedig, hogy neokatolikussá váljon, még két év is eltelhet.

Miután biztosítottak látták az alaptőkét s miután a két legfontosabb kérdésben megállapodtak, abban, hogy ki legyen a szerkesztő s mi legyen a lap címe — elhatározták, hogy feloszlának és hazatérnek. Fizettek. Terebes a pengőjével fizetett — fene drága kávéház, egy fekete a borraivalókkal együtt egy pengő, a kapupénzzel adósnak kell maradni —, Halas egy ötpengőssel fizetett, Gerlei pedig olyképpen, hogy oda szólt Halasnak: vedd hozzá az én kristályvizemet is. Ez Halasnak nem tetszett — a pumpolás kispolgári szokás!

— de nem ellenkezett, kifizette a kristályt is, különös tekintettel arra, hogy az öt pengőt Székely Karolától kérte, félévi előfizetésül az új lapra. Székely Karola gazdag leány, könnyű félévre előfizetnie s szívesen is fizetett elő, mert úgy értesült Gerleitől, hogy az új lapba Seltsmann is fog írni, már pedig Seltsmann igen okos fiú, neki, Székely Karolának, végtelenül rokonszenves, ő már több ízben megbeszélte Seltsmannal a nemi kérdést s teljesen egyetértének abban, hogy a nemi élet tisztára burzsoá szokás, a polgári társadalom egyik csökevénye.

A három lapalapító eltávozott. Hierarchikus sorrendben vonultak ki a kávéházból, elől ment Terebes, mert ő a szerkesztő, hátul ment Gerlei, mert ő még a kristályvizét sem tudta kifizetni s az ilyen embert tulajdonképpen lumpenproletárnak kell tekinteni.

Mihelyt eltávoztak, a feketekeménykalapos nagybótya is befejezte naplójegyzeteit — mert úgy látszik, hogy valami naplóvezető úriember, aki lefekvés előtt feljegyzi a napi élményeit — még csak az utolsó három mondatot vetette papírra, mielőtt ő is elindult:

«Merényletet terveznek Marx Károly volt magy. kir. államvasúti Elnökigazgató úr Öméltósága ellen. Többször említettek valami Ilkovics Vladimir nevezetű egyént, aki, miután mindhárman Szerbia számára végzett kémkedéssel is alaposan gyanúsíthatók, nyilván a pénzt hordja nekik Belgrádból. Az egyik százpengőssel fizetett».

A névtelen följelentés majd otthon készül el.

3.

Bakó András ebéd után aludt egyet. Ebéd után, ez alatt három órát kell érteni. Kettőig tart a hivatal a minisztériumban, Budán, és van félhárom, mire haza ér Tompa-utcai lakására. Háromra megebédelt — ő, ha nem is a rágcslók, de a lassanevők alosztályába tarto-

zik — s akkor lefeküdt egyet szundítani. Szundítania azért kellett, mert álmos volt, az éjjel későn került haza. Tegnap ugyanis, július negyedikén, Etuka elutazott falura, Harpacs-kószajudárra, a szüleihez. Harpacs-kószajudár porfészek, légy- és szúnyoggyűjtő állomás Pest vármegyében, a Duna mellett. De azért nyaralni ott is jó, persze feleségnek a férje nélkül, vagy férjnek a felesége nélkül, no meg gyermekeknek a kedves szülei nélkül. Viszont a szegény férjnek Pesten is kellemes a nyaralás, ha neje a nyár folyamán Harpacs-kószajudáron tartózkodik. Bakó András számára a nyaralás kellemességei közé tartozott a tegnapi kimaradás is — mindjárt az első éjszaka! De nem kell Bakó Andrást kicsapongással meggyanúsítani, semmi különösset nem művelt ő, csupán beült egy kerti kocsmába s ott elborozgatott, egyedül, a bort szódavízzel itta s mértéket tartott. Hazatérés előtt nagy éjjeli sétát tett, hűsölt, nézelődött, megállt egy zenés kávéház előtt, egy-két taktust meghallgatott a nótából és azt gondolta, hogy ide is el kellene egyszer nézni, no de majd az asszonnyal. Egy kicsit tanulmányozta az utcai prostitúciót, de ha nem is tudományosan, minden esetre érdek nélkül. Csuda egy dolog! — nevetett, amikor meglátta, hogy egy egészen jól öltözött rendes külsejű férfi megszólított egy nagy kövér, rút nőt s rövid eszmecsere után álló helyzetből a célszerűbb mozgásra tértek át s egymás mellett kezdtek baktatni egy kis mellékutcán. Az egész kirándulás, vagy mondjuk egy kis túlzással kiruccanás, nem volt egyéb Bakó András számára, mint hogy élvezte a szabadságot, a felelőtlenséget. Oda megy, ahová akar, akkor áll fel, amikor akar, azt iszik, amit megkívánt, akkor hagyja abba az ivást, amikor jónak látja, úgy bámulhat meg egy utcai jelenetet, hogy meg is áll hozzá, a rút kövér nagy nőről s a rendes küllemű úriemberről megvan a maga véleménye, de azt nem kell senkivel közölnie, még kevésbé kell azt letagadni, legkevésbé kell azt mondania, amit nem is gondol, haza mehet korán, haza mehet későn, de úgy mehet haza akár korán, akár ké-

sőn, hogy ha akar, hát reggelig is fennmaradhat, — mindez nagy dolog, végtelenül nagy dolog, kimondhatatlanul mennyei szabadság.

Az ebédet Julis készítette, bizony nem tud úgy főzni, mint Etuka, a drága. Etuka, a drága, valóságos angyal, milyen jó mégis, hogy elment, egy kis időre. Csakis kis időre, mert néhány hét múlva az ember, a szegény férjember bizonyos hiányokat kezd érezni, talán még az is hiányzik neki, hogy Etuka a szerény kérdésére, hogy például, hol van az a zománcos inggomb, úgy felel, hogy: én tudjam? Vagy: Tudja azt maga nagyon jól. Avagy: miért tőlem kérdi? Sőt még ez is lehetséges: biztosan elhagyta *valahol*. «Valahol» megnyomva, aláhúzva, azt jelenti, hogy egy nőnél. Néhány hét múlva a szegény férjember képes visszakívánni Etukát s akkor kiderül, hogy amit az első levélben hazudott, már mint hogy «*csak az fáj, hogy te nem vagy itthon*», nem is volt egészen hazugság.

Ma azonban, egyelőre, még a délutáni szunyókálás is jobban esett Bakó Andrásnak Etuka nélkül. Egyedül a kétszobás lakásban, nyitott ablakok mellett, nem húzva le a rollót, amit Etuka sohsem engedélyez, illetve ő lehúzza a rollót; a déli hő nem nagy, mindössze huszonhat fok, Celsius szerint, a nap nem süt, lomha felhők mászkálnak ide-oda az égen, néha egy kis szellő is belibeg a szobába a nyitott ablakon. Bakó András csaknem ötig aludt, mindenesetre addig, ameddig akart, akkor fölkel, megmosdott övig, felöltözött, lenvászon ruháját vette magára s elegáns lett, mint egy úrhoz illik, lement az utcára, de úgy, hogy ha akarta volna, hát otthon is maradhatott volna, mert nem történt semmi, nem hangzott el a «mért nem jársz egy kicsit kedvesem?» A programja az volt, hogy beül egy kávéházba, fagyaltozik és átnézi a lapokat. Már tudta is, hogy a Budapest kávéházba megy, erre a kávéházra már régen gusztusa támadt. Hogy miért éppen a *Budapestre*, azt bajos lenne megállapítani, talán ő maga sem tudna felvilágosítással szolgálni. Cherchez la femme, keresd az asszonyt! — mondták a régiek,

lehet, hogy Bakó András egyszer, akár egy évvel ezelőtt, a körúton ment, éppen a *Budapest* táján, s egy szép nőt látott a kávéházba betérni. Talán azt is észrevette, hogy a körutat pont a *Budapest*nél szelő mellékutcában igen csinos utcai lányok sétálnak, még pedig nagy számban. Igen, ha az ember utcai ablakba ül, még pedig a mellékutcai részen, órákon át elgyönyörködhetik bennük, sőt hogy a gyönyörködésbe semmi bűntudat se vegyüljön, az ember azt is gondolhatja, már persze intelligens ember, hogy ő tanulmányozza ezeket a nőket. A gyönyörködést, hogy minden rendben legyen, úgy is fejezheti be, hogy megcsóválja a fejét s kétszer-háromszor elismétli félhangosan: hallatlan, mennyien vannak!

Szinte meglepetésszerű, hogy Bakó András a Budapest kávéházban egy falmelletti kis asztalhoz ült, hátat a falnak, arccal befelé, megrendelte a fagylaltot, szétnézett s csakhamar újságot kezdett olvasni. «*Az olasz-abesszin összeütközés súlyos nemzetközi bonyodalommá vált*». Ezt olvasta Bakó András. Ez az ügy kezdettől fogva érdekelte. Haragudott az abesszinokra s mindenekfölött tisztelte Mussolinit, akiről úgy gondolkozott, hogy a «Duce» s ezt is nagy dével gondolta. «*Angolország engedményekre is hajlandó, hogy megnyerje Franciaországot az ügy békés elintézésére*». Eh, ez semmi. Így megy már hetek óta. Más konfliktusokban hónapok óta. Azt a cikket, hogy «*Hogyan védekezik Európa a levegőben?*», nem is olvasta el. De eszébe jutott Etuka, aki már többször kijelentette, hogy ha kitör a gázháború, ő rögtön leutazik Harpacs-kószajudárra, mert ott nem lesz gáz, arra nem fogja egy ellenség sem pazarolni a gázát, hogy Harpacs-kószajudárt elárassza vele. Amikor Etuka így beszélt, Bakó András komolyan megróttá őt: azt még föl sem szabad tételezni, hogy akármiféle ellenség olyan helyzetbe kerülhessen, hogy hazánk bármely pontját is gázzal fenyegethesse. Gázveszedelem nincs, csak a zsidók beszélnek róla, egyrészt mert félnek, másrészt mert üzleteket akarnak csinálni a gázmaszkkal.

Csupa lagymatag hullámmása a világ dolgainak, csupa előre-hátra, semmi komoly esemény, Bakó András még a vezércikkre is ráfanyalodott. *«Fiatalság és tehetség»* — ez volt az egyik vezércikk címe. *«A kultuszminiszternek igaza van, nem szabad elzárni a fiatalok érvényesülése előtt az utat. Föl kell húzni a régi korhatár-sorompókat. Még pénzügyi áldozatok árán is. Mert a fiataloknak és a közintézményeknek feltétlenül szükségük van a fiatalság lendítőerejére. Helyet tehát a fiatalságnak».* Ez igaz, ez színigazság! — helyeselt Bakó, helyet a fiatalságnak, hiszen ő még csak negyven éves. Az öregek menjenek aludni. A vezércikk-író ugyanazt akarja, amit ő, tehát helyeset akar, az igazságért harcol. Még hozzá milyen szépen, finoman fejezi ki magát. Milyen jól ír! Nagy dolog az írás. Nincs dicsőbb, mint mikor valakinek ilyen kitűnő tolla van. Sok haszontalanságot, sok komizságot is össze olvas az ember, különösen a liberális lapokban, de — hála Istennek — vannak komoly tehetségek is hazánkban. Ezeket a komoly tehetségeket kellene az államnak pártfogolnia. Hadd fejlődjenek, hadd szárnyaljanak!

Vezércikktől az apróhirdetésig jutott el Bakó András. *«Megértő szívekhez szól két falusi kislány szava! Akik jövődöbeliüknél nem a vagyon iránt érdeklődnek elsősorban, hanem jó feleséget akarnak, azok irjanak nekünk. Mi szegény lányok vagyunk, de a két kezünk szorgalmas munkája tisztességes, rendes megélhetést biztosít».* Brávó, kislányok! Ez honleányi beszéd, — ujjongott fel Bakó András. *«Egyikünk magas, szőke, huszonkétéves varrónő, a másik középmagas, barna, harminckétéves fodrásznő. Jobb iparos embertől várunk választ. Jelige: a harminckét évesé «Arvalány,» a huszonkét évesé «Keresem a párom».* Varrónő, fodrásznő, egyszerű munkásnők, de nem baj. A munkát, bármiféle legyen is az, meg kell becsülni. A Duce is, habár nem volt kőműves. azért mint kőműveslegény is dolgozott. Tőle tanulhatunk. Bakó András meglepéssel tette le az ujságot, fölnézett — s

abban a pillanatban állt meg előtte egy zilált külsejű fiatalember, akit ismert ugyan, de hirtelenében nem tudta, hogy kicsoda-micsoda, hogy hol, mikor volt hozzá szerencséje.

A fiatalember Dévay László volt. Fiatal író. Éppen igen aktuálisnak érezte, hogy az állam pártfogolja a komoly tehetségeket. Hogy legalább is a hónuk alá nyuljon — néhány pengővel. Ha nem az állam, hát valaki más.

Dévay két órán keresztül ült már a kávéházban csüggedten, földre szegzett tekintettel. Késő délután kelt fel hónapos odujában, háromhónapi bérrel tartozik érte, magára kapta laza ruháit és lesietett a kávéházba. Utcán, kávéházban sehol egy lélek. Mindenesetre evett egy kávé s három kiflit. Mindenesetre — ez azt jelenti, hogy a kávé megrendelte, megette, bármi történik is majd a fizetéssel. A fizetés, Istenem, szörnyű dolog, de majd csak lesz vele valami. Először: adós is maradhat. Nem mintha nem tartozna már s még nem szólt volna neki a főpincér, hanem — szólni fog még egyszer. Azután: jöhet valaki. Valaki: olyan egyén, akitől pénzt lehet kapni, egy vagy két pengőt. Csupa komisz, önző idegen kutya ül a láthatáron, ostoba konvenció, hogy idegentől nem lehet kérni, de különben is ez mind olyan, hogy látni lehet rajtuk a lelküket, illetve lelketlenségüket, ezektől éhen fordulhat föl a másik ember. Micsoda sors az, hogy az ember fölkel az ágyból — és nincs egy pengője! Ölni kelene ilyenkor! Elkeserítő, dühösítő, megalázó, agybénító. És akkor, ilyen állapotban írjon az ember. Vídámat, cselekményeset, és poenteset, ami a rothadt lapoknak kell. Hát ő megteszi. Hát ő ír: vídámat, cselekményeset és poenteset. Mintha minden rendben lenne a világon, az emberek angyalok lennének — azok is, csak éppen a kabátjuk, illetve a blúzuk alatt hordják bubiszárnyukat. De azért meg fogja mutatni, hogy egy nagy drámában önti ki szívének minden keserűségét, lelkének minden lázadó dühét, és a drámát igenis elő fogják adni, sikere lesz s lesz még neki saját autója

igazi irodalomból. Addig — na jó, addig prostituálni fogja magát az igazi irodalomért.

Még mindig nem jött senki, cigarettázni pedig kell. Kávé és dohány nélkül komoly művet nem lehet alkotni. Int a trafikosnak és vesz tíz darab sztambult. Vesz — inkább csak kivesz a ládikából.

— Majd ha váltok! — szól rá szigorúan a vára-
kozó trafikos gyereke.

— Kérem, én tudok váltani, — rebegi a trafikos
rosszat sejtve.

Dévay elneveti magát:

— Nagyon téved barátom. Maga nekem nem tud
váltani, mert nincs egy vasam sem.

Amikor Dévay meglátta Bakót, akkor már mind-
ketten legalább két órát töltöttek a kávéházban. De
hát mindegy, végre is meglátta, s amint meglátta, már
fel is ugrott. Oly gyorsan ugrott fel, hogy talán előbb
ugrott s csak ugrás közben látta meg. És már ott is állt
az asztalánál. Bakó fölnézett Dévayra s bár az ismerős
volt neki s bár még egy szót sem szólt, mégis hirtelen,
ösztönösen elcsudálkozott.

— Jónapot uram! — kezdte Dévay, elszántan és
recsegőn, már benne a rohamban.

— Van szerencsém, — viszonzta Bakó az üdvöz-
lést, védekező fátyolozottsággal. (Mintha a hang
fátyola mögé el lehetne bujni.)

Dévay most kettőt akart kérdezni egyszerre. Sza-
bad-e leülni egy percre és hogy: Hogy' van, uram? Le-
ült s a két kérdés helyett, azokat mintegy elsöpörve,
a harmadik, nem is kérdés, de felszólítás tört ki belőle:

— Uram! Ne mentegesse magát, ha visszautasítja
kérésemet. Ha van valami nélkülözhető pénze, adjon
nekem holnapig két pengőt. Holnap kapok egy na-
gyobb összegű honoráriumot.

Bakó meghökkent. Megijedt és félt Dévaytól. Ez
az ember úgy lépett fel, a haja, az arca olyan zilált, a
mozgása olyan hányaveti, nyugtalan, hogy... az ilyen
ember még valami gorombaságra is képes. De arcának
sápadtsága, szemének lobogó tekintete, a vértelen

összeszorított ajkak szenvedésről és szenvedélyről is jelt adtak, és mindezek mögött valami homályos emlék, hiszen honoráriumot is említ... igen, ez a fiatalember, költő vagy író, valami elakadt nagyratörő ifjú, igen, ez az a típus, amelyiken az államnak segítenie kellene.

Bakó benyúlt a zsebébe, egy kétpengőst vett ki, letette az asztalra, s mint aki kötelességét teljesítette, talán még a haza iránt is, inkább csak a ténykedés befejezésül mondta:

— Tessék!

Ha valaki harmadik, mint szem- és fültanu, ott ült volna az asztalnál, az erre a «tessék!»-re elcsudálkozva kérdezhetné volna:

— Mi az, hogy tessék? Mi tessék? Miről van itt szó?

Mert a két pengős már nem volt az asztalon. A kétpengős már a Dévay zsebében lapult.

Sőt! Akár Bakó is megkérdezhetné volna:

— Pardon! Odaadtam már a-a-a-a pénzt?

No de ez a gyorsaság csak reflex-működés volt Dévay részéről, nem akart ő semmi szélhámosságot elkövetni, mert így szólt:

— Köszönöm!

Ezt az egy szót szigorúan, parancsolóan és tiltakozóan mondta, a pénzt ezzel a tulajdonába vette s nyilvánvaló volt, hogy ha Bakó meggondolná a dolgot s visszakérné a két pengőt, már későn lenne.

Dévay — most már birtokon belül — kissé megnyhült:

— Holnapig kértem. Holnap, ugyanebben az időben, meg fogom adni.

— Kérem.

Dévay felállt, kezét nyújtott Bakónak, még egyszer szigorúan rászólt:

— Kérem, ne haragudjon, hogy zavartam!

Azután visszasietett az asztalához. Fizetett a főpincérnek, a trafikosra azonban, amikor az reménykedően megállt az asztalánál, ráförmedt:

— Menjen a fenébe!

És rohant el. Bakó asztala mellett haladt el, örült, hogy nem kellett köszönnie, mert az újra belemerült az újságolvasásba.

Belemerült, pedig néhány perccel előbb már abba hagyta az olvasást s indulni akart hazafelé. Most már olvasott újra, olvasott tovább. Két pengővel többre került a kávéház, mint amennyire számított, mint amennyit szánt rá, kell tehát, hogy ezt az összeget még le-szolgálja neki a kávéház. Most már itt marad késő estig, nézelődik, fogyasztja a villamos áramot, szívja a levegőt, lapozza, kézben, megszállva tartja a lapokat, kimegy, ha nem is kell neki, a toalettre, de használja, kihasználja a kávéházat. Nem is az a két pengő a baj. Hanem mert azt ígérte az a... az az ala... fiatalember, hogy megadja. Ebből keletkezik mindig a zavar. Az ember számon tartja a követelést, akaratlanul is. Foglalkozik vele, gondol rá, számít rá, eljön érte... Isten tudja, még micsoda gondot, kellemetlenséget, bajt okoz ez a nyavalyás két pengő. Lám, erre nem is gondolt hirtelenében, most már holnap is el kell jönnie! Holott nem szándékozik kávéházba járni, az ilyesmi nincs a költségvetésében, erre a fizetéséből nem futja. Fagylalt és borraivalók, ez egy pengő, tehát holnap tulajdonképpen egy pengőt kell kiadnia csak azért, hogy két pengőt megkapjon. Ördög vigye el ezt az ala... frátert! Eh, olvasott tovább:

«*Abesszinia az Egyesült Allamoktól kér segítséget.*» Haha! Két pengőt kér kölcsön, holnapig, nem? Egy frászt az Abesszinia gyomrából «*Angol katonai akció Keletafrikában*». Szemtelenség, ahogyan az angolok viselkednek. Szemtelenség, tolakodás, zsarolás! Nem éppen a két pengő miatt, mert azt a fene már megette, hanem mégis az olaszokkal szemben. Az olasz testvérnemzettel szemben. Ezeket az abesszineket ki kellene irtani a föld színéről. Koldus banda. Kedve volna jelentkezni s beállni a dicső olasz hadseregbe, lemenni Afrikába és harcolni a tehetségtelen firkász nép ellen.

Megint egy apróhirdetés:

«Teljesen árva úri fiú bármilyen munkát elvállalna. Vidéken is. Cím: Fodor Dániel, Pala-utca 120.» Na, ez is biztosan valami szélhámos. Az ilyent fölveszi valaki jóhiszeműen, aztán kiderül, hogy vagy lop, vagy sikaszt. Vagy kölcsönkér.

4.

Másnap reggel esett az eső. Nem nagyon, csak úgy szemezett. A felhők meg-megszakadtak s a réseken forrón tűzött le a nap. Az utcákon siető tempóban jártak az emberek, az ilyen reggeli nép mind munkába, hivatalba, üzletbe lohol, a nők szatyorral kezükben boltokba, vásárcsarnokba igyekeznek. A csarnokba menők nyugodt arccal, a kialudtság derűjével — föltéve, hogy nem túlságosan sok otthon a poloska — mennek, ballagnak, tipegnek, totyognak, sietnek; a csarnokból hazafelé már lassan, nehezen cipelik terhüket. Nem az a félkiló marhahús, vagy egy kiló zöldbab a teher, hanem a gond, mert újra csak meg kellett tudniok, hogy nagy a drágaság s még egyre emelkednek az árak. Már napok óta emelkedik az élelmiszerek ára. Mert hogy május elején fagyott, azután meg a jég elvert mindent.

A villamosok, autóbuszok tömve, tessék, már megint emberfüzérek lógnak ki a kocsikból, pedig ez mindig rosszat jelent. A prostituált nők még nem kezdték meg napi sétájukat, ők későnkelők.

A Budapest kávéházban a jellegztes reggelizők ülnek. Csupa férfi. A legtöbb öreg és kopasz. Megeszik a kávéjukat, esetleg hozzá vajat és lekvárt, amit dzsemnek neveznek, mert úgy előkelő. Van aki jamot mond, de az nyilván viccel. Hiszen olyan is akad, aki a kávé nem is vaj-jal, hanem jaj-jal kéri. Egy szarvacst is adjon — ez kifli! Tojást is rendelnek. Na hát ez az, a tojás! Azzal mindig baj van. A pincér megrendeli a

konyhán, a kávé és vajat odaviszi a vendégnek, a tojásról pedig megfélemedezik. Átkozott emberfajta ez a pincér. A tűzilegény meg nem szól. Nem mondja, hogy már kész a tojás, hanem hagyja bennfőni a forró vízben. Így történik azután, hogy a tojás végre is kemény lesz, vagy legjobb esetben félkemény, holott a vendég megmondta, hogy lágyan kéri a tojást. Lá-á-ágyan és nem keményen! Hihetetlen hanyagságok, gondatlanságok, könnyelműségek, bűnös szórakozottságok — és rosszindulatok szortyognak, sisteregnek a világon. Rosszindulatok! Mert ha neki kellene, annak a bűdös pincérnek, biztosan rajta járna az esze s mikor letelt az egy perc, ameddig a tojásnak főnie kell, rögtön szólna.

A vendégek reggeliznek, bekukkantanak a lapokba s mennek tovább. Persze van olyan is, aki egész délelőtt reggelizik, no nem éppen eszik, mert azt nem bírná a gyomra, hanem úgy elüldögél a kávéházban, nézelődik s olvasgat. Az ilyeneknek különösen szigorúak a nézeteik. Ha valakiről azt hallják, hogy küzködik a megélhetéssel, vagy talán nincs hivatala, keresete, késszen pattan elő belőlük a szemrehányás, tanács, felelősségrevonás: lusta, hanyag, tessék neki dolgozni, miért nem jár munka után?

Schwarz Imre a rendes szokásához képest későn, félkilenc tájban ment le a *Budapest*-be. Egész éjjel alig aludt, fejfájás kínozza. Reggel még próbálkozott az alvással, de sikertelenül. Nem túlságosan fáj a feje, de a tompa fájáshoz valami szorongásérzés is társult és ily komor gondolatai támadtak: már megint fáj, ennek a fele sem tréfa, mostanában mind gyakrabban fáj, jaj, ebből még valami nagy baj lesz.

A feleségének reggel, öltözködés közben csak ennyit mondott:

— Megint fáj a fejem.

Schwarzné nem szólt, de elöntötte a düh: egy ilyen ember! Egy ilyen nyavalyás ember, szép kilátásai vannak mellette. Ma megint nem dolgozik, nem intéz majd el semmit. Miért nem fáj a Szerén urának a feje?

Lenn a *Budapestben* Schwarz odaült Weiszfeld mellé. Lemondóan legyintett a kezével:

— Már megint fáj a fejem.

— Az a gyomortól van.

Schwarz erre is legyintett.

— Igen, igen. Csak maga ne legyintsen. Mit evett tegnap este?

— Mit ettem, mit ettem, vacsorát ettem.

— Akkor magának nem fáj olyan nagyon a feje.

— Ha ettem?

— Nem, hanem ha még van kedve viccelődni. Evett húst?

— Persze, hogy ettem.

— Na látja. Romlott volt a hús. Van maguknak jégszekrényük? Na látja. Ilyen melegben nem lehet húst enni. Maga romlott húst evett és kisebbfokú gyomormérgezést kapott.

A pincér rendelés nélkül mehozta Schwarz reggelijét: kávé és vaj.

— Mit csinál? Maga most enni akar? — háborodott fel Weiszfeld.

— A gyomromat nem érzem.

— Persze, hogy nem érzi. Nem is a gyomrában érzi azt az ember, hanem a fejében. Nekem valahányszor fáj a fejem, mindig a gyomrom van elrontva. Vagy sokat ettem, vagy valami olyant ettem, amit nekem nem szabad ennem. Ha én főzeléket eszek, mindig fejfájást kapok. De nem minden főzeléktől, hanem káposztától, keltől, kalarábétól, szóval olyantól, ami kával kezdődik. Ezt tanulja meg kérem. Ha maga megtanulja, hogy mit szabad ennie és mit nem és a szabályokat pontosan megtartja, akkor sohasem fog fájni a feje. Én ebben szakértő vagyok. Minden fejfájás a gyomortól ered. Ilyenkor meg kell inni egy pohár keserűvizet, huszonnégy órán át nem szabad enni egy falatot sem s másnap reggelre rendben van az ember. Miért hozatta a reggelit? Csak nem akar reggelizni? Pláne vaj! Küldje azonnal vissza!

Schwarz megint legyintett s nekilátott a kávénak.

— Aztán ne csodálkozzon! — hárított el magától Weiszfeld minden felelősséget. — De ha még nem is volt romlott az a hús, ami egész bizonyosan romlott volt, miért eszik maga vacsorára húst? Ebben a korban már elég, ha az ember egy kávét vacsorázik. Ebben a korban a gyomor már nem emészt olyan gyorsan, mint amikor még csak húszéves az ember. A gyomor minden szerv közt leghamarabb mondja fel a szolgálatot. Tessék azokat a «kompakt» vacsorákat abbahagyni.

Schwarz azt akarta kérdezni, mi az, hogy: kompakt? Azután azt gondolta, hogy egész értelmesen beszél ez a Weiszfeld. Lehet, hogy igaza van. Azt a kávé-vacsorát nem ártana bevezetni, olcsóbb is, meg az asszony is örülne neki, mert úgylát fél az elhízástól.

De megérkezett az asztalhoz Waitzner. Neki egészen más véleménye volt a fejfájásról.

— A feje fáj és reggelizik! — mutatott Weiszfeld Schwarzra, vádolón.

— Sokat dohányzik!

Schwarz befejezte a reggelit s éppen cigarettára gyújtott.

— Na látja! — diadalmaskodott Waitzner. — És maga még csodálkozik, hogy fáj a feje. Dobja el rögtön azt a cigarettát és határozza el, hogy soha többé ebben az életben nem gyújt rá egyre sem. De így, radikálisan! Mert a dohányzást nem lehet csak úgy lassan, fokozatosan abbahagyni. Ha valaki elkezd a napi adagot csökkenteni és csökkenti, csökkenti, az egy hét múlva azt veszi észre, hogy többet szív, mint azelőtt. A csökkentés nem ér semmit. Akinek a feje fáj, annak nem szabad dohányozni. Ez ugyebár evidens?

Schwarz nem is figyelt Waitznerra, bár az is okosan beszélt. Egykedvűen szította a cigarettáját s tompán meredt maga elé. Most már, ahogy történni szokott, késő estig fog fájni a feje s oda az egész napja.

— Legalább vegyen be valamit! — ajánlotta Waitzner.

— Már bevettem.
 — Mit vett be?
 — Aszpirint. Egy grammot.
 — Akkor vegyen be valami mást. Piramidont, vagy veronált. De ne hagyja magát kínozni.
 — Szerintem a gyomra rossz, — maradt meg Weiszfeld a saját véleménye mellett.

Waitzner engedelkenynek mutatkozott:

— Az lehet. De a gyomor is a nikotintól rossz. Kérem, én ebben szakértő vagyok.

A fejfájásról azután nem beszéltek tovább. Belemerültek az újságokba. Egy ideig csendben olvastak, már mint Weiszfeld és Waitzner, — mert Schwarz olvasni sem tudott — egyszer csak Waitzner nem állhatta meg tovább szó nélkül:

— Azt mondja, hogy olasz-francia diplomáciai egységfront készül Angliával szemben. Érti maga ezt?

Weiszfeldnek szólt a kérdés, Schwarz maródi, ő nem számít.

— Mi van ezen érteni való?

— Hát ha maga érti, akkor magyarázza meg nekem. Mert én nem értem.

— Mit lehet ezen nem érteni? Háború lesz.

— Most rögtön?

— Azt nem mondom. De előbb-utóbb lesz, arra a nyakamat hagyom elvágni.

— Maga úgy beszél, mint egy gój. A nyakát hagyja elvágni. Úgy is tudja, hogy én nem vágom el a maga nyakát. Mért nem mondja, hogy: arra mérget veszek be?

— Na jó, hát mérget veszek rá, hogy háború lesz.

— Hogy lesz, azt a kutyabagosi bíró is tudja. De mikor?

— Olyan sürgős magának?

— Nézzel! Ha nagyon őszinte akarok lenni, hát sürgős. Mert ez így nem mehet tovább.

— Miért ne mehetne?

— Mert nem lehet keresni.

— Jó, jó. Azt én is tudom, hogy a háborúban lehet

keresni. De mit fogunk keresni, nem is keresni, hanem találni a végén?

— Hol vagyunk még a végétől!

— Ide hallgasson, éppen ezt mondja: «Zürzavar». *«Európa nemzetközi élete ma a legteljesebb zürzavar képét mutatja. Senki sem hisz senkinek. Mindenki fél mindenkitől.»*

— Ezt kár írni, mert ezt úgyis tudjuk.

— Gázálarcclal minden esetre jó üzleteket lehet csinálni.

— És koporsóval.

— Attól tartok, hogy majd akasztófával is.

— Annyi baj legyen. Majd alapítunk egy akasztó-fagyárat.

— És végül a saját gyártmányunkon fogunk lógni.

— Na, nem lesz olyan veszélyes.

— Tudja maga, hogy milyen háború lesz? Magának arról fogalma sincs. Maga azt hiszi, hogy az olaszok és abesszinek fognak egymással háborúzni? Hát ez tévedés, mert ez csak a kezdete lesz. A végén már Törökbálint harcol Perbál ellen és viszont. Fiatal lesz Svájcba menni, mert ott is háború lesz. A Fidzsi-szigetekre sem lehet menni. Itt áll: *«A különféle érdekszálak keresztezik, bogyozzák, összekuszálják egymást. Ahelyett, hogy a kibontakozás felé közelednénk, a helyzet még zavarosabb lesz és még fenyegetőbb.»*

— És Schwarz úrnak mindehhez egy szava sincs?

— Nincs.

— Nana! Én azt hiszem, hogy magának is ettől fáj a feje. Azt mondtam, hogy a gyomrától? Lehet, hogy attól. De szerintem ez fekszi meg a maga gyomrát.

— Ettől meg meggyógyulna! — mutatott a tekintetével Waitzner a bejárat felé, melyen éppen akkor lejtett be Dobosiné, a kávéház egyik törzstündére. Nagytestű szép fiatal nő, pompásan öltözve, izléselesen és szolidan; leült a kávéház közepére egy kis asztalhoz s körülnézett a terepen. Terepen, mert a *Budapest* az ő számára holmi hadszíntér volt, vadászterület, vagy

munkahely, szóval itt szedte a pácienseit. Akit szerelmi vágyak gyötörtek, az bizalommal fordulhatott Dobosinéhoz. Még pedig valóban fordulnia kellett Dobosiné felé, arccal, teljes kiállással felkínálnia magát, egy kicsit néznie, epednie, enyhén mosolyognia, eközben megmutatnia ruházatát s minden külső jelet, mely tanuskodott arról, hogy rendes jövedelmű polgár az epedő. Dobosiné, ha mindent rendben talált, egy ideig még komor, csodálkozó, sőt elutasító tekintetet vetett az epedőre, azután ő is mosolygott, de csak enyhén, szinte csak a szeme sarkával. A tekintetek néhányszor egybekapcsolódtak és mindent megbeszéltek. Akkor Dobosiné fizetett, felállt és távozott, befordult a mellékutcába, egy darabon sietett, majd lassított. Az epedő is fizetett, felállt és távozott — s mivel ő nem lassított, hanem még fokozta a tempót, egykettőre találkoztak s élőszóval erősítették meg azt, amiben a szemek már megállapodtak.

A szép Dobosiné tekintete, amint azt körüljártatta, a három ügynököt, Schwarzot, Weiszfeldet és Waitznert is súrolta, de egy pillanatra sem pihent meg rajtuk. Dobva voltak. Talán mint régi hasznavehetetlenek.

Azért ez a közöny mégis csak sértés és Weiszfeld azonnal reagált is rá:

— Kövér!

— Miért kövér? Maga a nádpálca-nőket szereti?

— Nem. De ez kövér. Undorodom a kövér nőktől.

Ellenben Dobosiné tekintete összeakadt a Sulyokéval. Sulyok jóképű fiatalember, közgazdasági szerkesztő, ez idő szerint lap nélkül. Neki tetszetek a kövér nők, nagyon is. Még hozzá Dobosiné nem is volt kövér, hanem afféle félkövér, vagyis álkövér, ami a legtöbb férfinak gusztusa, így Sulyoké is. Dobosiné övben karcsú és elég magas, csupán a csipője terebélyes kissé s a csipője körüli-aluli izmok fejlettek; amint ott ült a kávéház közepén egy széles, támlás széken, a széket, a támlák közti teret csordulásig betöltötte, nahát vadító volt! Sulyok már régóta sóvárgott érte, tetszésé-

nek és sóvárgásainak a barátai körében több ízben kifejezést is adott, legsikerültebben akkor, amikor így jellemezte Dobosinét: van neki mit aprítani a székbe.

Sulyok epedő tekintete ráakaszkodott Dobosinéra, olyan volt az, mint egy fonál, amelyet kivette, annak egyik vége Dobosinéba akadt, a fonál megfeszült s rajta mintha kövérek, duzzadó, soklábú pókok szaladtak volna szaporán Dobosiné felé.

— Juj! — borzongott meg Dobosiné és elfordult.

Elfordult, mert a végső mérleg mégis csak azt adta ki, hogy Sulyok egy undorító fráter, legalább is a női ízlés szerint. Csinos legény, de szegény, Dobosiné szótára szerint: egy nagy nímand. Dobosiné tudta, hogy szerkesztő úr ugyan, de már hónapok óta nincs lapja.

Sulyok mintha csak vitába akart volna szállni a kegyetlen Dobosinéval, mintha érvelni akart volna vele szemben, hirtelen felugrott, a telefonhoz sietett, nyitva hagyta a fülke ajtaját s felhívta a Magyar Általános és Különös Bank egyik igazgatóját. Hangosan beszélt, nem röstelte magát, minden szava kihallatszott a fülkéből s betöltötte a kávéházat:

— Ej, ej, kedves igazgatóm, ez mégis csak furcsa eljárás! Én nem lopom az időt és nem telefonálhatok minden vacak ügyben hússzor. Ön már megígérte, hogy az összeget kiutalja s ma fölvehetem... Nahát, holnapnál tovább nem várok... Jó, jó, nagyon sajnálom... Egy kissé több megbízhatóságot kérek.

5.

Vasárnap délelőtt, bár már reggel sem mutatkozott nagyon melegnek az idő, gyenge volt a kávéház forgalma. A forgalom összefügg a meleggel, mert a nagy meleg, mintegy erőszakkal űzi ki a kávéházakból a vendégeket a szabadba, a környékre, a strandokra, az uszodákba. A *Budapestben* ezen a napon Dr. Lender ügyvéd volt a legelső ujságolvasó. Ő, amint látta

a vendégek lassú szaporodását, meg is állapította a maga nyelvén:

— Na, ez nem tömegnap. Nem perfelvételi nap, kérem.

A vasárnap különben az ujságolvasásé. Inkább, mint a hétköznapiak. Vasárnap a sajtó kiadja magából mindazt, ami egy hétig fölhalmozódott benne. A napilapok harminc-negyven oldallal jelennek meg, ontják a betűt, a híreket, ismertető közleményeket, elmélkedő cikkeket a belpolitikai és külpolitikai helyzetről, s az irodalmat, szépirodalmat, többet ennél, a gyönyörűirodalmat. Vezércikk szól: a *«Keletafrikai kérdésről»*. *«A keletázsiai kérdést egyszerre háttérbe szorította a keletafrikai kérdés, Anglia váratlanul határozott állásfoglalása és az olasz-angol ellentét kiéleződése folytán»*.

«Párisban aggodalommal várják a július 14-ére tervezett jobb- és baloldali tüntetéseket». *«Herriot és Daladier mérkőzése a francia radikális pártban»*. Herriot hibáztatja, hogy Franciaország megszüntette a fizetéseket Amerikának, ő a fizetés híve. Dr. Lender az asztalra csap, mert ez már dühöt kelt benne:

— Ilyen ideája csak egy külföldinek lehet!

«Drágaság a piacokon». *«A főzelék és gyümölcs áralakulása»*. *«Üres kosarak és keserves panaszok a Nagyvásárteleptől az óbudai piacig»*. *«Valóságos drágasági hullám söpör végig a budapesti piacokon»*. Csakugyan indokolt volt, hogy anyánk, feleségünk, esetleg nénénk tegnap reggel kijelentette:

— Na, a jövő évre nem lesz befőtt.

«Aki a mai Sanghait, Keletázsia legfontosabb kikötővárosát meglátja, néha modern sugárútjaival és felhőkarcolóival, nehezen tudja elhinni, hogy száz év előtt még magányos, jelentéktelen halászfalu állott itt. Shanghai belvárosában a nyári kánikula párás levegőjének időszakán a kényelmes, tágas irodákat villanyárammal hűsítik. A fényes üzletek kirakatai oly dúsak, a hatalmas bérpaloták és a város forgalma oly nagy, mint bármely amerikai város cityjében». *«Nem messze*

a belvárostól, a Wangpoo folyó mentén hirtelen megváltozik a város képe. Keskeny, piszkos utcákon keresztül a Jangczepoo-negyedbe, Sanghai kiterjedt gyártelepére érünk. Fényes paloták helyett nyomorult tömeglakások közt járunk s mindenütt a zsúfolt házak előtt, a szemetes utca kövezetén hanyattfekve, bágyadt arcú kínai kulik alszanak. Számukra áldás a nyár tikasztó melege, nem kell gondoskodniuk fedélről s hetekig aludhatnak a szabadban. A mélyen alvókat nem zavarja, hogy mellettük ótvaros fejű, kiütéses bőrű gyerkőcök hancúroznak az utca porában. Itt élnek a világ legolcsóbb, legigénytelenebb munkásai... «Kiváncsian betértünk az előttünk álló cigarettagyár üzemébe. Sötét, ablak nélküli sikátor, nyomasztó dohányporos levegőjében hét-tizenegy éves, vézna gyermekek ürge ujjakkal kezelték a dohányapritó és töltő gépeket...». «Kinában a szegénysorsú, sokgyerekes családok nagy nyomorukban eladják mintegy ötven pengő váltságdíjért gyermekeiket, három-öt évre, gyáraknak és üzemeknek, szerződéses munkásul». «... Az előttünk térdelő kuli-asszony egyre jajveszékelt, esedezett gyermeke felvételéért».

«Az olasz fasiszmus csődrekordja». «Nincs állam, ahol a válság olyan pusztításokat okozott volna, mint Olaszországban. Az olasz diktatúra a fegyverkezés érdekében támogatta iparát, legelső sorban a nehézipart. A hadügyi költségvetés százhuszonöt százalékkal emelkedett a fasiszta uralom alatt. A szubvenciókkal támogatott olasz gazdaság a világgazdasági válságot valóságos csődrekorddal köszönti».

Ezt Terrai úr olvassa, egy öregedő nyugdíjas:

— Hazugság! — kiáltja, csak úgy magában és magának, és az újságot távoli székre hajítja.

És még az sincs kizárva, hogy neki van igaza.

«Az önkínzás, a flagelláció, valamikor hatalmas vallásos járvány volt a középkor második felében...»

— Ma is aktuális, — gondolja Dr. Lender.

«Az emberi természetnek egyik alapvető tulajdonságán, a fájdalom és az örömmérzés egymáshoz való

közelségének jelenségén alapul. Már a kezdetleges vallásokban is jelentkeznek az önkínzás szokásának tünetei, sőt egyes afrikai és ausztráliai néptörzsek szertartásaikban valóságos dühhé tudják fokozni az önkínzást, egészen az öncsonkításokig».

Ezt már felolvassa Dr. Lender Dr. Grosznak, aki időközben az asztalához ült. És ezt mondja:

— Lássá, ezt az önkínzást már nálunk is be kellene vezetni. Propagálni kellene.

— Hogyhogy?

— Na hallja! Miért hiányozzon éppen csak ez?

— Téved, kolléga úr. Minket annyira kínoznak, hogy nálunk már nincs szükség önkínzásra. A flagellánsoknak hozzánk képest nagyon jó dolguk lehetett, ha csak úgy juthattak egy kis kínhoz, hogy önmagukat kínozták.

— Lehet. De azért még sincs igaza magának, kedves kollégám. Mindjárt megmagyarázom, hogy miért. Nézze kérem, ha én most lemetszeném, mondjuk a kisujjamat, az igaz, hogy fájna, de tudja, hogy milyen jó üzletet csinálnék? Két hétig úgy elbíbelődnék azzal a kis fájdalommal, hogy közben nem éreznék semmi mást, nem érezném a házbért, a telefondíjat, a kamarai tartozásomat, a gépírónom pénzkéréseit, a feleségem szemrehányásait, semmit a világon.

«Új-Mexikó, ahol ez a társadalmi nyavalya még most is dühöng, már elég régen, csaknem kilencven éve az Egyesült Államokhoz tartozik.» «Különösen a világháború után kapott lábra Új-Mexikóban az önostorozás szokása. Tavasszal, főképpen húsvét idején, kivonulnak csoportosan a sziklavölgyekbe; egyik társukat kötelekkel felerősítik egy keresztre, sőt szögeket is vernek a keze- és lábfejebe... A lényeges mégis az önostorozás. A résztvevők derékig meztelenre vetkőzve addig verik magukat, amíg ájultan, vérrel borítva végig nem vágódnak a földön».

— Örültek! — fitymálja Dr. Grosz a flagellánsokat.

— Nem örültebbek, mint mi, — vitatkozik Dr. Lender. — Mi egymást ostromozzuk.

— Na de nem véresre.
— Sokkal rosszabbra, hülyére, vagy hülyévé, ahogy tetszik.

— Kedves kollégám, nem szabad ilyen elkeseredettnek lenni.

— Inkább vidám vagyok. Nagyon örülök a flagellánsoknak. Mindenkor örömmel veszem tudomásul, ha másoknak is rosszul megy a dolguk.

— Kérem ennek nem gazdasági okai vannak. Ez, szerintem, valami szekszuális jelenség.

— Nem baj, tőlem lehet kozmikus jelenség is, vagy akár okkult. Nekem mindegy, nekem az ilyesmi, ahogy mondják, kóstál egy nevetésbe.

Mindez azonban, flagellánsok és Új-Mexikó, olaszországi csődök, kínai gyermekmunka és gyermekeladás, július tizenegyedikére Párisban, hogy kevés a gyümölcs és drága a zöldfőzelék, hogy Herriot fizetni szeretne és Keletafrika, hogy Mussolini már megint tüzes beszédet mondott, mindez silány politikai, gazdasági és társadalmi aktualitás, sőt rosszabb annál: próza. Mindez nem érdekli tehát az ifjú költőket. Akik vasárnap délelőtt a *Budapest*ben szoktak találkozni s máris szép számmal gyűltek egybe — hiszen mialatt a vendégek az ujságokat csak úgy felületesen átnézték, már tizenegy óra lett — s most megtárgyalják a legújabb irodalmi, még inkább költészeti eseményeket. Ilyen esemény például az elmúlt hét hetilapjainak s a mai vasárnapi napilapoknak a verstermése.

A kis Farkas érkezett meg a költők közül legelsőnek. A mama odahaza félórai ellenállás után, — miért nem szerzel magadnak valami hivatalt; akkor segíts apádnak és árulj szappant; a sírba viszel bennünket; augusztus elsején úgyis felmondjuk a lakást, azután mehetsz a népszállóra — szóval félórai ilyen gyenge harc után a mama megadta a pénzt a kávéházra s a kis Farkas sietett a *Budapest*be. Első lett. Úgy látszik, a többi kartársnak keményebb küzdelmeket kellett vívni mamával, papával, fogtechnikus fivérrel, gépíró nővérével. (Szörnyű ez a Baumgarten-alapítvány, hogy

nem az arra érdemeseknek adják a pénzt, különben is ötven Baumgartenre lenne itt sürgősen szükség.)

A kis Farkas például így olvas ujságot. *«Elszállítják Abessziniából az amerikaiakat»* — ilyesmit intelligens ember nem olvas el. *«Nagy őszi akcióra készül a reformnemzedék, főbb célkitűzései: tiszta parlamentarizmus, becsületes választójog, korporációs rendszer az anatómia alapján, intézményesen biztosított szabadságjogok»* — politikusokról van szó és nem a reformista költőkről, nem érdekes; *«Legyen meg a te akaratod»*, novella, írta Szász Zoltán, — ki olvas öregektől? Az öregeknek egy feladatuk van: tűnjenek el. *«A hid»*, nagy cikk a lap első oldalán, írta Pókai Tamás, — az a Pókai, az még jól is keres, na de majd adja alább is! *«Csehország választója nyugat és kelet közt»* — marhaság. Még ha arról volna szó, hogy a Nyugat és Napkelet közt habozik Csehország, azt még el lehetne olvasni. Különben is mi az a Csehország? Szó lehet egyes cseh költőkről, de nem Cseh-országról.

A költők teljes számmal gyűltek egybe, könyveket és kis versesfüzeteket hoztak magukkal. Ott ült köztük Gerlei is. Élénken beszélgetnek, csupán Gerlei hallgatag. Neki hallgatnia kell arról, hogy új folyóirat készül, az Északi Fény, s hogy hallgatni tudjon, hát semmiről sem beszél. Különben is úgy érzi, hogy ettől a kispolgári bandától örökre elválnak az útjai. Zsebében ott lapul már az új vers, melyet az Északi Fénynek írt. De ajkait összeszorítva hallgat, szinte meg sem mozdul, nehogy kísértésbe essék s a verset elővegye. *Harcosének*, — ez a vers címe. Nyolc szakaszból áll, mindegyik szakasznak az utolsó három sora röf-rén. Kezdődik pedig a vers ekkép:

«Afrika fölött már bús eroplán száguld».

Hát ezt a verset nem is lehetne ilyen nyavalyásoknak megmutatni. Nem csak hogy nem tetszene nekik, hanem osztályellenszenvük miatt még csak meg sem értenék. Igen, ez tévedhetetlenül így van. Tessék csak egy jó viccet bárhol elmondani, nevetnek rajta a hallgatók, de aki ellen szól, az nem nevet, hanem cso-

dálkozva bámul s azt mondja: hol itt a vice? Így van, és ez a *Harcos ének* ez ellen a söpredék ellen is szól.

Ezen a vasárnapon gyenge a híryanagy a költők számára, kevés a hír, köztük semmi érdekes. Sajnos, nincs semmi példátlan, vérlázító és észbontó, valami olyan, hogy Iksz ezt vagy azt mondta Ipszilónról (Persze Iksz és Ipszilón is költő lenne s a vérlázító az lenne, hogy vagy jót mondott valakiről — ez akkor vérlázító, ha a valaki távollevő; vagy rosszat s ez akkor észbontó, ha a valaki jelen van. Kissé komplikált, talán alig is érthető, de így van.) Az elmúlt hét nap verskötet-termése is kicsiny — hála Istennek! — mindössze tizenhét kis füzet jelent meg, valamennyi *«a szerző kiadása»*. Az egyik könyvecskének a címe: *Kötőszók*. Nem rossz. És mindegyik vers egy-egy kötőszóval kezdődik, az is a vers címe: Például: *«És»*, *«De»*, *«Hanem»*, *«Mégis»*. Akad azonban olyan vers is, amelyiknek ilyen címe van: *«Kiki»*, *«Egyszer-Kétszer»*. Szintén nem rossz, mert a költő nyilvánvalóan azt hiszi, hogy ezek is kötőszók.

A könyveket, füzeteket mindegyik költő a kezébe veszi, lapozgatja, olvasgat belőlük. Néha fölhangzik egy-egy megjegyzés: *«Hülyeség!»*, *«Ezt a barmot!»*, *«Fogalma sincs róla, hogy mi a vers»*. *«Ez közönséges, arcátlan Radnóti-utánpótlás»*. *«Tiszta Forgács!»* *«Mennyivel szebben megírta ugyanezt Fenyő»*.

A napilapokban megjelent verseket is elolvassák. Néha egy-egy elismerő megjegyzést is tesznek: *«Tóth Tibor mai verse igazán szép»*. *«Na, szépnek nem mondható, de ügyes»*. *«Hallgassátok csak meg ezeket a Berendi-sorokat: «Olykor szívem pitvarán sétálsz, máskor szívem kamrájában rejtőzöl...»* Egészen érdekes kép!» *«Mi az, hogy érdekes? Tiszta képzavar»*. *«Neked minden hasonlat képzavar»*. *«Hát te hülye, lehet a szív pitvarán sétálni?»* *«Így csak a prózát lehet nézni. Maga az, hogy sétálsz, az is képies kifejezés»*.

Egyszer csak fölsszisszen Verpeléti, mintha kígyó csípte volna meg s egy kritikai füzetet levág a földre:

— Ezt a gázságot!

Kíváncsian néznek föl valamennyien. Mi az? Mi történt?

— Ilyen még nem fordult elő a világirodalomban! De hát mi az, az Isten szerelmére?

Talán valaki azt írta Arany Jánosról, hogy nem tudott magyarul? Vagy Babits Mihályról, hogy nem ismeri a betűket? Vagy Petőfi Sándorról, hogy Erdélyi Józsefet utánozza? Talán valami keresztény-nemzeti kritikus azt bizonygatja Kölcseyről, hogy kommunista volt? Vagy valami «vonalas» mondta ki Adyról, hogy sötétben bújkáló ellenforradalmár volt, aki ahelyett, hogy röpiratokat osztogatott volna, gyáva reszketéssel tengette életét?

Nem, nem, nem.

— Hihhettettlenn! — lihegett, hörgött Verpeléti és a nyitott ablakon át fölnézett az égre, törik-e már, dől-e már, omlik-e már, hogy maga alá temesse ezt az egész becstelen világot.

Az ég nem tört, nem szakadt, nem dőlt és nem omlott. Pedig minden oka megvolt rá. Mert valóban példátlan gonoszság történt. Tollas Tivadar a *Tör és Kritika* című folyóiratban cikket írt ezen a címen *«Verpeléti Sándor költészete»*. És ebben a cikkben foglaltatik a gonoszság, Verpeléti olvassa hangosan:

«Mindezekért a fenkölt erényeiért Verpeléti Sándor egyike korunk legnagyobb költőinek».

— Halljátok ezt? Egyike! Neki, Tollas úrnak csak egyike vagyok. Figyelitek ezt? Megértitek? Értitek, hogy micsoda gyáva balkáni orgyilkosság ez?

A költők megdöbbenve hallgatnak. Mert ez valóban példátlan szemtelenség. Már mint az, amit Verpeléti művel. Aki magát az ő jelenlétükben csaknem nyiltan a ma élő legnagyobb költőnek meri állítani. A kis Farkas szedi össze magát először:

— Sándor, te, úgy látszik, néha megfeledekezel arról, hogy én is a világon vagyok és én is verseket írok.

A többiek most még jobban megrökönyödtek. Másoknak is megnyílt a szájuk és heves vita keletkezett arról, kik az igazán nagyok és ami a legfőbb kér-

dés, ki a legnagyobb. Gerlei még mindig nem szólt. Meg volt róla győződve, hogy ezt a kérdést is csak fegyverrel lehet elintézni: a forradalom ki fogja irtani ezt a patkányhadat! És ha kiírtja úgy, hogy egyedül csak ő marad meg, akkor ha az a kérdés, hogy ki az igazán nagy, még függőben is marad, a legfőbb kérdés, hogy ki a legnagyobb, magától elintéződik.

A vita mind hevesebb lett, nemsokára tetőfokára ért, azután csendesedett, végre elhalt. A kis Farkas kéziratot húzott elő a zsebéből s halkán így szólt:

— Felolvasom egyik versemet.

Szörnyűség! Mindenki megborzongott, de mindenki hallgatott. Mert annak az ára, hogy kiki felolvashassa a saját versét, az volt, hogy meghallgassa a többiét. (És annak az ára, hogy kiki a saját verséről azt hallhassa, hogy nagyon szép, az volt, hogy ő is azt mondja a másokéra, hogy nagyon szép.)

— *Gyenge karom lágy ivben hajlik...*

Ebben a pillanatban óriási robaj rázta meg a levegőt. Mintha megkezdődött volna a világháború, a föld elpusztulása, a kataklizma és az apokalipszis, azaz mintha az első ellenséges bombát valamely repülőgépről pont a Budapest kávéházba vágták volna be, a költők asztala mellé. Az egyik öreg pincér egy csészéssel, poharakkal s kis edényekkel telt tálcát ejtett el. Vendégek fölriadtak, beszédek elakadtak, szemek pislogtak, némely arcon a düh vonalai vonaglottak át, de olyan is akadt, aki mosolyogni kezdett. A kis Farkas lecsapta a kéziratot, fölugrott, kipirult, és rekedt rikácsolással, magából egészen kikelve, ágaskodva, megnyúlva ordított a pincérre:

— Maga pimasz! Maga pimasz! Maga pimasz!

— Ezt a brutalitást! — sóhajtott a egyik költő.

Már mint hogy azt a brutalitást, hogy a pincér akkor okoz robajt, amikor egy költő verset olvas fel! Ezt nem produkálta még a világ!

Csöndes, nyugalmas délelőtt. A *Budapest*ben lassú tempóban egymást váltogatják a vendégek. Reggel hét óra előtt érkezett az első, ha nem számítjuk azt a kettőt, akik már akkor bent ültek a kávéházban s fáradhatatlanul beszélgettek.

A *Budapest*et nem reggel nyitják, hanem egyszer, három-négy évvel ezelőtt, kinyitották s azóta be sem csukták, szóval a *Budapest* szakadatlanul, nappal és éjjelen át nyitva van. A beszélő két férfi az előző napról maradt, ők még le sem feküdtek. Sört ittak, arra támadt gusztusuk a hús hajnalon, és sehogyan sem tudták befejezni az éjszaka kártyaeseményeinek tüzetes megbeszélését. Hogy mi lett volna, ha Manó akkor ötre megáll. Bizony, attól a perctől kezdve minden máskép történt volna, a legvégén nem Steiner kért volna Bárczaitól ötöt, hanem esetleg Bárczai Steinertől tizet. Beszéltek, egyetértettek és vitatkoztak, nem fáradtak el, nem baj, ráérnek, majd hazamennek nyolckor, kilenckor, alhatnak még eleget, ha jól esik nekik, akár estig is. Hogy miből? Hogy miből alhatnak és miből maradhatnak fenn? Miből fizetik ki a sört, miből cigarettáznak, miből táplálkoznak és ruházkodnak? Nincs ezekre a kérdésekre más felelet, mint hogy: Isten, aki az ég madarait táplálja, gondoskodik róluk is. Már régen tudni fogják a tudósok és laikusok egyaránt, hogy mi okozza a rákot, hogy hogyan kell gyógyítani a leprát, hogy a nagybirtok cselédjének van-e jobb sora, vagy a törpebirtokos parasztnak, — és még mindig nem fogja tudni senki, hogy Budapesten jónéhány tízezer ember miből él. Élnek, éldegélnek, egyszer gyengébben, más-szor finoman, Steiner június hóban minden reggelijéhez — délután öt órakor — a kávé után epret rendelt tejszínhabbal s cigarettát stambulon alul még mindig nem szív. Pedig neki sincsen, Bárczainak sincsen, és még sokaknak közülük sincsen sem vagyona, sem fizetése, semmiféle úgynevezett rendes keresete. Érthető,

ha a két söröző úriember hosszú beszélgetése során ez az eszme is felmerült:

— Én már sokszor gondoltam arra, hogy ha nagyon sok pénzt szereznék, persze milliókat, akkor az első dolgom az lenne, hogy létesítenék egy detektívirodát s ennek az irodának bizonyos kérdéseket adnék fel, melyekre pontos feleleteket kellene szállítania. Hát, kérlek, az első kérdésnek azt adnám fel, miből él a Steiner. Nem azért, mint hogy ha haragudnék rá, vagy irigyelném tőle, de kíváncsi vagyok. Képtelenségnek érzem a dolgot, tehetetlennek, ostobának érzem magamat, amikor látok magam körül egyszerű jelenségeket, például embereket jól élni, és fogalmam sincs a dolog nyitjáról.

A *Budapest* korareggeli vendégei egymásután érkeznek. Megreggeliznek, belenéznek a lapokba s mennek tovább. Vagy hivatalba, vagy az üzletükbe, legtöbbjüknek nyolckor kezdődik a munkája. A reggelijük kávé, ahhoz vaj, dzsem, vagy tojás, kitűnő, de nem olcsó, a kávé, vaj egy kiflivel s a borraivalókkal kilencvennyolc fillér, körülbelül egy napi napszám. De telik rá. Hogy könnyen-e, nehezen-e, az megint megtudhatatlan. Az a bizonyos detektíviroda, ha megvalósulna, talán pontos feleletekkel szolgálhatna. Az bizonyos, hogy a vendégek sírnak. Könnyen fizetnek, marad is a tárcájukban, de sírnak. A sírás azonban, akár az intenzitását, akár a tartósságát tekintjük, aligha fogadható el mértéknek, már a tárgyi valóság megállapításához. Az is lehetséges, hogy a vendégek valami más miatt sírnak — esetleg más végett! — s nem mintha az egy pengőt sokallanák. A kávé finom, a kávéház szép, új, tágas és tiszta, a kiszolgálás gondos. Kapui lapokat, — napilapokat és hetilapokat, képeket vagy szövegeseket, sőt képteleneket is, belföldieket és külföldieket; ha valaki megközelítőleg hiteles tájékozódást akar a világról s tud németül, minden nap olvashatja a *Neue Züricher Zeitung*ot is, abból akár azt is megtudhatja, hogy mennyi az idén Oroszország gabona termése. Hogy drága a kávé, az egyrészt vi-

szonylagos, másrészt érthető. Mert meg kell gondolni, hogy mekkora üzemi költséggel dolgozik a tulajdonos. Fizeti azt a rengeteg házbért, Schell úrnak, a háromemeletes sarokház tulajdonosának. És fizeti az adókat, de még mennyit és hányfélét! «Néha megdagad a fejem tőlük!» — sóhajtja kis kecskeszakállát simogatva a tulajdonos, Trauer úr, aki nem szívesen fizet adót, sokkal jobban szeretné, ha a pénz, ami már egyszer befolyt a kezei közé, megmaradna nála. Trauer úr természetesnek találja, hogy neki kávéháza van és kávéháza lehet, hogy az ő kávéházába pompás világítás mellett, kövezett utcákon lehet elsétálni, hogy rá, vagyonára és vendégeire ott vigyáz a rendőr a sarkon, a bejárattól húsz lépésnyire, de az adófizetésről egyéni véleménye van. «Az állam, kérem, tessék elhinni, valósággal kirabolja a polgárait.» Az állam, az adók, az illeték, a közterhek, a villamosáram díja, a személyzet fizetése, a házbér! — mindez az oka annak, hogy a rendes vállalkozó, egy kereskedő, egy iparos, ma már nem keresheti meg azt a havi három-, négy-, ötezer pengőt, amit szeretne, amihez jogos igénye van, ami jár neki, s ahelyett kénytelen beérni esetleg havi nyomorúságos kétezerrel. Nagy tragédia lesz ebből! Már eddig is voltak s a jövőben is lesznek hősök, akik ha a biztos havi jövedelmük kétezerrel havi ezeröttszázra csökken, már ugranak le az emeletről. Ha esetleg az első emeleten laknak, ahonnan leugrani veszélyes, mert az ember csupán a lábát töri ki anélkül, hogy meghalna, szépen fölsétálnak a legmagasabb emeletre — a fölépcsőn azonban! — igen, fölsétálnak, ketten, férj és a halálban is hűséges neje, odafelel átölelik, megcsókolják egymást s átvetik magukat a rácson. Nem kell az élet, az olyan rongy élet, amelyben az ember nem költsékezhetsz korlát nélkül, melyben számolni kell a garast, amelyben az ember a nyomornak olyan mély fokára is eljuthat, hogy például már nem tarthat két cselédet.

Amikor a nyolcórások eltávoznak a *Budapestből*, jönnek utánuk mások. Későbbkelők, olyanok, akiknek

kilenckor, esetleg tízkor kezdődik az elfoglaltságuk. Orvosok, ügyvédek; újságírók, ügynökök, háztulajdonosok, írók, zeneszerzők, vidékről fölrándultak és idővel korlátlanul rendelkezők, nők, özvegyek, barátnők és önmagukat árusítók. Persze nem kell ezt úgy képzelni, mintha emberrajok özönlenének a *Budapest*-be és onnan ki, hanem csak úgy egyesek szállingóznak, egy jön, kettő elmegy, kettő jön, egy elmegy. A kávéház nincs telve sem hétkor, sem kilenckor, sem tizenegykor, de mindig ül benne harminc-negyven ember. Ezek az emberek reggelizésen és újságolvasáson kívül mást is művelnek, van, aki levelet ír, aki telefonál, Sulyok délelőttönként egész körtelefonálást rendez a bankokhoz és vállalatokhoz, Dobosinét is gyakran telefonon rendelik meg. Van, aki összeül egy másikkal és tárgyal, persze üzleti ügyben. Mindez már talán munka, esetleg termelő munka, az üzleti tárgyalás feltétlenül az, meg is van néha az eredménye: valaki keres rajta, valakik pedig kárt vallanak. Lehet, hogy messze valahol az országban, esetleg Söjtörön vagy Poroszlón, mondjuk, hogy két pengővel kevesebbert tudják eladni a zab métermázsáját s így egy-kétezer pengővel valakinek éppen a *Budapest*-ben adóznak. Van olyan vendég is, aki itt könyvel a kávéházban; aki itt írja a versét; aki itt árusítja a könyvét; aki itt keres állást; aki itt gyártja cikkeit a napilapba. Hordár is ácsorog a *Budapest* előtt, néha — ritkán — neki is akad dolga, levelet hoz Dobosinénak, pénzért küldi Sulyok, üzenettel valamely vidéki.

A lapok, hiszen azért is csöndes nyugalmas a nap, semmi különösen érdekeset nem írnak. Érdekes alatt persze azt értve, amiből valami nagy baj származik. Az olasz-abesszin ügy kezd már unalmassá válni. Kétségűldödnék, acsarkodnak, fenyegetőznek, de csak nem akarják megkezdeni. Pedig már arról is szó volt, még a lapokban is, hogy mit lehet ezen a háborún keresni. Mit lehet szállítani, akár az olaszoknak, akár az abesszineknek. Fegyvert? Élelmiszert? Ruhát vagy bakancsot? Hej, micsoda jóvilág volt az még húsz év-

vel ezelőtt! Amikor még papirtalpú bakancsot is lehetett szállítani. Kellemetlen emberek biztosan föltaláltak már valami módszert, mellyel a papirtalpat a börtalptól még idejekorán meg lehet különböztetni.

Pedig biztatják már a lapok úgy az olaszokat, mint az abesszínkeket. De az abesszínnek, amilyen vad nép, képesek arra is, hogy nem olvassák a lapjainkat. Talán még az olaszok sem olvassák eléggé. Kár. Mert egyremásra jelenik meg bennük, hogy: *a helyzet kilátástalan*. Szinte hozzá kell érezni az ilyen híradáshoz: hál Istennek. A leghelyesebbet Verzár mondta tegnap:

— Ha a Jóisten biztosítana engem, hogy semmi bajom sem történik az egész új világháború alatt, akkor a legjobban szeretném, ha már holnap megkezdődne.

— Miért szeretné? Miért olyan sürgős magának? — kérdezte értelmetlen asztaltársa.

— Mert ez a világ megérett a háborúra. Az emberiség ostoba és gonosz. Az emberiség egész kulturális és gazdasági életével a falnak ment. Nincs tovább. Hogy mi lesz azután? Az nem is fontos, de ha fontos is, mindegy, mert bizonyos, hogy ezt a feszültséget, ezt a félelemmel telt légkört nem lehet tovább elviselni.

Verzár ezt alighanem félelmében mondta. Sőt, bizonyos, hogy félelmében mondta, mert félni fél, hiszen a Jóistentől valami védelmet szeretne a maga számára. De akár fél, akár nem fél, valami igaza neki is lehet, már ami a feszültséget illeti. Lám, a kis Farkas tegnap hogy rárontott az öreg pincérre. A pincér pedig, ahelyett hogy hallgatott volna, vagy valami értelmes módon kereste volna a maga igazát, elkezdett dohogni, mind hangosabb lett s csakhamar fenyegetőzött:

— Na, nem sokáig olvassa föl ez sem a verseit!

Így állt július első felében a világháború s ilyenek, szinte csekélységek voltak annak előjelei. Egyéb események pedig: *«Lilian Gish Budapesten.» «Castiglioni Budapesten.» «Borzalmas szerencsétlenség Kecse...»*

— ezt el sem kell olvasni! Annyi a borzalmas szeren-

csétlenség állandóan, világszerte, hogy így külön-külön már unalmasak. *«Almában akarta megölni az anyját...»*

Odakünn már javában korzózna az utcai nők. Érdemes a mellékutcai fronton ülni — front, micsoda szó ez is! — és kinézni. Korzózna, szemközt van egy uridivat kereskedés, annak a kirakata előtt megállnak, mintha érdeklődéssel nézegetnék az ingeket, nyakkendőket és pizsamákat — azután megint elindulnak, kísértálnak a körútra és vagy visszafordulnak, vagy bejáráják a kis négyszöget, melyet a körúttal együtt más három utca alkot. Mintha az ő kiállításuk lenne ez s másféle emberek csak véletlenül kerülnének erre. Egy munkás kis targoncát húz, rajta züllött kofferek. A munkáson kopott nadrág, felső testén csak ing van, az ing ujja feltúrva, a munkás fiatal, beretváltképzű, hátra-hátranéz, amint a targoncát lassan húzza, úgy látszik egy utcai leányra, s vidáman nevet. Nesze neked Terebes! Nesze neked, mert az arca nem elgyötört, a tekintete nem komor, nem dacos és nem riadt, a teste nem megtört. Mit csinálsz vele? Szinte hallom Terebes ellenvetését: ne a kivételt tessék nézni!

Két csúnya, rosszruhájú nő áll szemben, a divatárurakakata előtt. Beszélgetnek. És ellejt mellettük Szilvia. A sötétké, szolid ruhája van rajta, legföljebb, hogy a szoknyája van magasan fölhasítva, annyira, hogy látszik a szép, egyenes lábszára, még a térdén felül is. Olyan, mint egy hollywoodi filmszínésznő.

Egy vászonruhás leány, kezében kis börtáskával siet a villamos megállóhoz. Nyilván a strandra indul. Egy férfi, barna vászonruhában, aktatáskával. Egy másik szövetruhában, kalap nélkül, bottal, kicsit sántít. Kisfiú, mezítláb ételhordó edénnyel. Biciklista. Jaj, azok az átkozott biciklisták! Ők az okai minden bajnak. Mennyi van belőlük! Hangtalanul gördülnek, megmegriad tőlük az ember s miattuk, csakis miattuk ugrik autó vagy villamos elé. Egy csaknem törpévé tőpörödött rongyos öregasszony csoszog el az ablak előtt, ő minden délelőtt erre jár s Kula, aki az ablakban szokott ülni, már vagy ötvénszer elmondta róla a viccét:

— Ni, ez a szegény Jeritza Mária hogy össze-
ment.

Szilvia újra feltűnik. Nevetni lehet rajta, hogy milyen szép. Fekete a haja, nem bubis a frizurája, hanem kontya van. Szilvia sétál, lejt, libeg, — de csak baktat utána a trampli. Ez a trampli egy hasas nő, hátul lapos. Igen, nevetni lehet azon, hogy Szilvia milyen szép, vigasza lehet ő minden sikertelen embernek, mert lám, a Szilvia pályáján a szépség az egyetlen tehetség és ő is csak annyira vitte, hogy itt sétál a Blum divatárúüzlet előtt. Viszont sírni lehet a tramplin. Már hogy ezzel az alakkal kínálja magát. De vigyázni kell az embernek az érzelmeivel, örömeivel és sajnálkozásával egyaránt. Dr. Bamberger azt mondja Szilviáról: «Nem ér két pengőt se.» Úgy látszik helyesen fejezi ki magát, ha nincs is igaza, mikor a női szépséget így pengőben méri.

Schwarz Imre az ablakban ül, de eszébe sem jut, hogy csak egy tekintetet is vessen ki az utca látványosságaira. Ujságot nem olvas. Fáj a feje. Nem tud másra gondolni, csak a bajára s csak arról beszél, ha összeakad valakivel. Már orvosnál is járt. Az orvos azt mondta neki, hogy: «ez ideges fejfájás.» A fejfájás ellen fájdalomcsillapító porokat rendelt, az általános idegkimerültség ellen pedig — melynek a fejfájás csak egyik tünete — egyrészt pihenést ajánlott, másrészt azt javasolta, hogy járjon a dunauszodába, a napon azonban ne sokat tartózkodjék.

— Ezek, kérem, olyan smoncák! — lépett be a véleménymondók sorába Gróh. — Azt kérem minden betegsége rá lehet mondani, hogy idegkimerültség. Ez, kérem, az orvosok legújabb sigánja. Na és a poroktól legalább néha elmúlik a fejfájása?

— Néha csökken.

— Csökken. Tehát nem múlik el.

— Nem.

— Na látja, kérem. Mert a fejfájásnak oka van. És nem a fejfájást kell megszüntetni, hanem azt az okot, amely előidézi. Ez csak világos, nem?

— De ha legalább tudnám, hogy mi az oka, —
sírt fel Schwarz.

— Azt én sem tudom. De adok magának egy jó tanácsot. Menjen el egy orrspecialistához és nézesse meg az orrát. A fejfájás az esetek kilencven százalékában az orrtól ered. Higye el nekem ezt, én tapasztalatból beszélek. Az én sógornőmnek is fájt a feje. Elment a klinikára, az idegosztályra. Ott, kérem, elvégezték rajta az összes vizsgálatokat. Átküldték a belgyógyászatra, a nőgyógyászatra, a szemesztályra, mindenhová. Vért vettek, a látását megvizsgálták, végül az orr- és gégeosztályra is elküldték. Hát sövényelferdülése volt. Meg kellett operálni.

— És?

— Megoperálták.

— És elmúlt a fejfájása?

— Mintha elvágták volna.

— És azóta...?

— Ennek már öt éve.

(Ez ugyan nem igaz, mert csak egy éve, de Gróh ötöt mond.)

— És azóta nem fáj a feje a kedves nővérenek?

— Sógornőmnek! Nem. Illetve, nem akarom magát áltatni, eleinte nem fájt, mostanában néha fáj neki, de nem olyan gyakran.

Schwarz lemondóan legyint. Már nem tetszik neki a dolog, az orrsövényvel.

— Mit fél? Maga biztosan fél az operációtól.

Schwarz nem felel.

— Csak ne féljen maga attól az operációtól, mert az egyáltalában nem fáj. A sógornőmnek sem fájt. Maga tudja, hogy ma már hogyan tudnak érzésteleníteni. Ha az én szívemet is úgy tudnák érzésteleníteni, ami amiatt fáj, hogy tegnap elestem egy biztos üzlettől, akkor...

Schwarz sóhajt. De már ott ül az asztalnál Erkélyi. Valamit hallott abból, amit beszéltek:

— Miről van szó? Fejfájás?

Gróh felel Schwarz helyett:

— Igen, panaszkodik, hogy fáj a feje.

— Abban én szakértő vagyok.

És következik néhány kérdés, mióta fáj, hogyan fáj, hol fáj.

Végül a tanács:

— Méresse meg a vérnyomását. Semmi mást, csak a vérnyomást. Ne hallgasson maga idegorvosokra, azok úgy sem tudnak semmit, mert csakis a sebészek tudnak valamit. Ne hallgasson maga laikusokra, maga menjen el egy belgyógyászhoz és méresse meg a vérnyomását. Ebben a korban már minden embernek van egy kis érlemeszedése. Az érlemeszedésnek pedig első tünete a gyakori fejfájás. Higgye el nekem, én tapasztalatból beszélek. Elvégre lehet magának kétszáz-as vérnyomása is és, nem akarom magát megijeszteni, de bármely pillanatban megütheti a guta.

7.

Délután, uzsonnaidőben, beállított a *Budapest*-be Bakó András. Nem másodszor, mert első látogatása óta mindennap a *Budapest*-ben uzsonnázott. Amikor először volt itt, akkor kérte tőle kölcsön Dévay László a két pengőt. Dévay másnapra ígérte, hogy fizet, ő tehát másnap is megjelent a kávéházban. Ő igen, de Dévay nem. Kár, mégpedig pénzbeli kár Bakónak, pontosan egy pengőnyi, már ha úgy számítjuk, hogy különben nem ment volna sehová. Ez bizony nem volt szép eljárás Dévaytól, már ha a Bakó felfogása szerint ítélkezünk. A két pengőket Bakó nem dobálhatja, el kellett hát jönnie a kávéházba és a két pengőért fölöslegesen kiadnia egyet. Pontosán egyet, mert a fagyalt nyolcvan fillér s húsz fillér a borralaló. Bakó már akkor, a második látogatás után, igen kellemetlen megállapításokat tett. Nemcsak gazdaságiakat, hanem erkölcsieket is. Miféle ember az, aki ilyen könnyelműen játszik a szavával! Legalább ne ígérte volna másnapra

azt a pénzt. Nem az a pénz a fontos, hanem minden ami hozzá kapcsolódik, az a hányaveti fölényes mód, ahogyan kérte, szinte követelte az a fiatalember; az a megtévesztő határozottság, amellyel másnapra ígérte s egyáltalában az a szomorú perspektíva, ami az ilyen esetekből a mai fiatalságra nyílik. Bakó nem számolta pengőként, de tudta, hogy már tíz pengőnél is többbe került az a rongyos két pengő, amit hajszolt. Ő már le is mondott a pénzről, csupán arra kíváncsi, hogy mit fog mondani az a haszontalan frá... fiatalember. Mivel menti magát? Hogyan merészel így viselkedni? Mert tegyük fel, hogy másnap nem volt pénze és így nem tudta volna megadni a tartozását. Akkor is kutyakötelessége lett volna jelentkezni és kimenteni magát.

Bakó tehát nem volt tisztában a történetekkel. Dévay ugyanis másnap, éppen a kis Farkassal, megjelent a kávéházban, pontosabban a kávéház ajtajában. Mert megfélekezett Bakóról és a két pengőről. Pénze nem volt, hitel reményében a *Budapestben* akart meguzonnázní, illetve megreggelizni s azután dolgozni. Az utcán akadt össze a kis Farkassal, akit vidám kedvében heccelni kezdett s mindjárt az első kérdése ez volt hozzá:

— Na, hogy jövedelmez a lira? Keresett-e ebben az évben száz pengőt?

Azután:

— Én nem értem, hogyan lehet egy zsidó lírikus. A legrosszabbul jövedelmező üzlet a világon.

— Na és maga? — csodálkozott Dévayn a kis Farkas.

— Bocsánat, én drámát írok. Én amellet, hogy író vagyok, még ravasz üzletember is vagyok.

— Ha maga ravasz, akkor úgy látszik, hogy ma már csak becsületes őszinteséggel lehet pénzt keresni. Mutasson fel egy pengőt!

— Előbb váltok.

Megérkeztek a *Budapestbe*. Átvágtak a terraszon. Dévay nagy merészen tört előre. De egyszerre meg-

torpant. Meglátta Bakót, aki ott ült az előzőnap helyén s ujságot olvasott.

— Ajaj! — sóhajtott Dévay. — Ki vagyok füstölve.

Már meg is fordult s már kinn is volt az utcán.

A kis Farkas loholt utána, nem kérdezett semmit, mindent tudott. Csak azt nem tudta, hogy kinek megnyivel, — de ez nem is volt érdekes.

— Jól kezdődik a nap. Meg sem reggelizhetek.

— De hisz' az előbb még váltani akart.

— Nem váltják fel sehol, egy darab kétezer-pengős.

— Háromezresnek gondoltam. Na és most hová megyünk?

— Én sehová. Nincs egy vasam sem.

— Egy pengőt adok. A líra támogatja a hazai drámaírást.

Dévay megkönnyebbült. Kis szünet után rátért Bakóra, mert izgatta, beszélnie kellett róla.

— Egy pasas ült nem messze a bejáratától, a fal mellett. Engem nem látott, mert éppen ujságot olvasott. Tegnap két pengőt kértem tőle. Azt mondtam neki, hogy ma megadom, ismeri már maga az ilyen határidőket. Hát kérem, ez az alak sosem volt még a *Budapestben*. Ez kérem egy miniszteri tisztviselő, számkukac, ez egyáltalában nem jár kávéházba, ez ha kimozdul hazulról, akkor kocsmába megy. Tegnap, tudja a fene, mi történt vele, talán a mamáját kísérte ki a pályaudvarra, de ott látom a *Budapestben*. Mondom, két pengőt kértem tőle máig — és ma már megint ott ül a kávéházban, pontosan, mintha a hivatalában lenne. Hát mit szól ehhez az ügybuzgalomhoz? Tudja, ez valami olyan végtelenül ellenszenves nekem, hogy... hogy... meg tudnám fojtani azt az alakot. Illően emberek vannak a világon! Ezt kérem megeszi a fene, ha azt a két pengőt nem kapja meg. Igazán kedvem volna egy kicsit az orránál fogva húzni vagy három-négy hétig.

— Azt hiszem, ez magának kedv nélkül is sikerülni fog.

— De komolyan mondom. Kíváncsi vagyok, hogy mire képes az ilyen alak. Mit képes ez elkövetni, hogy az ő jogos követeléséhez jusson. Látja, ezek miatt kellene felrobbantani a világot.

Bakó András most is itt ül a kávéházban, fagyaltotzik, ujságot olvas, fel-felnéz s várja Dévayt és hiába várja. Tízegynéhány pengőt költött már el a régenrossz kettőre s ezen felül még újabb veszedelem is fenyegeti. Amint fel-felnézett a lapokból, szeme megakadt a szép Dobosinén. Rákheli arc, fekete csillogó szemek, amikről úgy mondják és írják, hogy a tekintetük buja, amellet junói termet, olyan, amilyen Bakónak nagyon is tetszik. Két asztallal odább ül Bakótól s amint a támlás székben homorítva elterebélyesedik, Bakónak... nem is lehet az ő felbuzdulását kellőképp kifejezni, talán verejtek üt ki a homlokán. Nézi, nézi a nőt, az szívesen fogadja az epedő tekinteteket, Bakót egy kis szorongás fogja el, mert Etuka is van a világon, ha mindjárt messze, Harpacskószajudáron is. De szép ez a nő, valóságos bestia, csakis egy *olyan* nő lehet, hm, hm, sok pénzbe kerülhet, legalább tíz pengőbe. Azt a Dévayt meg kellene ölni!

8.

Este tizenegy óra tájban már együtt ült a Budapestben öt fiatalember: Terebes, Gerlei és Halas, velük Meisler és Feldheim. Feldheimet nem hívta senki, ő csak úgy odatolakodott szimat után, bizonyára azt hiszi, hogy ahol a mai világ zűrzavarában tisztító cselekvésre szánják el magukat néhányan, ott rá szükség van, nélküle a világ megváltása haszontalan ábránd. Viszont nem jött el Adrenál, Kort Katalin, Vemhes és Surolla. Ők megígérték ugyan, hogy részt vesznek a tanácskozásokon, már féltizenegykor meg kellett volna jelenniök, de nem láthatók. Jellemző! — ez a lesújtó vélemény róluk. Az az Adrenál, az változatlanul egy

megbízhatatlan dög, nem tud az egy szó igazat mondani.

Hát a lap, az Északi Fény, havonta egyszer fog megjelenni. Pontosabban évenként tízszer, mert tulajdonképpen röpirat lesz, mivel hogy lapengedélyt a lapalapítók nem szereztek, ilyesmivel meg sem próbálkoztak. Persze, baloldali lapnak nem adnak engedélyt, még talán utcai árusítási jogot sem, de bezzeg ha egy új szennyes riportlapot akar valaki indítani, vagy sportlapot, színházi lapot, akkor nincs előtte akadály, akkor tessék, mehet, ha már harminc hasonló fut is előtte. Hát ez az a híres sajtószabadság. Igen, mert a sajtószabadság fikció, sőt Halas szerint «merőben» fikció.

Terebes a húsz pengőt megszerezte a nővérétől, a pénz már a zsebében van s ha éhen halna, sem nyúlna hozzá. Halas a Székely Karolától bekasszált öt pengőről mélyen hallgat. Természetesen arról is, hogy időközben találkozott Székely Karolával, azt mondta neki, hogy a lapot már szedik, egy-egy szám ára egy pengő húsz fillér lesz, a féléves előfizetéshez még egy pengő jár — s azt az egy pengőt is bevételezte. Halas mindezek után valószínűleg a lap ellen drukkol, mert ha azt nem sikerül létrehozni, akkor az eset a hat pengővel nem fog kiderülni. Halast megbízták a társai azzal, hogy Székely Karolát is értesítse s hozza el magával a szerkesztőségi összejövetelre — hátha előfizet egy fél évre! — az értesítésről azonban ő szándékosan megfeledkezett. (Haszontalan ember ez a Halas, lehet, hogy ezt a bajkeverő Feldheimet is ő hozta magával.)

A kávéház mellékutcai részében ülnek ők öten, ezúttal idegen nincs a közelükben. A nagytestű botos feketekeménykalapos nincs jelen. Különben is akár-micsoda zavaros dolgot is firkált össze multkor a feketekeménykalapos, illetékes helyen mégis kifogástalanul értelmes jelentés fekszik róluk. «Szélsőséges baloldali (marxista, kommunista) lapot szándékoznak szerkeszteni és kiadni, melynek címét Északi Fénynek tervezik. A lap ügye egyelőre a tervezgetés stádiumában

van; alapítják és szerkesztik: Terebes Béla, Halas Sándor. és Gerlei Andor, családjuk terhére élő foglalkozás nélküli fiatal emberek (pontos lakáscímek), a lap indításához szükséges pénzzel még nem rendelkeznek.» Honnan ez a pontos értesülés? De ez még semmi. Most nincs a közelükben senki, mégis megint pontos lesz az értesülés arról, amit majd végeznek. Ugyan honnan? Hogyan?

A lapot a Hullám nyomdában fogják nyomni. Terebes már beszélt a nyomdásszal, nyomdahitelt kapnak. A lap harminckét oldalon fog megjelenni, egy szám ára ötven fillér lesz. A címlapon természetesen linoleum metszet látható majd, Suhogó remekműve. «Egy meztelen munkás és egy meztelen munkásnő, kart-karba öltve és dalolva vonagló hullákon sétál keresztül.»

— Nem lesz túlerős?

— Miért lenne? Ki beszél arról, hogy kik azok a vonagló hullák?

Feldheim okoskodik:

— Mi az, hogy vonagló hullák? Hogyan lehet azt egy linoleum metszeten ábrázolni, hogy a hullák vonaglanak? És ha vonaglanak, akkor még nem hullák.

— Hát nem vonaglanak! Mausztótok. Nem mindegy az magának?

Feldheim máris gúnyosan vigyorog.

Gerlei segít Terebesnek:

— Vonagló hullajelöltek.

És most következik a lap szellemének és módszerének tüzetes megbeszélése s az első szám tartalmának összeállítása:

— Először is programmot kell adnunk. Tehát, kell egy bevezető cikk. Azt majd én megírom — jelenti ki Terebes.

— Miért éppen te? — ámul el Halas. — A programmcikket közösen kell megbeszelnünk.

— Én megírom a cikket és megmutatom. Mindenki hozzászólhat.

— Én is írok egyet. Amelyik jobb lesz, az jön.

— Rendben van. Csak nem képzeled, hogy a tied lesz jobb?

Gerlei közbevág:

— Szerintem programcikkre nincs szükség. Aki kezébe veszi a lapot, az úgyis látja, mit akarunk. Elég program a lap címe, a mi nevünk és a címkép. Bár a címképet nem helyeslem. Én a körültekintő taktikának vagyok a híve. Szerintem cikkekre egyáltalában nincs szükség. Csak szépirodalom kell.

Feldheim felkacag:

— Szépirodalom! Már ez az elnevezés is tisztára polgári mentalitásra vall. Szé-épirodalom. Hervad már ligetünk, díszei hullanak.

Meisler csatlakozik Feldheimhez:

— Akár szép, akár nem szép irodalom, az irodalom különben sem érdekli a proletáriátust. A proletáriátusnak a taktikázás sem kell. A proletáriátus nyílt kiállást kíván. Ha a lap nem áll nyíltan és kifejezetten a forradalom alapján, akkor a proletáriátusnak nem kell, a lapot elveti. És igaza lesz a proletáriátusnak.

— Ez kispolgári felfogás! — jelentette ki Terebes — Tessék elolvasni Leninnek «Baloldaliság, a kommunizmus gyermekbetegsége» című művét, akkor majd meg tetszik tanulni, hogy mi a zöld beszéd. A taktika a harcban nélkülözhetetlen. Figyelemmel kell lenni a helyre, ahol a lap készül és az időre, amikor készül.

— Úgy van! — helyeselnek négyen, köztük még Meisler is, mert hogy Leninre történt hivatkozás. Csak Feldheim hallgat komoran.

— Szóval irodalmat nem is akartok közölni? — kezdi Gerlei a felháborodást.

— Azt nem mondtam, — válaszol Terebes. — Én csak azt mondtam, hogy cikkekre is szükség van. Elsősorban Szovjetországot kell ismertetnünk, hogy ellensúlyozzuk a rágalomhadjáratot, melyet a felbérelt burzsoá sajtó napról-napra Szovjetország arcába fröcsköl!

Gerlei nevet:

— Mit fröcsköl? Rágalomhadjáratot?

Terebes dühre lobban:

— Ez szörszálhasogatás! Ha így viselkedsz, akkor nem fogsz írni a lapba.

— Szóval felállhatok és mehetek.

— Ha úgy tetszik.

— És ha kijelentem, hogy ellenlapot fogok indítani? És ha már van egy tőkésem, aki hajlandó minden számhoz tizenöt pengővel hozzájárulni, abban az esetben, ha közlöm a verseit?

— Akkor maradj itt és ne szemtelenkedj.

Gerlei már is marad, sőt általános megdöbbenésre ezt kérdezi:

— Honoráriumot fizettek?

Halas kínosan felkacag:

— Honoráriumot? Tiszteletdíjat? Micsoda kispolgár! Micsoda frazeológiája van ennek? Honoráriumot!

— Hülye vagy! — dühöng Gerlei.

— Hülye vagy te! Igenis a legrothadtabb kispolgár vagy. Akit megfertőzött az irodalom. Az úgynevezett szépirodalom. Ha marxista lennél, akkor tudnod kellene, hogy az író nem más, mint propaganda-munkás. A pénz pedig, amit a munkájáért kap, nem tiszteletdíj, mert téged például tisztel a fene, hanem munkabér.

Gerlei hajthatatlan:

— Nekem mindegy, hogy tiszteletdíj-e, vagy munkabér, nekem csak az a fontos, hogy pénzt adjatok. Én nem levegőből élek, hanem abból, hogy írok.

Meisler szól:

— Csak azt akarom mondani, hogy a felfogás, amit az íróról, és a munkabéréről, illetve a honoráriumról Feldheim elvtárs kifejtett, nem marxista felfogás. Az író nem munkás, hanem kereskedő, aki a műveit árusítja. A mű áru.

— Ez marhaság. A mű magának az írónak, az ő munkájának a terméke.

Nagy vita indul. Mindenki beszél és senki sem hallgat a többire. Terebes csaknem ordít:

— Elvtársak, hallgassuk meg egymást türelemmel.

De a saját hangjától megrémülve szétnéz a kávé-

házban. Erre mindnyájan elhallgatnak s ugyancsak szétnéznek. Hát pincér, főpincér, trafikos, telefonos és takarítóasszony mind ott állnak körülöttük s érdeklődve hallgatják, mit beszélnek. Terebes leszállítja a hangját:

— Uraim!

(Már későn.)

— Uraim, legyünk komolyak és megfontoltak. A proletáriátus tekintete függ rajtunk.

Ebben van valami ünnepélyes, valami megható. Egy percnyi csend következik, mind az öten elmerengenek. A személyzet elszállingózik.

Gerlei megragadja az alkalmat. Kéziratot húz elő a zsebéből s így szól:

— Ezt a verset írtam a lapnak, hallgassátok meg.

Mindnyájukat kétségbeesés önti el, de reménytelennek látják, hogy ellenkezzenek. Gerlei halkan, tagolva olvassa a verset:

«Afrika fölött már bőszerű eroplán száguld...»

És így tovább. Mindegyik szakasz végén a refrén:

«Uralkodó osztályt fennen fenyegetem,

A csizmámat olykor

Burzsujszemmel kenegetem.»

Mélységes csöndben hallgatták végig a verset. Mikor a felolvasás véget ért, Gerlei dacosan ütötte fel a fejét. Várta a hozzászólásokat, s mintegy előre felborzolta magát az értelmetlenek és kishitűek ellenvetései vel szemben. Először is a tetszés nyilvánult meg a négyfőnyi hallgatóság körében, bár ez sem zavartalanul:

— Szép vers.

Ezt az elismerést fokozta egy másik vélemény:

— Nagyon szép vers. Igazán nagyon szép.

A többiek fejbólintással csatlakoztak az előtűk szólóhoz. De megtörtént máris az első ellenvetés, Feldheim részéről, ha még nem is a verssel szemben:

— Hogy szép lenne, azt tagadom. Szép, ilyesmi nálam nem létezik. Ez polgári ideológia. Szerintem nem szép a vers, hanem jó. Mert egy vers, akár csak egy

asztal, vagy jó, vagy rossz. Ez a vers jó. Jó, mert célszerű.

— Azonban... — ezzel Terebes kezdett egy mondatba, de Gerlei közbe vágott:

— Mi az, hogy azonban? Van valami kifogásod a vers ellen?

— Kifogásom nincs. De azt hiszem, hogy ezt a verset nem lehet közölni. Túlerős.

Gerlei elsápadt.

— Nekem is van ilyen érzésem, — segített Halas Terebesnek. — Az a burzsujszemmel kenegetem, az nem fog menni.

Gerlei méltóságán alulinak tartotta, hogy ezekre a megjegyzésekre bármit is mondjon. Az ő dolguk, hogy mit akarnak, hogy forradalmi proletárlapot akarnak-e, vagy valami gyáva polgári magazint.

— Elkobozzák miatta a lapot, — rebegte Meisler.

— Szerintem a verset le kell adni! — nyilatkozott Feldheim, mindnyájuk meglepetésére.

Egy ideig vitatkoztak, Gerlei komoran hallgatott, végre ő is megmondta a véleményét:

— Nekem mindegy, hogy leadjátok-e vagy nem. Én levonom a konzekvenciákat. De, figyelmeztetlek benneteket, hogy ha ti le nem adjátok, meg fog jelenni máshol.

— Ugyan hol? — hangzott egyszerre többfelől a kérdés.

— A könyvemben! Mert most készül az új verses könyvem. *Gyilkos* lesz a címe. Ez a pers pedig benne lesz. Csakhogy csillag alatt ott áll majd a jegyzet, hogy ezt a verset az Északi Fény állítólagos marxista lap gyáva opportunistái nem merték leközölni. A proletáriátus majd megtudja, hogy kik azok, akik szellemi vezéreiül tolták föl magukat.

Végre Terebes megtalálta az ideiglenes megoldás módját:

— Add ide a verset. Majd még visszatérünk rá. Most érdemben nem döntünk, de tegyük fel, hogy a vers meg fog jelenni. És menjünk tovább.

— Ajánlanám, hogy közöljünk képeket is, — javasolta Halas.

— Képeket nem közlünk, — szólt ridegen Terebes. — Nagyon megdrágítaná a lapot.

— Szerintem okvetlenül kellene minden számban egy-két kép is.

— Ugyan, menj a hülye linoleum-metszeteiddel. Már rég túlhaladott eszközök, semmi agitatív erejük nincs. A proletáriátusnak nem kellene a linoleum-metszetek.

— Túlságosan okos akarsz lenni. Csakhogy én nem linoleum-metszetekről beszéltem, hanem képekről.

— Miféle képekről?

— Például mindjárt az első számban kellene közölni egy jó fotográfiát Sztalinról.

— Milyen célból? Sztalinról elég sok fotográfia jelenik meg állandóan a polgári lapokban.

— Az igaz. De azok a fotográfiák mind rosszak. Tendenciózus fotográfiák. Csak meg kell nézni azt a kis képet, amit ismételtelen közöl az Esti Hírlap. A klisének valami hibája miatt olyan ezen a kis képen Sztalin, mint egy rablóvezér. Szerintem szándékosan kapartak ki egy részt a kliséből, hogy így az arcot eltorzítsák. Hát ezt az aljas propagandát kell ellensúlyozni. Át kell venni akármelyik orosz kiadványból egy rendes képet, amely híven ábrázolja Sztalint, aki véletlenül még szép ember is, bár ez szerintem nem fontos.

Feldheim elnevette magát:

— Azt helyesen jegyezte meg Halas elvtárs, hogy nem fontos, vajjon Sztalin szép ember-e, vagy nem, mert ennek jelentősége csak a polgári szemléletben van. De én az egész arckép-ügyet fölöslegesnek tartom. Szerintem Sztalin nem szép ember, de nem is csúnya s ismétlem, ez tökéletesen mellékes.

Halas felrobbanó gyűlölettel nézett Feldheimre:

— Magának biztosan Mussolini tetszik.

— Hát az tetszik is. Miért ne lehetnénk objektívek? El kell ismernünk, hogy bármily ellenszenves is nekünk Mussolini politikai egyénisége, a külseje impo-

náló. Az arca lelkes és intelligens, a koponyája, orra, álla erős akaratot fejez ki.

Terebes a kezét emelve tiltakozott:

— Nananananana!

Meisler kacagott. Halas szinte rikácsolta:

— Hát ez, ez az ízlés, amellyel így elárulta magát, közönséges aljas ellenforradalmiság.

Most már Terebes is ingerültté vált, pedig ő már szerkesztő volt:

— Maga szerint, kedves Feldheim elvtárs, biztosan Trockij is szebb ember, mint Lenin volt.

— Kérem, Terebes elvtárs, maga ne intézzon hozzám keresztkérdéseket. Ennek az egész problémának a fölvetése különben is gyerekes dolog. De ha már kérdezett, nem maradok adós a felelettel. Szerintem igenis Trockijnak volt az európaiasabb, intelligensebb, szebb feje.

Halas felugrott izgalmában s mintha csak erről jutott volna eszébe a kifejezés:

— Most ugrott ki a nyúl a bokorból! Én már megyek is. Ilyen aljas trockistával nem ülök egy asztalnál. Még csak egy kávéházban sem. Megyek. Jön, Gerlei?

— Megyek. — Gerlei is fölállt.

Eltávoztak, útközben fizettek.

Mély csend következett. Terebes meg volt elégedve az eredménnyel, azzal, hogy Feldheimet végre elintézték. Trockista, kétségtelenül elárulta magát. Kis jelek többet mondanak valakiről, mint annak nagyképű nyilatkozatai. Maga Feldheim is kényelmetlenül érezte magát s a csendet egyszer csak így törte meg.

— Nekem is mennem kell. Különben is, ma már, úgy látom, tárgytalan a további...

Be sem tudta fejezni a mondatot. Elment. Amint a kávéházajtón kilépett, Meisler így szólt Terebeshez:

— Ez a Feldheim szerintem rendőrspici.

Odakünn a körúton sietős tempóban loholt Halas és Gerlei, mintha menekültek volna a kávéházból. Jó-

ideig nem szóltak egymáshoz, végre Gerlei megállt s ezzel megállította Halast is:

— Tudod-e, hogy nekem az egész lapalapítás nem tetszik? Szerintem ez a Terebes rendőrspicli. A lap, ha megindul, légyfogó papiros lesz. Aki rászáll, az meg lesz fogva. Bánom, hogy nála hagytam a versemet. Vissza kellene érte menni.

Visszamenni ezer lépésnyi távolságból, ez fáradtság. Mi sem volt természetesebb, minthogy Halas nem óhajtott ekkora utat megtenni a Gerlei üdvéért.

— Hagyd a fenébe! Majd visszakérheted máskor.

9.

Egy angol képeslap Földünk életkoráról közölt cikket a legutóbbi számában. *«A Föld, mint a Nap körül keringő bolygó, kétbillió évnél hosszabb idő óta él külön életet»*. Szucsik mutatja a cikket Szabónak s egy-egy mondatot lefordít belőle. Erre a kétbillió év óta tartó életre — hiszen a *Budapestben* vagyunk — azt mondja Szabó:

— Már ahogy ezt életnek lehet nevezni.

Csakugyan, Szucsik olvassa és fordítja: *«Millió és millió év múlik el, míg ennek a lángoló tömegnek láva-izzása elcsitul.» «Sok-sok évezreden át lebegett a Föld vizeinek nagyobb része páráként a levegőben.» «Egyik évmillió múlt a másik után, mialatt a Nap távolodott s gyengült a tüze ... Élet azonban még nem volt a Földön, sem a tengerben, sem a sziklákon»*.

— Na, ugye mondtam!

«Annak a rendkívül nagy időnek a fele, mely idő körülbelül ezerhatszáz millió év, mely idő alatt a Földön tenger és szárazföld különváltak, nem hagyta ránk az életnek semmi nyomát».

És így tovább. Halak kora, Szénlápok kora, Hüllők kora...

— Hüllők kora, ebben már te is benne vagy, — kedveskedett Szucsik Szabónak.

«... pleziószauruszok, ichthyoszauruszok és mezoszauruszok, ezek a kecses állatok...»

Szucsik végignézi Szabón és nevet.

«hány százmillió év, amikor ezek már felbukkantak, hány évtizedred, amióta letűntek. Hüllők, az első madarak, az első emlősök, majmok és az első emberek!» Ötven-hatvanezer éve lehet, hogy az első kávéházi törzsvendégek egyike, a neandervölgyi ember, itt sétált a földön.

— Ült! — javítja ki Szabó.

— Valami barlangszerű kávéházba járhatott, — fordítja Szucsik angolból egész szabadon — melyben sem kávé, sem cigarettát nem lehetett kapni, villany-nyal sem világították, lapokat sem járattak bele, így hát a napi eseményekről nem lehetett ott értesülni, hála Istennek.

Talán verseket is írt már a neandervölgyi fiatal-ember. Neandervölgyi Tihamér, milyen szép, költői név lehetett! Képeket mindenesetre rajzolt, mert hiszen maradtak is ránk a műveiből; bizonyos, hogy már akkor keveset fizettek a képekért. Valami kőbaltaárus adhatott egy-egy szép rajzért mondjuk egy szarvascombót.

Neandervölgyi, rodéziai s más efféle emberek, jobb-oldaliak és baloldaliak, sőt az arany középúton haladók, elmúltak mind s jött az igazi ember, már mint Schwarz, Terebes, Dévay, Bakó, Trauer, Schell, Sulyok és Dobosiné.

Az Illustration-ban meg Szumériáról és Ösegyiptomról szerezhető hasznos ismeret, ugyancsak a Budapestben. Szóval «Krisztus előtt hatezer évvel jelentek meg holmi műveltségfélével rendelkező társadalmak.»

Az Illustration-t már Dévay nézegeti s felkiált:

— Társadalmak! Azokat egye meg a fene.

Évmilliók, évszázadok és évezredek. Ha gondolatban felmérjük ezeket az időtartamokat, nyugodtan vagy nyugtalanul ülve a Budapestben, hát az évszázad is csekélységgé zsugorodik a szemünkben. Tíz év, egy év, ezek már röpké pillanatok. Mi történhetett hát az

elmúlt napokban a világűrben, a naprendszerben, a Földön, vagy Budapesten? Semmi. Hiszen nem is történhetett, nem volt rá idő, hogy bármi is történjen. Talán még a Budapest kávéházban megesett egy és más.

Bakó András törhetetlen buzgalommal naponta megjelent a *Budapestben*, fagylaltot evett, ujságot olvasott s leste Dévayt. Annyira leste, hogy már az ujságolvasást is abbahagyta.

Dévay ernyedetlen szorgalommal kerülte el a *Budapestet*, legföljebb, hogy egyszer-kétszer este, a késői órákban, tette benne tiszteletét.

Schwarznak tovább fáj a feje. Kelemen megkérdezte Schwarztól, hogy használ-e szemüveget az olvasáshoz. Schwarz közölte vele, hogy nem használ. Kár — mondta erre Kelemen. Mert ha használna, akkor egész biztosan attól fájna a feje, hogy a szemüvege rossz, újat kellene rendeltetnie. Igen, így van, ő tapasztalatból beszél.

Dobosiné csak néha csinált egy-egy üzletet. Őt is sujtja a gazdasági válság, bár az is igaz, hogy a jómódú polgárok nagy része most nyaral. Arra is gondolt már Dobosiné, hogy a májuseleji fagy, a jégverés és a későbbi aszály miatt neki is árat kellene emelnie.

Krausz bácsi, ez volt talán a legérdekesebb, eladott egy csontnyelű, ollós zsebkést. Krausz bácsi ugyanis kávéházi árus. Egy faládával járja éjszakánként a kávéházakat és kocsmákat, még pedig már negyvenhét esztendő óta, most hatvanhétéves. A faládában vannak az áruai, pénztárca, zsebkés, olló, inggomb, kézelőgomb, fésű, harisnyakötő, nyaktű és sok más hasznos tárgy. Krausz bácsi csodálatos ember. Negyvenhét esztendő óta úzi a világ egyik legunalmasabb foglalkozását s ma is egészséges, friss és vidám. Ezer elutasítást gyűjt össze, amíg egy üzletet csinál. Megjelenik a kávéházban, sorra járja az asztalokat, minden asztalnál, ahol ül valaki, megáll, felnyitja ládáját, mutatja az áruait és felsorolja őket, pajzán tekintettel, gépies agresszivitással. Ha a vendég ujságot olvas és fel sem néz a lapból, Krausz bácsi akkor is sorol, pajzánul néz

és mosolyog. Ha több vendég ül együtt s beszélgetnek, a beszélgetést nem hagyják abba s rá sem hederitenek Krausz bácsira, Krausz bácsi akkor is mosolyog és sorol. Ki is emel egy-egy darabot az áruik közül és mutatja, forgatja, dícséri, ajánló, díszítő jelzőkkel illeti. Ha valaki azt mondja: nem kell, Krausz bácsi akkor is sorol. Ha valaki szépen mondja: Köszönöm, nem kell semmi, ő akkor is sorol. Ha valaki dühösen szól rá: nem kell! — Krausz bácsi akkor is mosolyog és sorol és mutogat és dícsér. Ha valaki ráförmed: menjen már! — akkor is sorol. Ha valaki rátámad: menjen a fenébe, nem érti, hogy nem kellenek a vacakjai! — Krausz bácsi mosolyog, mutogat, dícsér és sorol. Amikor már eleget mosolygott, dícsért, ajánlt és mindent elsorolt, akkor még áll, mereven néz és nem megy el, azután hirtelen elmegy s a másik asztalnál ugyanazt ugyanúgy megcsinálja, amint az imént csinálta, s még azon az estén majd ezerszer újra megcsinálja. Irtózatot foglalkozás! — mondta egyszer valaki Krausz bácsinak, ámulattal s mélységes szájalommal. Krausz bácsi pajzánul mosolygott s ezt jelentette ki: Nagyon könnyű foglalkozás ez, de ne tessék elárulni senkinek; nem kell hozzá ész, nem kell hozzá tudomány, nem kell hozzá semmiféle képesítés, csak egy kell hozzá: pofa. Az pedig van, kérem. És Krausz bácsi ellépett. Hát ez a Krausz bácsi adott el a *Budapestben* egy csontnyelű ollós zsebkést, három pengő húszért adta, neki egy pengő nyolcvanban volt, keresett rajta egy pengő negyvenet.

Gerlei koradélutáni időben megjelent a kávéházban, zsebében új, mástartalmú s máshangú verssel, s odaült a liberális hirlapírók asztalához. Verő mellé, a kitűnő nevű publicista mellé húzódott, eleinte szótlanul hallgatta az élénk beszélgetést, s amikor alkalom kínálkozott, Verő füléhez hajolva rebesgetni kezdte jövetele célját. Halkan elmondta, hogy egy lapról van szó, amelyet indítani kellene. Még nem mondhat semmit a lapról, csupán azt, hogy progresszív szellemű lesz, s szeretné, ha Verő és barátai írásaikkal támogatnák.

Egy alkalommal estétől reggelig ott ült a kávéházban Bölény is, az őszhajú szobrász, aki kedves gorombaságairól híres. Keresztül ordította az egész éjszakát, csak úgy röpködött a szájáról, hogy «maga barom», «maga ökör», «ne beszéljen ilyen számárságot!». Mikor a pincér az asztaltól távozva megbotlott, utána süvítette, hogy: hülye. — Csupán báró Szolnokyhoz volt udvarias, mert kedves gorombaságának egyik legjellemzőbb vonása, hogy az a Bölénynél gazdagabb és hatalmasabb emberekkel szemben nem szuperál. Ezért amikor Bölényt jellemzik, gyakran elhangzik róla ez a megállapítás: szintén egy olyan örült, aki nem öleli meg a tüzes kályhát.

Trauer úr, a kávéház tulajdonosa, esteken át panaszkodott a kávéház jövedelmének csökkenéséről. A jövedelem csökken, a kiadások pedig szaporodnak. Most is előfizetett két új lapra, mert muszáj volt. Az egyik egy katolikus folyóirat — az *Üdvösség* —, ezt a vendégek kívánták, mert a zsidó vendégeknek az ilyesmi most kedvenc olvasmányuk. A másik lapot valami ismerőse tukmálta rá, jól van, egye meg a fene, úgylis megszűnik az ilyen szemét — *Figyelünk benne* — a lap címe. Fiatal írók írják. Igen harcias lapocska, dícséri a mai orosz írókat, azután Malrauxt, Aragont, Rolland-t, megvetően ír a magyar írókról, a kérlelhetetlen «osztályharc» alapján áll, ugyanakkor munkatársai egy-egy verset, egy-egy novellát elhelyeznek az *Ünnep*-ben, a *Színházi Élet*-ben, a *Déli*-báb-ban s csodálatosképpen ezek a versek s novellák csak abban különböznek a többi magyar verstől és novellától, hogy lehetőleg rosszabbak.

*«Gyönyörű tested, karcsú bokád van, tudom
Utánad fordul az ember az uton.»*

Egy állástalan fiatalember, aki hónapok óta apróbb összegeket kéreget az ismerőseitől, váratlanul nagyobb pénzt, tíz pengőt kapott egy könnyelmű gazdagembertől. Bejött a *Budapest*-be reggelizni. Leült az asztalhoz, szétnézett a kávéházban, kinézett az ablakon, tapsolt a kezével s így kiabált:

— Pincér! Halló pincér! Jöjjön már ide, a terem-
tésit.

A pincér odament:

— Tessék parancsolni.

— Miért nem jön, ha hívom? Már negyedórája
ülök itt.

— Tessék parancsolni.

A fiatalember reszket az izgalomtól, nem szól,
vár, amíg lecsillapodik.

— Tessék parancsolni.

— Kérem. Hozzon nekem egy félbarna langyos
kávét, csészében, szűrve, habbal, de külön legyen a
hab.

Kis szünet, a pincér indul, a fiatalember szinte
felsír utána:

— Várjon kérem!

A pincér visszalép:

— Tessék parancsolni.

— Miért rohan el, amikor még be sem fejeztem a
rendelést? Olyan sürgős magának?

— Tessék parancsolni.

— Mégis csak ábszurdum!

— Tessék parancsolni.

— Vajat is kérek. És... mondja, milyen dzsemjük
van?

— Barack, eper, málna, meggy, sárgadinnye, szilva,
ribizli és narancs.

— Ananász-dzsemjük nincs?

— Ananással nem szolgálhatok.

— Különös. Miért nincs ananász-dzsemjük? Ilyen
drága kávéház és nem tartanak ananász-dzsemet. Ért-
hetetlen. Az embernek igazán elmegy a kedve az
egész reggeltől. Na, ma vagyok itt utoljára.

— Tessék megpróbálni a narancs-dzsemet.

— Maga ne ajánlgasson nekem. Hol vagyunk? A
Teleki-téren? Nevetséges! Maga várja meg, amíg én
választok.

— Tessék parancsolni.

— Hozzon... málna-dzsemet.

A pincér elsiet, néhány perc múlva visszaérkezik a megrakott tálcával. A tálcán nagy csésze, benne a félbarna langyos kávé, szűrve. Külön pikoló-csészében a tejszínhab. Azután vaj, sőtartóban só, kis üvegtá-nyéron málna-dzsem, egy üvegben víz, vizes pohár, egy apró nikkel tálcán öt darab kockacukor, két kis kanál s egy kés. A pincér leteszi a tálcat a vendég elé, egy másik asztalról zsemlyével s kiflivel megrakott fémkosárkát hoz.

A fiatalember gyors szemlét tart az eléje rakott ételeken s eszközökön és már meg is állapította a bajt. Új düh önti el, dühe szinte riadtsággá fokozódik, kétségbeesve néz a pincérre, a tekintetével valósággal megbűvöli, hogy az csak áll és nem tud mozdulni az asztaltól.

A fiatalember néz, mered, bámul, először a pincér szól:

— Tessék parancsolni.

— Mondja! Hát ezt kértem én magától?

A pincér hallgat, nem tud mit felelni. A fiatalember emeltebb hangon a szavakat megismétli:

— Ezt kértem én ma-gá-tól?

Majd szigorúbbá válik s változtat egyet a szón:

— Ezt rendeltem én?

— Igen, kérem. Langyos kávé, csészében, külön habbal, vaj és málna-dzsem.

— Ügy?

— Igen, kérem.

— És azt nem mondtam, hogy porcukrot hozzon?

— Kérem, a cukrot kicserélhetem.

— Most nem arról van szó, hogy maga kegyeskedik-e kicserélni, vagy sem, hanem arról, nem mondtam-e, hogy porcukrot kérek.

— Nem tetszett mondani. Kérem, kicserélhetem.

— Mi az, hogy *hetem*? Maga ki *fogja* cserélni. De minden esetre megpróbálja előbb letagadni, hogy én kifejezetten porcukrot kértem.

— Kérem, hozom a porcukrot.

Rohan el a porcukorért. A fiatalember sóhajt:

— Bá-á-ámulatos!

Megérkezik a porcukor s mivel a fiatalember alapjában véve a méltányosabb emberek közé tartozik, az úgy be is fejeződik. Csak éppen, hogy egy kicsit még csóválja a fejét, kávézás közben szünetet tart s akkor még van ideje, hogy újra elsóhajtsa: bá-á-ámulatos, az-
zal aztán már nem is törődik, hogy még az sem bizonyos, csakugyan málna-dzsem-e az a málna-dzsem, nem eper-e, esetleg ribizli, mert gyanus kis magvak vannak benne, habár egészen jó, szóval nem csapták-e be a dzsemmel.

Egyszer még a reggeli után szerét ejti, hogy visszatérjen a tárgyra:

— Nézze! Ha valaki nem meleg kávé rendel, hanem hideget, annak porcukor jár. A langyosnál már kérdéses. De egész logikus, hogy én a langyos kávéhoz porcukrot kértem — oktatja a pincért.

Azután következnek az értelmi és lelki utánrezgések: Bámulatos, hogy valaki pincér legyen s ne tudjon egy egyszerű rendelést felvenni. Amikor igenis «ki-fe-je-zet-ten» megmondtam neki, hogy mit kérek. Azután csodálkozzon az ember, hogy S. igazgató úr, aki mikor a «hogyan»-jára azt a választ kapja, hogy gyengén, nagyon gyengén, a végsőket vonaglom, nem érti meg a feleletet s nem nyúl rögtön a pénztárcájához. Micsoda viszonyok!

10.

Mancika szép szőke húszéves leány, egész este egy keresztretjtvénnyel foglalkozik. Már csaknem az egészét megfejtette, csupán egy-két szó hiányzik, csak néhány kocka üres még. Némelyik sort játszva töltötte ki. «*Korunk legnagyobb államférfia*». Mintha csak Mancikának kellene megállapítania: Mussolini! Kilenc kocka, a másodikban már benne van az «u» betű, ugye, ő az. Ellenőrzésül, — bár az most már fölösleges — meg lehet nézni, hogy mi a kettő függőleges: «*Ami a*

repülőgépet hajtja». Motor. M-mel kezdődik, a vízszintes is csak M-mel kezdődhetik, u-val folytatódik, immár kétségtelen, hogy korunk legnagyobb államférfia csakugyan Mussolini. De mi ez: «Hős teszi vérével?» Ez már nehezebb. Sőt nehéz. Mit tehet, mi lehet? Mit tehet a hős a vérével? Első betű:o. Mert a függőleges: szibériai folyó, kétbetűs, tehát: Ob. Hopp, megvan! *Ontja*. A hős vérével egyszerűen azt teszi, hogy ontja.

A megmaradt néhány üres kockával azonban baj van. Például négy kocka egymás mellett, az elsőben «k», a másodikban «a», a negyedikben is «a», a harmadik kocka üres. Ka-a. Ez van meg. A meghatározás: «Mezőgazdasági eszköz.» Vajon mi lehet? Ka-a. Egy betű hiányzik, azt ki kell találni, mi a fene lehet? Nem megy, sehogysem megy. Végre is Mancika megkérdezi Jenőt, a barátját.

Ilkovich Jenőt, aki mellette ül és ujságot olvas.

— Kapa — feleli Jenő nyugodtan.

Jé! Hogy ezt Mancika nem találta ki. De hát ki ismeri ezeket a... kicsodákat is. Eszközöket. Nem volna szabad ilyen nehezet beleírni egy keresztretjvénybe. Még szerencse, hogy Jenő tudta. De hát Jenő mindent tud. Ő nagyon okos ember és ő, milyen művelt, a Jenő.

Jenő okosságával és roppant műveltségével pokoli nyugalommal ül Mancika mellett. Az utóbbi napok eseménytelen csöndjében vele sem történt semmi különös. Ami mégis történt, az mindössze annyi, hogy nem dolgozott. De hát éppen ez az, ami nem különös, Jenőnél. Mert Jenő, amióta él, még sohasem dolgozott. Egyetlenegy órát sem. Az igaz, hogy még csak ötvenhat éves.

Mivel tölti hát az idejét, Jenő?

Az időt nem kell tölteni, az idő telik, eltelik magától is. Lélegzetet vett Jenő. Hevert, ült, aludt, mozgott. Evett. Beszélt és hallgatott. Mosdott, fürdött, felöltözött, beretváltatta magát. Tud olvasni és írni, írni ugyan nem szokott még levelet sem, de ujságot olvas.

Talán még gondolkodik is, mert néha véleményt mond, hol erről, hol arról, már úgy a világ dolgairól. Már ilyen szavakat is használt Jenő: munka, termelés, fogyasztás — ebben szakértő! — igazság, közegészségügy. Él, éldegél Jenő. Él, de miből? Értelmetlen kérdés, ha ugyan létezik egyáltalán ez a kérdés, mert hiszen senkinek az agyában még fel nem bukkant, senkinek az ajkáról még el nem hangzott. Pénzből él Jenő.

Ugyanabból él Jenő, amiből más, mondjuk a napszámos. A napszámos is eszik, hogy éljen. Bemegy a henteshez és vesz ebédre tíz fillérért sült szalonnát, négyért uborkát és hatért kenyeret. Nos, Ilkovics Jenő is bemegy az étterembe s vásárol magának négy-öt pengőért egy ebédet. Az eset pontosan ugyanaz, mint a napszámosnál. A napszámos a pénzt úgy kapja. Főlvágja valakinek például a tüzfáját és kap pénzt. Jenőnek van pénze, illetve neki a pénze már megvan. A napszámos harmincat költ egy hónapban, na persze, ha nem kap többet. Jenő kétezret költ, na ja, ha neki annyi van. Nem hogy annyi pénze van, kétezer, hanem a pénzének annyi a kamata, hogy kétezer jut belőle havi elköltésre. És ez a pénz kezdettől fogva van neki, a papától örökölte. A papa, az szerezte. Nyilván tehetséggel és szorgalommal, — ahogy azt Verő oly sokszor megírta már vezércikkben és más újságcikkekben.

A havi kétezret nyugodtan, szépen, zavartalanul költi Jenő. És amint ezt műveli, étteremben, kávéházban, színházban, moziban, autótaxin, klubban, Mancikával vagy nélküle, Jutkával, Annával, Szidivel, Stellával, vagy nélkülük, szinte megnyugtató s örömetkeltő jelenség ő. Jól esik az embernek, ha a szeme megpihenhet rajta. Ő nem emlékeztet pusztulásra, halálfélelemre, őt nem kell sajnálni, nem úgy van övele, mint a többi sok-sok emberrel az egész láthatáron, a csutkagyűjtőről nem is beszélve, mert az talán nem is ember, azt még Terebes sem számítja az emberek közé.

Olyan jól esik Jenőre nézni, tekintetünket rajta megpihentetni, mint mikor virágos rétet, egy erdőt,

vagy egy szép lankás hegyoldalt szemlélünk. Ez a hasonlat jó is, mert Jenő is természeti jelenség, mint a rét, vagy az erdő, vagy a hegyoldal, hiszen a társadalom is a természet törvényein alapszik. Ez a hasonlat csak abban sántít — ha már egyszer szabály, hogy minden hasonlatnak sántítania kell —, hogy Jenő nem szép, hanem ellenkezőleg, de ez nem tesz semmit. Arca horpadt, mert a zápfogai hiányoznak s mélyen beszívódik a képe; arcszíne ólomszürke, szemei körül fekete foltok s ezer ránc; szájának alakján meglátszik, hogy amíg megvoltak a metszőfogai, ezek túl nagyok, aféle lófogak lehettek, mert miután kihullottak, persze csakis a szemfogakkal együtt, s Jenő nem tűri a protézist, állkapcsa úgy felzárult, a felső és alsó ajka úgy összetapadt, hogy Jenő szája most igazán túlzás nélkül emlékeztet a kiskutyának nem éppen a szájára.

Ott ül Jenő, az ilyen Jenő mellett Mancika, fiatal, üde, szőke; amikor feláll s kimegy a toalettre vagy éppen jön vissza onnan, hát jól meg lehet nézni, olyan az alakja, mint egy párducé, sőt még olyan sem, mert mire menne Jenő egy négylábú, hosszúfarkú nővel; Mancikának egyszerűen, izmos, jó alakja van, hát ezt herdálja ő el Jenőre.

Az igazság kedvéért azonban meg kell említeni, hogy Dobosiné már látta együtt Jenőt és Mancikát s azt gondolta Mancikáról, hogy: némely ribancnak milyen szerencséje van! Tehát Dobosiné ízlése más, mint az okvetetlenkedő íróé, Dobosinének tetszik Ilkovics Jenő. Ugyan! — tiltakozott egy alkalommal, amikor egy férfiismerőse azt mondta Jenőről, hogy olyan a feje, már legalább is elől, az arca felől, mint mikor a játékléggömbből kiszívárgott a levegő egy része s fonnyatag hólyagronggyá készül összeesni. Miért lenne olyan? — tiltakozott Dobosiné hevesen a fonnyatag hólyagrongy ellen. Meg hogy még csámpás is vagy milyen Ilkovics Jenő, mert amikor megy, a két térdé egymásba csuklik. Eh, ez mind rosszakarat, gyűlölködés és irigység. Ez tendencia, ahogy a l'art pour l'artisták mondják. Mert Ilkovics Jenő úr, Dobosiné sze-

rint, egészen csinos ember, szép dús a haja, ami igaz is, magas a homloka, ami ugyancsak igaz, tüzes fekete a szeme, mindig elegáns, finoman öltözködik, finom, tiszta és kifogástalan rajta minden, a ruha, az ing, a nyakkendő, a cipő, igazi úriember ő, tessék elhinni, hogy az ilyen finom úr egészen más, mint holmi szegény diák, vagy kishivatalnok, aki két hónapban egyszer fürdik, sem kölnivizet, sem odolt nem használ, — nap-számosról és csutkagyűjtőről megint csak nem beszélve, — meg aztán, egy férfinél, kérem, nem is fontos, hogy szép legyen.

Mancika keresztretjvényt fejt, egy állástalan fiatalember reggelit rendel, Trauer úr kevesli a vendégek számát, a Bölény ordít, őszintét játszik s még mindig nem öleli meg a tüzeskályhát. Gerlei Verő mellé ül s lapalapításról suttog a fülébe, Bakó jár a két pengője után, Szilvia rendületlenül sétál, Schwarznak fáj a feje, Dévay nem fizet, — minderről az utolsó napok ujságjaiban szó sem esett. Szó volt ellenben a *«hatalmas kisautó konjunktúráról»*, arról, hogy *«Magyarországon hat hónap alatt 869 leszállított adójú kiskocsit vett a közönség»*, hogy G. Zs.-né óvadéksikkasztó úrnőt letartóztatták, de ha már muszáj volt őt letartóztatni, akkor minden esetre — a Budapest nagykávéház nyelve szerint: auf alle Fülle — letartóztattak még néhány más embert is, úgynevezett ügynököket, mert egy úrinő csakis úgy sikkaszthat, ha a sikkasztásra mások, lehetőleg úgynevezett ügynökök, rábeszélnek. *«Sohasem térnék vissza a trónra... Drámai beszélgetés Erzsébet elvált görög királynéval»*; *«mindig féltem a tróntól»* — továbbá *«Az asszony maradjon asszony»* s *«a boldogság másodrendű dolog»*. *«Lord Beaverbrook az angol ujságkirály jól mulat Budapesten»*. *«Fedák és az új budai darab»*. *«Kétségbeejtő a drágaság az élelmiszerpiacon, csak drágán lehet vásárolni; az egyetlen gyümölcs, amelynél az árdrágulás indokolt, a kajszinbarack; a főzelékjélék piacán a szárazsággal indokolják a drágaságot»*. *«Alfréd Dreyfus volt annak a nagy kémkedési pernek a vádlottja, amely 1894-től 1906-ig*

az egész világot foglalkoztatta. Először életfogytiglani kényszermunkára ítélte a hadbíróság, majd többszöri perújítás után teljes ártatlanságát mondta ki. «Egy hét Budapest életéből: 1935 június 30-tól július 6-ig terjedő héten 1.) születések száma 365, 2.) halálozások száma 201.» «Párisban a tűzkeresztesek parancsnoka aggódva néz július 14-ike elé». Mindezekon felül «nincs és drága a konzerv».

Hát ez baj, azzal a konzervvel. Mert valaki, a Budapestben már szépen kigondolta, hogy okos embernek mit kell tennie az új világháborúban. Először is nem szabad Budapesten maradni. Mert Budapest főváros és vasúti gócpont és ipari központ. Hanem lefelé a Dunán van egy kis sziget, oda kell menni. Arra nem visz a hadak útja. Ott nincs semmiféle gócpont. Ott nem fognak repülni a repülő, oda nem hintenek le mérgesgázokat. Ott meg lehet bújni egy kis vityillóban és ki lehet várni a háború végét. Kell vásárolni és a szigetre vinni malacot, libát, tehenet, csirkét, persze kakast is, lesz tej, hús, tojás. Kell venni konzerveket, — na, ezért baj, hogy drága a konzerv és nincs is! — kell venni kétszersültet, ötszáz rúd szalámit, teát, kávét, cukrot, csokoládét, sót, aszpirint, fejfájás ellen kombinált port, félelem ellen brómot, ezeken felül vattát, jódot, ruhát, szappant, fehérneműt.

De mi lesz, ha a szomszéd falvakból, jobbról és balról egyaránt, azaz a Duna mindkét partjáról átjönnek a népek egy kis rekvirálásra, mert hogy azt mondják, nekik meg semmijük sincs és nekik is kéne valami? Nehéz dolog, nehéz dolog. Hiába, nincs más mód, mint hogy több embernek kell összeállni és fel kell fegyverkezniök, hogy megvédhessék készleteiket. Ejnye, talán még repülőgépre és mérgesgázra is szükségük lenne.

A Sachs-nővérek szombaton délután egymásután érkeztek a Budapestbe. Legelsőnek jött Gombosné, a Sachs Nelli. Leült a harmadik ablakhoz a mellékutcai szárnyon. Kapucinert rendelt, habbal. Jani szolgált fel ennél az asztalnál. Tetszett neki a Nelli, hát kétszer annyi habot kért a kapucinerhez, mint amennyi más vendégnek, férfinak, vagy kevésbé molett hölgynek kijár.

— Nagyon jó színben van a nagyságos asszony, — cseveg Jani.

Nelli elismerően pillant föl, de rögtön észbe kap és telíti a tekintetét egy kis rendreutasítással.

— Csak úgy tiszteletből mondom, — védekezik Jani.

Persze, hogy véletlenül súrolja a Jani keze a nagyságos asszony karját. Nelli tudomást vesz róla, hogy tetszik a pincérnek. Ujra fölnéz rá, de a tekintete most már csupa gőg. A pincér azt gondolja: nekem nézhetsz, engem nem lehet elriasztani. Nelli így gondolkodik magában:

— Mégis csak szemtelenség, hogy ez a pincér epedni merészel! Okosak voltak azok a törökök, hogy a szolgaszemélyzetet eunu... kasztr... hogy is mondják, nemtelenítették. A pincér ne epedjen, ne kínálkozzon, a pincér szolgáljon fel.

Nem sokáig elmélkedhetik Gombosné, a Nelli, eunuchokról és pincéerekről, mert már oszon be az ajtón Anna. Anna a legidősebb Sachs nővér. Ő a család szégyene. A szombatdélutáni kávéházi lumpolás költségeit Nelli fizeti. A Nelli tavalyi kalapja, kétéves ruhája van Annuson, aki mosolyogva közeledik az asztalhoz. Itt volt ő már negyedórával előbb, nem éppen a kávéházban, hanem a kávéházzal szemben a körút másik oldalán. Onnan leste, mikor érkezik Nelli, mert addig nem mert beülni a kávéházba, míg meg nem bizonyosodott, hogy lesz, aki a kávéját fizeti.

— Szervusz.

— Szervusz.

A két nővér megcsókolja egymást. A Jani már ott áll az asztalnál, kibicel a csókhoz.

— Parancsolni tetszik?

Annus pillantása a kapucinerre esik, amely Nelli előtt áll. Kevesli a kapucinert, mert ő ma még nem ebédelt. De nem akar illetlenül viselkedni, hát ezt mondja, inkább sóhajtja:

— Hozzon nekem is egy kapucinert.

— Csak hozzon egy kávé! — rendelkezik Nelli.

Mert Nelli csodálatosképpen mindent tud. Azt is tudja, hogy Annus még nem ebédelt. Tudja, bár nem látta még soha, hogy Annus minden kávéházi találkozás alkalmával odakünn vár és leselkedik, hogy jöhet-e már. Valami különös érzés önti el a szívét, talán szánalom, talán bosszúság. Inkább a bosszúságnak enged: egye meg a fene azt az életterlen, mamlasz urát, — már mint az övét —, nem kereshet az még Annusékra is.

Az életterlen mamlasz ember tehát a Gombos Kereskedő. Most is ott van az üzletben. Dolgozik reggel nyolctól este hatig, ma hétig. Még a rossz viszonyok mellett is megkeres havi ezeröttszáz pengőt. — Jóságos Isten! — sóhajtana a csutkagyűjtő. Szörnyű! — gondolhatná Terebes. Nem elég, nem elég, semmi pénz sem elég, — sóhajtozik gyakran Nelli.

Annus boldogan, mohón issza a finom kávé, már két vajaskiflit megevett hozzá. Nyúl a harmadik után, de visszakapja a kezét.

— Egyél csak! — biztatja Nelli.

— Nem mintha éhes lennék, de olyan finomak ezek a kiflik! — Annus elpirul s elveszi a fémkosárból a harmadik kiflit.

— Én otthagynám, — jelenti ki hirtelen Nelli.

Annus megrezzen s vissza akarja tenni a kiflit, de már késő.

— Ott én! — ismétli meg Nelli s az Annus szemébe néz.

Annus csak most veszi tudomásul, hogy Nelli az

ő férjéről beszél. Arról a szerencsétlen emberről, aki már két esztendeje csak nagynéha keres pár pengőt. De hát Annus gyenge lélek s noha sohasem szerette az urát — ami ugyebár természetes —, most nem tudja elhagyni a nyomorúságban.

A legfiatalabb Sachs lány, a Baby, észrevétlenül penderül az asztalhoz. Karcsú, fiatalos a termete, üde az arca, ezen felül most jött a kozmetikustól frissen festve. A szája tűzpiros. Divatos imprimé-ruháját Párisban vásárolta a tavasszal. Babynak könnyű, neki barátja van, sőt barátai vannak. Baby elvált asszony, ő boldog. Baby erkölcstelen nő.

Baby nem csókolózik a nővéreivel, ő ingyen senki-vel sem csókolózik. Teát rendel minden nélkül. Ő karcsú, nem akar hízni, issza a teát, közben szüntelenül csacsog:

— Na hát ilyet! Azt mondja a Pista, hogy kövér vagyok. Szemtelenség! Már ki is adtam volna az útját, ha nem ígérte volna azt a villát Mátyásföldön.

Ránéz a nővéreire, azok gögösen hallgatnak. Mert Baby jó testvér ugyan, de azért Baby s ő köztük van egy kis különbség.

Baby mintha védekezne:

— Ne gondoljátok, hogy Pista és köztem... Mi vagyok én? Még a kezemet sem csókolta meg csuklón felül.

Baby ellhallgat, az utcán sétáló nőkre esik a pillantása. Szilvia libeg el a Blum-kirakat előtt, aznap már vagy századszor.

— Ezeket kellene kiirtani a városból. Szégyen, hogy a körút legforgalmasabb mellékutcájában fényes nappal ilyen nők sétálgassanak. Kultúrbotrány. Maholnap tisztességes nő nem mehet ki az utcára.

— Ők is élni akarnak, — mondja csendesen Annus.

— Élni akarnak? — botránkozik meg Baby. — Nem értelek téged, mióta vagy olyan elnéző? Dolgoz-zanak! Hiszen nem lehet rendes cselédet kapni. Én minden héten kirúgok egyet s ne adj Isten, hogy megfelelőt kapjak.

— Hogyan hogy kirúgod? Nem is mondasz fel nekik?

— Nem!

— Hogy csinálod?

— Nagyon egyszerűen. Ha kitátja a száját, akkor megfenyegetem, hogy lopás miatt följelentem. Tudod, hogy ott áll az asztalon Tell tanácsos képe. Azt mondom, hogy ez az úr jó barátom, majd az elintézi az ő dolgát. Ész nélkül megy mind.

— Azért ez szemtelenség, — mondja Nelli fanyar mosollyal.

Annus nem mer szólni. Baby egészen nekihevül.

— Mi az, hogy szemtelenség? Hallod! Miért fogod te az ilyen trampli pártját?

Egy kicsit mind a hárman megsértődnek, hallgatnak. Nelli békülni akar:

— Abban igaza van Babynak, hogy nem lehet cselekedet kapni. Tegnap voltam a szerzőnél, mindenek szakácsnőt kerestem. Szépet nem vehetek, amiatt a szerencsétlen Gombos miatt, mert még csak az hiányzik, hogy kikezdjen nekem egy ilyen lánnyal. Csúnyát meg nem vehetek a Gyuri miatt, mert az a kölyök nem eszi meg a csúnyának a főztjét, hallottatok már ilyent? Találtam végre egy megfelelő külleműt, egy olyan középíndát. Hát azt kérdezi, hogy hány szoba van. Mondom: négy. Ugy, — mondja ő. Tizenöt pengőért négy szobát takarítsak? Mossak, főzzek, vasaljak? Na miért, ez olyan sok magának? — mondom én, miért nem született maga váci püspöknek? Mit gondoltok, mit felelt a ronda?

A két nővér várákozva néz Nellire.

— Az nagyon egyszerű, hogy én miért nem születtem váci püspöknek. Mert annak senki sem születik. De hogy a nagyságos asszony miért a szerzőnél keres lányt és miért nem a Lipótmezőn, az igazán különös.

Annus elmosolyodik, de csak egy pillanatra. Baby komolyan mérgelődik:

— Nahát! Ezt a szemtelenséget! Micsoda világ.

Ideje már, hogy jöjjön valami változás. Hogy azok az angolok és japánok miért nem foglalják el Oroszországot, meg Németországot, azt igazán nem értem. Akkor legalább rend lenne.

— Csak ne akarj te változást! — bölcsekedik Nelli. — Kaphatsz még olyan változást a nyakadba, hogy arról koldulsz.

Baby megint megsértődik:

— Csak ne forradalmárkodj. Akkor is együtt koldulunk.

— Bizony együtt.

— Na, hát én sohasem fogok koldulni. Én mindig jól fogok élni. Mert nekem igényeim vannak és van eszem, hogy az igényeimet ki tudjam elégíteni. Nekem kultúrigényeim vannak, nem úgy, mint egy prolinak, vagy parasztnak. Nekem kell a kényelmes lakás, a szép szoba, finom fehérnemű és a divatos kalap. Nekem jogom van egy fürdőszobára.

Annus is mer valamit mondani:

— Úgy lenne jó, ha mindenkinek lenne fürdőszobája.

— Ostoba vagy, — inti le Annust Nelli.

— Buta beszéd. Rád vall! — csattan föl Baby. — Minek a parasztnak fürdőszoba? A paraszt és a proli akkor sem fürdene, ha tíz fürdőszoba lenne egy lakásban.

Annus nem felel. Még csak bosszús sem lesz. Neki hallgatni kell, mert Nelli is, Baby is gazdag, Nelli fizeti az ő uzsonnáját, Baby olykor ad neki tíz pengőt. Az igaz, hogy az urának nem fogadják a köszönését. Az is igaz, hogy az ura néhányszor már megígérte, hogy felfofozza őt a szemtelen pereputtya miatt.

— Na hallod! — folytatja Baby. — Egy parasztnak még a táplálkozásban sincs igénye. Megpróbálhatnád, ha neked volna pénzed, bevihetnél egy parasztot a Ritzbe és megkínálhatnád finom ételekkel. Hát nem enné meg.

Nelli bólint, hogy így igaz.

— Azt hiszed, hogy megenné a rákot, vagy az

osztrigát? Vagy a bifszteket? Vagy a parfét? Hát nagyon tévedsz, barátom.

Annus nevet. Kis szélcsend. Annus másról kezd beszélni.

— Nézd azt a nőt! Milyen lehetetlenül van felöltözve.

Nézik a nőt, aki velük szemben a fal mellett egy kis asztalkánál ül és ír.

— Ez folyton ír. Mi ez? Mit írhat? — riadozik Baby.

— Jani! — Nelli int a pincérnek, az rohan a hölgyek asztalához.

— Mondja Jani, ki az a csodabogár? — s Nelli a nő felé csippent a szemével.

A Jani ahhoz igazodik, hogy a nőt a kérdező nagyságos asszony csodabogárnak nevezte. Tehát kómikus grimászt vág, még a kezében levő szalvétával legyint is:

— Az, kezét csókolom, egy írónő.

— Írónő? Hogy hívják?

— Nem fontos, kérem, a neve. Csak úgy ír, irogat. Mondjuk firkál.

— A papírkosárnak?

— Lehet. De azért meg is jelennek írásai. Egy modern írónő.

Baby elbiggyeszi a száját:

— Ez is egy mód a férfiakkal való ismerkedésre.

— Ó, ez nem olyan, kérem, — tiltakozik Jani, nem dicséretül, hanem inkább, mert lenézi az írónőt. — Ez valami egész modern...

— Szocialista, mi?

— Valami olyasféle. Szocialista, kommunista, anarkista. Trauer úr nem nagyon bánná, ha kimaradna a kávéházból.

— Miért? — csodálkozik Annus.

— A kávéházban ne írjanak a hölgyek. A kávéházban szórakozzanak. Az ilyen nő, kérem, valóságos vendégriasztó.

— Pedig csinos.

— Az urak nem szeretik az ilyen dolgozó hölgye-

ket. A nő kérem, aki ír, gépír, varr, az ellenszenves az uraknak.

— Igazuk is van, — véli Annus. — Az ilyen nők miatt nem tudnak a férfiak elhelyezkedni. A nő menjen férjhez. A nőt tartsa el az ura. Az ilyen nő nem is akar férjhez menni. Az ilyen nő éppen annyira káros a rendes nőre nézve, mint aki az utcán sétál.

— Meg mint aki itt benn ül, — mutat Baby Dobosiné felé.

Jani megvédi Dobosinét:

— Ó, kérem, a hölgy nagyon erkölcsösen viselkedik! Arról nem tehet, hogy az urak futnak utána.

Dobosinét tüzetesen megtárgyalják. Baby körüljáratja tekintetét az egész kávéházon. Janitól, aki újra megállt az asztal közelében, tovább akar tanulni:

— És mondja, Jani, ki az ott a falnál? Érdekes jelenség.

— Milyen jó szeme van a nagyságos asszonynak! Ilkovic méltóságos úr, kormányfőtanácsos.

— Persze gazdag.

— Milliomos, dollárban! — tódítja Jani.

Baby szívdobogást kap:

— És a nő, aki vele van?

— A barátnője.

— Mindjárt gondoltam.

Ezen már Nelli is nevet.

— Szóval nem a kislánya.

— Okos nő! — jelenti ki Baby rögtön, harciasan.

(A nő okos, — azt jelenti, hogy a férfi rút.)

Jani gondolkodik. Vajjon mit mondjon el még Ilkovicről és Mancikáról. Nagyon tetszik neki Nelli, hát közelebb hajol és hazudozni kezd:

— A nő úgy csalja a palit, mint a répát.

Baby rendre inti a pincért:

— Miért beszél maga úgy egy előkelő úriemberről, hogy pali?

Jani nem zavartatja magát:

— Már a trafikosiúval is megcsalta. Becsületszavamra mondom.

Baby dühre lobban, ezt nem hiszi el. De Janit elszólítják.

— Jani! Jani! — hangzik egyszerre kétfelől.

— Össze-vissza locsog ez a pincér mindenféle butaságot, nagyon szemtelen.

Szombat délután lévén és odakinn borús idő, a kávéház egészen megtelik. Jani már nem jut a hölgyek asztalához. Azok még egy óráig csevegnek, egy balatoni villáról, ruháról, Gyuriról, a Nelli felnőtt fiáról, pénzről, Anna férjének peréről a bank ellen, ételekről, melegekről, egy ponyvaregényről. Nagyon kellemesen töltik az időt.

Nelli hívja a fizetőpincért.

— Egy kávé, egy kapuciner, három kifli.

Pedig a fizetőpincér tudja, hogy négy kifli volt.

— Kettőtizennégy.

Nelli ötpengőssel fizet, a visszajáró két pengő nyolcvanhat fillért Annus elé tolja:

— Ez a tied.

Mikor a fizetőpincér elmegy, kacagva fűzi hozzá:

— Csaltam neked egy kifli árát. Csak hármat mondtam be.

Együtt indulnak a Sachs lányok kifelé a kávéházból. Elöl megy komoly, méltóságteljes léptekkel Nelli. A cipője finoman, diszkrétén reng. Utána lejt Baby, illatosan, kikozmetikázva. Leghátul somfordál Annus. A cipője sarka, inkább a kérge, kicsit ferde. A háta kicsit hajlott. A haja nem rendetlen, de mégis gondozatlan. A ruhája agyonvasalt.

Kilépnek a nővérek az utcára. Búcsuzkodnak. Baby int egy taxinak. Nem lakik messze, ha egyedül lenne, gyalog menne, de hát ezek előtt, a nővérei előtt, csakis taxin hajlandó elrobogni. Mielőtt beszáll a gépkocsiba, ezt mondja Annusnak:

— Gyere fel majd holnap hozzám, vasald be a ruhát, szívesebben fizetem neked a napszámot, mint egy idegennek, na nem?

Igy július közepén a nagy meleg miatt a pesti polgárok inkább a városkörnyéki kertes vendéglőket keresik fel, ott hűsölnek. Sokan nyaralnak is, az ismerőseik azt mondják róluk, hogy: *el vannak utazva*. Igen, szerteszét utaznak ilyenkor, júliusra, augusztusra, az ország kies tájaira, fürdőkre, vizek partjára; sokan a Balaton vagy a Velencei-tó mellett pihennek, mások a Mátrába mennek, vagy Zebegénybe, Nagymarosra, Nógrád-Verőcére, s alig lehet csak megközelítőleg is megtudni azoknak a számát, akik külföldön töltenek egy-két hónapot. Néhány év óta a határt kifelé átlépő csak ötvenpengőnyi valutát vihet ugyan magával, sőt a legújabb ezévi rendelkezések szerint még kevesebbet, de ezt tudod és megtartod te, ő pedig hat hétig él luxuseletet a Tátrában vagy Riminiben. Úgy, hogy bármily szigorúak is az új szabályok, nem kell aggódni, hogy a jómóduak kellemes nyaralása esetleg elmarad. Ha netalán a napi tizenkétórás munkát végző aratónak, cséplőnek, a «csikágói» munkásnak vagy az angyalföldi munkanélkülinek olyan gondjai támadnának — ami egy csöppet sem lehetetlen —, hogy mi lesz az idei nyáron szegény Schwarzenberggel, vagy a majdnem oly szegény Bugaczyval, van mód arra, hogy bárki is néhány fölvilágosító szóval megnyugtassa őket.

Még az itthon maradottak sem igazi itthon maradtak, mert lehet, hogy már nyaraltak júniusban, vagy majd nyaralnak később. A *Budapest* üzletmenete így a nyári hónapokban nagyon is lassú, de ez minden esztendőben így szokott lenni. A forgalom a januártól számított négy hónapban éri el a legmagasabb fokot, a bruttóbevétel ezekben a hónapokban napi nyolcszáz pengő. Sajnos, ebből a szép bevételből legalább harmincféle adót, illetéket és közterhet kell fizetni. Trauer úr keseregve magyarázza egy vendégnek:

— Forgalmi adó, kérem, kereseti adó, kérem, társadalombiztosítás, OTI, MABI, többféle fázisadó, vígalmi adó, útaxó, kérem, Budapest-fürdőváros adó, ez

is egy új dolog, kérem, minden üveg ásványvíz és szódavíz után fizetem, kérem, egy hónapban száz-száz-százhusz pengőt is kitesz, kérem, tessék elképzelni; van egy gépem, én magam csinálom a szódavízet, s amikor a szénsav nekem belekerül nyolc pengő huszonhat fillérbe, amiből a huszonhat fillér már adó, akkor még külön fizetek tizenhat pengő adót, meg kell bolondulni, kérem. Veszek egy csomó tálcát, fizetek utánuk adót. Megcsináltatom ezeket a székeket, a kialakított ár ötszázhatvan pengő, kapok egy számlát hat-százötven pengőről, a többlet adó. A kávénak minden kilója után hat pengő adót fizetek. És a drágaság, kérem, ez a szárazság! Tavaly fizettem egy kiló dzsemért egynyolcvanát, az idén már most fizetek kettőhuszat, mert nem esik az eső, kérem. Tessék ezt mind elképzelni! Mindez minket kávésokat sujt. Mintha a kávéház nem lenne egy kultúrintézmény. Mintha nem nálam olvasnák el az emberek a lapokat. Mintha nem itt találkoznának az emberek, itt kötik az üzleteiket, kérem, mikor a választások voltak, ez volt a kortestanya, kérem. Milyen boldog volt egy kávészáz száz évvel ezelőtt! Csak a számokat kell nézni, kérem. Ma van kétszáz kávéház. De volt már ötszáz! Ez volt kérem Magyarország fénykora! A kávéházak száma a kultúra fokmérője. Nem a szappanfogyasztás, kérem, hanem a kávéházak száma. A kilencvenes években volt a legtöbb kávéház, akkor volt az az ötszáz. A háború előtt már megkezdődött a gazdasági válság, tetszik emlékezni, akkor csökkent a kávéházak száma, a háború kitörésekor négyszáz volt. A háború előtt már megkezdődött a haldoklási folyamat. Nem mondom, hogy csak a gazdasági válság az ok, tudom, hogy van más is. A mozik elszaporodása. Azokat nem volna szabad ilyen nagy mértékben engedélyezni. És a sport! A fiatalság ma sportol. Tulteng, kérem, a sportolás. És elfajult, kérem, az az ostoba szokás a vikenddel. Ez is egy kártékony butaság, kérem, kimennek a szabadba, nem szórakoznak és mégis meghülnek. Ahelyett, hogy nyugodtan benn maradnának a városban. Most mondja meg,

kérem, szabad a kávésokat tovább nyomorítani? Mert ez még mind semmi. Mert nem szóltam még a házbérről. És a villanyról. A téli hónapokban csak a villany naponta hatvan pengő. De a házbér a villany-számlánál is nagyobb, én fizetek egy évre húszezer pengőt. Ennek a dögnek, kérem, ennek a Schellnek. Külön minden egyes pengőért vérzik a szívem. Hogyan dukál ekkora jövedelem egy olyan embernek, akinek egyszerűen az a foglalkozása, hogy van két háza? Egy kávé, az egészen más, kérem. Én vállalkozó vagyok, kérem. Én dolgozok, én kockáztatok. Én a saját pénzemet fektettem bele ebbe a kávéházba, de ő örökölte a két házat. Az uzsorás apjától örökölte s most ő a na gyobb úr. Nekem kiadásaim vannak, kérem. Az az uzsonnakávé, amit nálam felszolgálnak, kilencven fillérért, az nálam ki van pontosan számolva, házbérrel, villannyal, adóval, személyzeti kiadásokkal együtt harminchat fillérbe kerül nekem, kérem.

Így Trauer úr. A háziúrnak persze más a véleménye arról, hogy ki mennyi jövedelmet érdemel. Ő a házat, a földet nemzeti vagyonnak tekinti, másrészt úgy a házat, mint a földet tehetség, szorgalom és tudás gyümölcseinek. A világ csak úgy képzelhető el, hogy neki két háza legyen benne. Minden más állapot anarkiára vezet s a nemzet pusztulását jelenti. És a háziúr, a Schell, ez a disznó, nem a *Budapest*be jár reggelizni, hanem egy másik kávéházba!

13.

Július tizennegyedikén Párisban nem történt semmi, amint azt előre megmondta Vaillant-Couturier is, Doriot is, sőt De la Roche ezredes is, a tűzkeresztesek vezére. Pedig Vajkai ismét megjósolta a proletárforradalmat, Podubitz pedig a francia fasizmust. De hát, sajnos, nem történt semmi s az az abessziniai háború is késlekedik. Előbb úgy látszott, hogy meglesz; azután, a mult héten, bizonyossá vált, hogy elmarad;

most meg ismét úgy mutatkozik, hogy meglesz, meglesz, de nem tudni mikor. Hej, de cudarul unalmas is kibicelni a világeseményeknek! És az ember kibicel, kibicel s nem tud rajtuk eligazodni. Már mint a világeseményeken. Mintha az ember nem ismerné és soha jól meg nem ismerhetné a játékszabályokat. És mintha hamiskártyásoknak kibicelne. A lényeket tudja ugyan az ember, de a részleteket, a mikénteket s különösen a terminusokat nehéz előre kiszámítani, illetve megkonstruálni. A lényeket minden okos ember tudja. Tudja Vajkai, tudja Podubitz, de tudja Kazár, Holder, Langer, Darázs, Kruzslicz, Pentelei, szóval tudja a ciklopok társaságának minden tagja, még pedig tévedhetetlenül. Vajkai szerint világháború lesz, utána a kapitalista államok megsemmisülése és proletárforradalom. Podubitz szerint háború lesz, Szovjetországot megsemmisítik s következik a fasiszmus világuralma. Holder szerint háború nem lesz, fasiszmus és bolsevizmus kiégnek s a világ demokratikus úton fejlődik tovább.

A ciklopok társasága minden második héten találkozik a *Budapestben*. Mindjárt vacsora után gyülekeznek, éjfélig, néha azon túl is együtt maradnak, átnézik a lapokat, értesüléseiket közlik egymással s magyarázzák a világpolitika s világgazdaság eseményeit. Önmaguknak többféle nevet adtak. Podubitz-társaságnak is nevezik magukat, mert a Podubitz név szépen hangzik. «A világpolitika kibicei», — ezt a nevet azért használják szívesen, mert ezzel is jelzik, hogy működésük csupán elméleti, úgyszólván csak érdeklődés, ismeretszerzés és legföljebb még ismeretterjesztés, tehát ártalmatlanok ők úgy a fennálló államhatalom, mint minden politikai mozgalom irányítói számára. A ciklop név onnan ered, hogy lopják a cikkeket, már hogy a társaság valamennyi tagja gyűjti a lapokban megjelent politikai és gazdasági híreket s elmélkedéseket, kivágják azokat a lapokból, zsebre teszik, haza viszik s otthon aktacsomókban helyezik el. Vajkainak kis hegyes töre van erre a célra és Isten látja a lelkét, hogy amikor a tört

vette, tudatosan nem gondolt arra, hogy valaha másra is használja. Kazár kis zsilettpengével végzi operációit, Langer ollóval nyír, Podubitz Vajkait használja fel, Darázs egyszerűen egész oldalakat tép ki a lapokból.

Minden érkező már könyveket, füzeteket, statisztikai kimutatásokat hoz magával, azokat lerakja az asztalra s megtekintésre a többiek rendelkezésére bocsátja. Az asztalon hever egy most megjelent könyv Abessziniáról. Azután Budapest lakás-statisztikája. Pilsudszky életrajza. Folyóiratok, még pedig hazaiak és utódállamokból valók. Az elsőnek érkezett Vajkai már oda hordatta magához az ujságossal a lapokat. Két egymás mellé tolt széken hevernek azok nagy halomba rakva. Prager Tagblatt, Neue Züricher Zeitung, Baseler Nachrichten, Berliner Tagblatt, Matin, Figaro, Daily News, Neues Wiener Journal, Neue Freie Presse, Prágai Magyar Hírlap, hazai lapok, képes folyóiratok, mellékletek. Vajkai előreolvas, nagyszerű leletekre tesz szert (Csun-Li-Hang csapatai Muang mellett hátrább szorították az ellenség balszárnyát, Marseilleben kétezer kikötőmunkás sztrájkba lépett, az írek fejbeverték hét protestánst, mindmegannyi biztató jel, hogy a világ kilendült eddigi bűnös tespedéséből), mihelyt jönnek a többiek, referál nekik, minden egyes eseménynek a jelentőségét pontosan felméri s minden lehető szempontból megvitatják, végül megállapítják, illetve leszögeznek, hogy a legutóbbi napokban mit mondott Mussolini, mit Hitler, Sztalin, Laval, Hoare, mit írt Lloyd George, Baseches, Egon Erwin Kisch, (a kirgizek már kanállal esznek, óriási haladás), mit ígért Göbbels s mivel fenyegetőzött Göring. Vajkai oly mohón falja a lapokat, hogy félóráig tart, amíg kávéból s egy zsemlyéből való vacsoráját megeszi, figyelme annyira az izgalmas nagyvilágra tapad, hogy a kávéskanállal sokszor elvéti a száját, s a kanalat az állához böki.

A ciklopok gyülekeznek. Elsőnek, már persze Vajkai után, a kis Langer fut be. Majd sorra jönnek Holder és Darázs, utánuk a kis sápadt, vörhenyes Podubitz, majd a többiek. Az aktuális események közül a

legérdekesebb, bár jelentőség nélkül való, hogy az osztrák kancellár autója nekirohant egy útszéli fának s a kancellárné meghalt, éppen ma temették. A ciklopok közül a harciasak meg vannak elégedve ennyivel is. Ha már nem halt meg gáztól néhány millió ember, hát meghalt egy, ha mindjárt nő is, ez is eredmény. A hatalmas nagy Vajkai holdvilágképe ragyogóbb, mint máskor, az eseménytelen napokon. Hiszen mindig történik valami, mondjuk valaki tüdőgyulladást kap és meghal, de ez csekélység, ez a természet háztartására vonatkozik, nem fontos, nem eredménye és dokumentuma az emberi tetteknek. De a tett, bármily kicsiny is néha, ha csak egy-két-tíz életet olt is ki mindössze, jele az emberi erőnek és akaratnak, mely a világ megváltoztatására tör. A kancellár autója, persze hogy nem véletlenül szaladt a fának. Ez csakis ember műve, politikai szándéka lehetett és így örvendetes. Holder látja a Vajkai derűjét és fanyarul mosolyog, az ő szemlélete más, mint a Vajkaié. Langer komoran hallgat, csak megerősödik eddigi nézetében, hogy az urak egyszerűen neurópatiások, szadisták, a halál- és vérkívánásoknak minden politikai s társadalomszemléleti indokolása csupán racionalizálás.

Éppen most folyik a tatatóvárosi sakkverseny. Vajkai meglátja a versenyről szóló tudósítást az egyik ujságban, dühösen tovább lapoz:

— Ilyen marhaságokkal töltik meg a lapokat.

— Ön lenézi a sakkot? — kérdezi Langer.

— De még mennyire! Undorodom tőle.

— Helytelenül teszi, kérem. A sakkban is gyilkolnak. Sakk-matt, halál a királynak.

— Az nekem nem király, az egy fadarab, — vágja ki Vajkai büszkén, hogy ő egy olyan ember.

Langer tovább makacskodik:

— Kérem, az nagyon helyes, hogy a lapok sakkkal is foglalkoznak. A sakkozók különben ártalmatlan, kedves emberek, akik a sakkozásban élik ki az agresszív ösztöneiket. Ők a szadizmusukat szublimálják, beérik olyan mattokkal, amelyek szimbólikusak és fabáb-

nak szólnak. Nem úgy, mint azok, akiknek a számára minden hülyeség, ami nem valóságos gyilkolás.

— Menjen a csudába a maga pszichológizálásával! — méltatlankodik Vajkai.

— Ezeket a pszichoanalitikusokat is mind felakasztatnám, — jelenti ki a maga egyszerű módján Podubitz, miközben csakugyan leveszi szeméről a monokliját és zsebkendőjével törölgeti.

— Én is! — hagyja jóvá kész örömmel Vajkai. — A pszichoanalitikusokat és a sakkozókat.

— A sakkozókat én nem bántanám, — mondja Podubitz.

Langer ingerkedik:

— Egy igazi úriember örömét lelheti a sakkban. Alkalma van parasztáldozatra. Három-négy parasztot áldozhat egy tisztért.

— Nem érdekel, — tiltakozik Podubitz. — Kár, hogy a sakkban nincs egy-két zsidó nevezetű figura.

Langer:

— A sakkban a figurák kiütése, sajnos, csak szimbólikus, csupán a folyó játszma érvényes. Mert azután újra felállítják a figurákat s azok megint valamennyien élnek.

— Elég baj! — véli Vajkai. Holder nevet:

— Ugyan kiket nem akasztanának maguk fel, vagy legalább is kiknek, miknek nem kívánják a halálát? Ezt meg kellene már egyszer állapítani.

— Nem vagyunk mi olyan vérszomjasak, — védekezik Vajkai. — Mi csupán a történelmi szükségszerűséggel számolunk s nem vagyunk naivak.

— Ajánlok egy társasjátékot! — szól közbe Kazár. — Sorolja el mindenki, hogy kiket és miket akasztatna fel, ha módjában állna, mondjuk, ha mindenható diktátor lenne.

— Na, ebben benne vagyok, kezdjük! — kap az alkalmon Vajkai, mert ezt még játszani is kellemes.

Megkezdődik a játék. Azok, akik nem rajonganak az akasztásért, nem vesznek részt a játékban. Mások sorra, bár rendszertelenül megteszik javaslatukat:

— Én először is az írókat akasztatnám fel, persze a polgári írókat, — kezdi Vajkai, aki ezzel elárulja, hogy valamikor irodalmi ambíciói voltak. Talán még verseket is írt.

— Én valamennyit. Egy kutya az mind, — véli Podubitz, aki egyszerűbb lélek s merészebb s így könnyűtörfalazás nélkül elárulja, hogy a revolver, puska, s a gránát mindenképpen ellenségnek érzi a tollat.

— Én a gazdagokat.

— Én a betegeteket és koldusokat, a nyomorékokat és az undorítóan rútakat.

— Én az orvosokat.

Ezen a kibicek elcsodálkoznak. Az egyik meg is kérdezi:

— Miért éppen az orvosokat?

— Mert nem tudnak semmit, csak ámtíják az emberiséget. Gyógyító orvostudomány nincs, csupán a betegségek megelőzéséről lehetne szó, ez azonban társadalmi probléma és nem orvosi.

— Én a biciklistákat akasztatnám fel, mert azok miatt nem lehet nyugodtan átkelni az utcákon.

— Nana! Ez már túlzás.

— Nem baj. Mondjuk, hogy van benne valami túlzás. De hát én gyűlölöm a biciklistákat. Mert egyszer nekem jött egy s ahogy a gépébe kaptam, felhasadt a tenyerem. Elismerem, hogy ez líra, de nekem is meg lehet a magam lírája. Halál a biciklistákra!

— Én először is a prostituált nőket akasztatnám fel, valamennyit.

— Maga marha. Akkor minden nőt fel kellene akasztatni. Hogyan tudná maga megvonni a határvonalat?

— Maga csak hagyja azt a határvonalat.

— Én a kereskedőket.

— Én a kopaszokat.

— A kopaszokat? — kérdi megint az egyik kibic.

— Igen. Útálom a kopaszokat.

— Én mindenféle művésznépséget, mert azoknál rothadtabb népe nincs a világnak.

Sorra következnek még a katonák, a papok, a forradalmárok, a szociáldemokraták, a gyógyíthatatlan betegek, a nagyon öregek, a zsidók, az arisztokraták, a sakkozók.

Holder mosolyog, azt mondja, hogy az urak örültek, ő nem óhajtja senkinek a felakasztását.

Kruzslicz is véleményt nyilvánít:

— Én általában véve humanista vagyok. Akasztásokról semmi esetre sem ábrándozok. De ha mindazokat az embereket, akik akasztásokkal akarják elintézni a világot, csakugyan felakasztanák, az ellen semmi kifogásom nem lenne.

— Nagyon szép, nagyon bölcs, gratulálok, — kacag Vajkai. — Maga nyert. Csak azt ne higgye, hogy most már maga kevésbé örült, mint mi vagyunk.

— Lehet! — hagyja rá Kruzslicz egykedvűen.

— No nem baj. Azért én magát is felakasztatom, ha módom lesz rá.

— Ez baj. De én magát még ezért sem akasztatnám fel, ha módom is lenne rá, bár hogy nem lesz, az bizonyos.

— Jó, jó, csak ne pengesse ezeket a mélabús hürokat, engem nem szerel le.

— De hát mi az én bűnöm?

— Naiv ember. Maga azt hiszi, ahhoz bűn kell, hogy valaki lógjon. Maga még nem tudja, hogy mi a generalizálás. És pont nálam akar maga holmi ártatlansággal operálni? Tudja meg, hogy a mi elvünk: inkább kivégezni száz ártatlant, mintsem hogy egy bűnös szabaduljon.

— Egyike a finomabb elveknek, — mosolyog Langer.

— Egyéb akasztani való híján a játékot befejezzük! — jelenti ki Podubitz. — Játsszunk valami mást.

— Benne vagyok! — jelentkezik Vajkai.

— A játék most egy fokkal értelmesebb lesz. Tesék az általános világhelyzetről diagnosztizálni, azután megcsinálni a prognózist is. Aki mától számított három hónapra helyes prognózist állít fel, az...

— Halljuk! Mi lesz azzal?

— Mit kap az?

— Ebben mindnyájan részt veszünk.

— Attól függ, mennyit lehet keresni.

— Remélem, ha én nyerek, Vajkai elengedi az akasztást — véli Holder.

— Ha maga nyer — dohog Vajkai —, akkor nem kell elengednem az akasztást, mert maga, mint puhány, úgy is békét fog prognosztizálni nem három hónapra, hanem legalább harminc esztendőre.

— Csakis.

— Na, akkor jól fogunk kinézni. Szerencse, hogy az objektív folyamat nem igazodik a maga galamblelkéhez.

Podubitz felemeli a kezét:

— Elég! Most már kezdehetiük.

Vajkai:

— Én szerintem...

Többen megakasztják:

— Miért éppen maga kezdi?

Podubitz:

— Majd vezetem a nemes versengést. Halljuk Holdert.

Holder megköszörüli a torkát s mintha valóban világot irányító kijelentést kellene tennie, kicsit gondolkodik, hogy jól megfontolja, amit mond:

— Szerintem a világhelyzetet a nemzetek közti érdekellentétek növekedése, az ezen érdekellentétekből folyó konfliktusok kiéleződése s a gyorsuló tempójú fegyverkezés jellemzi. A konfliktusok közt, habár látszólag épp ezeken a pontokon pillanatnyi szélcsend van, kettő áll előtérben. Az egyik Japán keletázsiai aspirációja, a másik a francia-német...

— Hohó! Így reggelig sem leszünk készen.

— Hagyjuk őt!

Podubitz dönt:

— Nem végezhetjük el az egész világhelyzet analizését. Nem is azt akarom. Pillanatnyilag igenis az olasz-abessziniai konfliktus áll előtérben.

— Tagadom! — heveskedik Holder.

— Akár tagadja, akár nem, most csakis erről lehet szó.

— Tévedés!

— Nem tévedés, mert a témát én tűztem ki. Majd precizírozom. A kérdés: Hogyan áll ma az olasz-abesszin konfliktus? Második kérdés: Hogyan alakul ez a konfliktus a legközelebbi három hónapon belül? Aki erre a második kérdésre helyesen felel, az...

— Az?

— Annak mi jár?

— Hát annak fizetünk, közös erővel, három hónap mulva egy jó vacsorát.

— Rendben van.

— Helyes.

Vajkai:

... Akkor mindjárt leegyszerűsíthetjük a kérdést Lesz-e három hónapon belül világháború, vagy sem?

— Nem lesz, — kiáltja Langer.

— Csend! Magán még nincs a sor.

— Pardon. De azért nem lesz.

Podubitz:

— Hát ilyen fegyelmezetlen népséggel igazán nem lehet...

— Maradjon mindenki csendben és rendben.

Vajkai:

— Megismétlem: Lesz-e három hónapon belül világháború? Másodszor: lesz-e három hónapon belül olasz-abesszin háború? Halljuk Holdert.

— Sem világháború, sem olasz-abesszin háború nem lesz három hónapon belül. Ez a feleletem. Azt már csak mellékesen közlöm, hogy Vajkai úr egyáltalában nincs tisztában a felfogásommal s tévesen imputál nekem bizonyos nézeteket...

— Ez nem érdekel most bennünket.

— De igenis elmondom.

— Nem hallgatjuk meg.

— Sajnálom. Szerintem a közel jövőben egyáltalában nem lesz...

— Elég! Nem érdekel bennünket.

Podubitz:

— Kérem, ön befejezte a felelést. Letette a garast. Halljunk mást. Darázs!

— Szerintem lesz egy elszigetelt olasz-abesszin háború. Amelyben az abesszinek végül is megverik az olaszokat, mert az angolok...

— Három hónapon belül?

— Nem. A háború el fog húzódni...

— Arra már nem vagyunk kíváncsiak. Most legalább nem. Menjünk tovább. Kruzslicz!

És folyt a játék tovább. A kereteket mind gyakrabban átlépték. Minden lehetőségnek, minden változatnak voltak szószólói. És, hiába tiltakoztak ez ellen a többiek, mindenki meg akarta indokolni a véleményét, úgy hogy a játék éjfélig elnyúlt s az indokolások, pro és kontra érvelések végeláthatatlanokká váltak.

Holder kivételével valamennyien megegyeztek abban, hogy világháború lesz, amely már három évnél tovább nem várathat magára, amely ellen az emberiség tartósan nem tud védekezni. Mintha a háború objektív kényszerűség lenne, amely ellen valóban mindenki védekezik, amelyet senki sem akar, mégis megérkezik, befut, mint a téli zord időjárás, vagy a tavaszi árvíz.

Holder szerint az objektív kényszerűség fennáll, de az emberek békeakarátán meg fog törni. Mire Langer:

— Tudatlan beszéd! Pontosan a fordítottja igaz. Nincs objektív kényszerűség. Az az objektív kényszerűség, hogy az emberek termeljenek és éljenek. Ellenben az emberi lélek mélyén rejlő gyilkolási ösztön, amely...

— Elég! — tiltakoznak egyszerre többen.

Podubitz sápadt és reszket az izgalomtól:

— Felállok és elmegyek. Ezt az embert nem bírom hallgatni.

Vajkai lilára válik:

— Ezt a Langert soron kívül még ma fel kellene akasztani.

— Csaljuk ki valahová a ligetbel!

— Vagy a Gellérthegyre.

14.

Éjfél után sétára indul Vajkai s a később érkezett Laub és Arató. Kimennek a városligetbe egy kis hűsölésre, — határozták el.

A Rákóczi-út felé veszik útjukat. Az égen, túl a Nemzeti Színházon, a telihold tündöklök. Az ég felhőtlen, zavartalanul mély kék. A hold felé szálló tekintet számára nagy körben egy csillag sem látható. Még járnak a körúton az emberek, férfiak és nők. Holmi falusi népek, akik éjszaka még nem látták Budapestet, ezt az éjjelezést Isten ellen való vétéknek éreznék. Ennyi ember, éjfél után. Mikor alusznak ezek? Mikor dolgoznak ezek? Miből élnek, ha nem dolgoznak?

Elérnek a Baross-térre. A térből több irányban ágaznak el az egyenes, kivilágított utak, a lámpák sora a végtelenbe látszik nyúlni, csupán kedély kell hozzá s a látvány gyönyörű. Miért oly fanyarok az urak? — kérdezhetné valaki joggal a három sétálót. Mellettük piros utcai mérleg, kétfillérest kell bedobni s éjjel is megmérheti magát bárki. A mérekezés ajánlatos is, különösen túltápláltságban szenvedőknek. Bár valószínű, hogy a derék mérleg a nyolcvan kilós embert hetvenötnek, esetleg nyolcvanötnek mutatja. Az utcai illemhely már komolyabb szerkezet. Zöldszínű, vasból és üvegből készült, valóságos kis palota. Gyermekkorunk meséinek olvasásakor ilyennek képzeltek el az elvarázsolt királykisasszony, vagy a vasorrú bába erdei lakát. Most vasorrú bába látható a kis palota ajtajában. Kitette székét és kiült a friss levegőre.

Utcai telefonfülke. Pompás! A technikai felszereltségnek és talán a lehetséges jólétnek legmagasabb foka. Fontosabb, jelentősebb a mérlegnél és az illem-

helynél is. Valaki például hirtelen rosszul lesz, agyvérzést kap, vagy bélátfúródást, hát nem kell különösebben aggódnia, szaladhat a telefonhoz, hívhatja az orvost. Ennél kényelmesebb már csak az lehet, ha az illető meg sem kapja az agyvérzést.

Egy kocsmából kihallatszik a rádió. Errefelé már a Thököly-úton, lépten-nyomon kocsmá. Az egyikben három vendég ül s egy szál cigány cimbalmozik. A Keleti pályaudvar óriási épülete ki van világítva. De vonatok ilyenkor már nem érkeznek s nem indulnak. Most szerte az országban lihegve, szuszogva, kattogva másznak, kúsznak síneiken a vonatok, óriási tüzfényű kígyók, mind a négy világtáj felé és felől, viszik és hozzák az utasokat, a leveleket, a csomagokat, aki az este még Sopronban vagy Sátoraljaújhelyen vacsorázott az reggel, néhány óra múlva, már a *Budapestben* rendelheti meg a kombináltat.

Az Aréna-útra érve egyszerre hűs áram csapja meg a három sétálót.

— Érzitek? — lélegzik fel Vajkai, aki nem állja a meleget.

— Remek! — hangzik a megelégedés.

Aréna-út, Abonyi-utca, a sarkon nagy kávéház, néhány ember a terraszon, fák, öreg ember ujságot olvas, két vénasszony beszélget, más öregember valamit ír.

— Milyen nyugodtan ülnek!

Milyen jó lehet errefelé lakni. Kertek, villaszerű házak, az emeleti ablakokból messze kilátás, levegő, nappal fény, szinte a téli tájat is úgy képzei itt el az ember, hogy tiszta, páramentes a levegő, a talaj keményre fagyott, vagy fehér hótömeg borítja, nappal az ég kék, éjjel ragyognak a csillagok, mintha a sár, a köd, a nyirkos hideg csak a belső város számára lenne érvényes.

A városligetbe mennek. Ha megáll az ember egy percre s csak néz és nem elmélkedik, ha ledobja magáról sikerrel a köznap gondjait és gondolatait, úgy amit lát, valóban vadregényes, akár tündéri. Sűrű fa-

lombok, bokrok, csillagfény, fehér felhők közt sajkázó hold! — de csak Arató érzékeli; Vajkai rámutat egy platánra, melynek vastag törzséből alig két méter magasságban a földtől oldalt egész vízszintesen nyúlik ki egy hatalmas ág:

— Milyen remekül lehetne arra az ágra valakit felakasztatni!

A ligetben benn mindenfelé fapadok, rajtuk alvó emberek. Milyen szép, hogy hagyják őket. Vagy ez csupán valami hanyagság a hatóság részéről?

Laub felélénkült a beszélgetésben, semmi hajlamot sem érez arra, hogy haza menjen s lefeküdjön. Társaitól, akik kifelé laknak, már elvált, egyedül csatangol. Kivág a ligetből, hosszú, keskeny utcán át baktat a város belseje felé, cél a *Budapest*.

Mire odaér, már félkettőt mutat az utcai óra. A terraszon senki sincs, a kávéház belül is üres, egyetlen vendég ül benne, Laub ismeri, Szabados ő, egy heti riportlap munkatársa. Dolgozik. Reggel zárják a lapot, be kell adni a cikkeket a nyomdába.

— Zavarom? — kérdezi Laub.

— Nem. Tessék leülni. Örülök, hogy egy kis szünetet tarthatok. Különben nem sokára készen leszek. Beszélgetnek.

— Hogy micsoda nyomor van itt! — mondja Laub és szétnéz, mintha tekintetével mutatni akarná szerte a városban a nyomort. Arca komor, amint is méltó ahhoz, aki a nyomor nagyságán mereng el. De a szeme diadalmas fénnel ragyog, mert öröm neki ez a nyomor, kell neki, hogy legyen és minél nagyobb legyen, elviselhetetlen legyen, öntse el a várost, az országot, a világot, — mert csak ezen a nyomoron keresztül valósulhatnak meg az ő álmai. Álmok, amelyekről ha beszél, mindig csak statisztikai számokat és gazdaságtani tételeket mond, de ami a lelke mélyén forr, sutorog, arról nem csak hallgat, hanem arról ő maga is alig tud valamit.

— Pé-é-éldátlan! — teszi hozzá, már hogy a nyomor példátlan.

Mert hát látott vagy száz embert, akik ligeti padokon alusznak. És fürkészve, várakozóan néz Szabadosra, vajjon ez a kopott kis riporter nem kontrázza-e meg az ő megállapítását, nem kisebbiti-e, nem tagadja-e a nyomort. Mert ha valaki Laubnak azt mondja, hogy alig van számottevő nyomor, vagy nincs nyomor, az neki épp oly ellenséges állítás, valóságos fenyegetés, mintha a jólélő gazdagot azzal kecsegtetik, hogy még csak egy-két hónap van hátra, azután jön a proletárforradalom.

Szabados mosolyog, legyint:

— Uram, mit tudja ön azt, hogy mi a nyomor.

Ajaj, baj van. Szabados helybenhagyta a nyomort, mégis mosolygott és legyintett, nem az sül-e ki az egészből, hogy nyomor van ugyan, még pedig végtelen, de *nála*. Minél fogva is netán holnapig kölcsön egy pengő!

Na, nem arról volt szó. Szabados az általános nyomorról beszél, melyben ő szakértő. Fölveszi a székről az aktatáskáját, egy köteg levelet emel ki belőle s leteszi maga elé az asztalra:

— Nézze, kérem, ez mind nyomor. Száz és száz számra érkeznek a szerkesztőségbe. Olyan esetek, hogy égnek áll az ember haja.

Laub megnyugszik:

— Hm, hm, — mondogatja s szinte kéjesen mosolyog.

Szabados beszél:

— Amit lehet, megírunk, akin lehet, segíteni próbálunk, de hát képzelheti, hogy ez semmi. Néha utána járok egy-egy levélnek, ellenőrzöm a benne foglalt adatokat, azaz kimegyek a helyszínre. Uram, amit ilyenkor tapasztalok, az leírhatatlan. Nem mondok mást, csak hogy tegnap is megtörtént velem, hogy künn voltam egy helyen, egy prolicsaládnál, egy pengő volt az egész vagyonom, azt is kölcsön kértem, abból kellett volna ebédelnem, vagy legalább ebéd helyett a kávéházba mennem és ezt a pengőt oda kellett adnom a családnak. Még villamosra valóm sem maradt, gyalog

jöttem be a városba egy vas nélkül, pedig messze voltam, a Nürnberg-utcában.

— Na ja. Hát ez természetes, — így Laub.

Szabados kotorász a levelek közt, egyet előhúz:

— Itt van például ez. *«Mélyen tisztelt Főszekesztő úr!»* Valaki azt írja meg, hogy a Garai-utca X-ik számú házban *«botrányos dolgok történnek»*. Egy ötven év körüli nő él a házban, akinek nincs foglalkozása, nincs keresete, aféle félkegyelmű nő, nincs neki senki hozzátartozója, de lakása sincs a házban, csak ott él hulladékon, vagy amit a lakók vetnek neki, a hátsólépcsőn lakik, a padlásfeljárón alszik, s ezt a nőt a ház egyes lakói valahogyan eltartják, mentik az éhenhalástól, de a többség üldözi, ki akarja űzni az utcára, valóságos háború tört ki azok közt, akik adnak a nőknek s azok közt, akik nem adnak neki. Valamit itt tenni kellene, írja a levélíró, a hatóságok figyelmét kellene az esetre felhívni, a nőt valami intézetben kellene elhelyezni.

Laub felkacag:

— Hatóságok! Ezt a barmot! Szépen törődnek ilyenekkel a hatóságok.

— Vagy akar más esetet? — kérdezi Szabados. — Keresgélhet itt ezek közt. Megjegyzem, hogy ez csak egy kis része annak, ami ezen a héten jött. Csak azok, amelyekről azt gondolom, hogy valamit lehet velük csinálni. A többit eldobtuk. Van itt mindenféle Szegénység, kilakoltatás, betegség, családi baj, üldözés, kínzás, verés, elűzés, kifosztás, alkoholizmus, életveszélyes fenyegetés, amit akar. Válogathat.

Laub hideg tárgyilagossággal néz maga elé, néha ránéz Szabadosra s ezt gondolja:

— Mégis csak derék fiú ez.

Azután érdeklődik:

— És maga ilyen esetekből riportokat ír?

— Igen. Némelyikből.

— És egy ilyen riportnak van valami hatása?

— Néha. Előfordul.

— És mit lehet ezzel keresni?

- Keveset.
- Mindjárt gondoltam.
- Nekem keveset. De a szerkesztőm egész szépen keres. Övé a lap.
- Persze azzal keres, amit nem ír meg.
- Nem. Mi kivételes lap vagyunk. Zsarolás nálunk nincs.

Laub csodálkozik.

Szabados nevet:

- Ilyennek is kell lenni. No nem?
- Hát... érdekes.
- Magam is szívesebben lennék úgynevezett álhirlapíró. Sajnos, nincs hozzá tehetségem. Pedig akkor legalább ötször annyit keresnék, mint így. Ide jár például a kávéházba egy alak, egy Sulyok nevű.

— Nos?

- Nincs is lapja. És fényesen él, hirlapírásból Tudja, hogyan keresett az a napokban egy ezrest?

Laub csupa fül.

- Megtudta, hogy egy előkelő bankigazgatónál ciánoznak. Felment az igazgatóhoz, csak megkérdezni, igaz-e ez. Egy ezrest fizetett neki az igazgató, hogy ne írja meg a dolgot. Saját villaszerű ház a Lendvay-utcában, szép fiatal feleség, előkelő társadalmi élet, vendégségek, rettentően szegyelte volna az igazgató úr, ha a ciánozás nyilvánosságra kerül.

— Remek.

- Ez az, amihez én nem értek. Annyira nem értek az ilyesmihez, hogy még ezt az esetet is véletlenül tudtam meg, a szakmán teljesen kívül eső körökben. Ismerek egy családot, ahol van egy tizennégyéves fiú, negyedik gimnazista. Ő hallotta az iskolában. Valamilyik fiú otthon a szülei beszélgetéséből értesült az esetről s az annyira megtetszett neki, hogy elmesélte az iskolában az osztálytársainak.

— Mégis csak lehet tanulni az iskolában.

- A fiú eddig pilóta akart lenni, de most más pályát választott. Kijelentette, hogy álhirlapíró lesz. Tetszik neki a dolog, azt mondja, hogy az egy olyan fog-

lalkozás, amelyhez ötletesség, bátorság, lélektani érzék kell. Én azt kérdeztem a gyerektől: és mi van a tisztességgel? Képzelse, mit felelt.

— Ha okos fiú, már el is képzeltem.

— Okos fiú. Azt felelte, hogy a tisztességgel más pályán is baj van.

15.

— Tovább tart a meleg! — olvassa társainak hangosan Verő.

Az Est-ből olvassa az időjárás-jelentést.

— Budapesten ma délben 26 C. fok volt a hőmérséklet.

— Szsszsz-sz! — rémülködik Dr. Polák.

— Én azt hittem, hogy legalább negyven, — mondja Faragó. — Engem már örvényes rohamok lepnek meg.

— Az embernek nem működik az agya, — recseg Bölény és szigorúan néz fel a menyezetre, mintha az eget urát akarná megfenyegetni a hőség miatt.

— Az a baj, hogy működik, — elméskedik Faragó — Ha nem működne az agyam, akkor boldog ember lennék. Talán meg is tudnék élni.

Ebéd után a *Budapestben* ül a társaság, Verő, Dr. Polák, Faragó, Gerlei, Bölény, Gróf, Vadász és Székely. Hírlapíró, ügyvéd, író, költő, szobrász, bankhivatalnok, színházi rendező és színész. Verő most érkezett — már három óra után —, nem rég kelt fel, összevont reggelijét-ebédjét eszi. Nagy kombinált reggelivel kezdi a műsort, az pedig: kávé, vaj, tojás, sonka. Három órakor ugyan már nem szolgálnak fel kombinált reggelit, de Verő szerkesztő úr kivétel. A kávéház homályos zúgában ülnek, közel a kasszához, rövid az út kasszától az asztalig, nem látják a többi vendégek, hogy mi jár Verő szerkesztő úrnak. Verő szerkesztő úr a sajtó. Irodalom és hírlapírás együtt. Nagy lap munkatársa és a komoly sajtóval hasznos jóban lenni.

Ha Verő úr kérte a reggelit, akkor adni kell neki, különben megsértődik, kimarad, egy egész nagy társaság vonul vele más kávéházba.

A meleget szapulják, Gerlei gúnyosan mosolyog. Ez neki nem téma. Még azon is csodálkozik, hogyan lehet egyáltalán észrevenni, hogy meleg van. Még is kockáztatja szerényen:

— Nem kell megnézni a hőmérőt és akkor az ember azt is hiheti, hogy tizenöt fokos, kellemesen hűs az idő.

— Barom! — köpi oda Bölény.

— Nagy szárazság van az egész országban. A parasztok szörnyen panaszkodnak. A kukorica, répa, szőlő katasztrofális, — ezt Gróf közli, a bankhivatalnok.

— Katasztrofális! — zúgolódik a Bölény.

— Igen.

— Miért mondja ilyen cifrán? Miért nem mondja rendesen, úgy, hogy: rossz. Mi köze magának a kukoricához?

Polák felkacag, segít a Bölénynek:

— Mióta lett maga olyan nagy agrárpárti?

— Pardon. Én nem vagyok agrárpárti, én csak azt mondtam, voltam bátor mondani, hogy nagy a szárazság az egész országban. Különbö bocsánat, hogy születtem.

— És ha akármekkora szárazság van. Miért fáj magának a paraszt feje?

— Mert nem lesz termés. És ha a termés rossz, az mindnyájunkra kihat.

— Mi közöm nekem a terméshez? Nem vagyok én kiskazda. Engem csak az érdekel, hogy van-e elégséges számú per.

— Ugyan kérem, ne beszéljen ilyen csacsiságot. Elvégre hazánk agrár ország és ha a termés...

Gróf nem mondhatja tovább, mert mindannyian fölkacagnak, a Bölény pedig ráordít.

— Hazánk! Miért lírizál maga? Miért nem úgy mondja, hogy: Magyarország?

Faragó:

— Én azt hiszem, hogy ez a Gróf titokban belépett a reformisták közé. Hallja, nem fog maga írni a Válasz legközelebbi számába egy cikket a földosztás szükségéről?

Verő:

— Vagy egy tanulmányt arról, hogy mi a különbség a vendégoldal és a keresztfa közt.

— A főrhéc miként való használatáról.

— Avagy: Klasszikus elemek Sinka János költészetében.

Termés, meleg, szárazság, reformisták, népies költészet, — erről folyik a beszéd, amely csak látszólag válik itt-ott vitává. A vita csak játék, hecc, okvetetlenkedés, — a lényegben valamennyien egyetértenek, bár miről essék szó, ha mindjárt az északi sark fásításáról is. Például: Északi sark fásítása. Melyik cég szállítja a fát? Mit lehet az üzleten keresni? Csak a szabad kereskedelem boldogítja az emberiséget!

Gerlei hallgat, figyel, kissé idegennek érzi magát ebben a körben, de azért azt gondolja, hogy ezek az okos emberek, mert van pénzüik; ezek a rendesek, ezek tudják, hogy mi az ő érdekük, hogy hogyan kell gondolkozniok és beszélniök, azok a másíak — Terebes és társai — azok örültek, hülyék, legalább is marhák.

Verő közben megette mindazt, amit elébe rakott a pincér s most az iránt érdeklődik, mit lehetne még rendelni. «Mi van gyümölcsben?» Cseresnyét kér. Az már nincs, már vége a cseresnyeszezónnak. Hát mi van? Őszibarack. Jó lesz az őszibarack. Szép legyen! Remek őszibarackot kap, egy nagy üvegtálon tesznek eléje vagy tízet, néhány körtét is. Megeszik két őszibarackot és egy körtét. Azután mignont rendel. Azután feketét. Habbal. Öt kockacukrot tesz a feketébe. Vesz a trafikostól egy skatulya extrát. Egymásután szívja a cigarettákat, de csak rágyújt, néhányat szírpant, azután a tüzet elfojtja a hamutálcán s az össze gyúrt csutka ott marad szemétnék. Öt percenként hat fillért éget el. Gerlei figyel. Félóra óta ül a kávéház

ban Verő, azalatt megevett és elfüstölt több mint négy pengő árát. Gerleinek elszorul a szíve. De imponál neki Verő, irigyli őt. Azután... szeretne tőle kölcsönkérni egy pengőt, mert még nem tudja, miből fizeti ki a feketekávét. A pengő nem reménytelen. mert Verő jó fiú, hiszen őt most is kínálgatja cigarettával. Potya, tehát már a harmadikat szívja ő is Sajnos, őszibarackkal nem kínálta meg s ennek már vége, mert a pincér a tálat a barackkal együtt elvitte

Még is csak ezek az okos emberek s én vagyok az ostoba, — gondolja Gerlei. Hogy él ez a Verő! Mint egy bankigazgató. Mindig van pénze. Legalább is mindig költ. Ha elakad, csak egy pillanatra akad el. Még másoknak is ad itt-ott egy-két pengőt. Lám, lehet irodalomból élni. Csak okosan kell viselkedni. Ez a Verő egy nagy lapba ír. Igen, de azért hasznos és végeredményében haladószellemű munkát végez. Hogy a merkantil tőkét szolgálja? Istenem, hát hol itt a bűn? Hiszen Magyarország még félig feudális ország s először a feudálizmus ellen kell küzdenie minden kategóriának. Aztán következik a folytatás. A természetben nincs ugrás, — szokta magyarázni éppen Gerleinek Verő, — a zergére és a bolhára hivatkozni rossz vicc. Verő harcol a demokráciáért. Helyesebben mondva: siratja a demokráciát. A sirató asszonyok iródalma is virágzik ma. A liberális polgár minden pénzt megad azért, ha libamáj és fládni közt olvashatja, hogy valaki másfél hasábon keresztül szép szavakkal, jó stílusban és gazdag képzettársítással siratja a demokráciát. Már pedig Verő gyönyörűen siratja. Oly gyönyörűen, hogy ha a szép és megfelelően hangos, esetleg egy kissé agresszív sírástól fel lehet támadni, hát a demokrácia új életre kel.

A társaság a reformistáknál tart. Verő szenvedélyes és támadó. «Az a Seregélyes egy csirkefogó. Egy évvel ezelőtt még kommunista verseket írt, — erre céloztam a vasárnapi cikkemben immár' harmadszor.» «Tehetségtelen fráter. Az egész népieskedés csalás. Rosszhiszemű. A Tapoldy hülye. Alnépies, dzsentrí

Seregélyesről, a nyakam teszem rá, kiderül, hogy zsidó származású. Valamennyien titkos kommunisták. Le kell velük már egyszer számolni. Le kell őket már egyszer leplezni. Ezek mind a horogkereszt szálláscsinálói.»

Nem baj, — gondolja Gerlei. Mindenben van valami igazság. Azért ő még is csak Verőékkal csinálja meg a lapot. Nem a végcél a fontos, hanem az irány. És az ő irányuk is a végcél felé mutat.

Székely az ujságból olvas egy címet:

— «Milyen lesz az abesszin háború?»

Bövény:

— Gazemberek! Már tudják, hogy lesz? És csak az a kérdés most már, hogy milyen lesz?

Székely leteszi a lapot az asztalra. A harmadik oldalon egy térkép, Abesszinia térképe. Lehet tájékozódni. Lehet egy kis földrajzot tanulni. Már mappák is megjelennek s ott kínálják magukat a könyvesboltok kirakataiban. Már könyvet is adtak ki Abessziniáról. Már tudják az emberek a császár nevét: Hailé Szelasszié, már ismerik Abesszinia történetét, emlékeznek Áduára, az áduai olasz vereségre és Menelik császárra. Tudják, hogy a császár: négus. Hogy Abesszinia fővárosa Addisz-Abeba. Van ember, aki nem tudja, hol van Szalkszentmárton, de tudja, hogy Gondar Abessziniában van, a Tana-tótól északra.

Verő természetesen abesszin párti:

— Ez az egész ország háromszor akkora, mint Olaszország. A lakosok száma...

Vadász közbevág:

— Tíz millió.

— Igen. Tízmillió. És az egész ország egy sziklás fensík. A legkedvezőtlenebb terep európai seregek számára. Második Ádua következik!

«Hadba induló seregeit megszemléli az abesszin császár.» A lap szerint a csapatok már «hadba» indulnak. «Abesszinia felveszi a harcot, mondotta a négus a Times tudósítójának». «Teljes erővel a drágaság ellen». «Dehogy a kereskedők az okai a drágaságnak»

— kezdi a vezércikk. Dehogy, dehogy. A kereskedők, amint mindig, ráfizetnek. Ha Apostagon húsz fillér a cseresnye, itt hatvan, a negyvenet különböző kereskedők ráfizetik. *«Olcsóbb a baromfi, a zöldség, drágább a tojás, a burgonya, a gyümölcs».* *«Deterding, a farmer, gyönyörűnek találja az életet».* Össze kéne ültetni vitára öt meg a csutkagyüjtőt. *«Rokonaimnak érzem a magyarokat, minden évben visszajövök, — mondja az olajkirály fia».* *«Csulák, Csulákné, nyolc kis Csulák és egy halom bútor a budakeszi erdőben».* Csulákék kevésbé gyönyörűnek találják az életet és nem érzik rokonunknak az olajkirály fiát.

«Hat zsidó férfit és hat árja nőt védőőrizetbe vettek Boroszlóban a faj bemocskolása miatt».

— Szörnyűség!

— Az embernek előnti a vér az agyát.

— Ezek a barmok.

— Ezeket ki kellene irtani egy szálig!

Két szép nő lép be a kávéházba. Polák epedve nézi őket. Faragó rászól:

— Nanai Vigyázzon, mert védőőrizetbe kerül.

Öt óra tájban bomlani kezd a társaság. Verőnek a szerkesztőségbe kell mennie. Már megvan a cikktémája. A közlekedési balesetokról fog írni. Harcias cikket a hatóságok ellen. Teremtsenek már rendet! Minden nap egy-két halálos gázolás. Mert úgy rohanak az autók a város belsejében, szűk utcákon is, mint a vadállatok. Kemény szavakkal kell megróni a soffőröket, szigorú intelmet kell intézni a főkapitányhoz, a belügyminiszterhez, a törvényhozáshoz. Ma délelőtt újabb szerencsétlenség: egy autó elgázolta Weinberger Manó borügynököt.

Dr. Polák is indul az irodájába. Csak azért maradt ilyen sokáig, — talán már régóta várják az ügyfelek — mert alig lehet a magafajta embernek lemondani arról a gyönyörűségről, hogy Verővel egy asztalnál ülhet és hallgathatja okos, elmés beszédét, élvezheti harcos temperamentumát. Gróf is megy. Ő elkíséri Verőt, mint egy csatlós, a szerkesztőség kapujáig.

Alig várja, hogy kettesben maradjanak, közli vele, hogy holnap délben várja az «igazgató». A bankban. Az ügy el van intézve. Egy kis «személyi», mecenási alapon.

Verő hivatja a főpincért. Elsorolja, hogy mit fogyasztott. Kombinált reggeli, vajjal, tojással és sonkával, két kifli, két darab őszibarack, egy körte, egy fekete, egy külön kristályvíz, három mignon, összesen öt pengő és tíz fillér, borra való nélkül.

— Írja fell! — veti oda könnyedén.

Azután Grófhoz fordul, nehogy elfelejtse.

— Manókám, adj ide tíz pengőt, hogy legyen nálam valami apró.

— Kérlek, — és Manóka nyúl a pénztárcájához, csaknem töri magát.

Boldog a Manóka, húsz pengőt megér neki, hogy tízet adhat a nagy Verőnek.

— Teneked mi volt? — kérdezi Verő kedvesen Gerleit.

És annak feketéjét is hozzá íratja a saját számlájához.

Gerlei alázatosan mosolyog, jeléül annak, hogy köszöni nagyon szépen. A szíve elszorul. Ó, ha neki pénze lenne! Ime, egy másik ember, nem is oly sok évvel idősebb és nem csak pazarul él, hanem még másnak is adhat. Csak a koradélutáni számlája öt pengő. Borra valóval, cigarettával együtt legalább hat. Most gyalog fog menni, mert Gróf elkíséri, de máskor meg-
esik, hogy autótaxiba vágja magát. Csak egy felületes számvetést kell csinálni: reggeli, vagyis ebéd ilyenkor, este vacsora étteremben vagy kávéházban, éjjel kávéházban fekete, néha többször, egésznap füstölnivaló, lakás, borra való, mosatás, borbély, ruházat, mozi könyv, lapok, levelezés, fürdő, néha nővel is látható Verő, — mindez legalább ezer pengő havonta, de több is, esetleg ezerkétszáz, sőt, utazni is szokott, külföldre is, talán ezerötyszáz. És ezt írással lehet megkeresni! Persze, hogy írással, Gerlei szerint.

Verő, Polák, Gróf elköszöntek, mentek kifelé, épp

az ajtóban találkozott Verő Peturral. Udvariasan barátságosra torzított mosollyal üdvözölték egymást. Gerlei felugrott, Petur elé sietett.

— Téged kereslek! — szólt Petur. — Látom, ott rohadsz az izraeliták közt.

— Miért izraeliták?

— Nuná, mohamedánok.

— Látod, hogy elhibáztad? Neked úgy kellett volna mondanod: nuná magyarok, vagy nuná kínaiak.

— Jó, jó, csak ne csúrd-csavad. Gyere, leülök valahová, de a másik szárnyon, ahonnan nem láthatom ezeket. Ámbár, a főúrnok, Verő úr, elment. Már vagy ötödször kereslek.

16.

Leültek. Petur két deci bort rendelt.

— Hallom, hogy lapot akartok alapítani.

— Szó van róla, de a tervnél tovább még nem jutottunk.

— Úgy? Én azt hallottam, hogy pénzetek is van.

— Még nincs, pár pengő mutatkozik mindössze.

Petur elakadt. Kár volt a gőzért. No de üsse kő, sőt eb ura fakó, most már nem baj.

A pincér meghozta a bort. A körülöttük ülők mind oda néztek.

— Ajvé, gójok! gondolják most ezek — s Petur kacagott.

Valóban, volt olyan, aki ezt gondolta: a keresztények nem szeretik a kávé. Pedig Petur szereti, de ő olyan derék magyar ember mostanában, hogy kötelességének tartja a borivást. Tüntet a haza mellett. Sőt néha felbuzdul és esetleg ki is leng, no de csak szavakkal.

Hát nincs pénzük! Ha csak le nem tagadja ez a kávéházi pacsirta! — Petur töprengett, a beszédben nagyon is elakadt, mert hát ki beszél ingyen. (Azok a zsidók milyen anyagiak!) Petur megivott félpohár

bort, a szájaszélét nyalogatta, hümmögött, ásított, azután mégis csak megszólalt:

— Valami pénzetek mégis van, nem? Hát mire akartatok ti lapot indítani?

— Mondom, hogy van pár pengőnk. Valamit talán még tudunk szerezni. Azután lesz nyomdahite-lünk. Nyüzsög körülöttünk néhány lelkes fiú, mind-egyik tud előfizetőket szerezni. Szerintem csak egy-két számot kell valahogy kihozni, azután megy a dolog magától, mert a lapot venni fogják.

— Mint a cukrot, mi?

— Igen, mit szólsz hozzá?

— Na jó. De hallom, hogy valami..

Itt Petur közelebb hajol Gerleihez s szúróan néz a szemébe:

— ... szélsőbaloldali lapot akartok csinálni.

— Akartak! Egyesek.

— Tisztára meg vagytok veszve. Mi értelme van annak?

— Mindennek megvan a maga értelme.

— Igen. Ha foltos is a ruha, az nem szégyen, csak rongyos ne legyen, továbbá ki korán kel, aranyat lel, valamint cucorbita pepo és zea mays, mi?

— Kérlek.

— Szóval bűdös bolsevik lapot akartatok csinálni. Mert nem fértetek a bőrötökben. Mert buták vagytok és nem ismeritek a fokozatokat. És mert nem ismeritek a magya-a-ar népet! Mert skriblerek vagytok, mert bértollnokok vagytok, mert sejtelmetek sincs arról, hogy mi az író feladata. Az igazi íróé, tehát az íróé, aki nem prostituálja magát, aki nem adja el magát a gazdagoknak, de a sze-gé-nyek-nek se! Érted? A szegények-nek se!

És szinte fenyegetően nézett Petur a Gerlei szemébe, még az öklét is felemelte.

Gerlei védekezett:

— Most azt hiszed, hogy valami nagyon okosat mondtál. Pedig a szegényeknek nem adhatja el magát az ember, mert a szegények nem tudják megfizetni.

Petur az asztalra csapott:

— Nem-e? Engem akarsz te megfogni? Hisz' az imént mondtad, hogy a lapot venni fogják! Tehát a lap, a te spekulációd szerint, majd eltartja önmagát és eltart titeket is.

— Nagy különbség van a polgári író és miköztünk. Mi nem luxuésletet akarunk, csupán munkalehetőséget. Persze neked az ilyen disztinkciókról fogalmad sincs.

— Ne-e garázdálkodj itt nekem! Ne játssz a fogalmakkal. És ne játssz a szavakkal. Nekem ne keverj itt össze luxuésletet és munkalehetőséget. Igenis, ti a szegény proletárok pénzére utaztok. Ravasz fondorlattal úgy akarjátok kibúvólni a foltos zsebekből a proletárfilléreket, hogy közeli forradalmat ígértek. Ismerlek benneteket. Nektek mindig kitör a forradalom két-három hónapon belül. Egyszer Kínában, egyszer Indiában, egyszer Németországban. Az egész tudományotok a kisujjamban van, a módszereitek már a könyökömön nő ki. Párhuzamot vontok. Angliában éhen halt tíz ember, Amerikában meglincseltek öt négert, Lyonban ötvenezer szövőmunkás sztrájkol, — Oroszországban ellenben a rosztovi gépgyár 1930-ban gyártott húsz kombájnt, 1931-ben kétszázat, 1935-ben hatezret, tehát, — quod erat demonstrandum — 1940-ben minden szovjetpolgárnak lesz két saját kombájnja, azzal szánt, arat, csépel és repül.

Gerlei kínosan nevet. Azután, mintegy enyhítésül közli:

— Különben azt hiszem, a lapból nem lesz semmi.

— Jó vicc! Azt is tudom, hogy összevesztetek. De majd megbékültök. Mi nálatok az olyan csekélység, ha egyik a másikról rögtön azt állítja, hogy rendőrspicli. Ez olyan semmiség, mint a bűdös paraszt, vagy a bűdös zsidó. Az olyan alak, mint te vagy, egyszer sztalinista, másszor meg, ha valaki rosszat mond egy verséről, hát trockista s hamarosan el kezdi híresztelni, hogy Sztalin fiatal korában tagja volt az ochranának.

— Be vagy rúgva.

— Hát bizony te már csak úgy segíthetsz magadon, ha azt hiszed, hogy én be vagyok rúgva. Rendben van. Mondjuk, hogy be vagyok rúgva. Ez csak az ok lenne, hogy miért mondom ki áperthe, amit rólatok gondolok. Holott józanul esetleg hallgatnék, sőt talán... a te verseidet dicsérném.

— De mondd! Ezért kerestél engem?

— Ezért is. De még valamiért. Látom, hogy már azokra is spekulálsz.

És itt Petur a Verő-asztal felé bökött az ujjával:

— Ha másképp nem megy, hát azokkal is megcsinálod a lapot. Bizonyos is, hogy adnak néhány pengőt, csak hogy leszereljenek. Ha már nyomtatott betű, hadd szolgálja az ő érdekeiket.

— Arról nem lehet szó.

— Nem hiszek én neked.

— Becsületszavamra mondom.

— Becsületszó nálam nem bizonyíték. Nálam cselekedettel kell bizonyítani. Hallgass rám! Csináljuk együtt a lapot.

— Együtt?

— Igen.

— Hiszen te szélső jobboldali vagy.

— Naiv lélek. Te még itt tartasz? Te még oldalak szerint osztályozod az embereket és a jelenségeket? Neked a Verő talán baloldali? Küzdelem a bankokráciáért, mint baloldali tevékenység, kakas-bakas az is szép. Ne haragudj, egy barátod és elvtársad jut eszembe, Roháti Balázs úr...

— Nekem nem barátom s nem elvtársam.

— Jó, jó. Örökösen védekezel. Letagadsz te már mindent. Azt is letagadod, hogy költő vagy. És tudod mit? Csakugyan nem vagy az. De ezt a Rohátit akarom elmondani. Azt mondta egyszer szabályszerűen magántulajdonul tartott feleségének: engem úgy szeress, hogyha lelöklek a robogó vonatról, akkor térden csússz utánam a következő állomásig. Ez a Roháti, aki így érez, így gondolkodik és így beszél, amikor megfeledkezik magáról, illetve pontosabban, amikor

magára talál, ez neked baloldali, mi? Vagy itt a kezemből ez a kis szemét, holmi irodalmi füzet, versek is vannak benne, íme: *«Pajkosan játszik rakott szoknyáddal a szél, Csipkét láttam s fejembe futott a vér»* — így a vers és ugyanezek másoktól szemtelenül kérik számon a *«vonalat»*, hát ezek neked mik?

— Kócosokról, tehetségtelen firkászokról, nyeretlenek versenyének benevezettjeiről ne beszéljünk. Ezek nem emberek.

— Te is firkász vagy. Nyeretlen is vagy.

— De én magamat embernek érzem.

— Az sok lenne. De mondjuk, Wells kifejezésével, alig-ember vagy. Úgy a neandervölgyi előtt tartasz, vagy húszezer évvel. Már szellemileg és erkölcsileg. No meg világszemléletileg. De ez nem baj. Pár tízezer év alatt még ember lehet belőled. Csináljuk hát együtt a lapot.

Gerlei azt akarta mondani: Nem. De valami különös kíváncsiság lepte meg. Mit, miért, hogyan akar ez az ember? Ez a vadállat. Ezt kérdezte tehát:

— És milyen legyen az a lap?

— Irodalmi!

— Nem értem.

— Mert nem akarod érteni.

— Szóval, ha jól sejtem, ez azt jelenti, hogy a lap ne politizáljon.

— Na látod. Ügye, hogy érted.

— Tehát te elképzelsz irodalmat politika nélkül?

— Csak anélkül képzelem el. Társadalomszemlélet igen, de aktuálpolitika semmi.

— Hogyan tudod te a kettőt egymástól elválasztani?

— Bíz rád. Történetek, képek! Semmi cikk, semmi vélemény. Leírás a hegyről, a völgyről. Történet arról, hogy a gomb leszakadt, elgurult, elveszett, de aztán mégis megkerült, vagy: nem került meg többé soha. Mindennek azonban meglegyen a belső dinamikája.

— Nagyon homályos.

— Igen. Annak is kell maradnia. Homályos, láthatatlan, kézzel meg nem fogható, sőt fülön sem csíphető, de: erő, megnyilatkozás.

— Még mindig homályos.

— A politika: fegyver. Az irodalom: minden, de fegyver nélkül.

— Ábránd. Nem értem ugyan, de ábránd. Nem reális.

— Ha csak a fegyver reális, akkor szünjünk meg!

Gerlei hallgatott. Az volt az érzése, hogy a másik örült. Belebámult az üres kávéházba. Valami mélységesen igazat akart megfogalmazni, valami döntő nagy érvet akart kívágni, valami legbelülről kitörő megnyilatkozást akart elkövetni. Nézett, tűnődött, szorongott s egyszer csak előállt az eredmény:

— Nos és te miféle pénzzel tudnál hozzájárulni a laphoz?

Ez már értelmes beszéd volt. Belekerültek az egyesbe. Az Északi Fény, amely nemrég kialudt, most újra földerengett, hogy aztán ismét kialudjon örökre. Mert az Északi Fény sajátságos és a természetben egészen lehetetlen módon átalakult Kelevéz-zé. Csakhamar egybegyűlt ugyanis a társaság — Sinka szerint a kupaktanács — és mindenek előtt arról határozott, hogy ki szerkessze a lapot s mi legyen annak a címe. Petur, Bara, Sinka, Gerlei, Noszlopy, Soproni és Vásson, — ez volt a kis csoport, mely a lapot létre akarta hozni, illetve, mely a lapon keresztül meg akart nyilatkozni, tudtára adván a világnak, hogy «vagyunk, nagyon is vagyunk, miénk a jövő, fiatalok hozzánk! Öregek pedig, teljesítsétek kötelességteket: Haljatok meg!» Ez a kis csoport önti majd ki szívét minden számban, számonként csekély ötven fillérét, remélvén azt, hogy a lapot százezrével veszik majd a magyarok. Mit adnak majd a magyaroknak ötven fillérért? A magyarság izzó szeretetét, a népnek, a magyar népnek külön szeretetét, a magyar nyelvnek valóságos szerelmét, szóval azt, ami nekik van. Már pedig ez van nekik. Noszlopy például az ypszilonjával már vagy két éve úgy szereti a

magyar népet, nem a lumpenproletárt, nem a koldust, nem a hazafiatlan városi munkást, hanem a magyar föld, a rög, a hümusz népét, hogy már azon gondolkodik, hogy elhagyja nevéből az ipszilont, illetve csak i-t ír helyette, vagy pedig indítványozza, hogy mindenki írjon névéhez egy ipszilont, még Szabó is, így: Szabóy, mások így: Petury, Vászony, Antalosz, Szekeresy, Weiszy. Az igaz, hogy százezer példányban még soha nem fogyott Magyarországon irodalmi lap. De ennek is megvolt a maga oka: A lap magyar nyelven jelent ugyan meg, de nem volt magyar.

— Nem lehetünk fellengősek, — mondja Bara — nekünk le kell szállni a néphez.

— Ellenkezőleg! — vág közbe Petur. — Föl kell emelni magunkhoz a népet.

— Szó sincs róla! — licitálja túl őket Noszlopy. — Nem a mi színvonalunk a fensík, hanem a népé. Mi fogunk a néphez felemelkedni!

— Úgy van! U-húgy van.

Ez ellen a kijelentés ellen nincs szó. Itt csak helyeselni lehet.

— Mi megmutatjuk, hogy elkerülünk a tanyára.

— Az első lap leszünk, amit a nép csakugyan olvas.

Gerleít egészen magával ragadja a lelkesedés. Már egy új versen töri a fejét. A Magyarokhoz — ez lenne a vers címe. Valahogy így kezdődhetne:

Magyarok, magyarok,

Tirajtatok régi átok:

Fenekednek tireátok

Idegen agyarok.

Buzogány, Nyíl, Eke, Magyarok, Magyar Feltámadás, A Hazáért, Trikolór, Nemzeti Zászló, — ezek voltak a címötletek. Végül Petur ajánlata győzött, a lap címe lesz: Kelevéz. «Az irodalom minden, de fegyver nélkül». Tehát a Kelevéz szimbólum. De a legkifejezőbb cím. Eszményi. Egy szó, rövid szó, magyar szó, ősi szó, és minden benne van, amit a lapról egyetlenegy szóval el lehet és el kell mondani. A lap: Magyar,

magyaros, egyszerű, harcos, harcol a magyar jövőért, de nem idegen gyártmányú töltőtollal, vagy írógéppel, nem is gránáttal, vagy mustárgázzal, hanem magyar fegyverrel — a kelevéz itt szimbólum! —, a magyar jövőért, de a történelmi mult tiszteletben tartásával — ezért is Kelevéz! —, nem elbújva, nem fedezékből, hanem becsületes, nyílt kiállással, szemtől szembe, s mindezt teszi példányszámonként csekély ötven fillérért, mely összeg, százezer számot véve számításba, ötvenezer pengő, ebből kiadás lenne huszonötezer, maradna a haza oltárára, illetve nekik, önfeláldozásuknak s önzetlen fáradozásuknak mintegy erkölcsi elismerésül, havi huszonötezer pengő. Kelevéz, Kelevéz! Ha akarjuk: benne van ebben a címben Hadúr, sőt Álmos, esetleg a végtelen síkság, Turul és a Tejút. Szerkeszti pedig a Kelevézt Petur István, a címlapon az ő neve mint főszerkesztőé szerepel, szerkesztőkül pedig megjelöltetik: Seregélyes András és Gerlei Andor.

17.

Bakó András kisebb összegű kölcsönt vett föl egy hivataltársától. A kartársnak villája van a Balaton mellett egy kis gyümölcsös-szel; a gyümölcsöt eladta, a felesége elől sikerült kétszáz pengőt eltitkolnia, ez az összeg lesz az ő dugpénze néhány hónapig, ebből szívesen állt rendelkezésére Bakónak, ráér a pénzt megadni akkor, amikor a dugkassza már kiürült. Bakó felvette a kölcsönt, mert kellett a pénz neki, minden áron kellett, hiszen Etuka előtt nem tudna anélkül elszámolni. Hogy miből adja meg, az a jövő titka, arról most kár lenne ábrándozni. Azonban, ha azt a Dévayt, azt a pennarágó csirkefogót bárhol elkapja, hát szó nélkül leken neki egy pofont. Akkor aztán akár el is engedi neki a két pengőt. Most már csak az érdekli, hogy egyáltalán létezik-e még az a féreg, hogy mer-e előtte mutatkozni, nem fog-e láttára a föld alá süllyedni, és ha létezik még és a szeme elé kerül és

nem süllyed el, akkor mit fog mondani, mit tud, mit merészel dadogni? Ez a kíváncsiság és a megtorlás akarata, ez az, ami annyira izgatja, hogy nem tágit.

Otthon levél várta Bakót, a levelet Etuka írta Harpacsószajudárról. Elég volt a nyaralásból, pár napon belül hazajön, majd megírja egy levelezőlapon a pontos időt. Unalmas idén a falu, elviselhetetlenül unalmas. Unalmasabb, mint máskor. Nem is tudja Etuka, hogy miért. Talán azért, mert az idén az emberek rosszkedvűek. Nagy a szárazság, két hónap óta nem esett az eső. Mindenki panaszkodik, mindenki fél a téltől, még inkább a tavasztól, s mindenki fél a jövőtől. Még a falu képe is mintha megváltozott volna. Talán a nagy szárazság miatt. Rettenetes nagy a por. Mintha az egész falut már félig eltemette volna ez a szörnyű por. Szürkék a házak, a háztetők, a fák, talán még az emberek is. A fákat már régen nem mosdatta meg az eső, hervadók, nem üdék, nem is zöldek, még a falu látképe sem olyan, mint máskor volt. A gyepek, a határ, minden szürke, sárga, kiégett. És mivel nem zöldek a fák és nem virulnak, nem élnek, nem lobognak, hát mintha kisebbek, csenevészebbek is lennének. Vigasztalan sivatag a falu. A «Cukros Bandikám» írjon még egy levelet, csak egy nyúlfarknyit, sokat már nem érdemes írnia, mert személyesen mondhat majd el minden ujságot. Hamza bácsiék különben jól vannak, nincs is olyan rossz kedvük. Ezelőtt sokat civakodtak, marták egymást, különösen Hamza néni a Hamza bácsit, de most éppen ellenkezőleg, mint ahogy várná az ember, egészen megszeliült Hamza néni is. A nehéz világ előre vetett árnyéka különös gondolkodásra készíteti az embereket: Hamza bácsi olyanokat sóhajt, amelyeket ezelőtt soha, mondván, mi lesz ezekkel a szegény napszámosokkal, akiknek semmijük sincs, még munkát sem kapnak... Fürödni jól lehet, a víz meleg, kár, hogy a falutól a Dunáig több mint egy kilométer az út. Többen fürödnek, mint tavaly meg a régebbi években, sok vendég is van a faluban. Szunyog, légy van, ki lehet bírni, az unalmat azonban nem.

Jobb is, hogy Etuka már megjön. «Felette» unalmasa vált már az élet nélküle. Még két-három szabad nap, azután következik a férji rabság. Ne feküdj le kabátostul, mert gyűrődik az a szövet. Ne edd meg azt a kövéret, add ide nekem, mert elrontod a gyomrod. Már félnégy, ne aludj tovább, mert aztán este nem tudsz idejében elaludni. Miért akarsz átmenni a tulsó oldalra, mikor tudod, hogy most érünk a Bé-Ká-hoz, s meg akarom nézni a cipőket a kirakatban. Ne rohanj úgy, mert én sétálni jöttem és nem versenyt futni. Nem megyünk sehová, mert fáj a lábam. Ne idd olyan sötéten a kávé, mert most is ideges vagy. Ne gyujts rá, az előbb szívtál el egy cigarettát, ki látott már ilyent, egyiket a másik után. Mért nem vágta ki azt az embert, te málé, hát ilyen gyáva vagy? Ejnye, fiacskám, de goromba voltál ahhoz a pincérhez, hát szabad intelligens embernek ilyen durvának lenni?... De nem baj. Etuka itt lesz és ezt a nyomorult kávéházat is abbahagyja. Megunta. Az újságolvasás is unalmas. Még az olyan felette érdekes eseményt sem lehet figyelemmel kísérni, mint ez az olasz konfliktus azokkal a nyavalyás abesszínekkel. Azt a csirkefogót azonban felképele. Nem lehet figyelemmel kísérni az ilyen ügynek a menetét, már mint az olasz-abesszín ügyét, mert nem úgy van, hogy egy ponton elkezdődik, azután megy egyszerűen a teljes kifejlés felé, hanem megy előre, megy hátra, megy, áll, nem is lehet kimondani, milyen össze-vissza húzavona ez. Nem lehet például biztosan tudni, hogy lesz-e háború, vagy nem. Ha lesz, nem lehet tudni, mikor lesz. Hogy csak afrikai háború lesz-e, vagy világháború. Hogy biztosan győz-e az olasz nemzet. Ha valamin elakad az egész ügy, nem lehet kivenni a lapokból, hogy min akad el. Abba is fogja hagyni ezt a mindenféle olvasást, elég lesz, ha majd csak a napilapban — melyre előfizet — naponta megnézi a címet. Újságolvasásért bizony nem érdemes kávéházba járni s naponta legalább egy pengőt kidobni. De semmiért sem érdemes. Nem is érti, miért járnak az emberek kávéházba. Legföljebb

ha valaki nőtlen, van elég pénze és nőkkel köt ismeretséget. Ennek még van értelme, már persze az olyan ember szempontjából. Az az Eszter, vagy Judit, ez a fekete izmos, az nem rossz nő! Eszter, vagy Judit, — Dobosinét így nevezte el Bakó. Két-három héten át még a nevét sem tudta meg. Hát a homlokára nincs ráírva, ő pedig pincérrel nem tárgyal.

Ebéd után következett az alvás. Azaz csak következett volna, mert ezúttal a lefekvésből nem lett több, mint forgolódás. Félóra mulva föl is kelt. Talán a pénz kellemes izgalma nyugtalanította, vagy talán az, hogy már csak három-négy nap a szabadság. Vagy úgy általában az Etuka levele, mert Etuka a drága, okos és kedves, milyen értelmes szép levelet írt, akár egy riporter, vagy író. Azt a csirkefogót feltétlenül felképele. Legalább is egyet, egy jó csattanósat leken neki.

A Budapesfben az első ujság, amit a kezébe kap, így kezdi, még pedig a vezércikkben: *«Mikor tör ki, szeptemberben? Vagy esetleg már augusztus folyamán?»* Na lám. A sajtót is a dátum érdekli. *«Nem valószínű, hogy már augusztusban ki fog törni, európai katonaságnak mégis kicsit meleg az augusztus egy keleti hadjáráthoz.»* Ezen még Bakó is megütközik. Miért «keleti»? Keleti Kína, Japán, India, Perzsia, de miért lenne keleti Abesszinia? És Kongóban nem ugyanez a helyzet augusztusban? Vagy az is «keleti». Na hát! *«Mussolini nyilatkozik a háborúról»* — ez kövérbetűs, *«Félmillió olasz katona az abesszin fronton»* — ez is kövérbetűs, még pedig cím. Így a cím, a szövegben azonban ez áll: *«Általában úgy vélik, hogy Olaszország mintegy félmillió fehér és színes katonát akar készentartani az afrikai háborúra...»* Tehát csak akar. És csak vélik. Bakó olvassa a címet, olvassa a szöveget, az ellentétet nem veszi észre. Ő olasz-barát.

«Fegyházra ítélték a fővárosi templomok betörőit.» Dévay vajjon nincs közöttük? Mert hogy az is betörő, az bizonyos. Nappal ír, éjjel betör. De fel fogja képelelni.

Az ötödik oldalon kép, egy fürdőtrikos nő. Széles csipőjével, meztelen vastag combokkal. Vajjon bejön-e ma Eszter, illetve Judit? *«Kiepora ingyen énekelt partnernője esküvőjén»*, látható Kiepora arcképe. Kiepora, amint a száját kitátja s nyilván énekel. Ez a művésznépség mind olyan, mint az a Dévay.

«Percenként 80—100 robbanó gránát... 16 ilyen ágyújuk lesz.» Gyönyörű. A technika csodái. Haladás. A haladás későbbi még magasabb foka: 800—1000 robbanó gránát percenként!

Időjóslat: *«zivatar, hőcsökkenés.»* Hála Istennek Lesz hát eső. Nem pusztítja az aszály az országot. Talán, ha eső lesz, Etuka is ott marad még néhány hétig Harpacskószajudáron. Egy jó esőben megmosdik, egy kis szélben, napban megtörlözközik a falu — s Etukának végre tetszeni fog. Bár...

Ebben a pillanatban lép be... nem Dévay, hanem Dobosiné. Megint új ruha van rajta. De mennyi ruhája lehet! Ja, hozzátartozik a mesterségéhez. És futja a mesterségéből. Egyszerű, világosszürke ruha, nem is lehet különben drága, mégis elegáns. Bár mindig az a fő, mi van a ruhában. Dobosiné jön, lejt, királynői termet és járás! megáll az asztalnál, megfogja a széket és elhúzza az asztaltól, emel egyet a szoknyáján, homorít, hát... a szó helyébe csak mély lélegzet, lihegés és hörgés léphet, mint hiteles véleménynyilvánítás.

Dobosiné mosolyog. Megvan öneki már a kellő tapasztalata. Kissé gúnyosan mosolyog. Talán kineveti Bakót, aki ennyire meghatódott. Mamlasz egy ember! Rendesen öltözik, minden nap a kávéházban uzsonnázik, biztosan van annyi pénze, mit akar hát? Mire vár? Dobosiné profilban ült le a férfihez, Bakóhoz viszonyítva, s a kelleténél is jobban homorított. A fejét csak egy kissé kellett fordítania s már találkozott tekintete a férfiével. Bakó előbb olvasott, amikor Dobosiné feltűnt, akkor már csak a kezében tartotta az ujságot, most — mintha valami akcióba kezdett volna — letette az ujságot. Rágyújtott egy cigarettára. Ott-hon nikotexes leventét szív, itt a kávéházban mirja-

mot, ez is a Dévay bűne. Mélyen lélegzett, mellre szívtá a füstöt. Dobosiné nem néz rá, mégis figyeli. Valósággal sir a szeme a mamlasznak! Olyan jót lehetne kacagni. De hát úgy kell azzal bánni, mint egy gyerekkel. Vannak ilyen férfiak. Sok ilyen férfiak vannak, illetve vegyesen vannak. Vannak szemtelenek is! Olyan szemtelenek vannak, akinek nincs is pénzük! Hallatlan szemtelenek vannak ebben a modern világban... De egyszer már el kell intéznie ezt a dolgot ezzel a mulyával. Dobosiné komolyan, mélyen a szemébe néz Bakónak. Mosolyog, nevet rá, de csak a szemével. Az arcán minden vonal marad mozdulatlan, legfeljebb az ajka végében egy kis hajlás és egy kis vonalszálcaska rezdül meg — és ettől van, hogy mosolyog, nevet a tekintete. Mosoly, nevetés, biztatás, valóságos szeretet, mintha egy mama tenné. Azt meg kell adni Bakónak, hogy tudja mi a hitvesi kötelesség: utána nyul a lapnak, fölveszi, nézi, persze olvasni nem tud. *«Skócia Seyton nevű városkájában a világ legkövérebb embere... Skócia a világ legkövérebb Seyton nevű... A világ Seyton nevű... Skócia.. a legkövérebb...»*

Dobosiné kávé-t rendel, kuglófot vesz. Nem tart soványító kúrát. Rendesen meguzsonnázik, bár kissé lassan eszik. Nyugodtan. Skócia a világ legkövérebb... Dobosiné fizet. Bakóra néz. Mereven, nem mond semmit. Föláll, veszi a retiküljét, indul, Bakóra pillant — és hívja őt. Hogy hogyan hívja, az meg nem állapítható és soha, de soha ki nem deríthető. Nem szól, nem mondja, hogy jöjjön. Nem int a fejével, nem int a szemével. Külön újra nem mosolyog rá. Semmit sem csinál, mégis mindent csinál, de ráfoghatatlanul, leleplezhetetlenül. Kilejt a kávéházból, odakinn a sarok felé fordul, megy, gyorsan, befordul a mellékutcába, megy, lassan.

Bakó fizet, indul, kimegy a kávéházból, befordul a mellékutcába, siet. Bakó siet, Dobosiné lassan, földre irányított tekintettel, hullámozó nyugodt járással megy. Találkoznak.

Köszönés, néhány szó, a nő rátér a tárgyra:

— Van ideje? Nem zavartam meg?

— Ó, kérem, dehogy... —, ez Bakó részéről még lovagi udvariasság is.

— Nem messzire megyünk. Ide a K... utcába. Megfelel?

— Ó, kérem.

Csend. Kip, kop, kop, kop, — kopognak a lépteik.

A Nő:

— És mondja...

Kis szünet. Az a lényeg, ami most következik.

— Parancsoljon.

— Kényes téma!

— Ó, kérem.

— Mennyit szán nekem?

Bakó egy kissé elpirul, önkéntelenül mozdul a karja s tárul a tenyere s csak azt tudja mondani:

— Ó, kérem.

Szóval udvarias. hódolattal teljes, az összeget a nőre bízva.

18.

A Schwarz fejétől ketten szenvednek, maga Schwarz és a neje, született Gottsegen Malvin. Mi lesz, ha ez a fejfájás valami gyilkos betegség műve, amely végre is majd megöli Schwarzot? Itt maradok egyedül, támasz nélkül, a negyven évemmel, — aggódik Malvin. Miből élek? Ki fog eltartani? Kinek kellek, elmúlt fiatalság után? Eltöltöttem vele a drága időt s az élehetetlen sohasem tudott annyit keresni, hogy most valami maradna utána. Munka, erre Malvin nem is gondol. Hogy munkából élhetne, erről épúgy nem képzeleg, mint arról, hogy a két karjával repülhetne. A munka, ez egy született Gottsegen Malvinnak nem életsors, számára nem lehetséges, sem testileg, sem lelkileg, ki van zárva, abszurdum. Nem lehet munkásnő, nem lehet cseléd, nem varrhat, ilyesmit nem is tud, nem is

akar, legfőljebb valami üzletről lehetne szó, mint ahogy például Binenfeldné, miután az ura meghalt, harisnyát, zsebkendőt és más fehérneműt árul, kis ládában hordva áruit kávéházról-kávéházra, — a *Budapest*be is — a személyzet részére, szörnyű még csak rá gondolni is. Tehát vagyon nincs, ez a lakás pedig, két szoba a Dohány-utcában, második emeleten, ugyan mit ér, már mint a berendezése? Bútorok, néhány szőnyeg, az a pár ostoba könyv, a Schwarz ruhái, cipői, cigaretta-tárcája, semmi, de semmi egyéb. Húszesztendei házasság után! Milyen szerencsétlen is ő. Legalább valami tisztviselőhöz ment volna, aki után nyugdíj járna. Ez a kilátás a jövőre. Holott még az sem igaz, hogy nem fáj az embernek, amikor a másikat maga mellett szenvedni látja. Hiszen még egy kutyát is sajnál az ember. A Szerén megölette a kutyáját, injekcióval, mert nem bírta nézni a szenvedését.

Ez a Schwarz pedig ott ül a karosszékekben, az ablak felé fordulva a világosság irányában, fejét a két kezébe temeti, mozdulatlanul ül, legfőljebb néha megemeli a fejét, hátrahajtja s akkor a kezével úgy nyomja a halántékát, mintha be akarná szakítani. Meg néha felsőhajt. Csak akkorát, annyit, hogy hjahaj! Néha meg beszél magában: Istenem, Istenem, mikor lesz már vége? Tört tekintettel néz ki az ablakon át az égre. Onnan vár segítséget. Máskor nem volt vallásos, de most mind gyakrabban emlegeti Istent. Malvin is szokott imádkozni magáért és Schwarzért, hiszen életük egybekapcsolódott. Sajnálja Schwarzot, de irtózik is tőle, mint valami rémtől, mely a maga fájdalomával őt is halálra gyötri. Kiszolgáltatja magát, követelő, elégedetlen, ő, nem hagyja őt aludni, fenyegeti őt, anélkül, hogy mondaná, nyomorral, végpusztulással. Az éjjel Schwarz megnyugodott és akkor őt is elnyomta az álom. Azt álmodta, hogy Lohengrin jött érte a hatyúval, ő lebegett a kis csolnakban, elindultak, de a csolnak megingott, ő beleesett a folyóba s elmerült... talán mert egy félévvel ezelőtt együtt vacsoráztak Garamréthyvel, aki kis szerepeket énekel az operában, de

szép, fess ember és azt mondja, hogy vidéken a Lohengrint is énekelte s a Tannhäusert. Az álomban Schwarz volt a Telramund — mert folytatódott az álom —, a Lohengrin egy nagy vastag karddal fejbe-vágta, ott vonaglott a földön, kezével a fejét nyomkodva s oly jó volt ez az álom, mert álmában semmit sem, egy csöppet sem kellett sajnálnia a Schwarzot.

A konyhában tesz-vesz Malvin, odabenn a szobában Schwarznál egy jó ismerőse van, Grünberger, ő, az a vén trokli.

Grünberger hívja Schwarzot, le a kávéházba.

— Azért nem muszáj itthon maradnia, ha fáj is a feje. Fájhat az lenn a kávéházban is, — így Grünberger.

Kis szünet után:

— Én tudom, mitől fáj a maga feje.

És Grünberger vár, vajjon kíváncsi-e Schwarz az ő véleményére. Schwarz föl sem tekint, vár, nem intéz hozzá kérdést. Azért Grünberger csak mondja:

— A viszonyoktól.

És megint vár. Várja a hatást. Hatás nincs. Folytatja:

— Azt hiszi, az én fejem nem fáj? Mindenkinek fáj manapság a feje. Nincs üzlet. Napról-napra rosszabb. Nem lehet keresni. Ha az embernek ma még van is mit ennie, nem tudja, mi lesz vele holnap. Ettől fáj a maga feje. Nagyon egyszerű.

— Hjaaaj! — nagyot sóhajt Schwarz.

— Jól van, jól. Ezt már hallottam. Majd elmúlik. Nem kell olyan gezéreszt csinálni abból a kis fejfájásból.

Schwarz nem is tiltakozik az ellen, hogy neki kicsi a fejfájása. Grünberger mintha megbánta volna, amit mondott, valamit javít rajta:

— Nem mondom, hogy nem nagy fájdalom, de hát ne hagyja el magát. Szedje össze magát. Nem mondom, hogy nincs oka a fejfájásra, de hát éppen ez az, másnak is volna rá oka. Ha az ember nem akarja, nem fáj a feje. Jó, jó, rosszak a viszonyok. De mindenkinek rosszak, nemcsak magának. Ne legyen úgy elbiza-

kodva! És nem lehet tudni, mikor fordulnak jobbra. Egyszer rosszak, másszor még rosszabbak, ez mindig így volt. A maga feje most kitombolja magát, azután elmúlik a fájás, maga meg vígan szalad megint üzletek után. És addig szalad, amíg valami sikerülni fog magának, keres egy nagyobb összeget és úgyv elfelejti az egész fejfájást, mintha sohasem lett volna.

Ujabb szünet. Grünberger nem csügged:

— Maga panaszkodik? Mit szóljon a Hajlé Hajlesszié?

Schwarzban felpislog az élet:

— Szelasszié.

— Hát Szelasszié. Mindegy. Annak jobban fáj a feje, mint magának. Egy kicsit nagyobb oka van rá.

Megint szünet. Grünberger kezd aggódni. Azután megint csak nekilendül:

— Nézze, Schwarz! Ne legyen gyerek. Én...

Itt egy kicsit belezavarodik Grünberger. A hangja elakad, a szava elszorul, de aztán elszántan vágja ki, mintha egy üzletféllel állna szemben:

— ... becsületszavamra kijelentem, hogy a maga fejfájása el fog múlni. Na!

Schwarz nem nevet. Sőt egyet sóhajt. Nagy baj. Nincs hatás. Grünberger megbukott. Kicsit szégyeli magát. Makacs ember ez a Schwarz. Nehéz ember. Na de nem csoda, sajnos. Ha talán valaki más mondta volna neki ugyanezt. Egy rendes ember, sajnos. Aki nek volt hozzá módja ebben az életben, hogy mindig igazat mondjon s ha a becsületszavát adta, az szentfrás volt. Na ja. Sajnos.

— Na jön? — Grünberger felállt.

Ebben a percben csöngettek odakinn. Malvin nyitott ajtót. Fiatal, csinos, borotvált arcú úriember lépett be, kezében kis táskával.

— Jónapot.

Elegáns volt ez a fiatal úriember és friss, amint a szája megnyílt, fehérén villantak meg a fogai, a ruhán keresztül is látni, érzékelti lehetett szabályos testének izmait, szóval, maga volt a megtestesült egészség.

— Na, mi ujság, Schwarz úr? Hogy vagyunk?

Igen, ő volt az orvos, Dr. Berthy, akinek hatalmas körébe került Schwarz már egy héttel ezelőtt. Eddig csak a lélegzését hallgatta ki s a szívhangjait, megtapogatta a fejét, megnézte a szemhéja belsejét, a fogait, a torkát, megnyomogatta a hasát, vizsgálta a pupilláját, a térdreflexét, kaparta a talpát, behunyatta a szemét s kinyújtatta a kezét, egymáshoz záratta a lábfejét, végighúzott a mellbőrén, azután vért vett tőle, vizeletet vett, gyomortartalmat pumpált, kérdéseket tett föl, van-e étvágya, tud-e aludni, van-e széklete rendszeren. Már kétszer járt a lakásán, egyszer az ambulatóriumba is becitálta Schwarzot. Csinos ember, elegáns ember, persze, hogy a nők szerezték, Malvin és Szerén, vidám ember, egészséges ember, keveset tud, de azt a keveset jobban tudja, mint a professzor a sokat, mert amit tud, azt azután kétkedés nélkül, holtbiztosan tudja. Nyugodt, udvarias, fölényes a beteggel, ő orvos, szentül meg van róla győződve, hogy kétféle ember van, úgymint beteg és orvos; a betegségek csakis a betegekre tartoznak, csak őket érhetik, az orvosnak csak annyi köze lehet a betegségekhez, hogy a betegeket kezeli.

Az orvos után lassan, halkan, Malvin is bejön a szobába.

— Hát hogy' vagyunk? Hogy' érezzük magunkat?
— faggatja az orvos Schwarzot.

— Rosszul.

— Szóval, fáj a fejünk, ugyebár?

— Ajjaj.

— Pedig semmit sem találok. Vérnyomás normalis, Wassermann negatív, vizeletvizsgálat negatív, cukor nincs, vese rendben.

— Hála Istennek! — sóhajtott fel Schwarzné.

Grünberger szeretne közbeszólni: És a zsebvizsgálat? Annak kellene pozitívnak lennie!

— Ez, kérem, egy általános idegkimerülés. Jó lenne egy kicsit elutazni, Schwarz úr.

— Miből? — kérdezi Schwarz bágyadtan. Mert azt

tudja, hogy csakugyan jó lenne elutazni, különösen fejfájás nélkül.

— Sajnos, én csupán ajánlhatom a pihenést.

Grünbergernek megint volna egy javaslata: Tessek felírni egy receptre tízezer pengőt, hátha akad olyan patika, ahol megcsinálják.

Néhány percig marad az orvos, itthoni pihenésről, életrendről, Duna-uszodáról beszél, zuhany, jól dörzsölje meg a tagjait s a mellét, ne napozzon, a zuhanyt se vigye túlzásba, kevés hús, sok zöldfőzelék és gyümölcs — azután felír valami orvosságot, ahhoz mond utasításokat s távozik.

Schwarz még vár, számíttatja, hogy már leért az orvos a lépcsőn, már kilépett a kapun, már elérte a legközelebbi sarkot, — föláll, nyul a kalapjáért.

Grünberger:

— Ez sem tud többet, mint én.

Schwarzné megsértődik:

— Ez egy kitűnő orvos! Csak rá kell nézni és az ember már meggyógyulhat, ha csak nem makacskodik.

— Menjünk! — menekül Schwarz.

Lemennek a közeli *Budapestbe*. Ott ketten ülnek a törzsasztalnál, Weiszfeld és egy idegen, akivel Weiszfeld tárgyal.

— Na! Azt hittem már meghalt — kedveskedik Weiszfeld.

Az idegen felüti a fejét s már szimatol. Miről van itt szó?

Schwarz leül, rákönyököl az asztalra, fejét a tenyerébe fekteti.

— Fejfájás? Fejfájás? — érdeklődik az idegen, bizonyos Makai nevű.

— Tele sírja a kávéházat már hetek óta — felel Schwarz helyett Grünberger. — Azt mondja, hogy a feje fáj.

— Akkor az én utcámba jött! — diadalmaskodik Makai úr. — A fejfájásban én szakértő vagyok.

— Most volt nála az orvos.

— Csak semmi orvos! Nincs önnek náthája?

— Nincs neki.

— Mert felhívom rá az urak figyelmét, hogy most is járvány van. Nem nagy, de egy lappangó járvány. Vannak szórványos esetek.

— De, kérem, — sír fel Schwarz — nekem már két hónap óta fáj a fejem.

— Pardon. Az más. Akkor nem influenza. Csak ezt akartam tudni. Akkor bélrenyheség.

Schwarz legyint.

— Kérem, higye el nekem! A fejfájás a ki nem elégitő bélműködéstől ered. Az étel pang az ember beleiben, ott rothad s a kifejlődött gázok gázmérgezést okoznak.

Ezen már Weiszfeld is, Grünfeld is nevet.

— Kérem, tapasztalatból beszélek. Nekem hinni lehet.

Weiszfeld kacag:

— Mert aki ezt nem hiszi, az zsidó, kommunista, vérbajos és homoszekszuális.

19.

Budapest a világ legszebb városa. Ezt gyakran írják a lapok s ezt könyvekben is olvashatjuk. Az idegenek, már persze a gazdagok, akiket arról faggatnak, hogy mik a benyomásaik, mit szólnak hozzánk, fővárosunkhoz s az országunkhoz, ezt minduntalan megisméltik. De néha nyilvánosságra nem szánt nyilatkozatok is elhangzanak, kis társaságban bizalmasan, hogy Budapest szépsége felülmúlhatatlan. Rodzenko, a moszkvai Európa-szálló egyik portása, aki az egész világot bejárta, mert volt Bécsben és Párisban is, azt mondta, hogy Budapestnél szebb várost nem látott, különösen a panorámája gyönyörű. Kahan, moszkvai szabómunkás, a Varsó felé száguldó gyorsvonaton, amikor egy öreg nő Budapestet dicsérte, fitymáló arcot vágott s csak ennyit mondott ellensúlyozásul: na, na! Majd hozzátette, hogy Prága szebb. Bugarszky ha-

zánkfia szerint, aki a félvilágot beutazta, tehát többet látott, mint Rodzenko, Budapest valóban gyönyörű város, de vannak szebbek is nála, ilyenek: Konstantinápoly, Kopenhága és Rio de Janeiro. Hát Páris kutya? — szól közbe Soltész, mert szerinte Páris mindenek fölött való szépsége nem lehet vitás. Dr. Mendel szerint Budapest fekvése nagyon szép ugyan, de egész sor város létezik, amelyik legalább olyan szép, mint Budapest, ilyenek: Nápoly, Verona, Salzburg. Dr. Mendel azonban hazafias érzés szempontjából kifogás alá esik.

Mindegy, vannak szépségek, amelyek egyúttal magaslatoz is, s bizonyos fokon túl már csak ámulni lehet, fölösleges minden összehasonlítás. Budapest látképe! Ha repülőgépről közeledünk Budapest felé, mégpedig nyugati irányból... Igen ám, ha közeledünk. De ha nem repülőgépen közeledünk, még csak nem is a bécsi hajóval, hanem benne vagyunk Budapestben, mégpedig annak valamely kávéházában, mondjuk éppen a *Budapestben* — hol lehetnénk máshol? — akkor mi van a látképpel, mi van a város szépségével?

Ez a Budapest kávéház szép és jó kávéház. Kényelmes karosszékekben ülhet benne a vendég, a székek párnáztak, a támlájuk rugalmas. Az asztalok fémből készültek, súlyosak, szilárdan állanak, nem mozognak tehát és nem libegnek, a lapjuk fehér márványból való. Amint belép a vendég a kávéházba, már ketten is köszönnek neki. Amint leül, már ott a pincér s szolgálatkész, komoly és tiszteletteljes arccal várja a rendelést. És bármit rendel a vendég, finomat, úgynevezett elsőrendűt kap. Finom a kávé, a tea, a csokoládé. Finom a cukor, finom a kávéhoz járó tejszínhab, ami azt jelenti, hogy tejszínből való és nem kevernek hozzá tojáshabot. Azután friss tejszínből való, tehát nem savanyú, azután sűrű, szinte azt mondhatni, masszív. Ételeket is kapni, nemcsak kávéházi, hanem vendéglői ételeket. Tehát sonkán, tojáson, vajon, szalámin, szardinián kívül friss sülteket, persze este, bécsi szeletet, naturszeletet, filéket, hogy csak néhányról essen szó, mert hiszen a konyha változatos, az étlap

terjedelmes, az italok s a kávéházi cikkek felsorolásával együtt egész kis füzet. Hogy borsosak az árak? Hát ez az, ami nem baj. Mert sohasem az a baj, hogy egy kávéház drága, legföljebb, hogy nincs rá pénz. Tessék elképzelni, hogy mondjuk a *Budapestben* tíz fillérért adnák a finom kávé. Mi lenne akkor? Ugyebár tömve lenne a kávéház, nem lehetne helyet kapni benne, sőt biztosan sort állnának előtte az utcán a bejutásra várakozók. És micsoda népséggel telne meg a kávéház! Volnának benne rongyosak, foltosak, kopottak. És piszkosak. Rútak, beretvátlanok, nyíratlanok és fésületlenek. Némelyiknek a fején seb, másiknak a nyakán kötés. És bűdösek is lennének, bocsásd meg Uram a mi vétkeinket! Akadna olyan, aki reszkető kezével visszacsurgatná a kávé az asztalra, a ruhájára. Hiába rendelne az ember bármit, félóra alatt sem jutna kiszolgáláshoz, elzüllenének a viszonyok, a pincérek türelmetlenekké, gorombákká válnának. Lenne a vendégek közt munkás, munkanélküli, utcai lány, koldus, betörő, talán még kubikos is. Képtelen állapotok lennének. Ezért hát az az ideális, csakis az, ha egy kávéház drága. Legyen a kávé öt pengő, de legyen az embernek legalább napi húsz-harminc elkölthető ötpengőse. Nincs szebb, mint egy szép nagy kávéház, kevés vendéggel. Például téli este. Óriási, díszes, csillogóan tiszta terem, benne minden, ami kell, személyzet, ujság, a terem be van fűtve, az ívlámpák, csillárok világítanak — s az ember ötödmagával ül az egész kávéházban.

A *Budapestben* finom edényekben szolgálnak fel mindent, ízlésesen, tisztán. Ujságot adnak, amennyi csak belefér a vendégbe. Csaknem minden ujság jár ide. Szórakoztató lapok, folyóiratok, a Budapesti Közlönytől a *Sex-Appeal*-ig, ami egy francia lap, remek comb, mell- és popsifelvételekkel. Lehet szivart, cigarettát venni. A média! Kell ennél jobb szivar? Tessék csak egy rövidszivart elszívni s közben egy krokít írni — és tessék egy másik krokít írni médiafüst mellett. Hát a második kroki tízszer jobb lesz, mint az első.

Nem mondom a verset, mert annál másképp áll a dolog. Versnél még az sincs kizárva, hogy akkor a legjobb, ha se szívaló, sem enni, sem innivaló, esetleg lakás sincs. A vers különös műfaj... Sztambul! Van ennél finomabb cigaretta? Azután. Aki úriember, oda sétálhat a telefonhoz, felhívhatja Nusikát s beszélhet vele. Vagy magához rendeli, vagy ő megy el hozzá. Fölhívhatja a kedves nejét s megkérdezheti mi újság otthon, mit csinálnak a gyerekek, alusznak, jó, szervusz. Bor, sör, likőrök, fagylalt, torta, mignon, gyümölcs. Válogatott gyümölcs! Nem úgy, mint falun, ahol azt eszik, ami termett. Nem, hanem az egész ország terméséből kiválogatják a legjavát s az kerül az előkelő helyekre, úgy ide a *Budapest*-be is. Nappal ki lehet nézni a mammut-ablakokon. Olyan a mellékutca, mint egy akvárium, már így a kávéházból nézve. Mozognak benne az emberek, fel és alá úsznak. Mintha csak azért járnának, pardon úsznának, erre, hogy a *Budapest* vendégei ne unatkozzanak. Künn jár, úszik, csúszik, sétál, lejt, libeg, szállingózik Szilvia. És a többi hölgyek. De meg akár a szegények, rövid lejáratra ők is látványosság. A szegények, az öregek, a rútak, a torzak, a nyomorékok, a púposak és a falábúak. Hiszen az akváriumban is megnézzük a groteszk, riasztó halakat, pókokat és rákokat. Azután: kisszükség, nagyszükség, kísétálhat a vendég a toalettre. Akár csak egy szalon. Cukrászdát lehetne benne berendezni, parallel. Nem csoda, ha Kiskúnhalomról a «báró», már mint a takaréki segédkönyvelő, hathetenként azért rándul föl a fővárosba, hogy a hajóról, vagy a vonatról egyenesen a *Budapest*-be menjen s ott a toalettet használja. Szegény «báró» finom lélek, ő otthon Kiskúnhalmon heteken át spórol egy-egy ilyen fölrándulásra, pénzügyileg heteken át, egyébként pedig, hogy úgy mondjam, materialiter, huszonnégy órán át, a felutazás előtt. Valóságos tragédia, ami egy alkalommal megtörtént vele: a hajón valami rossz gyümölccsel elrontotta a gyomrát s hasmenése támadt, mielőtt Pestre érkezett s a *Budapest*-be eljuthatott volna.

Bizony, ilyen pompás hely, ilyen kitűnő intézmény ez a *Budapest*. És mégis. A kuszálthajú fiatal-ember szerint ez a *Budapest* a világ legocsmányabb «hecserlije». Egy egészen utolsó, ronda kávéház. «Komisz és unalmas. Nem is tudom, miért járok ide?» — idézhetjük az ő sóhajai közül. Ahogy aztán ő írja le a *Budapestet*! A pincérek szemtelenek. A kiszolgálás rossz. Csupa undok nő jár a kávéházba. Az a Dobosiné! Hát az egy fürtelem. Először is buta képe van. És kifejezéstelen szeme. És akkora ülepe, hogy amikor leül, el kell nézni más irányba, mert elájul az ember. Egyetlenegy rendes sovány nő nem jár ide. (Tudniillik kielégítően sovány nő az, aki már nem is látható, aki már nincs is.) Nem szereti, nem bírja a kuszálthajú a kávéház színét. «Ez a barna faburkolat depri-máló.» Ezek a rugalmas támlájú székek kínos szerkezetek, az ember nem érzi magát bennük biztonságban, szüntelenül az az érzése, hogy mindjárt hátrabukik. Éjszaka a kávéház hátsó nyugalmasabb, tehát kelleme-sebb részében egyszer csak, egész váratlanul, oltogatni kezdik a villanylámpákat s az embernek a kényelmes, a nyugodt helyéről, ahol megbújt, előre kell vándorol-nia. Hajnalban egy örült porszívógépet csuszkaítatnak a pallón, amely olyan zajt csap, hogy menekülni kell a kávéházból. Télen, amikor a ventillátorokat működte-tik, itt is csak van cűg, mint minden más kávéházban. És a fűst mégis nagy, marja az ember szemét, torkát, s ha a friss levegőről belép az ember a helyiségbe, olyan ételszag csapja meg az orrát, mint amikor egy házmesterlakásba nyit be. Ha az ember pár órán át ül a kávéházban, persze megint csak nem nyáron, hanem télen, amikor zárva vannak az ablakok, a ruházata annyi füstöt szed magába, hogy otthon így szól a ma-mája: «Milyen bűdös vagy, fiam. Milyen fűstszagod van. Már megint abban a ronda kávéházban voltál.» Az ujságos is szemtelen. Jön, kezében a lap, kérem tőle, azt feleli, igenis, de megy tovább és másnak adja a lapot. Hihetetlen arcátlanság! És micso-da alakok járnak ide! Mintha kiválogatták volna Budapest leg-

undokabb pofáit. Jár ide egy szerkesztő úr, valami Sulyok nevű. Az minden reggel körtelefonálást rendez a bankokhoz és vállalatokhoz. Úgy ordít a telefonba, hogy az utcára is kihallatszik. Mindig pénzért telefonál. Szemtelen és fenyegetőzik. És érthetetlen módon mindig kap pénzt. Küldönc hozza neki borítékban. Hát ez így megy? ... Vasárnaponként fiatal költők jönnek össze. Kérem, azok verseket olvasnak föl egymásnak. A legtöbb halkan olvas, olyankor összebújnak s úgy figyelnek. De van köztük néhány, aki, kérem, elkezd szavalni. Úgy, hogy a pincérek is röhögnek. És micsoda hülyeségeket olvasnak fel! ... Idejár egy pasas, az mindig az ablakba ül, kinéz és úgy nézi az utcai nőket, majd kiugrik a szeme. Azután vigyorog rájuk, integet nekik, a kezével mutogat és alkuszik. Ha nincs üres ablakasztal, amikor jön, hát botrányt csap ... Idejár, kérem, egy társaság, amelyik mindig a világhelyzetet beszéli meg. Hangosan beszélnek. Csak úgy röpköd a levegőben a Marx, Lenin, Sztalin, Genf, Hitler, Mussolini, Hoare, Mandzsuria, kelet-sibériai vasút és tőlük öt lépésnyire ül egy alak, egy olyan sovány monoklis pasas, figyeli őket s mindig jegyez ... Idejár kérem az a Petur, az egy elismert kitűnő költő kérem, de egy örült. Ahányszor jön, szerencsére csak néha jön, mindig akad itt valami ismerőse, bort rendel és szidja a zsidókat. De hangosan, ordítva. «Micsoda? — kezd kiabálni, — nyolcvan fillér egy fekete? Borravalóval együtt? Ugyis drága. Persze a zsidóknak semmi sem drága, azok megfizetik, mert náluk van a pénz. Amit tőlem elrabolnak, abból könnyen feketézhetnek, még szódavizet is ihatnak hozzá. No de utoljára vagyok itt. Különb is utálom ezt a barna színt. Zsidó szín. Negroid. És idejön néha a Verő-társasággal valami Bölény nevű szobrász, az úgy ordít, mint egy sakál, ronda, rekedt hangja van és durva a személyezettség.»

Hogyan állunk azonban Budapest város szépségeivel? Már ha életünk nagy részét a Budapest kávéházban töltjük. A szépség megvan, él és virul, nem veszett el. A körút széles és levegős. Trachitköves teste tiszta,

tömör és fénylőn szürke. A nagy bérházak, ha nem is építészeti remekek, de nagyablakos, tágas szobákat magukban foglaló kőépületek, egyenként kevésbé, de egymás mellett hosszú sorban szinte csaknem szépek. Az ablakok sora csillog, itt-ott visszatükrözi a kék eget s magából az égből is látható jókora darab. (Dr. Lender szívesen fölparcellázna akkora területet. Mennyi adás-vételi szerződés készülne! Schwarz is megnézte már egyszer-kétszer, hogy talán az az ég enyhítené az ő fejfájását.) Az ég kék s alatta a körúton kék autobuszok dübörögnek s a Budapest előtt állnak meg. Sárga villamosok csúsznak, csilingelnek és bűgnak, tömve vannak utasokkal. A gyalogos nép ritkás, szakadatlan áramlásban vonul a járdán. A mellékutcában, a kávéház hosszabb szárnyával szemben magas, szürke bérház, ennek már egész közeliek az ablakai, látni, hogy csaknem kapu-nagyságúak. Az első emeleten valaki kihajol, két alsó karja a párkányon, két könyöke szétvetve, állát a kezefején pihenteti, a tekintete az ég felé irányul, talán az időt kémleli, — majdnem a sextusi madonna-kép kis angyala ő, csak éppen hogy hatvan év körüli öregasszony. Nem baj, lenn ismét Szilvia sétál el, ő fiatal. A sarkon bolt. Divatáru kereskedés. Kirakatai telve finom árukkal. Lila, zöld, galambszürke és barna ingek, fekete harisnyák, tarka zsebkendők, szóval fehéreneműek. Cipő, papucs, esernyő. És pizsama. Fürdőtrikó, kesztyű. Akad még sétabot is.

Persze a nézelődő tekintet messze nem szállhat, útját állják mindenfelől a házak magas falai. Mégis, — szerencsés alkalom! — látható Budapest látképe is, éppen most, itt a Budapest kávéházban. Egy folyóirat külön számot adott ki a fővárosról, a nyári idegenforgalomra való tekintettel. Szöveg és képek vannak a lapban. «A főváros keletkezése és fejlődése.» «A mai Budapest.» «Terület, népesség.» «Budapest élete.» Egész bizonyos, hogy akiknek a kezébe kerül a lap, azoknak legalább a fele ennél a címnél elköveti a gondolatot: Hát élet ez? «Budapesti kislexikon.» Meg kell

adni, kedves és hasznos füzet. Lehet aludni a Hársfa-
utcában, kelni délelőtt tizenegykor, a *Budapestben* reg-
gelizni, otthon ebédelni, a *Budapestben* feketézni,
uzsonnázni, vacsorázni, éjszakázni, a *Budapestből* ki
sem mozdulni — és mégis meg lehet ismerni Budapes-
tet, a fővárost. Át kell nézni a képeket. «*Budapest re-
pülőgépről négyszáz méter magasból.*» Jó kép, ház-
hoz, sőt kávéházhoz hozza magát az élményt, mely
pompás, isteni, úgynevezett feledhetetlen még akkor
is, ha őt *e* hangzó van ebben a szóban. A Duna, a kék
szalag. Arányosan ívelik át a hídak, vagy még inkább...
hogyan is? Méltóságosan! Ez az, méltóságosan, külö-
nösen ha meggondoljuk, hogy ott a Lánchídon egy
miniszteri tanácsos megy át pesti lakásáról budai hiva-
talába. Margithíd, Lánchíd, Erzsébethíd, Ferenc József-
híd. Legszebb a Lánchíd. Ennek külön szépsége, hogy
a neve még mindig nem gróf Enyingváry Tivadar
hídja, hanem egyszerűen Lánchíd. Mindegy, a látkép
gyönyörű. Talán nem is kellene leereszkedni a négy-
száz méter magasból, hanem csak úgy egy kicsit röp-
ködni, keringeni, tovaszállni. Buda! A Gellértheggyel,
a Svábheggyel, a Jánosheggyel, a Rózsadombbal, a
Hármas határheggyel.

Látható azután a füzetben a város térképe. A ke-
rületekre való beosztás, a villamos és autobusz vona-
lak, olvashatók a terek, utcák és utak nevei. A térké-
pet, mint koszorú, helyes kis rajzok övezik, ábrázolják
pedig a nevezetesebb épületeket: Budai koronázó
templom, Akadémia, Parlament, Bazilika, Operaház,
Közlekedésügyi múzeum stb. A szövegből: A város
területe közel 20.000 hektár. Kerülete nyolcvan négy-
zetkilométer. (Dr. Lender: Éppen ennyi föld kellene
nekem, egy tagban. Dr. Grosz, igen elmésen: Elfo-
gadná maga azt két tagban is!) 1710-ben még csak
12.000 volt a lakosok száma. (Buta füzet! Budáé vagy
Pesté? Hiszen a kettő akkor még két külön város
volt!) 1890-ben már 506.000. Ma több egy milliónál.
Budapest népességéből ma 95% vallja magát magyar-
nak. 1874-ben a lakosságnak csak a fele volt magyar.

Szinte bizonyos, hogy 1241-ben Frigyes osztrák herceg, miután kilovagolt Pest város falai közül, éppen a mai Budapest kávéház helyén vágott le két tatárt. (Dr. Lender: tatarat!) Külön fejezet: «Gazdasági élet.» Egy angol hirlapíró szerint egész Budapesten összesen száz pengő van. Ez a száz pengő azonban kölcsön, ajándék, kifizetés, megadás (??), sikkasztás, lopás, síbolás, kártyanyereség, pumpolás, letagadás, könyöradomány, segély, sáp és borra való formájában oly gyorsasággal forog, hogy mindenkinek jut belőle valami. (Aki kimarad, annak mondjuk azt: Kapkodott volna maga is, magának is jutott volna egy pengő!) Persze ez csak az angol hirlapíró szerint van így. A valóságos gazdasági élet ennél komplikáltabb. Éppen annyira komplikált, hogy ne is próbáljuk meg, hogy eligazodjunk rajta. Akármicsoda tényekből közeledünk is a gazdasági élet tanulmányozásához, csakhamar elakadunk. Néha a tanulmányúton csak egyet lépünk és már nincs tovább. A Budapest kávéházban már megesett, hogy húsz négyzetméteren belül egyidejűleg öt olyan vendég ült, aki a kávéját mind úgy akarta kifizetni, hogy a másik négy valamelyikétől szándékozott egy pengőt kölcsönkérni, órákon át ültek, hol az egyik ment át a másikhoz egy kis suttagó tárgyalásra, hol a másik az egyikhez, — végül sorra mind elmentek, de úgy, hogy a kávéjukat kifizették. És ha nem is a Budapestben, de Budapest városában már megesett az is, hogy egy terebben hét ember kártyázott egymással estétől-reggelig s reggel mind a hét nyereséggel távozott. Szóval gazdasági élet azért van. Sőt, Gerlei szerint: sajnos, van. Mert ha nem lenne, — fűzte a megállapításához Gerlei, — szóval ha senkinek sem lenne már egy pengője sem, akkor minden rendben lenne s ő megkezdhetné kellemes közérzetének szakadatlan folytonosságát.

Fodor úr szerint mindössze ezer ember, akinek még van pénze. Mert hát szerinte még van pénz. Ez az ezer ember látható mindenütt. Ezek nyüzsögnek, mondja ő, a Ritzben, a Szigeten, a korzón, a Gundel-

nál, az Operában, szezon idején. Fodor úr nyilván téved. Mert Budapesten csak ház van 22.000. Ezek közül nagy ház legalább 10.000. Egyéni tulajdonban a nagy házakból legalább nyolcezer. Tehát hozzátartozóikkal, barátnőikkel együtt legalább húszezer ember nyüzsg csak házbérjövdelemből. Hát még az egyebek: földbirtokos, sebész, zsoké, gégész, tenorista, táncosnő, gyáros, kereskedő, textiles, síber, kártyás, sőt színpadi szerző!

Sok a szép nő! Szépek, ápoltak, jól öltözöttek, semmit nem dolgoznak, van köztük olyan, aki nem tudja, hogy Olaszország és Abesszinia közt feszült a helyzet, még kevésbé tudja, hogy Brazília és Abesszinia közt nem feszült a helyzet, aki csak azért nem gondolja azt, hogy Abesszinia egy sziget a Nagy Antillák szigetcsoportjában, mert nem tudja, hogy van ilyen nevű szigetcsoport, de van olyan is köztük, aki ha tudja is, hogy Mussolini az olasz császár, azért azt nem sejtí, hogy Magyarország miniszterelnöke 1935 nyarán Gömbös Gyula. Ötvenezer jöjvövedelmű férfit tart, kitart, pártfogol, segélyez, istápol, támogat, honorál százezer nőt, szóval sok a szép nő. A többiek dolgoznak! Kötött-szövöttáruk gyárában heti munkabér kilenc-tizenkét pengő.

A város történetéből:

1047, Szent Gellért vértanú halála. 1457, március 16, Hunyadi László lefejeztetése a Szent György téren. 1514, Dózsa György pórhadai ostromolják Pestet 1541—1686, Buda és Pest török uralom alatt. 1838, árvíz. 1857, az alagút megnyitása, 1884, az opera megnyitása, 1895, a nagykörút befejezése, 1918 november, a hídpénz eltörlése. 1935, minden remény megvan arra, hogy a hídpénzt visszaállítják.

Samuka egy délután notesszal a kezében körüljár a Budapest nagykávéházban, a vendégekhez kérdéseket intéz, a kérdéseket és a feleleteket felírja. Jaj, mi lesz ebből? 1. Volt-e már ön a füvészkertben? Nem. 2. Láttá-e már a mezőgazdasági múzeumot? Nem. 3. Tudja-e, hogy hány analfabéta van még Budapesten?

Nem. 4. Tudja-e, hogy hol van a Szociográfiai Intézet?
Nem. 5. Tudja-e, hogy ki tervezte a földalatti villamosvasutat? Nem. 6. Tudja-e, hogy mikori eredetű a Királyfürdő? Nem. 7. Tudja-e, hogy mi az a Millacher-kút és hol van? Nem. 8. Volt-e már a Népegészségügyi Múzeumban? Nem. 9, 10, 11,—50. Nem.

Köszönöm, mondja Samuka az utolsónak s távozik.

Déli hő 24 C. fok. Holnapra derűs idő, további hőemelkedés várható. Malomvásárlások elcsendesedtek. Rozsért 11.75 pengőt kaptak az eladók. Külföldi ösztöndíj nincs.

Bauxit 106.25, Salgó 24.5—23.9.

20.

Szombat délután, a feketézés ideje már rég elmúlt, megtörtént a személyzet négyórai váltása, csakhamar jönnek az uzsonnázók. Meleg van, a kávéházban alig ül néhány ember, a terras is csaknem üres. Az ég kék, vidám, a nap ragyog, szem bele nem nézhet, a tűzgömb izzása olyan, mint valami a világot betöltő örömujjongás. És az emberek, a pesti emberek, bágyadtak, levertek, roskadoznak a diadalmas ujjongás terhe alatt, a hálátlanok, mintha barát helyett könyörtelen ellenség ujjongana. Szombat délután és nem szaporodik még az utca népe sem. Ugyanaz a néhány ember a *Budapest*-ben már jó félórája, senki sem érkezett, még a Sachslányok sincsenek itt, pedig ma esedékes a családi találkozó. Ha kiállsz a járdára s szétnézel, száz embernél többet nem láthatsz. Hová lettek? Hová bújtak el? Alusznak fülledt szobáikban? Vagy elutaztak? Kirándultak? Vikendezés átkozott szokása! — sóhajtana Trauer úr, ha ő maga is nem utazott volna el néhány napra Siófokra. Egyrészt pihenni, másrészt mindannyiszor felszisszeni, valahányszor egy olyan embert pillant meg, aki ha Pesten tartózkodik, az ő kávéházát látogatja. Szép ez a Siófok, gyönyörű. Ezen a parton, a somogyi oldalon a síkság, — de azért vannak terebé-

lyes, sűrűlombú fák! — a másik oldalon, a veszprémin, a dombok! A kék víz, a kék ég, de az még semmi, hogy kék a víz, de azok az árnyalatok. Mint valami körüti kirakatban, mikor különböző tónusú kék női ruhaszövetek vannak egymás mellé sorba rakva. Es ebből a kék vízből fogják ki azokat a finom halakat, — Trauer úr kedves étele a hal. Így együtt gyönyörű ez, az ember lelke... igen, az ember lelke szinte felemelkedik és szállni kezd, az ember csak nézi a tavat, az eget, a partot, Tihanyt — és akkor meglátja Dr. Groszt. Nem mintha Dr. Grosz olyan undorító látvány lenne, hogy denaturálná a szép képet, hanem mert itt van, itt sétál a parton, mindjárt bemegy a terrasza, leül — ide hordja a drága pénzt.

Siófok virul, a *Budapest* pang. Bogár Lydia — mit tud ő a világról! — már dél óta ül rendes asztalánál a fal mellett, és szorgalmasan ír. Fehér Ervin, aki néhány napja kávéházat változtatott, s délutánonként a *Budapest*ben jelenik meg, fölkel az asztala mellől, végig sétál a mellékutcai szárnyon, sehova sem néz, mégis megakad a szeme Lydián. Hülyel — ezt gondolja róla. Nem is ronda és mégis ír, — így szövi tovább. Különben ő, Fehér Ervin, nem haragszik az írókra, tőle írjanak hatezren, hatvanezren, írjanak verset, novellát, regényt, neki ez nem konkurrencia. Mert ő mást ír. Ő filmíró és színpadi szerző. Na, azért köszön Lydiának. Lydia visszaköszön, ő ezt gondolja: Széllhámos! Nem is hülye, nem is tehetségtelen, mégis szemetet ír. De pénzt keres vele!

Pénzt keres, sok pénzt — és Lydiát szomorúság fogja el. Pénz. Mi lesz velem, ha már ilyen mestersegre vetemedtem. És a jólöltözött, kövérkés, símahajú Fehér láttára önmagát érzi hülyének, tehetségtelennek, benuitnak, épp úgy, mint régebben, amikor azt látta, hogy más szép nőnek elég az a csekélység, hogy szép — s ez maga már esetleg gondtalan életet jelent a számára.

Fehér Ervin elsétál a telefonig, ott megáll, áll, gondolkodik, visszaindul, odalép Lydia asztalához:

— Min dolgozik?
 — Foglaljon helyet.
 — Köszönöm. Mit ír? Csak nem verset? — Fehér Ervin gúnyosan mosolyog.
 — Nem. Novellát.
 — Tehát majdnem verset. Ha az anyagi hasznát tekintjük. Hol fog megjelenni?
 Lydia megnevez egy kis folyóiratot.
 — Mit kap érte? Ha nem vagyok indiszkrét.
 Fehér nevet a válaszon:
 — Na látja, kérem. Hát érdemes?
 Nem érdemes. Ez igaz. És Lydia reménykedve, várakozón néz a Fehér szemébe:
 — Mit csináljak? Most már, ha benne vagyok Meg ha még valami belső kényszer is...
 Fehér a kezének egy heves lendítésével leinti:

— Hagyjuk a belső kényszert. Belső kényszereim nekem is vannak. De még milyenek! Milyen erősek, milyen követelők. Például... például... na, forduljon meg hamar, nézzen ki! Látja? Ott áll a saját autójával az a Feketeszakáll. Látja, hogy vigyorog? Ez amikor egyedül van, akkor is vigyorog. Amikor alszik is, vigyorog. Hát én ezt az alakot szeretném megfojtani. Nekem *ilyen* belső ingereim vannak. Ennél undokabb pofa nincs Középeurópában, de többet mondok, Budapesten sincs. És látja, hiába a belső kényszer, le kell mondanom a vágyamról. Barbár törvényeink vannak, amelyek az ilyen üdvös cselekedeteket tiltják. Belső kényszer! Azt hiszi, hogy én nem a belső kényszereim miatt írok? Nekem belső kényszerem az, hogy jól egyek. Hogy legyen egy szép lakásom. Legyen a lakásban fürdőszoba.

Ah, ez udvarol nekem! — gondolja Lydia.

— Hogy legyen egy szép barátnőm, amint hogy van is.

Ah, ez nem udvarol nekem! — hanyatlik le Lydia.

— Hogy jó ruhában járjak. Hogy ne kelljen más-tól egy pengőt kunyerálnom. Hogy... szóval nekem

ilyen belső kényszereim vannak, nem szégyenlem magamat miattuk.

— Szép barátnő, az nem rossz, — mereng el Lydia.

— Pont ez ragadta meg a figyelmét? Különös. Látja, én már napok óta elnézem magát, amint itt ül és gürcöl, semmiért. Nem vagyok olyan rossz ember, mint amilyennek látszom, s mindig valami részvétérzés fog el, amikor az ilyen naiv küzködést látom. De a düh is előnt, bocsásson meg.

— Haragszik rám?

— Igen. Mindenkiire haragszom, aki, bocsásson meg, számárságot csinál. Miért nem csinál valami okosabbat?

— Ugyan mit?

— Mit? Hát gondolkozzon. Vizsgálja meg az életet s keresse meg, mik a boldogulás feltételei. Mondjuk... nincs valami filmtémája? Egy ügyes kis történettel többet kereshet, mint egy húszíves regénnyel. Miért nem ilyesmiken töri a fejét? Hogy szabad valakinek elherdálni az ifjúságát, az energiáit, az életét? Mi lesz, ha... bocsásson meg, megöregszik?

— Jó, jó, megbocsátok. Mindnyájan meg fogunk öregedni, — próbálta magát Lydia egy kicsit tartani.

De újra szomorúság lepte meg. Milyen igaza van ennek az egyszerű, gyakorlati, undok embernek.

Csend.

— Mondja! Hát képes volnék én arra, hogy valami filmtörténetet kitaláljak?

— Őszintén beszélek: nem tudom biztosan. De meg kell próbálnia. Gondoljon ki egy mulatságos történetet, amelynek van csattanó befejezése. Egy olyan történetet, amely...

— Van egy ilyen történetem.

— Mondja el. Én hitelesen megállapíthatom, hogy jó-e, rossz-e.

— Meg is jelent. Egy hosszabb novella. Nem olvasta? A címe: Két fiú ül egy padon.

— Nem olvastam. De már rossz!

— Már?

— Igen, már. Miért két *fiú* ül egy padon? A közönséget két *fiú* nem érdekli. Akárhogyan is ül az a két fiú a padon. Még akkor sem, ha a fején áll az a két fiú, vagy lóháton ül. Üljön azon a padon egy fiú és egy lány.

— De hát az lehetetlenség. Két *fiúról* szól a történet.

— Semmi sem lehetetlenség. Majd fog szólni az a történet egy fiúról és egy lányról. De hát csak mondja el. Mert nincs kizárva, hogy egy kis változtatással tudunk belőle valamit csinálni.

— Szóval két fiú ül egy padon. A városligetben. Az egyik egy külvárosi proligyerek, a másik egy eltévedt urifiú.

— Ebből még kijöhet valami. Halljuk tovább.

— Az urifiú vakációzni jött Pestre Csehszlovákiából, csak mellékesen mondom, azért Csehszlovákiából, mert nagyobb távolságra volt szükségem. A fiút a nevelője elkísérte addig a házig, ahol a nagynénje lakik. A kapuban elbucúzott tőle s a fiú ment föl a nénihez. De néni nincs, elutazott. A fiúcska rohan le az utcára, nevelő nincs, már elment. És egyedül marad a kisfiú. Csatangol, nem tudja mit tegyen, pénze sincs, kikerül a ligetbe, ott éhesen és fáradtan leül egy padra. Csakhamar a padra ül egy másik fiú is, aki vele egykorú, egy özvegy szegény asszony gyereke. Ez a fiú cseresznyét eszik. Megismerkednek. Úgy ismerkednek meg, hogy az éhes urifiú sóvárogva nézi a cseresznyét, mire a másik megkínálja. Beszélgetés, az urifiú elmondja a helyzetét. A proligyerek magával viszi, ő és az édesanyja adnak neki szállást, addig, amíg majd a fiú szülei, akiket levélben értesítenek, eljönnek a gyerektől. Míg a levél megérkezik Csehszlovákiába s onnan Pestre utazik az apa, azalatt jónéhány nap telik el; a két fiú megbarátkozik, megszereti egymást. A proligyere is, a proligyerek is titkos reményekkel várják az urifiú apját, aki gazdag földbirtokos és saját kastélya van. Hátha hálás lesz az ő önzetlen jóságukért. A gyerekek abban reménykedik, hogy talán valami jó fog történni.

ténni az ő anyjával... Ja, igen, el ne felejtsem, a proli-
gyerek különben afféle kis csavargó is, de meg önálló
keresetet is űz, kávéházi árusító s még az anyját is
segíti. Csavargásaira, üzleti kirándulásaira magával
viszi az urifiút s a barátság így egészen szorossá válik
köztük, tegeződnek, nem érzik a társadalmi különbsé-
get. De megjön az apa. Udvarias, finom, azonban tar-
tózkodó és hűvös. Fizet, s rögtön viszi magával a fiát.
Jelenlétében a fia is rideggé válik, a tegeződést is el-
hagyja. Az urak elmennek, a szegények óriásit csa-
lódtak, a prolifiú dacos duhajsággal köp egyet, fel a
magasba, a plafont akarja eltalálni, a köpés visszahull
s ráesik a prolifiúra: szimbólum! Ennyi az egész.

Fehér tűnődik. Azután:

— Há-át, jó. De csak novellának. Irodalmi novellá-
nak. Föltéve, hogy jól van megírva, hogy a miliőrajz
tökéletes s az alakok élnek. Azonban...

— Azonban? — Lydia reszket a kíváncsiságtól.

— Azonban komoly célra, szóval pénzkeresésre ez
a téma alkalmatlan.

— De miért? — és Lydia szíve elszorul.

— Nem felel meg a közönség igényeinek.

— Nem elég érdekes? Pedig én, őszintén szólva
arra gondoltam, hogy filmet lehetne csinálni ebből a
történetből.

— Lehetetlen. Először is a közönséget nem érdekli
ez a miliő.

— A szegénység?

— Úgy van. Proletárfiú, proletár anya, kültelki
egyszobakonyhás lakás, csavargás a városban, mit is
árul a gyerek?

— Cipőpertlit.

— Na hát! Ez az, ami nem érdekes. Tanulja meg
végre, hogy a közönségnek uriemberek kellenek, kas-
tély kell, autó kell, park kell, éjszakai mulatóhely kell,
szép nőkkel, táncsal, pompás termek a kastélyban, re-
mek bútorok, elegáns ruhák és szerelem! Hol itt a sze-
relem? Én ha ebből a témából filmdarabot akarnék
írni, egészen átalakítanám.

— De vajjon hogyan? Ez érdekli.
— Na, figyeljen ide! Hát először is nem két fiú ülne a padon, de még csak egy fiú és egy lány sem. Hanem két lány.

— Nem értem.
— Várjon! A szegény fiú nem érdekli a közönséget. A szegénynek a rendes ember ügyebár ad négy fillért, azután a szegény tűnjön el, de ne mutogassa magát a vásznon két órán keresztül, nemde?

Lydia fanyalog.

— Csak maga higgyen nekem. Én tudom, mindez ki van próbálva. *Mit* lehet csinálni egy szegény fiúval? Mi történjen vele, ha el is kerül a kastélyba? Legfőlebb alkalmazott lehet. Mert arra is figyelmeztetem, hogy a kastélyba el kell kerülnie, egyrészt, mert a történet nagyobb felének kastélyban kell lejátszódnia, másrészt, mert a közönség nem megy bele abba, hogy az úr hálátlan és a szegények csalódnak benne. Érti ezt?

— Há-á-át, mondjuk, hogy értem.

— Csak ne tettesse magát, maga ezt érti. Nem rólam van szó, hanem a közönségről! Tehát, amint mondtam már, két lány ül egy padon. A lány, ha szegény is, érdekli a közönséget. Persze csak abban az esetben, ha a lány nagyon szép. Na miért?

— Kezdem érteni.

— Úgy van! A lány a szépségével karriert csinálhat. Tehát a gyönyörű szép szegény leány elkerül a kastélyba. És akkor kezdődik azután az igazi történet.

— Bámulatos, milyen egyszerű. És milyen logikus ember maga.

— Megismétlem: a szegénylány eljut a kastélyba. A földbirtokosnak jószágosnak kell lennie. Sőt! Itt lehetőleg úgy kell csinálni, hogy a lány anyja a rossz, aki rosszul is bánt a gyerekével.

— Értem. Így kívánja a közönség.

— Helyes. Látja, milyen tanulékony maga. A kastélyban a leányra... pardon, a földbirtokos legyen gróf! Akinek fia is van. Az ifjú gróf szemet vet a lányra...

— Ügy van. És elcsábítja!

— Fenét csábítja el! Hogyan képzeled? Hisz' a leánynak erényesnek kell lennie! Minél több prostituált nő ül a nézőtéren, annál erényesebbnek kell lennie a vásznon a szegénylánynak. És végül is éppen az erénynek kell elnyernie a maga jutalmát.

— Szóval az ifjú gróf feleségül veszi a gyönyörű-szép szegénylányt.

— Valóban. Azonban hogyan lehetséges ez?

— Hát hogyan?

— Nem találja ki?

— Fogalmam sincs róla.

— Csakis úgy, hogy a gyönyörűszép szegénylányról kiderül, hogy törvénytelen gyermeke a proletár-asszonynak, aki valaha maga is szép nő volt, megtetszett...

— Tudom már! Megtetszett egy bárónak és attól való a gyerek.

— Egyes! Nagyon jól van. Ha így halad, még lesz magából valami.

Lydia kínosan kacag:

— Sőt! Éppen most győzöttem meg róla véglegesen, hogy elveszett ember vagyok.

— Ahogy akarja! Na, kezét csókolom.

— Isten vele.

Nehéz az embereken segíteni! — gondolja Fehér Ervin, amint távolodik a Lydia asztalától.

Szörnyeteg! rémüldözik Lydia, amint Fehér után bámul.

De jönnek a Sachs lányok. Baby fut be elsőnek. Leül, Jani pincér már hozza a teáját.

— Igazuk van a japánoknak, — bratyizik Baby a Janival.

— Miért, kezit csókolom? Csak nem támadták meg az oroszokat?

— Ugyan! Abban, hogy a meleg ellen forró teát isznak.

Különös helyzet adódott. Egymás közelében ül Baby, Dobosiné, Bogár Lydia és egy idegen úr, aki a

kávéházban még nem járt, most van itt először, saját autóval érkezett, az autót ő maga vezette s a mellékutcán állította le.

Baby kiönti a teáját, tejszínt lötytyent bele. Nézi az idegen urat. Dobosiné ugyanezt teszi. Ők nem néznek ki az utcára, mégis tudják, hogy ez az úr saját autóján érkezett. Bogár Lydia mereng, fejét elfordítja, már negyedórája kibámul az utcára, ő nem tud sem autóról, sem új vendégről semmit. Különben sem volna képes méltányolni azt a férfi-erényt, a saját autót.

Baby úgy belemerül az idegen úrba, hogy Nellit csak akkor veszi észre, mikor az fékez az asztalnál.

— Hallottad? — ez a Nelli első szava. Még köszönteni is elfelejtette a hugát.

Baby nem hallott semmit.

— Az Annus ura megnyerte pörét a bank ellen.

— Ne mondd!

— Tizenkétezer pengőt kaptak tegnap.

— Lehetetlen! — szédeleg Baby. — Na hát! Ennek igazán örülök.

— Én is. Nagyon örülök.

— Bár Annus most olyan szemtelen lesz, hogy nem lehet kibírni.

— Még annál is szemtelenebb lesz egy fokkal. Milyen szerencséje van.

Jani ott áll a Nelli háta mögött:

— Tessék parancsolni.

— Hozzon egy kapucinert!

— Mint rendesen, — így a pincér.

— Nekem is hozzon egy kapucinert! — csendül fel mellettük az Annus hangja.

Annus vidám, Annus mosolyog. Annus megszépült. Annus egészen más, mint volt a mult héten, meg azelőtt. Elegáns! Új cipő, kalap, ruha rajta.

— Kapucinert tetszik? — csodálkozik a Jani.

— Igen, kapucinert! — s Annus szigorúan néz az értelmetlenre. A számár! Még csodálkozik, hogy nem kávét rendel.

Baby örvendező arca ragyog Annusra:

— Milyen szerencse. Mit csináltok azzal a rengeteg pénzzel?

— Na hallod. Nem is olyan rengeteg. Tizenkétezer pengő, mi az? Még szerencse, hogy állást is kapott az uram.

— Allást?

A két édestestvér szédül, ájulás környékezi őket. Borzasztó. Itt a világ vége. Nem lehet már élni. Igazán elkelve már a világháború.

— Csak én nem tudok semmihez jutni, — sóhajt Baby.

Annusból készen pattan elő:

— Mert nem akarsz dolgozni! Csak úgy élsz bele a világba. Miért nem keresel magadnak valami hivatalt?

Baby:

— Ejnye, de okos lettél egyszerre.

Nelli:

— Egy héttel ezelőtt még nem így beszéltél.

Annus:

— De így gondolkoztam. Arról nem tehetek, hogy ti nem voltatok kíváncsiak a gondolataimra.

Így csevegnek tovább. Már úgy látszik, hogy összevesznek. Kettő a harmadikkal, Baby és Nelli Annussal. De mégsem. Még bírják egymást. Vagy talán nem is bírják, mert Annus fizet, feláll s indulni készül. Így szól Babyhoz:

— Azért gyere fel vasárnap ebédre.

Baby nem felel. Inkább soha nem enne, minthogy elmenjen.

— Dögölj meg! — sziszegi Annus után.

Amikor már Annus eltűnt, Nelli:

— Az aljas. Az most már nem jut eszébe, hogy mi tartottuk két éven keresztül.

Baby fenyegetően, egyszersmind reménykedve:

— Jön még kutyára dér!

«Az abesszin harcos lenézi a modern fegyvereket.» Lehet, hogy igaza van, — gondolja Mertz. «Ma döntés.» Mindennap döntés. Mindennap sorsdöntő tanácskozások. Genfben, Rómában, Londonban, Varsóban. Nemcsak mostanában, hanem esztendők óta. Soha nem volt még a béke oly veszélyben — ez is esztendők óta. Ha Európa nem fog össze! Feltétel, amely teljesíthetetlen. Ha az ember oly bölcs tudna lenni, hogy mindezt nem olvasná. «Most jövök a Hortobágyról. Nem tudok újat mondani róla, ha elmondom, hogy a harmincezer holdas pusztán annyira kiégett minden, hogy ott semmi állatnak többé semmi táplálék nincs.» «Olyan a mező, mint a kiégett kemence belseje.» «Ma a Hortobágyon tizedrész annyi állat van, mint néhány évvel ezelőtt.»

«Hadjárat indul a meghülés ellen.» Ez szép. Az ember szívesen olvassa majd a hadijelentéseket a meghülés frontjáról. Csapataink ágyba vonultak vissza. «Az angol egészségügyi hivatal nagy hadjáratot indít a meghülés ellen.» Helyes. Két hadjáratra van világszerte szükség. Először a meghülés, másodszor a meghülyülés ellen. A második már elkésett. «Felhívást bocsátott ki az orvosokhoz, hogy kutassák a meghülés gyógyszerét.» «Angliában évente átlag hatvan-nyolcvan millió meghülesi eset fordul elő.» «Az orvosok kiszámították, hogy a meghülés évente legalább 50 millió fontjába kerül Angliának.» A meghülés veszedelme, pénzben kifejezve.

— Meghülés pedig nincs! — jelenti ki Enyves.

— Nana! — inti őt Mertz óvatosságra.

— Nincs! Ezt nem én állítom, hanem orvosoktól hallottam. Olvastam is. Csak fertőzés van.

— Lehet, — hogyja rá Mertz. — Például valaki novemberi hideg időben csolnakázik a Dunán. Felborul a csolnak, ő ruhástól a vízbe esik. Kiúszik, de mire meleg helyre kerül, eltelik egy óra. Harmadnap már tüdőgyulladásban fekszik.

— Fertőzés! Dr. Gonda határozottan állította egy előadásában. Hülés nincs, léghezlet nincs. Mindakettő a mesék világába tartozik. Csak infekció van.

Azonban *«Saljapin egészséges, nemsokára fellép.»*
«Három protestáns templomot gyújtottak fel Irországban.» A protestánsok? Muszáj belenézni a hírbe. Nem, a katolikusok.

Mertz ezt hangosan olvassa:

— *«Savletől északkeletre koncentrikusan előre-nyomuló csapataink sikeres harcok közben 4150 oroszot fogtak el.»*

— Tegnap? — kérdezi Enyves.

— Nem, ma húsz éve.

— Vagy úgy. Már azt hittem, hogy tegnap.

— Arra még várjon.

«A tiszántúli gazdák nagy bajai.» «Elemi csapások... gazdasági válság...» «...biztosítótűket nyelt öngyilkossági szándékból. A mentők súlyos állapotban a Rókusba vitték.»

«Gázzal megmérgezte magát egy ügyvéd özvegye.» A türelmetlen! Nem tudott várni. *«Cambridge győzött.»* Déli hő 21 fok. A hőmérséklet ma nem változik, holnap azonban valószínűleg kissé emelkedik. *«Az addisz-abebai diplomaták a francia Dzsibutiba költöznek.»*

Mertz és Enyves a Budapest terraszán ülnek. Délután félnégy van. Kellemes az idő, egy kis szél is fujdogál.

Az utcán föl-alá járnak az emberek. Férfiak, nők, gyerekek. Öregek, javakorbeliek és fiatalok. Több a férfi, mint a nő. Több a fiatal, mint az öreg. Öt perc alatt száztizennégy férfi halad el a terras elött, jobbra és balra, és hatvanhat nő. Ezek közt mindössze tizenkettő a gyerek. Az arcok nem is barátságtalanok, nem elgyötörtek, nem gondterhesek. Az arcok nem mondanak semmit. Ki kellene fordítani a férfiak zsebé, a nők retiküljét s a pénztárcák tartalmát meg kellene olvasni. Nevetni lehetné azután, ha a járókelők pénze nem lenne valami túlságosan kevés. Lám, mi minden

lehetséges — gondolná akkor az ember. Ki tudott erről? Az emberek ruhái jók. Nemcsak az időjárás viszontagságai ellen védi őket a ruha, hanem díszül is szolgál. Néhányról mondható csak el, hogy «munkáskülsejű». Körülbelül tízről. És eddig kettőnek volt rongyos a cipője.

Jön az autóbusz. Megáll a terrasznál. Tele van. Robog a Margit-híd felé, Budára, a Széna-térre. Egy nő. Remek az alakja. Sóhajok: micsoda nő, micsoda nő! Jampec, az van elég. Az egyiken minden zöld. Ruha, ing, nyakkendő, harisnya s a zsebből kikandikáló zsebkendő. Ez mind zöld, és ez, ez a gondos összeállítás, elegáns lenne.

Rút embert is látni. És nyomorékot. Sántát, féllábbal. («Koncentrikusan előrenyomuló csapataink»). Egy kisfiú, akinek félszeme van. Egy cserkész. A férfiakon leginkább szürke tropikál ruhák. Egy nő nyakában prém. Értéktárgy? Vagy társadalmi rang? Jön a második autóbusz. Többen várnak rá. Az autóbusz megáll, a várakozók sorában legelől vár egy zsirardikalapos, vasaltnadrágos, monoklis fiatalember. Mögötte négy nő. A fiatalember félreáll, előre engedi a nőket. Felszállt egy nő, még egy nő, harmadik nő. Ekkor a fiatalember még a kezével is vág egyet a levegőbe, elvágja a sort és ő száll fel. Mert a negyedik nő egy fejkendő asszony.

Egy nő karján felsőkabát, egy férfi esernyőt visz. Sok a borotvált férfi, kevésnek van bajusza, a szakál meg éppen ritka. Az egész körút egyetlen bűgás. Néhány autó robog el az úttesten, azután szünet, megint egy autó, megint szünet, a bűgás mégis folyamatos. Aki megszokta, már észre sem veszi. A tudatával nem, csak a szívidegeivel reagálhat rá. Valaki beteg, a szemén tartja a zsebkendőjét, arca fájdalmas. Anya csecsemőt visz a karján. Anya kislányt tol gyerek-kocsiban. A lányka áll, kapaszkodik, mindenáron ki akar mászni a kocsiból. Sok férfi visel a gomblyukában jelvényt.

Egy prostituált. Elég csinos. Még egy prostituált.

Harmadik prostituált. Első számú prostituált jön visszafelé. Család: férj, feleség, gyerek, cseléd. A feleség rút, a cseléd szép, kérdés: miért a feleség a feleség és miért a cseléd a cseléd? A sarkon, az út közepén, rendőr igazgatja az átkelést. Mindig valami elnyűtt szegény ember az, leginkább asszony, aki nem akar, nem tud a rendőrnek engedelmeskedni. Ugyan miért van ez így? A kis szellő erősödik, szél lett belőle.

— Lehet, hogy eső lesz, — véli Mertz.

— Bár lenne!

(Szociális gondolkodás. Vagy talán melege van Enyvesnek?)

Ha állatokhoz hasonlítjuk az embereket, a fejek három típusuak: gorillafej, rókafej, kosfej. Egy proletár igen kényelmesen sétál. Mintha sehová sem menne, semmi dolga nem lenne. Talán munkanélküli. Most látni csak, hogy milyen jó a munkanélkülinek. Ilyen szabadon lógni ebben a szép városban, a körúton, a gyönyörű időben! Föltéve, hogy valamiből meg tud élni. Helyesen mondta egyszer Dr. Lender, persze hogy a *Budapest*-ben, hogy a legideálisabb élet: havi ezer pengő munkanélküli segély, életfogytig.

Már vagy ötödik ember, félóra alatt, aki hegedűtöket cipel. Az ördög vigye el őket a zenéjükkel. De aránylag elég kevesen viselnek szemüveget.

— Játsszunk jóembert! — indítványozza Mertz.

— Mi az?

— Gondoljunk és mondjunk jót az emberekről. Mindenkiről, aki itt előttünk elhalad. Valahogy így: sze-e-egény ember, hiszen igazán meg lehet őt érteni, mit is tehetne mást?

— Nem értem.

— Majd mindjárt bemutatom. Gerleit és Peturt várom, találkám van velük, csak addig játszunk, amíg meg nem érkeznek.

— Tessék kezdeni.

— Há-át... itt jön ez a Sulyok

— Nem ismerem.

— Ez egy úgynevezett álhirlapíró. Ő, szegény, köz-

vetlenül a maga, tehát nem a gazdája számára akarja gyümölcsöztetni azt, amit megír, vagy amit nem ír meg.

— Ezt úgy mondják, hogy: zsarol.

— Igen. Zsarol. Na látja, pedig nem is rossz ember. Biztos vagyok benne, hogyha szegény lennék s már két nap óta nem ettem volna s odamennék hozzá, hát szó nélkül adna egy-két pengőt. Ez egy olyan ember, akire azt mondják, hogy van szíve. Nagy dolog. Nem lehet az ilyent eléggé megbecsülni.

— Kezdem érteni a játékot.

— Hát így megy. Ez itt egy rendőr. Egyenruhás, baktat, kard az oldalán. Szabadnapos. Nem ismerem, de egész derék ember lehet. Mi rosszat csinálhat? Kötelességét teljesíti. Csak a nagy egészséget kell nézni, végtelenül bonyolult, százezer felől determinált törvényszerűségével s akkor az indiai útszélen ülő fakir is, aki karját már két hete tartja az ég felé s mozdulatlanul ül, joggal feleli arra a kérdésre, hogy mit csinál: kötelességemet teljesítem.

Enyves:

— Mindent tudok. Folytatom. Vámos Béla! Itt jön. Író.

— Még pedig rossz.

— Szörnyű. Agyon kellene csapni, mondhatnák rá a türelmetlenek. De hát mit csináljon szegény? Jószándékkal kezdte, elismerték, írónak elfogadták. Mibe kezdene ma már, közel a hatvanhoz? Viseljük el őt békességgel.

Mertz:

— Most én! Ez egy prostituált nő.

— Elég! — vág közbe Enyves. — Elöttem nem kell őt védeni, sem magyarázni. Én szeretem a prostituált nőket.

— Akkor magáról kell néhány jó szót mondanom. Ime, egy sajnálatraméltó fiatalember, itt ül mellettem. Szegény, a prostituált nőkre van utalva. Szabad-e őt vádolnunk, amikor felnőtt, egészséges, erőteljes férfi létére nincs elég keresete ahhoz, hogy megnősüljön? De itt jön egy másik prostituált nő!

— Rémes.

— Nem kell olyan szigorúnak lenni! Miért kellene a saját ízlésünket másokra oktrojálni? Hogy egy kis vakarcs? Az ízlések különbözők, kinek a pap, kinek a papné, kinek meg éppen a kis vakarcs. De elítélhetem-e annak a háznak szegény öreg házmesterét, amelyben én lakom? Ugyanis ez a kis vakarcs ugyanabban a házban lakik. A házmester vallásos, erkölcsös ember. Egyszer éjjel, amikor kaput nyitott, meglátta, hogy a szemközti kapumélyedésben egy fiatalember és egy leány egymásba bújva enyeleg. Allt, bámult, a fejét csóválta s nehéz szívvel vonult vissza szobájába. Egy óra múlva újra kaput kellett nyitnia, hát látta, hogy a fiatalember és a leány még mindig ott enyeleg a kapumélyedésben. Erre olyan ingerültség lepte el, hogy éjnek idején elkezdett ordítani, magából egészen kikelve, s megfenyegette a szerelmeskedőket, hogy rendőrt hoz. Sikerült is az idillt szétugrasztania. Haragudjunk-e rá? Nem kell-e őt megértenünk és sajnálnunk, őt, akinek nemi ingerülete nem tudott egyenes vágy formájában feltörni, hanem csakis mint irígység, mint megbotrántkozás és erkölcsi felháborodás talált utat. Ő vallásos és erkölcsös ember. Nemcsak a házra s a lakóira vigyáz, hanem még a környékre is. Hogy a kis vakarcs mégis ott lakik a házban? Istenem, van gyógyszer, amely a háborogni készülő indulatokat elcsitítja. A kis vakarcs éjjel bonyolítja le üzleteit, senkit sem zavar, az erkölcsi háborgást pedig egy-egy pengő kapupénzekkel juhásztítja meg minden kapunyitáskor.

— Remek. Minden a legnagyobb rendben.

Mertz megnézi az óráját:

— Már félöt. Négyre kellett volna jönniök. Jól indul a dolog. Ugy látszik nem lesz a lapból semmi. Az ilyen züllött alakokkal...

— Züllött?

— Igen, züllött. Már hogyne lenne züllött az olyan ember, aki találkát ad másnak és nem jelenik meg a találkán. Félöt van, kérem, nincsenek itt, két züllött fráter.

— Nem tud a védelmükre semmit felhozni?
— Nem is akarok, a játék véget ért, most dühös vagyok. Most nem játszunk jóembert.

— Tehát csak játszottunk?

— Igen. No... nem egészen.

— Hátha megbetegedtek? Hátha meghaltak? Hátha annyi pénzük sincs, hogy kimozduljanak hazulról? Hátha valami elhalaszthatatlan, életbevágó dolguk akadt?

— Hátha, hátha! Egye meg a fene őket. De ha eljön akármelyik ekkora késéssel, megmosom a fejét. Engem ne tegyenek lóvát!

Ebben a pillanatban jelent meg a terraszon Gerlei. De nem az utcáról jött, hanem bennről a kávéházból. Az ajtóban szétnézett, meglátta Mertzet, közeledett feléje.

— Hát maga itt van? Hogy lehet az? Mi már egy órája ülünk benn s szidjuk magát, mint a bokrot.

22.

Hatan tárgyalnak az új lapról, Gerlei, Mertz, Petur, Kaluzsay, Kompanek és Csurtos. Szóval a lap meg fog indulni. De nem Kelevéz lesz a címe. A kelevéz fegyver. Már pedig a lap...

Itt Kaluzsay így fejezte ki magát :

— Az emberi értelemre apellál ebben a mai kegyetlen, harcias világban.

— És a jóságra, — tette hozzá Kompanek.

— Hát az meg mi? — csodálkozott el Petur.

— Maga nem hisz a jószágban?

— Nem.

— Különös.

— Hiszek, de csak a jók jóságában.

— Nincsenek jók és rosszak. Minden ember jóból és rosszból van megalkotva. Mi, hogy úgy mondjam, minden emberhez szólunk, még pedig az embernek a jobbik feléhez.

Csurtos:

— És akiben csak egy tizedrész jóság van, hát ahhoz a kevéshez. Mindig annyi jósághoz, amennyi az emberben lakozik.

— Lakozik! Túlságosan egyházi kifejezés, — dohog Petur.

— Lehet. Mi az egyházzal szövetségi és baráti viszonyban vagyunk.

— Melyik egyházzal?

Petur kérdése kissé keresztkérdés jellegű. Kompanek megzavarodik. El is pirul.

— Minden keresztény egyházzal.

Petur gúnyosan:

— Nana, kis ártatlan! Ne tettesse magát. Maga csak egyre gondolt? Maga kis eretnekégető!

Mertz segíti Kompaneket:

— Hagyjuk a villongást. Az urak megfelelkeznek programunk legfőbb pontjáról. Térjünk vissza a lapra. Allapítsuk meg először is a címét.

Szeretet. Szív. Jószív. Harmat. Manna. Béke. Ez nem jó, ez a Béke, mert közvetlen háborúellenes agitációnak látszik. Opus. De talán: Békesség! A belátás útja. Jöjj hozzánk!

Végül győzött a Harmat. Az égből jövő éltető nedv.

Szerkesztők: Mertz Oszkár és Petur István.

Petur tehát szerkesztő. De így is vesztesnek érezte magát. A hangsúly valahová áttevődött, maga sem tudja honnan és hová, de valahogy, homályosan érzi. Amikor meg ránéz ezekre a pofákra, erre a Mertzre, arra a Kompanekre, Kaluzsayra, akkor már ott benn a szívében dül, hogy arról az alapról léptek le, amit egyszerűen, mégis fenségesen így lehet kifejezni: ma-gyar-sá-ág. De hát hiábavaló a harc. Hogy kik ellen, az volna, de hogy kikkel, az nincs. És hogy mikkel, az még kevésbé van! Mertz kétezer pengőt ígért a lapnak. És ennél kisebb összeggel nem is lehet egy folyóiratot elindítani. Nyomda, adminisztráció, honoráriumok. Sok kiadás ez. Még az az egyetlen remény, hogy kevés-

nek mutatkozik a kétezer pengő s a lap talán meg sem indul. Bá-hár meg se innndulna!

Gerlei is zavart érzett. Eredetileg az ő eszméje volt a lap és most nemcsak, hogy nem főszerkesztő, nemcsak, hogy nem szerkesztő, de még szerkesztőtárs sem. Kibukott emiatt a sült paraszt miatt, a Petur miatt. De mindegy, most már nem hátrál. A realitáshoz alkalmazkodni kell. Valami verset fog írni a lapnak.

Afrika fölött már bösz eroplán száguld...

Kezdősornak ez maradhat. Az egész első versszak maradhat, persze a refrént, hogy *uralkodó osztályt fennen fenyegetem*... — ezt el kell vetni. Nem baj, más lesz a refrén. Valahogy így:

Az emberiséget én is csak szeretem...

Mialatt Gerlei merengett, a többiek már a lap beosztásáról tervezgettek. Már Petur is hozzászólt a tárgyhöz:

— Két novella helyett elég egy is. Inkább hozzunk minden számban egy-egy népmesét.

Kaluzsay az orrát fintorítja:

— Gyenge dolog.

— Micsoda?

— Népmeséket hozni. Semmi értelme sincs.

— Hogy-hogy?

— A népmesék általában profánok. Már a hangjuk is.

Kompanek is belekotyog a vitába:

— A népmeséket én sem helyeslem. Öszintén szólva én a népmeséket primitív bárgyuságoknak tartom. Az a nagy dicsőítésük mindig gyanús nekem. Képmutató magyarkodás.

— Ü-úgy? — ámul el Petur.

— Igen úgy. Nézzen meg egy népmesét...

— Én már megnéztem. Nézzen meg maga!

— Én is megnéztem, — felel Kompanek.

— Nahát akkor nagyon rosszul nézte meg. Biztosan monoklit tett fel előbb.

Brávó! Ez elmés volt. Ezen nevetnek. Petur tovább:

— Maga nem értette meg a népmesét, barátom. Talán ha német fordításban olvasta volna...

— Csak hagyjuk ezt! — legyint Kompanek. — Maga annyira téved, hogy nem is tudok németül. Sőt csak magyarul tudok.

— Ahhoz nem elég magyarul tudni, hogy valaki a népmesét megértse. Magyarul a Kohn Jakab is tud. Talán. Ahhoz magyarul kell érezni, barátom. Magyar lélek kell ahhoz. A fejemet teszem rá, hogy maga ha nem német, hát tót.

— Lehet. Nem fontos. De maradjunk a népmesénél. Én, kérem, demokratikus érzésű ember vagyok s mint ilyen, bizony nem nagyon lelem örömet abban a szolgalelkűségben, amely a magyar népmesékben megnyilvánul. Volt egyszer egy király! Ez az örök mottó: Volt egyszer egy király! A nép fia pedig arról álmodozik, hogy mint cseléd, kiérdemlje a király szeretetét és elismerését. És jutalmat kapjon a cselédi hűségért. A jutalom pedig: Az ország fele és a királykisasszony egészben. Hol itt a méltó emberi sorsról, a munkáról, a hasznos munkával elért boldogulásról való elképzelésnek még csak a nyoma is?

Petur, mintegy segítségért esdve:

— És egy ilyen emberrel ülök én le lapot alapítani! Akibe hurkatöltővel sem lehetne beletömni a magyar nép szeretetét.

Mertz, mintha elnök lenne:

— Hagyjuk ezt, kérem. Ez személyeskedés. A népmese ügyét tartsuk függőben, valamint a mezőtúri cserepekét is, majd később visszatérünk rájuk. Az a kérdés, hogy mennyi irodalmat s mennyi kritikát közöljön a lap. Én úgy tervezem, hogy inkább kritikai orgánum leszünk, mint irodalmi. Nem az amúgyis túlbő irodalmi termés szaporítására, mint inkább az irodalom helyes szempontú bírálatára van nálunk szükség. Nevelni kell a közönséget. Felvilágosítani. A helyes útra téríteni.

— Téríteni! — dohog Petur.

— Igen, téríteni! — vág közbe Kaluzsay. — Meg

kell a közönségnek mutatni, mi a rossz, mi a káros, mi a veszedelmes!

— Úgy van! Úgy van!

— Csak egy példát hozok fel, — beszél Kaluzsay.
— A múlt szezonban *egyszer* voltam színházban, mert, megjegyzem, nem szoktam színházba járni. A darab amit adtak, úgy kezdődött, hogy felment a függöny, a színpad sötét volt, csak homályosan lehetett látni, hogy egy úri szalont ábrázol. A hösnő háromszor egymásután belesikoltott a sötétbe: Férfi akarok! Férfi akarok! Férfi akarok!

Egyesek nevetnek, mások izgatottan várnak, vajjon mi kerül ki ebből.

Kaluzsay folytatja:

— Hát, kérem, én nem tudom, hogy azután kapott-e férfit a hösnő, vagy sem, mert én felálltam, ott hagytam a helyemet, pedig nem szélen ültem, és ott hagytam a színházat. Ilyen színdarabot én nem hallgatom meg. Pedig én nem vagyok prűd!

— Hát mi? — szólja el magát vigyorogva Gerlei.

— Na hallja!

Petur az asztalra csap, föláll, s kijelenti:

— Köszönöm, nekem elég volt. Kiléptem a lapból. Lerázom magamról a Harmatot. Az égből eredő éltető nedvet. Jössz? — szól oda Gerleinek.

— Maradj te is! — rebegi Gerlei.

— Hát akkor itt dögölj meg! — elindul.

De még visszaszól:

— Nem elég jó a cím, hogy: Harmat. Ezt ajánlom: Maszlag!

— Szegény exaltált ember! — szánakozik Kaluzsay.

Éjszaka csuda meleg volt. Már azoknak, akik a meleget nem szeretik. Szóval a rossz embereknek. Nem is tudni, hol kínlódtak a szájalomra méltók, otthon-e az ágyukban, le-lerúgva magukról a paplant s az alaszakai hómezőkről álmodozva — filmek és detektívtörténetek alapján —, vagy talán a város lakosságának legnagyobb része kivonult a ligetekbe, szigetre, erdőkbe. Ha az ember meggondolja, irigyelni lehet a ligeti padon-alvókat, vagy Pruzsnyikot, aki naponta éjfél tájban hóna alá vág egy köteg ujságpapirost, kísétál a Hűvösvölgybe és ott lehetőleg a Hárs-erdőben, az Isten szabad ege alatt hál.

Benn a városban kettős kín gyötri a lakosokat. Egyrészt a meleg, másrészt a poloskák vérszopó kegyetlensége. Melegben a poloskák megsaporodnak. Előbújnak rejtekeikből, ágyak repedéseiből, tapéták duzzanataiból, falak lyukaiból, bútorokból, matrácok ráncából, a Petőfi-halála mögül, a rámaikból, kikelnek megnőnek és támadásra indulnak. De hát ennek a vésznek is megvan a maga áldása. A természet dialektikusan gondolkodik, nem úgy, mint a marxisták. A poloska csípésének fájdalmával szemben ott a csípés haszna: már-már megőrülne az ember a szobának nevezett fűtött kemencében, ha a csípések fájdalma nem vezetné el figyelmét a hőségről. Igen, mialatt az áldozat vakarózik, azalatt, ha fáj is a lobos bőre, úgy érzi, mintha hirtelen megenyhült volna az időjárás, Van, aki pompás élvezethez jut a poloskák révén, kiugrik az ágyból, föl és alá futkos, sziszeg, siránkozik, káromkodik, majd nem mer visszafeküdni, hanem ingben, félíg meztelenül kikönyököl a nyitott ablakon, órákon át nézelődik, gyönyörködik az utca éjjeli képében s közben enyhítő szellőcske legyezgeti síma nyakát, szőrös mellét. Némelyik olyan jókedvre kerekedik a passziózás alatt, hogy még tréfálkozik is, lekiált például a hajnali derengésben bizonytalanul baktató s olykor-olykor falhoz ütődő embertársának: Igaza van bácsil!

Mert hogy a bácsi magában beszél. Gyöngyszem az éjszaka gondolatterméséből: «Ha én diktátor lennék, első intézkedésem az lenne, hogy elrendelném az általános, kötelező, nyílt cíanozást. Kipusztulna a poloska s az ország fölvirágozna. Mert ha termő területekben és termelő eszközökben ezzel még nem is nyernénk semmit, annál többet jelentene a munkaerő és munkakedv szaporulata».

A Budapestben tizenkét ember tanyázik, hiszen éjszaka van. Néhány odakünn a terraszon, néhány benn. A kávéház mélyén hárman beszélgetnek, Dévay, a kis Farkas és Borus. Dévay előtt kézírathalmaz, az ívlapokon nem folyamatos írás, hanem minduntalan új szakasz, s a kezdő szó alá van húzva, szóval a kézirat színpadi mű, dráma, vagy vígjáték. Tinta, toll az asztalon. Hosszabb szünet a munkában, duma, az élő írók lebecsülése. Molnár! Jaj. Volt, nincs.

A kis Farkas ezt már túlzásnak találja. Gúnyosan mosolyog.

— Mit vigyorog maga ezen? — förmed rá Dévay.

A kis Farkas most már azért is kimondja a véleményét:

— Azért nem lenne rossz, ha ez a darab, amit most ír, csak egy kicsit is megközelítené a Liliomot.

Dévay fölháborodik. Föl is ugrik a helyéről:

— Hallja! Kikérem magamnak, hogy párhuzamot vonogasson köztem és Molnár közt! Mi vagyok én?

— Kérem, kérem. Nem mondtam semmit. Azt is visszavonom. Kívánom magának, hogy ez a darab olyan jó legyen, mint... mint... mint... mit mondjak? Mint a Takácsok.

— Ugyan, kérem. Az egy forradalmi giccs. Hol vagyunk ma már a Takácsoktól? Miért nem mindjárt az Odipusz királyt említi?

— Hiába, nem tudom magát kielégíteni. Bocsáson meg ügyetlenségemért. Nem kívánhatok magának egyebet, mint sok-sok tantiemet. Mondjuk annyit, mint amennyit Drégely keresett a Szerencse fiá-val.

— Ez már értelmes beszéd.

— Sejtettem, hogy mihelyt pénzről lesz szó, rögtön megszeliédül.

— Pardon! Attól függ, mennyiről. Kis pénzzel engem nem lehet leszerelni. Ismét tiltakozom az ellen, hogy engem pitiánernak tartson.

— Én sok pénzt gondoltam, — a kis Farkas nevet, vele nevet Borus is.

— Mert kis pénzem, az most is van.

— Csak nem? Egy pengő?

— Ismét téved. Mint mindig.

Dévay benyúl a zsebébe s két ötpengőst húz ki.

— Ennyi! Ez nálam a kis pénz. Ami magánál az egy pengő, az nálam a tíz.

— Nagy igényei vannak.

— Vannak, hála Istennek. Ahhoz, hogy valakinek sok pénze legyen, első kellék, hogy nagy igényei legyenek.

— Szóval, maga már egy félig kész gazdag ember. Hogy úgy mondjam, magánál már csak az a rongyos pár millió hiányzik.

— Úgy van. És én nemcsak remélem, hanem bizonyos vagyok benne, hogy rövidesen meglesz az is.

— A rongyos pár millió.

— Ha nem is annyi, de meglesz. Nem hagyom magamat! A teremtését ennek a gaz kapitalista világnak.

— Remélem, akkor nekem is ad majd néha egy pengőt, — rebegi szerényen Borus.

— Egy pengőt? Maga hülye. Egy pengőt adok én magának most is. Miért? Nincs pénze?

— Nincs, — Borus röhög.

— Kérem. Rögtön váltatok. Illetve... trafik! Inkább cigarettát veszek, mert ez a disznó, a főúr, képes az egész pénzt megtartani. Ugyanis... hiszen tudja már. Trafi-ik!

Ebben a pillanatban csap bele a mennykő a Budapest kávéházba. Még rosszabb: a bomba. Nem, ennél is rosszabb: az ajtóban Bakó tűnt fel.

— Szentisten. Végem van! — nyöszörgi félig kínban, félig humorral Dévay.

A másik kettő elkezd nevetni.

— Igen, ez hitelező.

— Mennyivel? — kérdezi a kis Farkas.

— Kettővel.

— Az semmi, azt a mellényzsebéből is kifizetheti.

— Nem hallgat, maga undok féreg! Ebből kell holnap estig megélnem. És dolgoznom kell.

Bakó pár lépést tesz befelé a kávéházba, szétnéz, már látja is Dévayt. Dévay lapul, úgy tesz, mintha nem látná az ellenfelet. Bakó leül. Feketét rendel. Cigaretta gyújt. Dévay felé tekint.

— El vagyok veszve.

A másik kettő most már fuldoklik a nevetéstől.

Bakó megkapja a feketét, cukrot dob bele, kavarni kezdi, kanalazza. Vár. Neki most már nem sürgős.

Dévay:

— Ez az alak most azt várja, hogy én menjek oda. Szóval a kezében vagyok. Ezt a pechet! És ez már hajszol ám engem hetek óta.

— Tudom, — így a kis Farkas.

— Ja, igen. Maga még emlékszik rá.

— Lógjon meg.

— Jó tip. — Dévay szétnéz a terepen.

— Lépjen ki az ablakon.

Dévay gögös arcot vág:

— Nekem nem kell meglógnom. Elintézem én ezt másképp.

— Megadja neki a két pengőt.

— Egy frászt!

— Kár.

— Magának?

— Igen. Mindkettőnknek. Mi szerények vagyunk s így szerettünk volna bele kerülni az irodalomtörténetbe. A fejezet címe: «Dévay László megad egy tartozást.» A szövegből: «Farkas József és Borus Rezső, akik tanui voltak a jelenetnek, ezt egyértelműen beszélték el a kortársaknak.»

— Sajnálom, ezúttal nem állhatok az urak szolgálatára, — mosolyog Dévay.

És külön Farkashoz:

— Inkább adok magának is egy pengőt.

— Maga csacsi. Nekem egy pengő, Borusnak egy pengő, az kettő. Akkor már inkább megadnám a tartozásomat s legalább békém lenne.

— Nincs kedvem hozzá. Másnak bárkinek megadnám. Esetleg! De ennek nem. Ez a pasas a gyomromban van.

Most feláll Bakó. Kiegyenesedik, merev tartással megindul és közeledik az asztalhoz. Három lépésnyire megáll. Dévay fölnéz rá, mozdulatlanul ül, mintegy elszánt en garde-ban.

Bakó:

— Szabad egy percre?

Dévay feláll, Bakóhoz lép:

— Jóestét.

— Jóestét.

Dévay nyújtja a kezét. Bakó habozik, azután mégis elfogadja a kezét. Dévay:

— Tudom, miről van szó.

Bakó:

— Nem hinném, hogy tudja. Mert egyet-mást még hozzá akarok fűzni az esethez.

— Kérem, ha jól esik önnek.

— Ön engem lóvá tett.

Dévay gúnyosan vigyorog:

— Csak nem? Lónak érzi magát?

Bakó elámul. Zavarban van. Nem tudja, hogy már most kell-e pofon vágnia Dévayt.

— Ön engem becsapott! Tudja, hogy hányszor kerestem én magát?

Dévay is zavarban van. Becsapott! — ez a szó súlyos. Csak azt tudja mondani:

— Nana!

De ebben a szóban annyi fenyegetés van, hogy no.

Bakó:

— Kérem, én legalább húszszor jöttem el ide a kávéházba, hogy önt megtaláljam.

— Annyiszor... kár volt.

Bakó egy kissé hátrább húzódik, hallgat, végignézi Dévayt. Dévay:

— Nos?

— Ön másnapra ígérte a két pengőt!

— Kérem halkabban! Ez nem tartozik másra, — szemével a két feszülten figyelő társa felé int.

— Kérem, én korrekt ember vagyok.

— Azt látom.

— Sértegetni akar?

— Nem. Ráhagytam önre, hogy korrekt ember.

— Az a két pengő nekem legalább ötven...

Itt Bakó elakadt. Ő korrekt ember és igazságos ember, a Dobosinét talán még sem számítja a Dévay terhére.

— ... legalább harminc pengőmben van. Mit szól ön ehhez?

Dévay elszánja magát, ehhez kellően el is sápad:

— Hát ez az! Mert ön egy korrekt ember. Egy szabályos ember. Igazi kispolgár. Több annál, úriember. Nos, én nem vagyok korrekt ember, még kevésbé úriember. Én egyszerűen ember vagyok. Értelmes és igazságos ember. Az olyan emberektől, mint ön, én undorodom. Bocsásson meg. Egy olyan ember, aki a két pengője után így tud loholni, ilyen szabályszerűen és ilyen korrektül, az megérdemli a büntetést. Uram, én mással nem büntethetem meg önt, minthogy nem adom meg a két pengőjét. De hogy lássa, hogy nem a két pengőért teszem, hanem tisztára azért, hogy önt megbüntessem...

Itt benyúl Dévay a zsebébe, kihúzza a két ötpengőt és a Bakó orra alá tartja:

— ... megmutatom, hogy most, véletlenül van pénzem. És mégsem kapja meg a két pengőjét. Sem most, sem máskor. Inkább elajándékozom ezt a két ötpengőt. Két nálam is szegényebb barátomnak.

Ezzel hátra fordul, visszalép az asztalához:

— Tessék! — letesz öt pengőt a kis Farkas elé, — tessék! — és leteszi a másik ötöst Borus elé. — Ez a maguké.

Bakó felé fordulva:

— Az ügyet elintéztem. Ajánlom magam.

Bakó elképed, megdermed. Szólni akar, ki akar törni, de csak ennyire képes:

— Ez örült.

Dévay:

— Lehet. Ajánlom magam.

Felkapja a székről kis pörge kalapját és kirohan a kávéházból.

Bakó menteni akarja, ami még menthető. Nem a pénzből, hanem az erkölcsiekből. A két fiatalemberhez intézve szavait kiáltja, szinte ordítja:

— Ez egy csirkefogó. Utolsó csirkefogó. Szerencséje, hogy elszaladt. De majd még a kezembe kerül.

A kis Farkas és Borus nem mer nevetni. Hallgatnak, lapulnak, az asztal márványlapjára néznek, mint-ha a csillámok fényjátékát tanulmányoznák. A két öt-pengős persze hogy már nincs az asztalon.

Bakó úgy ahogy jött, mereven, kihúzva magát, visszamegy a helyére. Le sem ül. Csönget, fizet, siet el.

A kis Farkas és Borus szótlánul néznek utána. Amikor Bakó eltűnik, megszólal a kis Farkas.

— Mit szól ehhez?

Borus, csaknem súgva:

— Mindenesetre gyerünk!

Ők is elsietnek. Ütközben Borus:

— Nagy ember!

A kis Farkas:

— Függőlegesen fog meghalni.

— Hanem azért arrogáns egy alak.

— Igen. Te is arra gondolsz?

— Arra.

— Úgy mondta, hogy két «nálam is szegényebb» barátomnak.

— Önhitt fráter.

— Nagyzási mániában szenved.

Dévay, amikor kirontott a kávéházból, legalább egy kilométer utat tett meg rohanva, amíg végre megállt. Kifújta magát. Fennhangon méltatlankodott:

— Un-do-rító féreg!

Ezzel a Bakó-ügy véglegesen el is intéződött. De következnek az egyéb ügyek. Dolgozni kellene. Hol? Miből? Visszamenjen a *Budapest*be? Nem lehet. Fizetés nélkül rohant el, mind a két ötöst elajándékozta s most már nincs miből fizetnie. Az utcai óra a sarkon éjfélutáni kettőt mutat. Már későn van, és mégis messze még a reggel. Hol tölti el az éjszakát? Éhes. Cigarettája... no, az még van egy, egyetlen darab, a mellényzsebében. Rágyújt. Haza nem mehet, mert a szobáért adós, csak akkor kap szállást, ha egy éjszakára előre fizet. Muszáj valakit találni, valakitől pénzt kell kérni. De kitől? Az utcán már alig járnak emberek, nem igen találkozhatik ismerőssel. A kávéházak is üresek. Elvetemült helyzet. Nincs más, meg kell próbálni a *Budapest*t. Igen, persze, hogy igen, hiszen még ott lehet a két píbec, Farkas és Borus. Legalább adjanak kölcsön egy-egy pengőt. Az öt-ötéből. Ennyit csak megtehetnek. Ámbár...

Már rohan is visszafelé. Rohan, pedig már eszmél: «Dehogy is vannak azok ott! Ahogy én az embereket ismerem!»

Elér a *Budapest*hez, persze, hogy a körút túlsó oldalán. Megáll, onnan les be a kávéházba, önkéntelenül is egy hirdetési oszlop mögé húzódva. Egy lelket sem lát. Oson át az úttesten, mintha nem hinne a szemének, mintha talán közelebbről mégis csak fölfedezhetné a kis Farkast és Borust. Talán... összehúzódtak, összezsugorodtak, talán valami ablakmélyedésbe sülyyedtek, nem látszanak, de ott vannak. Hiába, üres az asztal, ahol az előbb együtt ültek, Bakó sincs már a kávéházban, jobb is, üres az egész tátongó nagy hodály, hogy sülyyedne el!

Déva csak áll a járdaszélen, néhány lépésnyire a nyitott körúti ablaktól, égő szemmel hunyorog bele a villanyfényes tarka ragyogásba. Vele szemben a kávéház közepén áll egy hatalmas, vállas, hasas úr, beretvált arccal, elegáns fekete ruhában, kis fekete csokornyakkendővel, mereven, nyugodtan áll, nagy úr, a fő-

pincér. Nézi Dévayt. Dévay csak percek után veszi őt észre. Mit tegyen? Elfusson? Elsompolyogjon? Állva marad és most már hosszasan bámulja a kávéházat, a falak színét, az oszlopok cirádáit. Úgy tesz, mintha nem ismerné a főurat, mintha soha nem látta volna, mintha ő sohsem lett volna még a *Budapest*ben, mintha nem is ő lenne ő, hanem valami vasútról lemaradt vidéki, esetleg egy külföldi.

24.

Egy ilyen finom kávéház, mint a *Budapest*, kitűnően föl van szerelve. Ablakai mellett vannak elhelyezve azok a bizonyos vasharmónikák, a fűtőtestek, tehát egész télen át elülhet a vendég az ablakokban s onnan gyönyörködhetik a járókelőkben, már abban, hogy azok a nagy hideg miatt behúzzák a nyakukat a kabátjukba s dörzsölik a kezüket. Ha valaki egy fél-esztendőn át kitartóan ül az ablakban, úgy hogy egyetlen egy abszenciát sem kap Trauer úrtól, az azt is láthatja, hogy szénnel megrakott társzekér érkezik, megáll a mellékutcában, felnyílik egy pinceablak, s azon át derék munkások nagy kosarakból öntögetik be a finom, vendégmelegítő szenet. A vendéget az ablakban nem éri egy parányi hideg sem. Legföljebb, mikor a ventilátorokra rákapcsolják az áramot s azok megkezdik a... zenét, kérem, a zenét! — mondja dr. Lender. «És még azt mondják, hogy a *Budapest* nem zenés kávéház.» Hát bizony ilyenkor léghuzat van, cüg van, az bizonyos, Trauer úr, a főpincér, a köszönő ember, az egész személyzet, mind, mind tagadják a léghuzatot, de hát van. Dr. Grosz szerint minden télen a *Budapest*-ből indul ki az influenzajárvány. Lehetetlen állapot, hogy az ember ül egy helyiségben s azalatt szellőztetnek. Ezt rendőrileg kellene megtiltatni. Halas szerint ugyan az influenzának is gazdasági okai vannak. Az emberek rosszul táplálkoznak, a szervezetük leromlik s nincs ellenálló képességük. Ilyen egyszerű.

Van a *Budapestben* telefon, kettő. Telefonkönyvek. Kis láncsal a falhoz erősítve, hogy lábuk ne keljen. Lak- és címjegyzék. Vagy három kilós. (Mennyi Székely, mennyi Kohn, mennyi Kis, Nagy, Szabó, de legtöbb van benne a Kovácsból.) A telefonok közelében vannak a klozetek. Férfi és női. Kiírás: Urak, Hölgyek. A klozetek körül tapintatos gyors kiszolgálás. Finom papiros kis ládába rakva, a láda fedőlapja lakattal lezárva, hogy a papirosnak se keljen lába. Sohasem lehet tudni. Illetve lehet tudni. Nem is a szegény ember, hanem esetleg a legjobbmódú. Ruhatár a bejárónál. De még milyen bejáró, télen! Előbb ajtó. Azután forgó ajtó, négyrekeszes, ezen át bejut a vendég a helyiségbe s onnan nyílik megint egy ajtó a kávéházba. Hogy csak a vendég jöhessen be, de a hideg maradjon kinn. A ruhatár nyáron is működik. (A forgóajtó nem, arra nincs szükség.) A működés abból áll, hogy a pult mögött, egy kis széken gubbasztva alszik a ruhatáros. De azért be lehet hozzá adni koffert, felöltőt, esőköpenyt, aktatáskát, csomagot. A ruhatár nyáron roszszul megy. A ruhatáros szomorú. A ruhatáros oly egyén, akinek attól kezdve, hogy az első tavaszi nap felragyog, a kedélye elborul. Az ég világoskék, a ruhatáros arca és tekintete sötét.

A nyári bejáráttal szemben van a konyha. Pultján csillogó tálcák, csészealjak. Parányi tálcákon fehér kockacukrok. A konyhában dolgozik a kávéfőző, a tűzilegény, a konyhalány. A kávéfőzőn fehér kabát, fején fehér sapka. A konyhán ragyog minden a tisztaságtól. Lenn a kövön zöld sáv a falak mentén, ez a schweinfurti zöld, ugyancsak a tisztaság kedvéért. A kávéfőző, amikor kevés a dolga, kikönyököl a pulton s ilyenkor ő is kávéházban van. A forró tűzhely közelében gyönyörködik benne, hogyan sanyarognak a vendégek a meleg miatt. De nem nevezi ki őket, ő általában tárgyilagos. Ismeri a vendégeket, de csak látásból, nevet, foglalkozást, adatot nem tud, ilyesmire nem is kíváncsi. Mindenkinek egyformán mér, kever, a pincér diktandója szerint. Feketét csészében, feketét po-

hárban. Forró feketét, hideg feketét, langyos feketét. Kávét szűrve, kávét föllel, kávét habbal, külön habbal. Félbarna kávét, sötét kávét, világos kávét, egyszerűen csak kávét és tejfröccsöt. (Tejfröccsöt! — szegény bizonyára idegbajos, szívbajos, gyomorsavas.) A kávéfőző sohasem köp bele a kávéba, még a dr. Lenderébe sem.

Az ujságtartó polcokon mérhetetlen mennyiségű napilap, hetilap, folyóirat: belföldiek és külföldiek. *Uusi Suomi* — finn ujság! — még ez is van s még erre is akad olvasó. Nagy lepedőalakú francia és angol lapok. Van olyan úr, aki mihelyt megérkezik, kéri az angol lapot, maga előtt tartja, olvassa, híreket, hirdetéseket olvas belőle, órákig tartja maga előtt a lapot és boldogságérzés kering benne, hogy hát körös-körül mindazok, akik nem tudnak angolul, őt csodálják. Nevetni lehetne, ha ő sem tudna angolul, pedig még ilyesmi sem lehetetlen. Heti riportlapok. «*Mikor jöhet haza Fedák Sári?*» Sportlapok, vadászati lap, természetrajzi lap. «*Mi ujság az állatkertben?*» Sakklap. «*Októberben Aljechin—Euwe-match.*» Mentők lapja. «*Egy utcán összeesett, hasgörcsökben szenvedő beteget vittek a Rókusba. Mikor a kórház ügyeletes orvosa vizsgálta a beteget, a fájdalmai már megszűntek. Orvos (vizsgálat közben): Melyik tájon érzett legerősebb fájdalmat? Beteg (kis gondolkozás után): A József-körút táján.*» Színházi lapok. Mozilapok. Közgazdasági lapok. Rengeteg. Az összes megjelenő, felbukkanó és letűnő lapoknak csaknem a harmada megtalálható a *Budapestben*, ami már majdnem végtelen. (Ami nincs, azt a lapárúsító pavillonban kell keresni, közel a *Budapesthez*.) Van külön ujságos. Kitűnő fiatalember, verseket is ír. Már az egyik, mert kettő van. Az egész személyzetből két sorozat van, mely felváltja egymást a munkában. Trafikos, telefonos, takarítónő. Főpincér, pincérek... Az egyik polcon öt tintatartó áll, bennük tinta, mellettük toll és tapper. Persze csak hajnalban, a kávéházi szélcsend idején. Mert máskor, mondjuk már kora délelőtt, munkában vannak a tollak és folyik a tinta,

tapogat a tapper. Egyidejűleg mindig legalább ötven ír-
nak a *Budapestben*. Mivel hogy töltőtoll és ceruza is
van a világon, néha tizen is. Az egyik levelet ír, a má-
sik könyvel, a harmadik kérvényt gyárt, a negyedik
üzleti ajánlatokat szerkeszt, de jaj valamennyinek,
mert van ugyan hegyes toll és vágott toll, kiki olyan-
nal írhat, amilyenel szeret, a tinta is folyik, folydogál
a tollból, — de a tapper! Hát ez az! Amikor valaki
megtapodja a tapperrel a teleírt oldalt, a tinta elmázo-
lódik. A tapper még a *Budapestben* is rossz. A tapper
mindig olyan, hogy már hónapokkal előbb agyonitta
magát tintával. Nem mintha a tapperig lefelé nem érne
el a Trauer úr gondossága, hanem mert a tappert ő
nem szereti. Nem szereti azokat a vendégeket, akik ír-
nak. Ezért, ha jelentik is neki, hogy a tapper rossz,
csak ezt mondja: egye meg a fene a tappert! A köny-
velést, a levelezést valahogy még nem bánná Trauer
úr, de a költőket és az írókat nem szíveli. Tragikus té-
vedés. Hiszen a költők és az írók gondolkodva írnak
s mikor egy oldal végére jutnak, akkor is gondolkod-
nak legalább annyit, hogy a tinta magától felszárad,
tehát éppen ők azok, akik legkevésbé használják a
tappert. Így hát Trauer úr sujtó keze nem ér el hoz-
zájuk.

Versek, színdarabok, novellák, regények készülnek
a *Budapestben*. Csináljunk csak egy kis számítást, pél-
dául a regényről. Kétszáz kávéház van Budapesten, va-
lamennyiben elkészül havonta két regény, ez négyszáz
regény. Egy évben körülbelül ötezer. Mivel vidéken is
vannak kávéházak és ott is készülnek regények, ez kö-
rülbelül nyolcezer. Vannak maradi szellemű írók, akik
azon az alapon, hogy Shakespeare sem kávéházban írt,
Balzac sem, de Tolsztoj sem, otthon írnak, — ez tizen-
hatezer regény évente, — ennyire becsülhető az orszá-
gos termés. Színdarabban körülbelül ugyanennyi; no-
vellában, — egy-egy regénynek harminc novella felel
meg — négyszáznolcvanezer. Versben, mivel verset
még a szabad ég alatt is írnak, mezőn, erdőn, hegyol-
dalban, barlangban, romok alatt, csőszkunyhóban, szal-

makazalon, hajón, ladikon, tutajon, fatetőn. a termés kétmilliónégyszázezer évente. Gyönyörű számok. Kultúrfölény, meg lehetünk elégedve. Bár még messze vagyunk attól, hogy az országban mindenki írjon. Sőt van egy-két ravasz ember, akik még csak nem is szándékoznak írni. Ezek arra spekulálnak, hogy amikor már mindenki ír — két-három év múlva, — akkor csodának fog számítani az olyan ember, aki nem ír s ők akkor előállnak, cirkuszokban és varietékben lépnek fel, mutogatják magukat, mint a gummibőrű ember vagy a szakállas hölgy, s szépen megélnék majd irodalomból

— Kérem, ez borzasztó! — panaszkodik Kalmárnak Verrasztó. — Én eddig megkerestem havi negyven pengőt irodalommal, de most már havi harmincnál tartok. Csúszok lefelé.

— Én eddig megkerestem havi négyszázát, most már az ötszáznál tartok.

— Hogyan csinálja ezt?

— Egyszerűen ponyvát írok.

— Uram, ne mondjon nekem vicceket, hiszen mindenki ponyvát ír.

— Tudom. De a nagy többség rossz ponyvát ír. Jó ponyvát kell írni! Olyant, amilyent a közönség kíván, vesz és olvas.

— De hát mi az?

— Ami gyilkosságokról szól. Irodalom és ponyva-irodalom, az mindegy. Az irodalom is ponyva, a ponyva is irodalom. Rossz ponyva az, amelyben arról van szó, hogy Tihamér szereti Emmyt, Emmy Tihamért, de akadályok vannak, az akadályokat leküzdik és egymáséi lesznek. Jó ponyva, másként célszerű irodalom az, amelyben kellemesen szórakoztató gyilkosságok történnek. Itt van például ez a kis füzet...

Kalmár egy kis könyvet húz elő a zsebéből, a címlapján kép. Fent: *Kis regénytár*, egy füzet ára 12 fillér.

— ...*A meszesgödör titka*. Én írtam. Nyolcvan nyomtatott oldal, kaptam érte nyolcvan pengőt. Nyolcvan oldalon tizenhat gyilkosság történik benne.

Tehát minden öt oldalon egy. Egy gyilkosságért öt pengő honoráriumot kapok.

— Érdekes, ezt a mesterséget magam is megtanulnám.

— Látja, ez okos beszéd. Semmi oka nincs rá, hogy meg ne tanulja. Mi maga? Gorkij? Vagy Tolstoj? Csak nem szenved nagyzási hóbotban?

— De... nem gondolja, hogy ez mégis tisztességtelen dolog?

— Nem. Sőt határozottan, dühvel tiltakozom ez ellen az otromba felfogás ellen. Az egész ilyenmű irodalom azon az egy tényen alapszik, hogy a nép igényli.

— Miféle nép?

— A szegényemberek. Akik tizenkétfilléres könyveket vásárolnak.

— Ebben kételkedek. Talán fordítva áll a dolog. A nép azért olvas ilyesmit, mert ilyesmit adnak a kezébe.

— Szó sincs róla. Tévedés! Ismerem ezt a felfogást, ez ellen is tiltakozom. Hallottam már elmondani és olvastam is, hogy a kapitalisták ilyennel tömik a népet. Csakhogy a gaz kapitalista van olyan gaz, hogy akár a János vitézt vagy Assisi Szent Ferenc költeményeit is kiadná és árusítaná tizenkét filléres füzetekben, ha a nép azt venné. Abba még belemegyek, hogy ha egyenlő mértékben fogyna, hát akkor inkább gyilkosságokat adna ki, mint Szent Ferencet, Petőfit vagy Flaubert-t. De ha csak ötven százalékkal is jobb üzlet lenne a Flaubert, hát a kiadó azt nyomná s bocsátaná közre, hiszen tudjuk, ugyebár, hogy a tőke mindenre képes. Oly mohó, hogy még jót is hajlandó cselekedni, ha az hozza a profitot. Szóval, a nép maga határozza meg, hogy mit akar olvasni s a nép, mikor ezt a Kis Regénytár sorozatot veszi, határozott.

— Komplikált probléma. Félnék egy ilyen kis regénybe belekezdeni. Talán nem is tudnék ilyesmit ki találni, még kevésbé megírni.

— Ne játssza ön nekem az író. Ön túlságosan jó véleményvel van magáról. Ügyetlenségét erkölcsi erő-

nek szeretné megtenni. Próbálja csak meg! Ha az első kettő nem is sikerül, majd jó lesz a harmadik s azután már megy, mint a karikacsapás.

— Azt sem tudnám, hol kezdjem.

— Kezdje mindjárt egy gyilkossággal. Szívesen segíték önnek. Van nekem egy gyilkossági jegyzékem. Különféle gyilkosságokat eszelek ki, azokat felírom, itt ez a kis irka, ebben számozva vannak, százhet körmönfont gyilkosság van most benne följegyezve. Már most, ha regényt akarok írni, előveszem az irkát s egyszerűen felhasználok a százhet gyilkosságból vagy másfél tucatot. Amiket felhasználtam, azokat áthúzom. Itt előbb látható néhány oldalon sokszáz, ezeket már mind felhasználtam.

— Megvallom, kezd a dolog nekem, ha nem is tet-szeni, de imponálni.

— Na látja! Szeretem az őszinteséget. El is adok gyilkosságokat. Darabját két pengőért. Maga még mindig kereshet darabján három pengőt.

— Szabad belenézniem abba az irkába?

— Igenis nem szabad. De ha érdekli, néhányat mutatól felolvasok.

— Miért nem engedi, hogy magam olvassam?

— Őszintén megmondom ezt is. Azért, mert én még helyesírást sem tudok. Nem akarom, hogy itt a szemem láttára kinevessen.

— Nagyszerű ember! Több mint egy igazi író.

— Úgy-e. De hallgasson ide. Első számú gyilkosság: Táv-akasztás.

— Micsoda?

— Táv-akasztás.

— Hát az meg mi?

— Csak türelem. Ne szóljon közbe. Elrabolnak egy embert. A rablók írnak a családnak, hogy váltsa ki a rabot. A kiváltás késik, mert a család nehezen tudja a banditák által követelt pénzt előteremteni. Következik a nyomás. Munkába veszik az áldozatot. Ez a munka a távakasztás. Úgy történik, hogy az áldozatot felakasztják egész egyszerűen, ahogy Bogár János úr

szokta. De rögtön le is oldják, nehogy meghaljon. Másnap aztán megint felakasztják és megint leoldják. Mindennap felakasztják és mindennap leoldják. Ezt így lehet folytatni akár hatvan napon át, míg végre az áldozat meghal, illetve meghalna, ha erre kerülne a sor. Ezt a módszert mi így egymás közt kávéskanalként való akasztásnak is nevezhetjük. Persze csak egymás közt, mert az olvasó gyilkossági ügyekben nem tűri a humort. Az olvasónak komoly gyilkosság kell. Napról napra leletet vesznek fel az áldozat testi, lelki és erkölcsi állapotáról, benne lehet a pulzus-szám, lélegzésszám, testsúly, panaszok, s a leletet megküldik a hozzátartozóknak. Kész.

— Szép.

— Ezt az ötletet magának, mint kezdőnek, akinél arról van szó, hogy exisztenciát alapítson, ingyen adom Ajándékozom.

— Köszönöm.

— Lehet úgy csinálni, hogy meghal az áldozat, akkor gyilkosságról, lehet, hogy a váltságdíj megérkezik, akkor csak kinzásról van szó s azután bonyolódhatik az eset tovább, de figyelmeztetem, hogy gyilkosságnak *kell* a regényben történni. Arra is figyelmeztetem, hogy ezt a tippet csak olyan történetben lehet felhasználni, amely külföldön játszik, például Amerikában. Na miért?

— Fogalmam sincs róla.

— Mert nálunk irreális lenne. Ugyanis nálunk, bárkit rabolnának el, ki van zárva, hogy a hozzátartozói még csak meg is kíséreljék a pénzen való kiváltását. Meg vagyok értve?

Verrasztó vigyorog.

— Na, következik a második gyilkosság. A kigyó mint halált okozó súlyos testisértés.

— Hát ez meg mi?

— Ez detektívtörténet kiindulópontja lehet. Egy szép, fiatal, különben makkegészséges leány egyszer csak érthetetlen módon betegeskedni kezd. Óriási fájdalmak vannak a gyomrában, állapota rohamosan, úgy-

szólván óráról-óra romlik és a leány hamarosan meghal. Felboncolják. Amikor a gyomrát fölragadják, egy másfél méter hosszú kígyó kúszik ki a gyomorból. Ez ölte meg a lányt, úgy, hogy szétmarcangolta a gyomrát és a beleit. Ha ezt a marcangolást jól leírja, képzelje el azt a soffőrt, aki a regényt olvassa! A nyála csurog a gyönyörűségtől. Miután a lány Pesten élt, előkelő szüleinek belvárosi lakásán, s Pestről történetesen két év óta ki sem mozdult, tehát sem vidéken, sem erdőn, sem mezőn nem járt, kérdés, hogyan jutott a kígyó a leány gyomrába. Csakis úgy, hogy valaki a lánynak adott pohár vízbe apró kígyótojásokat csempészett. Ki volt az illető?

— Értem.

— Következik a harmadik gyilkosság. Hentes a kirakatban. Egy hentesüzlet kirakatában, téli időben, mikor a hús eláll, gyönyörűszép négy-öt levágott, megtisztított malac látható. Este záráskor az alkalmazottak lehúzzák a kirakat redőnyét s a malacokat a kirakatban hagyják. Másnap reggel nyitják az üzletet, feltolják a redőnyt. Hát a kismalacok nincsenek a kirakatban. Helyettük friss nagy darab húsok hevernek ott, különféle részek: lapocka, karaj, csülkök, — de ott van középen a fej is és nem borjúfej, nem disznófej, hanem a hentes feje, bajsza kipödörve, szájában egy citrom. Igen, a hentes van földarabolva és a kirakatba kitéve. Az egyes testrészein, hogy nagyobb legyen a borzalom, kis cédulák is vannak így: kg.-ja 1.20 P, kg.-ja 1.40 P. Az egész csoport felett pedig egy nagyobb cédula, rajta ákom-bákom betűkkel: A kismalacok bosszúja.

— Nagyon ügyes.

— Na látja.

— Határozott kedvem kerekedett ilyen történetek kigondolására és megírására.

— Legyen szerencsém. Illetve magának legyen szerencséje. Mind a három történetet ingyen adom magának, hadd lássa, hogy jóember vagyok. A szívem majd megszakadt, amikor hallottam, hogy a havi keresete negyvenről harmincra szállott le. Meg kell önt

menteni. Később, ha kell még, vásárolhat nálam ilyen gyilkosságokat, mondtam már, darabját két pengőért. Jól teszi, ha eleinte vásárol, mert nekem van sok és én már olyan rutinra tettem szert, hogy egy óra alatt tíz ilyen kitalálok. Eddig hatvan ilyen kis ponyvaregényt írtam, a nyolcvan pengőért, feldolgoztam tehát majdnem ezer gyilkosságot, kerestem velük csaknem ötezer pengőt. Egy év alatt.

— Nahát! Köszönöm, hogy felvilágosított.

— Nagyon szívesen. De most hagyjon, mert dolgoznom kell. Éppen be kell egyik művemet fejeznem.

Verrasztó visszatér az asztalához. Ujságot hozat, de sokáig nem tud olvasni a kellemes izgalom miatt. Reménye támadt, hogy pénzt fog keresni s meg fog élni.

Félóra múlva kezdte csak böngészni a lapokat *«Mussolini a fiait is Keletafrikába küldi.» «Mi fáj Japánnak?» «Az abesszin asszonyok is elkísérik férjeiket a harctérre.»* Ajaj, baj van! Már későn kapta a jó tippet. Alighanem Kalmár is beszüntetheti a mesterségét. Micsoda ponyvaregény sorozatra van itt kilátás. Minden ötletét elcselekszik majd előle. No de addig is: *«... a kínai árvízkatasztrófa összege 200.000 halott.» «Véres banditaüldözés fényes nappal a Szabolcs-utcában.» «Breklop revolvert ránt.» «A pálinkás fröccs átka.» «Dulakodás, revolver, halál.» «Kiirtja a családot.» «Az eszkimó és a rák.» «Montrealból jelentik: a napokban sarkvidéki expedícióra indul két orvos. Tanulmányozni fogják az eszkimók életmódját, táplálékát és ivóvizét. Kutatásuk célja: megállapítani azt, hogy mi az oka annak, hogy az eszkimók között sohasem fordul elő rákos megbetegedés.»* Különös, hogy manapság ilyesmivel is foglalkoznak egyesek. Eszébe jut az embernek a találos kérdés: Fán lóg, feje nincs, pikkelyei vannak és fütyül, mi az? Felelet: Fára akasztott szardínia. De mi az, hogy fütyül? Hát, hogy nehezebb legyen kitalálni... Igen, az emberek, mintha csak azért csinálnának ilyen expedíciókat, hogy nehezebben lehessen rájuk átlátni. Ámbár... Várjunk csak! Az expedíció

célja megállapítani, miért nem fordul elő az eszkimók-nál rák. De mi a végcélja? Nem az-e, hogy megtudjuk, hogyan lehetne a rákot az eszkimók között is elterjeszteni? Egyébként: «*Flaubert nem kíváncsi New-yorkban. A Philobiblon című folyóirat jelentése szerint Gustave Flaubert November című regényét a nem kíváncsi könyvek közé sorolják és indexre tették. Egy könyvkereskedő, akitől 72 példányt koboztak el, perre vitte a dolgot. A bíróság azonban úgy döntött, hogy továbbra is megtiltja a könyv árusítását, mert ha valami régebben nem volt erkölcstelen, az nem jelenti azt, hogy a mostani időben erkölcsös.*» «*Izületi csúznál és ischiásnál, neuralgikus és arthritikus fájdalom-nál egy pohár természetes Ferenc József keserűvíz, reggel éhgyomorra bevéve, gyorsan előmozdítja a belek és a gyomor működését s igen könnyű, lágy székle-tet, jó emésztést és kellemes közérzetet biztosít.*»

25.

Együtt ül a Budapestben Mertz, Kaluzsay, Verő, Gerlei, Halász, a kis Farkas, Gál, Sulyok és dr. Polák. Éjfél van, már tíz óra óta tanácskoznak. Abban már megállapodtak, hogy a lapot megindítják. A lap szel-leme demokratikus lesz. A lap nem ismer felekezeti és faji kérdést. A lap harcol... nem is harcol, hanem csak munkálkodik az emberiségért, a békéért és az erköl-csért. Azért a magasztos erkölcsért, melyben keresz-tények, zsidók és mohamedánok jobbjai amúgy is egyek. Ez után... hát éppen ez a különbség a talmiak és az igaziak közt, nem az következett, hogy mi le-gyen a lap címe és ki szerkessze a lapot, hanem azt kellett megállapítani, mekkora tőkével indulhat a lap s ki adja a pénzt. Legalább tíz-tizenkét szám megjelenését kell biztosítani. Szükség van «*minimo calculo*» hatezer pengőre. Honnan lesz ennyi pénzük? Kétezeret ad Mertz. Ezzel tulajdonos-tárrá válik, de külön jogokat a lap szellemi irányításában nem igényelhet. Kétezeret

szerez Verő. Ő garantálja, hogy a pénz meglesz, mi helyt az első komoly lépés megtörténik az alapítók részéről, már mint az a lépés, hogy Mertz befizeti a maga kétezret. Sulyok is hoz kétezret, mihelyt a lap első száma megjelent s azt megfelelő helyeken felmutathatja, erre írásban kötelezi magát. A lap minden közleményért honoráriumot fizet, mert honorárium nélkül jó írást nem lehet kapni. A lapot Verő Dénes szerkeszti. A címe lesz: Panoráma. Ezt a címet egész se-reg cím-ötlet közül választották ki: Aszpirin, Fáklya, Mécs, Világkép, A szép forrása, Igazság, Csak tollal, Élő szó, Figyelem, Penna, Só, A lélek, Város, Béke, Testvériség, Polgár, Alagút, A jövő útjain, Fűzér, Vállvetve, Az értelemhez, Napfény.

A lapban lehetőleg az elismert jeles írók műveit hozzák, de nem zárkoznak el a tehetséges fiatalok elől sem, csupán a szélsőséges irányok művelőit mellőzik. «Nem kell sem bal-, sem jobboldali bolsevizmus! Nem ideálunk sem Hitler, sem Sztalin». «Nem hiszünk Marxban!» — mondta Mertz. «De Méhelyben sem!» — toldotta meg Verő. «Minden dogmatizmus távol áll tőlünk.» «Timeo hominem unius libri» — így Kaluzsay. A Panoráma szerencsés, kifejező cím. A lap egy-egy száma valóban látványosság lesz, képek sorozata a szellem, a lélek világából.

— Szerkesztői fizetésül megelégszem egyelőre havi kétszáz pengővel, — jelentette ki könnyedén Verő.

Gerlei csak ámult. És ezt gondolta: «Hogy én milyen marha vagyok!»

Verő igénye általában meglepetést keltett.

— Talán ezt az összeget később lehetne a kiadásokba belekalkulálni, mikor már a lap... — így bátorkodott elsőnek Kaluzsay.

— Semmi ok sincs a halogatásra, — érvel Verő. — Egy lap rezsijéhez a szerkesztői fizetés is hozzá tartozik. Elvi ellensége vagyok minden ingyen munkának.

— Helyes! — zúg Gerlei.

Kis szünet. Verő:

— Reklám is kell. Hirdetések is kellenek. Rajzolatunk egy jó plakátot. Ez különben mind Sulyok úr dolga lesz. Őt azért kértem ide a megbeszélésre, mert szakember, ért az adminisztrációhoz. Ő fogja elintézni a lapengedély ügyét...

— Vajjon kapunk-e engedélyt?

— Bízunk Sulyok úrra, ő megszerzi. Ő már tudja, mit kell odafenn mondani. Ő tárgyal majd a nyomdával, ő köt megállapodást, ő bérel ki helyiséget, megszervezi az előfizető-gyűjtést, a lap szétküldését, ő kezeli a pénzt, intézi a kifizetéseket, szóval mindazt a munkát elvégzi, ami nem tartozik a lap szellemi vezetésére.

Sulyok:

— Természetesen a kiadóhivatali igazgató fizetése szintén havi kétszáz pengő.

Ujabb meglepetés.

— Sőt hozzáteszem, — így Sulyok, — hogy szerintem is csak egyenlőre. Mert amikor már jövedelmez a lap, ezeket a fizetéseket emelnünk kell. Ezt csak belátják az urak?

— Igen, ez természetes! — helyesel Verő. — Egy lap egyszersmind munkaterület is s mint ilyen keresetforrás. Ezen kívül, s erre különösen fel akarom hívni az urak figyelmét, egy lap nemcsak szellemi megnyilatkozás, hanem üzleti vállalkozás is.

— Úgy van! Úgy van! — zúdíttja Sulyok is, dr. Polák is.

— Nagyon természetes, — recseg Gerlei.

— A mai világban minden üzlet. Gyógyszerárusítás, orvosi praxis, politikai agitáció, háború, temetés, filozófiai művek írása, minden, de minden üzlet. A Panoráma egyszersmind üzlet is. Figyelembe kell vennünk mindazokat a szempontokat, melyek alapján egy gondos kereskedő vagy vállalkozó viszi a maga ügyeit.

— Csakis. Másképp nem reüzhathatunk.

— Riport is kell a lapba! — toldotta meg Sulyok az eddig elhangzott észszerű javaslatokat.

— Riport? — tünődött Mertz.

Kaluzsay:

— Őszintén szólva, ez a szándékunkon kívül esik.

Verő:

— Nem kell úgy félni a komoly, nívós riporttól.

Mertz:

— Ez kissé zsurnalisztikussá...

Halász kolléga:

— Hagyjuk azt a zsurnalizmust! Végére a Germinal sem más, mint egy grandiózus riport a bányamunkáról.

Kaluzsay zavartan mosolyog.

Sulyok:

— Sőt közgazdasági riportra és cikkekre is szükségünk van, ha azt akarjuk, hogy a lap egyáltalában létezzék.

— Azt már nem! — tiltakozik Mertz. — Ilyen vegyes felvágottat nem találhatunk fel egy irodalmi lapban. A mi céljaink...

Verő:

— Kérem, uraim! Bocsánat, majd én megmagyarázom a dolgot. Ez a célja a lapnak, az a célja a lapnak, mindez nagyon szép, de első célja a lapnak, hogy egyáltalában létrejöjjön és éljen. Ha nincs lap, akkor nincs eszmei cél sem, illetve hiába az eszmei cél, azt semmivel nem szolgálhatjuk. Ez csak világos? Tessék csak számvetést csinálni! Kiderül, hogy egy lap a példányszámok árából nem tarthatja fenn magát. Ezt mindenki tudja különben, ez közhely. Szükség van hirdetésekre és a vállalatok támogatására. Éppen azért a vállalatok rokonszenvének a megnyerésére a lapnak mintegy a jólneveltség álarcájában...

Sulyok közbevág:

— Én tudom, kérem, milyennek kell lennie a lapnak. Én tudom, hogy mik azok az előfeltételek, melyek mellett én pénzt tudok szerezni.

Verő:

— Nyugodjunk meg abban, hogy a lap nem fog megalkudni. Mi szilárdan és tántoríthatatlanul állunk eszményi célkitűzéseink mellett.

— Az csak természetes! — hagyta jóvá Kaluzsaj Mertzet némi mélabú fogta el.

Verő, a Mertz leszerelésére:

— Hiszen esetről-esetre mindig megbeszéljük, hogy micsoda anyag kerüljön bele a lepba. Nem fogunk például reklámcikkeket közölni az életbiztosítás mellett.

Sulyok elneveti magát:

— Sőt! A reklámcikkekkel nem mennénk semmire. Ellenben...

Sulyok nem tudja folytatni a röhögéstől. Mások is nevetnek. Sulyok:

— ... Ellenben ha néhány cikkben az életbiztosítások ellen hadakoznánk s fölvilágosítanánk a közönséget, hogy a mai időkben életbiztosítást kötni kész örülség, s ismertetnénk újra, hogyan jártak azok, akik a háború előtt csináltak életbiztosítást, például, aki húszezer aranykoronás biztosítást kötött s aztán fizetett, ezeket fizetett be, végül kapott egy villamosjegyre valót, akkor a biztosító társaságok egész bizonyosan...

— Ilyesmiről szó sem lehet!

— Persze, hogy nem lehet. Csak éppen egy példát akartam mondani.

Verő:

— Különben dr. Polák barátomat azért hoztam magammal, hogy ő majd írásba foglalja egymásközi megállapodásunkat, a szükséges jogi felvilágosításokat megadja s később, ha bármilyen differencia támadna köztünk, ott lesz a szerződés.

— Helyes, — mormogja Mertz.

Még csevegtek egy félórát, mindenben szépen megállapodtak, minden ellentétet kiküszöböltek, minden ütközésnek elvették az élet, sőt minden ütközés az egyesek közt végül összesimulássá enyhült. Beszélgettek másról is, finoman és udvariasan. Verő őszintén megvallotta, hogy életének, már gyermekkorától fogva, egyik legizgóbb vágya volt, hogy eljuthasson Rómába és láthassa a pápát, mert neki végtelenül imponál a ka-

tolicizmusban megnyilvánuló erő s az egyházi szertartások és szokások pompája és esztétikuma. Mertz viszont dicsérte a zsidóságot, mint a legősibb, a legszívósabb életerejű... mit is? Hát igen, népet! Hogy az igazi kereszténység hálás a zsidóságnak, mert hiszen Jézus is zsidó volt és a kereszténység a zsidóságból eredt. És így tovább. Kölcsönös bókokat mondtak egymásnak. Kaluzsainak már készen van a cikke a lap első számába: *Önmegtartóztatás és önkényes lemondás, mint a jövő boldogulás egyetlen alapja.*»

— Na, ebben nem vagyok benne! — röhög Sulyok
— De nem tesz semmit, én csak a kiadóhivatali igazgató vagyok.

Amikor fölslottak, elsőnek Verő és dr. Polák mentek el. A többiek is fizettek, de Gerlei ijedten nézett körül s a fejéhez kapott:

— Verő elment?

— El.

— Rémes!

Sulyok:

— Nem tudja kifizetni a feketéjét? Tessék, itt van tíz pengő előleg.

26.

Dr. Mendel a Király-utcában lakik. Elsőemeleti kétaablakos utcai szobában. Szép szoba, gyermektelen fiatal házaspárnál, fürdőszoba használattal. A szoba nagy, tiszta, szépen berendezett, a csinos, kövérkés háziasszony is hozzászámít, igazán nem sok, ha dr. Mendel nyolcvan pengő havi bért fizet. A lakással közvetlenül szomszédos egy találkahely, elárvult férfiak részére. Lám, dr. Mendel nemcsak jóképű, ügyes ember, hanem praktikus is. Mennyivel okosabban oldja meg ő ezt a nagy problémát.

Nevet is gyakran, hol mulatva, hol szánakozva azokon a derék urakon, akik a találkahely törzsvendégei, akiket ő néha a lépcsőházba nyíló konyhaablakon át

megles. Órákon át elkibicel ilyenkor, egy hokedlin ülve a konyhában, kettesben a háziasszonnyal. Igen mulatságos ez a leselkedés. Mert néha egy-egy ismerőst fedez fel dr. Mendel, vagy közéleti férfiút a politika, a sajtó, a színház világából. Sajnos, hogy a vendégek csinytevéseiből csak az érkezésüket és a távozásukat lehet látni. Hát többféleképpen jönnek és többféleképpen mennek. Van, aki bátran, fesztelenül jelenik meg, mintha nem is azért jönné, hanem ő lenne a végrehajtó vagy a villanyszerelő. Van, aki nagyon izgatott s félénken les jobbra-balra. Van, aki zsebkendővel takarja el az arcát. Van, aki sietve érkezik, valósággal nekiront az ajtnak, mohón csönget s magából kikelve méltatlankodik, ha nem rögtön nyitják ki az ajtót. Van, aki úgy távozik, hogy előbb Mme Anny megjelenik a gangon, szétnéz s ha nincs ellenség s nincs barát a láthatáron, jelzi azt és a diszkrét úr felhajtott gallérral, arcába húzott kalappal menekül a tett színhelyéről. Ez olyan kedvverítő, hogy utána Mendel és a kövérkés háziasszony kacagva csókolják meg egymást.

Dr. Mendelnek egész gyűjteménye van mulatságos esetekből. A multkorjában még a nyár legelején, egy színházigazgató kereste fel Mme Anny intézetét, bukkott színházigazgató, pontosan egy nappal azután, hogy a színházát bezárta. Láttá már megjelenni s az ajtó előtt — igaz, hogy nyugodtan — csöngetni a híres hősszerelmest, akiért rajonganak a nők s aki a saját nyilatkozata szerint naponta garmadával kapja a szerelmesleveleket. Láttá Marekot, akit személyesen ismer, aki a Rózsa-utcában lakik s csak nemrégiben a rózsautcai lakók egy küldöttségét vezette az illetékes városi hatóság elé, hogy távolítsák el az utcából az utcai nőket, mert jóerkölcsű ember nem mehet haza a lakására pirulás nélkül.

Dr. Mendel és a háziasszony különben igen szabadelvűen kezelik a szerelmet, a doktor úrhoz szabad nőknek feljárni. Tegnap este is egy hölgyvel érkezett haza dr. Mendel, a hölgy férje tegnapelőtt utazott Karlsbadba, önagysága szerint «a gyomorbaja végett.»

A hölgy reggel hatkor távozott, nem csoda, ha kilenc-kor dr. Mendel még alszik. Tíz órakor lép ki az ágyból, az ablakon kilát, kitekint, föl az égre. Az idő remek, a nap már magasan ragyog. Ledobja hálóingét, kimegy a fürdőszobába. Először is beretválkozik. Mennyi mindene van, micsoda eszközei! Két üvegpole telerakva, mind az ő szolgálatára rendelt tárgyakkal. Angol beretvaszappan, hengeralakú fehér rudacska, sztaniolpapírba burkolva. Zsilett, angol pengékkal. Szappanok. Kéznek, arcnak, fürdőszappan. Két darab mosdószivacs. Kölnivíz üvegben. Mellette fémből való gummi-pumpás permetezőkészülék. Fogkrém, szájvíz, fogkefe, fésű, hajkefe, púder, fejmosószesz, jódtinktúra, ha netán kell valami pattanásra vagy sérülésre; krém, körömkefe, vatta, körömvágó hajlított olló, körömpucoló felszerelés. Mosdás után ezúttal a reggeli zuhanyozás elmarad, mert már későn van. A törülközéshez két törülközőt használ dr. Mendel, egy kisebb simát az arcának és egy nagy bolyhosat a testének. Fafogason lóg a lepedője és a fürdőköpenye. Elég fess ember dr. Mendel, kitornázottak az izmai, nem lapos a mellkasa, fogai épek, amikor tisztítja őket, a tükörben külön gyönyörködik bennük. Fekete és nyírott a bajusza, haja van s hogy arról se feledkezzünk meg, égszínkéék papucs díszlik keskeny lábain. (Egy regényből: «*Gonzalesz nagy lábai alacsony származásra vallottak.*») Öltözködés: lilacsíkos rövid gatyá, hosszú harisnya lila nyíllal, világoslila ing, sötétlila nyúlszőr nyakkendő (hat pengő), dohánybarna finom angol szövetből készült könnyű nyári ruha (háromszázhusz pengő), öv, barna félcipő.

Amikor elkészült dr. Mendel, az éjjeliszekrényről zsebeibe rakta a tárgyait, pénztárcáját, aprópénzét, noteszét, zsebkendőjét, felcsatolta karkötő óráját. Nagyszélű új drap kalapját vágta a fejébe s elindult. Ruganyos léptekkel ment, hiszen még gummisarok is volt a cipőjén. Elment a Király-utcán, a körút felé, a körúton a Budapest kávéházba. Ott reggelit kért, Tónitól, azaz Kárász úrtól. Teát, vaját, mézet, pirított zsemlyét. La-

pokat is kapott. Reggelizés közben nézegette őket. Óvatosan, nyugodtan. Öntudatosan védekezett a lapok ellen. Vagy: az emberek, a világ ellen. Épp a napokban vitatkozott Halassal. Persze, hogy ismeri Halast, hiszen ő mindenkit ismer, nemcsak a Budapestben — Halas nem törzsvendég itt — hanem Budapest valamennyi kávéházában, sőt kávéházon kívül is. Mert mi a napilap? — vetette föl a kérdést dr. Mendel s mindjárt felelt is rá. Mindannak a sok bajnak, rossznak, vésznek, hirtelen és lassú halálnak, megbetegedésnek, árvíznek, vasúti összeütközésnek, hajóelsüllyedésnek, repülőgépuhanásnak, autófelrobbanásnak, gyilkolásnak, pusztulásnak, vagyonelvesztésnek, családirtasnak a gyűjteménye, ami az elmúlt huszonnégy óra alatt történt a világon. Igen ám! Csakhogy huszonnégy óránként a sok ezer bajjal szemben történik a világon sok millió, sőt sokmilliárd jó is. Kellemes evés, ivás, alvás, szép álm, pihenés, nézelődés, reményteljes képzelgés, terv, ajándékozás, barátságos szó, kedves mosoly, jó-akarati érdeklődés, csók, biztatás, szeretkezés, segítő szándék megnyilvánulása, — és ez mind nincs benne az ujságban! Halas kinevette dr. Mendelt. Szerinte így van jól, ahogy van, mert nem a maguktól értetődő köznap jelenségek, hanem a jellemző tünetek vannak a lapokban. A rossz folytonos szaporodása a bomlás tünete s a lapok üzleti könnyelműségből kénytelenek ösztintékné lenni, nem is próbálják leplezni a bomlást.

Dr. Mendel megmaradt a maga hajlamossága mellett. Csak úgy bekukkantott a lapokba, csak éppen a címek erejéig. *«Megállt a munka a Margithidon és minden nagy budapesti építkezésnél. 7000 építőmunkás sztrájkol.»* Elég. Dr. Mendel tovább lapozott. *«Országos eső. Az éjjel megeredt záporok folytatódni fognak.»* Dr. Mendel hirtelen kinéz az utcára. Nem is tudta, hogy az éjjel esett. Odakinn semmi nyoma az esőnek. Az ég derűs, a nap süt, az utca száraz. Lehet, hogy csak vidéken esett, Pesten nem. *«Olcsóságot hozott az időjárás fordulása.»* Marha! — ezt gondolja dr. Mendel. *«Az utolsó pillanatban — mondja a földmíve-*

lésügyi minisztérium.» Az esőről. *«Különös jelenségek a kávébehozatal körül.»* Na! Itt már leteszi dr. Mendel a vajjal megkent és mézzel leöntött zsemlyeszeletet a tálcára s közelebb emeli szeméhez az ujságot. Az egész hírt elolvassa. Erdemes, mert ime a hír vége. *«Kevés a deviza, kevés lesz tehát az áru. Kevés az importőr, tehát spekuláció veszedelme fenyeget. Ha illetékes helyen nem lesznek résen, ebből könnyen a kávé amúgy is magas árának a fölemelésére lehet számítani.»* Ez már komoly dolog, addig nyavalyognak a népek és országok, míg egyszer majd az ember nem tud rendes kávé-t kapni. *«Rokonok közt érezzük magunkat.»* Kik? Csuvaszok? Szamojédek? Cseremiszek? Nem, hanem: *«750 jókedvű egyiptomi vendég Budapesten.»* Dr. Mendel valami csúnyát gondol. De azután mosolyog. *«A négus le akar számolni az olaszokkal... A fekete sárkány a fehérek ellen.»* *«Letépték a Bremen német zászlóját a newyorki kikötőben.»*

Dr. Mendel még ezt sem, ezt a Bremenről szóló hírt sem olvassa el. Sőt leteszi az ujságot. Elkészült a reggelivel. Kicsit szétnéz a kávéházban. Érdekes, gyakran jár ide, már esztendőök óta, mégis mindig új arcokat lát. (Ő úgy gondolja: pofákat.) Mennyi, de mennyi a világon a kávéházi vendég! Egész népvándorlás, ami egy ilyen kávéházon egy esztendő alatt átvonul. Jönnek, leülnek, rendelnek, esznek és isznak, cigarettára gyujtanak, van idejük, van pénzük és mind jól öltözködnek. Mennyi lehet az egész világ kávéházi vendégeinek a száma? Kétezermillió emberből... legalább ötven millió! Persze, ha azokat is számítjuk, akik nem járnak ugyan kávéházba, de járhatnának... Most csak néhány ember lézeng a *Budapestben*. Ismerős? Ugynökök asztala. Weiszfeld és Waitzner. Kuila úr az ablakban, őt csak névről ismeri, a pincérek révén. Szabados, nyilván riportot ír. És Sulyok.

Hm. Hát esett az eső. Csakugyan nincs túlságosan meleg.

— Kárász úr! — szól fel dr. Mendel a Tóninak, aki éppen az edényeket szedi el az asztaláról.

- Parancsoljon.
- Mondja, tud maga arról, hogy az-éjjel esett az eső?
- Ó, igen. Reggel, amikor bejöttem az üzletbe, még nedves volt az utca.
- Hány órakor?
- Félhatkor.
- Ejha! Félhatkor! Hát hánykor kel maga?
- Én kérem alásan négykor. Legkésőbb félőtkor.
- Na ja. Messze lakik.
- Ugy van, kérem. A Hungária-körúton És gyalog jönök be.
- Gyalog?
- Igen, kérem. Sport. Tetszik tudni, pincérnek kell egy kis gyaloglás. Mi az a tíz-tizenkét kilométer itt az üzletben, tizenkét órán át? Ez nem elég kérem a szervezetnek.
- Kárász úr nevet. Dr. Mendel is.
- Szóval megspórolja a villamosköltséget.
- Muszáj.
- Miért muszáj? Mennyit keres maga egy hónapban?
- Én, kérem, jól keresek. Nincs Budapesten még három ilyen üzem.
- Mégis mennyit?
- Átlagban kétszáznegyvenet, kétszázötvenet havonta. Ez kérem remek kereset. De csak relatíve!
- Tizenkét órai munkaidővel?
- Annyival, kérem. Heti egy szabadnap. Van aszszony és gyerek. Jól keresek, hála Istennek, nem panaszkodhatom, mégis a fogamhoz kell verni minden garast. Mondom, nem panaszkodhatom, mert van olyan üzlet, ahol egy pengő a napi kereset.
- Amennyit én itt a reggeliért fizetek.
- Kárász úr finom ember, ezt nem erősíti meg, csak mosolyog.
- Nekem hatszáz pengőt küld az öregem havonta és az is kevés. Más meg napi egy pengőből él. Igazság ez?

Dr. Mendel kíváncsian néz Kárász úrra, annak megszáj felelnie.

— Miért ne, kérem? Kiki a tehetsége szerint.

Dr. Mendel kacag:

— Megnyugtatom magát, hogy nem igazság.

— Ahogy parancsolja! — tér ki Kárász úr a véleménynyilvánítás elől.

Dr. Mendel jól megnézi Kárász urat. Magas, fekete hajú, beretvált, sovány, elegáns alakú férfi. Csinos, intelligens az arca, csuda jó a modora és dermesztő a nyugalma. Ez a nyugalom tűnik fel dr. Mendelnek:

— Nehéz a szolgálata?

— Öszintén megvallva, nem. Sok a munka, de én játszva végzem.

— De a vendégekkel sok baj van.

— Semmi baj sincs. Volna, lehetne, de nincs.

— Hogy csinálja azt?

— Úgy tekintem a vendégeimet, kérem, mint elmeorvos a pácienseit.

Dr. Mendel nevet:

— Köszönöm szépen.

Kárász úr:

— Doktor úrra ez nem vonatkozik. Normális emberrel nincs baj.

— Mennyi a normális?

— Akad. Körülbelül tíz százalék.

— És a többi?

— Rendíthetetlen nyugalommal kezelem őket. Ha egyszer valaki azt hiszi, hogy ő az indián császár, én ráhagyom. Ha kívánja, akár felségnek is szólítom. Tudomásul veszem a vendég minden szeszélyét s úgy igyekszem őt kielégíteni. Semmi sem történhet, ami engem kihoz a sodromból.

— Mára jókedve van magának s egy kissé talán el van bizakodva.

— Kérem, én megértem a vendéget. Én tudom, hogy minden embernek vannak bogarai. Idegbaj, kérem. Az egyik rosszul lesz, ha egy darabka fölt talál a kávéban, bár ez nálunk nem fordul elő. A másik undo-

rodik, ha a kávé egy árnyalattal világosabb, mint ahogy megszokta. Nem azt mondja, hogy kérek sötétebbet, hanem rögtön méltatlankodik: nem vagyok én csecsemő! Hát kérem, ha nekem azt mondja a vendég, hogy ő nem csecsemő, azt én csak úgy értem: hozzon egy kis javító feketét! Nem egyszerű? A harmadik dühbe jön, ha ujságot kér s azt nem kapja meg azonnal. Azt hiszi, hogy őt nem becsülik meg, hogy őt lenézik, hogy őt vigécnak tartják.

— Különösen, ha csakugyan vigéc.

— Igen. Tudom, hogy ugyanazok az urak és hölgyek, akik itt a kávéházban urak és urinők, vendégek és parancsolnak, követelőznek, akik minden kívánságuk rögtöni teljesítését akarják, ugyanazok ott, ahonnan ide jöttek, esetleg éppen olyan alkalmazottak, mint én vagyok. Van, aki mondjuk este jön a kávéházba, reggeltől-estig túrta a más szeszélyeit, reggeltől-estig egyebet sem tett, mint hallgatott, elhallgatott, zsebre-vágott, nyelt, lenyelt, hízelkedett, megalázkodott, a főnök vicein nevetett — este aztán ide jön és itt ő az úr. Legyen, gondolom én. Miért ne? Ha én innen kilépek, én is úr vagyok. Ha valahová más kávéházba, vagy vendéglőbe elmegyek, ott én is vendég vagyok.

Dr. Mendel ámul, élvez, örül ennek a Kárász úrnak. Remek egy ember. Irigylésre méltó.

— És mondja! A maga véleménye szerint, hogyan kell bánni a pincérrel? Udvariasan vagy gorombán? Mi a célszerűbb, már a vendég szempontjából?

— Udvariasan! Csak udvariasan.

— Gondolja?

— Határozottan. De nem szabad, kérem, a pincérrel bratyizni!

— Azt hiszi?

— Tapasztalatból mondom Ez mindig megboszulja magát.

Dr. Mendel nevet, mintha kissé gúnyosan nevetne.

Kárász úr észbe kap:

— Most nem magamról beszélek, kérem, hanem arról, amit a kollégáim körében látok.

— És...

Kárász úr közbevág:

— Elmondom, kérem, a lényeket dióhéjban. A pincérség nehéz pálya, de minden pálya nehéz. Nem is csúnya pálya. Néha még érdekes is és élvezettel lehet csinálni. Ha eleget keres az ember, nincs baj. De...

Most dr. Mendel vág közbe:

— Most én mondom el a többit. De nem keres az ember eleget! És fenyegeti az embert a munkanélküliség. És mi van, ha rosszul megy az üzlet? És...

Kárász:

— És hogy mindez csak addig érvényes, amíg az ember fiatal. Negyvenötéves korig, maximum. Öreg pincér nem kell sehol. Öreg pincér nem pincér.

— No és? Mi lesz, ha megöregszik?

— Koldulni megyünk, kérem, koldulni.

— Ezt csak ilyen kedélyesen mondja?

— Másképp hiába mondanám. Ráérek a fejemet törni majd akkor. Ujságot árulunk. Itt állok majd a sarkon és ordítom: Pe-e-esti Ujsá-ág. Mit lehet mást tenni?

Csöngetnek az ablak felől. Kárász úr hallja, de még mondani akar valamit:

— Az az öreg rikkancs is, aki ide ebéd után bejár...

Kula úr felsívit, hívja Kárász urat. Kárász úr, azaz Tóni, mosolyogva távozik dr. Mendel asztalától. Az arca megmerevül. Kula úr előtt áll. Kula úr dühösen feddi:

— Süket maga?

Kárász úr óriási nyugalommal, még csak nem is mosolyogva:

— Tessék parancsolni!

És Kárász úr megy, jön, megáll, kinéz az utcára. Nem hajlandó félni az öregkortól. Százból tíz talán még öreg korában is megél. Valamiből. És ő hiszi, hogy belekerült a százból-tízbe.

Egy ember halad el a mellékutcán a *Budapest* ablakai előtt. Kula, aki már megint az ablakban ül, ismeri őt. Egészen megdöbben a láttára. Megdöbbenése valami mélységes filozófiai gondolattal végződik. A sors kerekének forgandóságáról s az élet mulandóságáról, kissé bonyolult gondolat, talán gondolattömeg, a maga teljességében így fejezhető ki: Jé-é-é! Felbontva a részeire: Nahát, ez a Kovács! Ki hitte volna?

Hát persze. Tíz évvel ezelőtt még fiatal volt ez a Kovács, ma meg öregnek is beillik. Valóságos atléta volt (szóval mégsem volt atléta!), kövéres törzsével, domborodó hasával, vastag nyakával, olyan volt, mint egy birkózó. Keményen lépdelt, feszes testtartással. És aki most itt elment az ablak előtt, a körút irányában, az egészen más, talán már nem is a Kovács. Orvosok mondják, hogy egy bizonyos időtartam alatt az emberi test minden sejtje kicserélődik. Ideje lenne átkeresztelni ezt a Kovácsot. Kovács Tamásnak hívták, de most már hadd legyen Szekeres Benő, vagy Sági János. Így Szekeres Benő, született máshol, született máskor. Tehát «nem azonos». A léptei enyhébbek, a testtartása... milyen is? Csaknem nyájas. Az arca nemcsak soványabb, hanem átszántott és le nem hengerelt, meg nem boronált. Árkos és rögzös. Mintha a feje is kisebb lenne. A ruhája nyilván a régiekből való, kopottas, enyhén pecsétetes és lötyög benne a teste. Az a domborodó has volt, nincs. Ha így megy tovább, ez a Kovács még valami divatkreációval jön elő: a homorú hassal. A rák szedi így ki az ember bőre alól a zsírt és húst. Tíz év óta, Kula szerint, húsz esztendő óta öregedett ez a Kovács. Hát ha még tudná Kula az öregedés vonalát! Az első hét évben csak hetet öregedett, de az utolsó háromban tizenhármát. Egészen itt húzódott el az ablaknál, csaknem súrolta az üveget. Kula nem egészen ostoba, nem tudja, de érzi, hogy Kovács immár a fal mellett jár. Fekete pápaszemet visel. Romlik, pusztul, pedig éppen a szeme volt olyan, mint a sasé.

Bejön a kávéházba. Érdekes. Tíz éve nem látta Kula. Ő az. El sem lehetne hinni. Hogy mik vannak, mik vannak! Lassan megy végig a kávéházon, a telefon felé. Látja Kulát és üdvözlí. Hát vége. Tönkrement. Azelőtt észre sem vette volna. Üdvözlí, rebegéssel, komor fejbólintással, megérintve ujjával a kalapja szélét. Egészen más ember. Több, mintha Szekeres Benővé vált volna... Reggel óta van talpon. Mert néha össze-szedi magát és kereset után jár. Állás után. Valamikor ridegen fordult el a mások panaszai elől... Most, kissé későn, mintha ezt már megbánta volna. Fél, hogy nap-ról-napra fogyatkozván, hamarosan kihull a rostán. Feketének látja a világot. De hiszen fekete pápaszemet hord. Meg kellene talán próbálkoznia zölddel. Esetleg rózsaszínűvel.

Most felgyult benne valami a régi erélyből. Régen hamar megtörtént, hogy valakire rászólt, valakit elkergetett, valakinek azt mondta: ne beszéljen ilyen butaságokat. Még pofont is ígért néha, régen. És mostanában már mindent meghallgat, mindenkinek igazat ad s ami a legrosszabb, majdnem meggyőződéssel. Hallgat, bólint, helyesel, fanyarul mosolyog, kér, bocsánatot kér, szóval beteg, nyilvánvalóan egészen beteg, vagy azelőtt egy életen át szimulált. Mindegy, ma kigyult! Most tesz valamit. Nem Kerekes Benő, nem is Sági János, hanem Kovács Tamás, a régi. A lélek tüze kigyújtja a testet is, a telefonfülkéhez már keményebben lép, az ajtót felvágja.

Súlyos sérelem, ami ma történt vele. Legalább hússzor, ha nem többször járt Kronpechernél, egy nagy vállalat igazgatójánál. Az igazgató régi ismerőse. Illetve, ha ő már így megöregedett és megsoványodott s meg hogy az a fekete pápaszeme is van, hát ismerőse volt. Hozzá fordult, egyik utolsó próbául. Mert a végzet rázza a rostát. De ha Kronpecher úr feléje nyujtaná a kezét, azt megfogva, meg lehetne kapaszkodni. Valami állás, egy kis kereset, a rosta ellen. És most már hetek óta az orránál fogva vezeti őt Kronpecher. Hamis ígéretekkel áztatja, bolondítja, a feléje nyuló kezét vissza-

vissza rántja, állatkínzás! Pedig mindent elmondott neki, őszintén, úgy ahogy van. Annyi a ruhája, amit a testén hord. Egy húszpengős cselédszobában lakik. Abból is ki akarják tenni. Maholnap az utcára kerül. És micsoda hátránya a mult, micsoda hendikep azzal szemben, aki az utcát birja. (A csutkagyűjtő!) Egyszer eszik napjában. Se égen, se földön senkije, senkitől nem várhat segítséget. Éjszakánként a pusztulás réme rátérdel a mellére s a torkát szorongatja. Éjszakánként — ezt az egyet nem mondta el! — imádkozik.

Talán az utolsó reménye volt ez a Kronpecher. Hiszen a koldusok is kimerítették már az engedélyek lehető legnagyobb számát, elfoglalták mind a standokat, állnak, mint sűrű erdőben a fák, fenyők és gyertyánok; akik mozognak közülök, azok már mind bejárták az üzleteket és a lakásokat és minden lehetséges fillért bekasszáltak. Az ügynökök pedig? Nem lehet fát, szenet, cipőpasztát, könyvet és koporsószeget sem árulni, mindent már tízezren árulnak, mindent már százezren árulnak, mindenki vásárolt és rendelt már mindent és különben sem vásárol már többé semmit. Állás? Ilyen nincs a világon. *«Állásügyekben nem fogadunk.»* Ki van írva a város minden ajtajára, konyhaajtókra, pinceajtókra és a villamosok ajtajaira. Padlásajtókra és madárkalitkák ajtajaira. Állásügyekben nem. Ma már az emberi társasélet első anyagi és erkölcsi alapfeltétele, hogy állásügyekben nem. Mondhatni egész kultúránk, jólétünk, békénk azon nyugszik, hogy állásügyekben nem. Ha az asztalos egy szekrényt csinál, akkor előbb festet egy táblát: *«Állásügyekben nem!»* — ezt a táblát rászögezi egy deszkára, abból lesz a szekrényajtó s ahhoz készül a szekrény, mint gombhoz a ruha. Állást keresni? Levél, kérvény, ajánlat, bizonyítvány, papír és bélyeg, villamos, telefon, lift, Ujpesten, Pesterzsébeten, Óbudán, majd délután, majd holnap, a jövő héten, egy hónap múlva, egy év múlva, majd akkor lehet érdeklődni, az igazgató úrral nem lehet beszélni, nem fogad, senkit sem fogad, az igazgató úr elzárkózik, begubózik, hármaskoporsóban

leereszteti magát a Tisza fenekére, mert azt hiszi szégyén, hogy ő a hún király. «Milyen ügyben. Ne is tesék próbálkozni, reménytelen!»

És mégis vannak gonosztevők, akik szóba állnak az emberrel. Akik nem rugják ki, hanem részvéttel meghallgatják. Nem röhögnek a szemébe, hanem ígérnek neki valamit, akik nem azt mondják, amikor kimegy, hogy dögölj meg, hanem csakugyan törik a fejüket, ugyan mit lehetne ezzel a szerencsétlen fiótással csinálni. Hát ilyen egy gonosztevő ez az igazgató, ez a Kronpecher. Ha nem volt nála már legalább húszszor, hát... hogy van egy embernek ilyesmihez szíve? Eh, össze kellene mindazokat gyűjteni, akik nem tudnak megélni és pergőtűz alá fogni őket!

Ugy történt, hogy legutóljára, a múlt héten, Kronpecher igazgató úr már nem fogadta őt. Kiüzent, hogy még nem tud semmit, még nem mondhat semmit, még nincs itthon az az úr, nem jött meg külföldről, talán nem is jön meg, mert el sem utazott, lehet, hogy meg sem született, jöjjön a jövő héten. Ma aztán megint ott volt. A titkárnő csak ránézett s még egy szót sem szólt és már látszott, hogy hazudik. Azt mondta, hogy az igazgató úr nincs benn, nem is jön ma be, hogy mikor jön be ismét, azt nem lehet tudni. Annyi fáradság, annyi remény után! És micsoda remények után! Mikor először beszélt az igazgatóval s az megnyugtató ígéreteket tett, utána egy hétig tudott aludni, de úgy, hogy egészen kipihente magát, egészen felüdült, még hízott is két kilót. Hát kellett ez?

Ezért most meg kell tudnia a valóságot. Meg fogja állapítani, hogy ott van-e az igazgató a hivatalában vagy nincs. Telefonál. Az igazgatóval akar beszélni. Nem ő, hanem... a kereskedelemügyi államtitkár! És akkor a titkárnő, az a ribanc, kapcsolja az igazgató szobáját s kiderül, hogy Kronpecher úr ott ül az íróasztalánál. Akkor aztán: Először is megmondja, kijelenti, belesúvít a telefonba, hogy: Itt Kovács Tamás! Hiába dadog aztán az igazgató úr. Hiába mond akármit. Hanem majd ő mond valamit. A régi Kovács Tamás! Igen, azt

fogja mondani, el tetszett találni. Egész röviden, apodiktikusan. És leteszi a kagylót.

Belép a telefonfülkébe. Kicsit elsápadt a nekibuzdulástól, a füle előtt tükörlapok vannak a falban, látta magát. Leakasztja a kagylót. Reszket a keze. Bizonyos, hogy rekedt lesz a hangja, olyan... elhalóan rekedt. Krákog egyet. Bedobja a húszfillerest a készülékbe. Női hang jelentkezik. Ez az, fulladna meg!

— Itt Kovács Tamás.

Igen, nem az államtitkár. Csak Kovács Tamás. Hiába, nem ment máskép. Még a fölkiáltójel is elmaradt a Tamás után.

— Halló! Kérem, kedves nagysád... ne haragudjon, hogy újra zaklatom...

Már jött a válasz:

— Kérem, az igazgató úr nincs itt. Már egyszer megmondtam önnek. Ma nem is jön be.

— Köszönöm. Bocsánatot kérek.

Igy. Igen. Minek? Nem érdemes.

Sóhajt. Kilép a fülkéből. Indul kifelé.

— Szervusz Tamás! — kiált feléje Kula.

— Szervusz.

— Gyere már közelebb. Rég nem láttalak. Hogy vagy?

Kovács mosolyog:

— Szo, szo.

És a levegőbe bámul.

Mereng. Nyugtalan. Valamit mégis kellett volna mondania. Annak a nőnek. Valamit, mint régen «in floribus.» Hej, most talán egészen megelevenedett volna. Talán még a külső körülmények is elkezdtek volna mozdulni, változni, átcsoportosulni.

— Bosszankodok, pajtás. Éppen telefonáltam valakinek. És azt kellett volna mondanom a titkárnőjének, mondja meg az igazgató úrnak, hogy...

... Kula kacag. És legyint a kezével:

— Ezt, ezt. De hát... attól félek pajtás, hogy nem mondta volna meg neki az a titkárnő.

Hát ez az. Itt a baj. Többek közt.

Dr. Mendel déltájban már megunta a *Budapestet*. Fizetett. Megy. De hová? Mit csináljon? Eh, lemegy a Duna-korzóra sétálni. Elindul. Ragyog a körút a napfényben. Túláságosan ragyog. Mennyi forma, mennyi szín. Házak, az ég, út, járda, üzletek, címtáblák, reklámok, kirakatok, bennük áruk, hirdetési oszlopok, fák, fatörzseket övező vasrács, emberek. «*Eriván hajszesz!*» Megszünteti a kopaszodást. A haját sűríti, a hajhagymát erősíti, a hajszálakat szaporítja, a bőrt edzi, a fej érzését kellemessé teszi, a szellemi tevékenységre is jótékonyan hat, azt frissíti, élénkíti. Talán még a koponya szabálytalanságát is helyreigazítja. «*Halászlét csak Szardekinál együnk.*» Mindenhol máshol tilos. Szigorúan tilos. Fejvesztés terhe mellett. Maga disznó, máshol mer halászlét enni? Vigyázzon magára! «*Megnyílik, megnyílik! A nyári szünetben is megnyílik.*» Nemzeti filmszínház. *A herceg mosolya*. Felújítás. A mult szezon legszebb filmdarabja. Százezren nézték meg. Százezren úsztak heteken át a boldogságban. A nők boldogok voltak, mert a herceg rájuk mosolygott, a férfiek is boldogok voltak, ravaszul csippentettek a szemükkel, minden rendben van, mert a herceg az ő kedves nejükre mosolygott.

Dr. Mendel befordult a Dob-utcába. Unta a szokásos utat: Körút, Oktogon, Andrásy-út. Kedve kerekedett egy kis népiesre. Semmi különös, semmi érdekes nem került az útjába. Most is, mint máskor, megbámulta a baromfikereskedés kirakatát. Lilafoltos, rozs-szul kopasztott, vértől meg sem tisztított baromfiak, libák és pulykák. Semmi meglepő nincs abban, hogy vannak emberek, kiket a piszok vonz. Járnak ezekre a libákra, pulyákra a vevők, mint a legyek. Érdemes volna egy kísérletet csinálni: mi lenne, ha ugyanezek az áruk gusztusosabbak lennének? Talán felére csökkenne a bolt forgalma.

Dob-utca, Károly-körút, az evangélikus templomnál be a belvárosba, keskeny utcákon le a Dunapartra.

Lézeng még néhány ember a korzón. Sétálnak, ülnek a Buchwald-székeken. A padokon senki sem ül. Inkább tíz fillérért a széken, mint ingyen a padon. Ki tudja, milyen szomszédja akadna az embernek a padon.

Dr. Mendel elnyargal az Eötvös-térig, onnan vissza az Eskü-térig. Petőfi szobra! Kétszer futja be dr. Mendel az utat. Kevés ember. Mégis sok ismerős, minduntalan köszönnie kell. Dévay! «Jaj, csak meg ne lásson.» Ha ez ugyan lehetséges... Ebéd egy étterem terraszán. Egyszerű ebédet rendel dr. Mendel, megelégszik egy menüvel. Az is annyi, hogy normális gyomrú ember meg sem tudja enni. Leves, sült, kétféle körettel, tészta. A sült két nagy darab. A sültnél tart, mikor egy öreg megáll a terrasz kerítésénél és sóvárogva bámulja a falatozást. Dr. Mendel észreveszi az öreget. Pislog rá a félszemével, figyeli. Meg is sajnálja. Gondolkozik a helyzetről. Ha valaki ismerőse ülne most vele, azzal közölné a gondolatait. Melyek valahogy így alakulnának mondatokká: Szegény öreg! Lehet, hogy éhes. Különös, hogy nekem itt az okoz gondot, hogyan falmam fel ezt a sok zabálnivalót, ő meg esetleg ma még nem evett. Buta egy helyzet. Ha kedvem szerint járhatnék el, az ebédem felét neki adnám. Az egyik darab sült körettel az enyém, a másik darab az övé, oda is vinném neki, itt van, öreg, egye meg. Sőt, én még attól sem riadnék vissza, hogy behívjam az öreget, hadd üljön le ide az asztalhoz s itt ülve egye meg az ételt. A tésztát is megfellezném vele. Igen ám, de ez nemcsak feltűnést, hanem visszatetszést is keltene. Akik ezt látnák, vagy kinevetnének, vagy megbotránkoznának. Maga a személyzet is méltatlankodna. Én lennék a hülye Mendel. Talán még a tulajdonost is ide küldenék, hogy csináljon rendet. A tulajdonos figyelmeztetne: kérem, uram, ne méltóztassék, mert a többi vendégeim ezt kifogásolják, öreg szedje a sátorfáját és menjen, menjen, menjen! Talán még ki is tiltanának az étteremből, ha az efféle ebédeltetést megismételném.

Dr. Mendel feláll, odamegy a terrasz kerítéséhez,

hogy elkövesse a kompromisszumot s tíz fillért adjon az öregnek. Az öreg hirtelen elfordul, siet el, szalad, ahogy csak a lábai bírják. Mi ez? Dr. Mendel elámul. Bolond az öreg? Hát így jár az ember a jószándékával! De... talán megvan a magyarázat. Ötvenlépcsnyi távolságban lassan közeledik a rendőr. Ahá! Talán már megszimatolta az öreget és le akart rá csapni. Bizony, ez nincs kizárva. Dr. Mendelre vigyáznak. Saját magától is megóvják, ha netalán valami könnyelműséget akar elkövetni.

Tésza után következik a feketekávé. Dr. Mendel vesz egy esti lapot és átlapozza. Ahogy szokta. «*Mussolini nem enged.*» «*Csak keveset használt már az eső.*» «*Sohár Ferenc munkanélküli köműves vadállati kegyetlenséggel...*» Dr. Mendel fizet. Borravalókkal együtt három tíz. Legokosabb lesz, ha kimegy a strandra. Nem, nem a strandra, mert akkor haza kellene mennie a fürdőruhájáért. Szép világoskék fürdőtrikója van, mély kivágással, feszes, testhez álló, de otthon van. Így a saját trikója nélkül, inkább elmegy valamelyik uszodába. A Duna ma, eső után, hideg lehet. Talán a Lukácsba. Különben is oda szeret járni leginkább. Gyalog megy. Dunapart, a parlamentet megkerüli, újra a Dunapart, Rudolf-tér, Margit-híd. Már folynak az építkezések. Pardon sztrájk van, benne állt a lapokban. Kiszélesítik a hidat. Szép lesz. Éppen ideje.

— Alászolgája! — köszönti Dr. Mendelt egy ismerőse. (Ma már a századik.) — Hová tetszik?

— Ide megyek a Lukács uszodába.

— Jó magának.

— Na hallja! Mert uszodába megyek? Ez igazán nem drága mulatság.

— Már akinek. De nekem még időm sincs rá. Most loholok haza a hivatalomból ebédelni. Ebéd után loholok vissza. Tíz órát kell dolgoznom naponta.

— Unalmas lehet.

— Unalmas? Az nem kifejezés. És ha legalább megfizetnék.

— Szép ez a Rózsadomb! — így Mendel.

Az ismerős megérti őt s fanyarul nevet:

— Szép. Hát még a sziget!

— A sziget, az remek.

— Ezt csak én tudom igazán, miután már vagy öt éve nem jártam benne.

— Akkor mégsem rajong érte valami túlságosan.

— Uram, ne haragudjon, de mellétalált. Nem a rajongáson múlik, hanem a beléptidíjon. Igazán nem vagyok hajlandó még a szigetet is fizetni.

— Arra nem gondoltam, hogy még a fákat is pénzért mutogatják.

— De micsoda fákat! Tudom. Azok a platánok! És a vén nyárfák! Különben minden fát szeretek. Minden fának élvezem a szépségét. A platánnak, a nyárfának a gigászi nagyságát. A platán szürkésfehér törzse és ágai azokkal a finom hámlásokkal! És világoszöld levelei. A nyárfa öreg, torzonborz komorsága. Az akác formában kifogyhatatlan változatossága. Némely akác olyan, mint a pálma. Másik, mint egy kis boglya, no nem? Azután a vadgesztenyefa! Az se kutya. Azzal a sűrű lombkoronájával, melyen a nap sugara sem hatolhat át. Egy-egy vadgesztenyefa olyan, mintha már nem is fa lenne, hanem valamely fának kőből faragott színes szobra.

— Egész jól mondja.

— Én? Meghíszem azt. Uram, én rajongok a fákért. Többet mondok, a fák örültje vagyok. De nem csoda, hiszen egész életemet fák között töltöm. Reggeltől estig nem látok mást, mint fát.

— Hol?

— Kérem, üzemvezető vagyok egy fatelepen. A külső Váci-úton. Nahát. Olyan ez kérem, mint ha az ember a nőért, a szép testéért rajong és csakugyan felügyelő a bonctani intézetben.

Dr. Mendel a híd közepén megállt. Elköszönt ismerősétől, mert inkább csak elmegy mégis a fedettbe, minthogy ezt az örültet még öt percig kelljen hallgatnia.

Hát nem a kis Farkassal találkozott a fedettben?

De bizony. És a kis Farkas szigorúan csatlakozott hozzá. A sors iróniája, hogy mindketten meztelenül, azaz fürdőtrikóban voltak s így a kis Farkas egyáltalában nem tehetette meg, hogy a zsebébe nyuljon, elővégyen egy papírlapot s így szóljon:

«Uram, van szerencsém ön elé terjeszteni egy előfizetési ívet. Most jelenik meg *Fájdalomcsokor* című verseskönyvem, egy kötet dedikációval két pengő».

De azért szárazon még a fedettben sem lehetett a kis Farkast olcsón megúszni. Mert hogy Dr. Mendel a papájától kapja a havi pénzét s a papa kekszgyáros Sopronban, a kis Farkas megszólalt:

— Doktor úr! Hogyan ragozná ön ezt a szót, keksz?

Dr. Mendel ámulva nézett a kis Farkasra.

A kis Farkas:

— Kekek, keksz, kek, kekiünk, kektek, keknek.

29.

A hőmérséklet szeszélyesen változott. Az egyik nap még huszonhárom fokot mutatott a hőmérő, a másik napon már harmincra, a következőn harminchat fokra emelkedett a hőség. Nagy ijedtség lepte meg a várost. Jaj, harminchat fok! Lihegnek az emberek, mint a tömött libák. Borzalommal emlékeznek 1928 nyarára, amikor egyremásra zúdultak fejükre a hóhullámok s volt harmincnyolc és fél fokos meleg is. Nem huszonnyolcban volt az, hanem huszonkilencben! — javítja ki egyik a másikat. Nem is huszonkilencben, hanem harmincban, — szól közbe a harmadik. Ugyan kérem! Én pontosan tudom, akkor utaztam Bajára, huszonhétben volt. Van, aki azt állítja, hogy akkor negyvenkét fok volt a meleg. Maga összetéveszti huszonkilenc telével, amikor harminc fokos volt a hideg Hol? Talán Kanadában?

Mindegy, nagy a szenvedés és még nagyobb az ijedtség. Mi lesz itt? A lapok első oldalaikon foglal-

koznak a hőséggel. Tudtára adják a lakosságnak, hogy jön, már jön a végzet. A nyugati országokban negyven fokig *«szökött fel a higanyszál»*. *«Franciaországban ekkora hőségre a legöregebb emberek sem emlékeznek»*. A Meteorológiai Intézet feljegyzései szerint legutoljára 1241-ben észleltek hasonló meleget. New Yorkban naponta ötven ember hal meg hőgutában. Amerikában általában áttértek a napi hőguták számával való mérésre. 92 fok Fahrenheit helyett: tegnap negyven halálos hőguta. Londonban kigyúlt a Hyde park pázsitja s már két nap óta ég. Párisban egy ujságíró a nyílt utcán, minden mesterséges tűz nélkül, csupán a nap sugarainál, három tojásból rántottát sütött.

Még szerencse, hogy az időjárás nem vette figyelembe az időjóslatot, mely szerint *«a hőség emelkedni fog»*, hanem azon a napon, mikor a déli hő elérte a harminchat fokot, már kora délután beborult az ég, fekete felhők kúsztak elő a nyugati messzeségekből, villámlott és dörgött, szél kerekedett és hamarosan megeredt az eső. Eleinte eső esett, majd jég is. A hőmérséklet vagy tizenöt fokkal szállt alá. Hála Istennek! — sóhajtották egyesek. Mi lesz a terméssel? — sírták mások. Még csak ez hiányzott. Oda az a kis gyümölcs, ami még megmaradt. Minden sóhajra haragosan dördült egyet az ég.

A Budapest kávéház ruhatárosa kacagott az örömtől. Mintha nevetőgörcsöt kapott volna. A terras vendégei riadtan ugráltak föl helyeikről s menekültek befelé. A főpincér haja égnek állt, kezét összekulcsolta és hangtalanul, szaporán mozogtak az ajkai. Talán imádkozott, add Uram Teremtőm, hogy senki fizetés nélkül meg ne lógjon a te nagy haragod elől. A terras egy-két perc alatt kiürült, az ablakokat becsukták, a villanyt felgyújtották s üzembe helyezték a rendes bejárat a forgóajtóval. A kávéház vendégei megszorodtak, mert az utcáról is sokakat bevert a vihar.

Öt óra után, uzsonna-időben, tömve volt a *Budapest*. Olyan lett a kávéház, mint téli időben Zárt ablakokon belül, füsttel átítatott sárga villanyfényben nyü-

zsögtek az emberek egymás hegyén-hátán. A pincérek rohanva közeledtek asztalok és konyha között. Beszéd, kiabálás, edénycsörömpölés, széktologatás, pótasztalok csapkodása, mindez a sok hang egyetlenegy zúgó zsi-vajjá verődött össze s oly egyenletesen, oly folyama-tosan töltötte meg, telítette szüntelenül a teret, hogy a gyakorlott kávéházi vendég síri csendben érezhette magát s a szomszédjához suttogva is beszélhetett.

Verő társasága húsz főnyire szaporodott. Bölény üvöltött. Itt a jégverés! Mit szólnak majd ehhez? Dr. Poláknak mennie kellett. Amint a forgóajtón nyomakodott kifelé, ugyanakkor a szerkezet egy másik rekeszében egy úr sodródott befelé. Valamelyikük nagyot nyomott az ajtón, ezáltal meglökte a másikat. Egyik a másikat, vagy a másik az egyiket. Ne tolakodjon! — harsant bele a kávéházba egy ordítás. Tolakszik maga! — követte az első ordítást egy második. Kuss! Szemtelen! Halljál! Ekkor már Dr. Polák kinn volt, a másik úr meg benn. Megálltak, egymásfelé fordultak s az üvegajtós terebélyes szerkezet védelme alatt újabb heves csatát vívtak. Maga barom! Tolakszik, mint egy vadállat! Fogja be a száját, mert betapasztom. Csirkefogó! Eközben mind a ketten távolodtak az ajtótól s egymástól. Dr. Polák odakinn az utcán még megrázta az öklét s elrikkantotta magát: Felképelem ezt a disznót! A másik úr benn a kávéházban: Pofon verem ezt a nyomorultat! Dr. Polák odakinn sarkon fordult és elrobogott. Az úr benn a kávéházban szabályos szép decrescendót csinált: A gazember! Ki volt ez? Kiverem a szemét. A csirkefogó. Majd megtanítom én. Még lökdösődik. És gorombáskodik. A szemtelen. No de emberére akadt. Szerencséje, hogy elhordta magát. Ilyen goromba egy ember... Csend, elég volt, szép volt, nem érdekes.

Mintha csak találkat adtak volna egymásnak mind-azok, akiket a *Budapest*-ben a láthatatlan szálakon kívül még láthatók is összekapcsoltak. Verő már indult, taxin megy a szerkesztőségbe, de ott maradt a kávéházban Bölény, Faragó, Székely, Gróf, Vadász s még

egy sereg alkalmi látogatója a törzsasztalnak. Messze tőlük, külön ült Sulyok, egyedül egy kis pótasztalnál. Bogár Lydia egymaga foglalt el egy jókora asztalt, tele-
rakva azt kéziratpapírral és jegyzetekkel. Józsi szerette volna a nyakánál megfogni és kihajítani. Disznóság! Órákon át firkál és tíz fillért lehet ilyen remek időben egy ilyen jó asztalból kihozni.

Trauer úr, aki már megjött Siófokról, talán nem bírta nézni Dr. Groszt s akkor kár volt mozdulnia, mert már Dr. Grosz is itthon van — olyan diadalmasan legelteti szemeit a vendégseregen, mint hadvezér a győztes csapatain. Haj, ha az a Hailé Szelasszi is már itt tartana! Kula nem jutott ablaki asztalhoz, de nem bánja, mert az utcai hölgyeket is fedél alá kergette a zivatar s bizonyára benn ülnek a kávécsarnokban. Dr. Mendel eső ellen öltözve jelent meg, sportcipőben, rövidszárú nadrágban, lecsapott szélű kalappal, vadonatúj gummiköpenyben. Mögötte Laub. Dr. Mendel hátraszól Laubnak, tehát együtt vannak, ismerik egymást. Van akit Dr. Mendel nem ismer? Most látni csak, hogy a két ember úgy hasonlít egymáshoz, mintha testvérek lennének. Bámulatos. Gerlei a Verőasztalnál lóg az úrben. Dr. Mendel körüljártatja tekintetét, helyet keres, meglátja Gerleit. «Egy pengő rossz!»

Együtt ül Weiszfeld, Grünberger és Waitzner. Weiszfeld elmeséli a másik kettőnek, mi van Schwarzcál. Hát nagy baj, nagy baj. Valami pszichoanalitikushoz ment. Az nem vállalta el, hanem egy levéllel elküldte a klinikára. Ott megvizsgálták, meg is röntgenezték. Agydaganata van szegénynek. Talán már meg is operálták.

— Gondoltam én mindjárt, — jelenti ki Waitzner.

— Én is — csatlakozik hozzá Grünberger. — Meg mertem volna rá esküdni.

— Szegény Schwarz.

— Pedig milyen derék ember volt.

— És milyen korrekt.

— Csakis az ilyen emberrel történhetik ilyesmi.

— Csakis.

— Na ja. Az természetes.

Sulyok ideges. Sok baja van. Ma megint a Magyar Altalános és Különös Bank igazgatójától kért pénzt, de nem kapott. Egyszerűen nem adott neki az a briganti. Nagyon sajnálom! — ez volt a végső szava. Vakmerő egy ember. Nem érzi a vaját a fején. És a lappal is baj van. A Panorámával. Azok a hülyék nem akarnak bele közgazdasági riportot. Pedig micsoda portrét lehetne most írni erről az igazgatóról. Egy nagy banknak nagyjövedelmű igazgatója, aki kislányokat csal a kapu alá és kilopja a fülbevalóikat! Micsoda szenzáció lenne. Megörülne a pasas. De hát azokkal a hülyékkel nem lehet lapot csinálni. Egyszerűen ki fogja őket tenni a lapból.

Sulyok felugrik, elszántan odamegy Dobosinéhoz.

— Kezit csókolom.

És már le is ül.

Dobosiné kínosan lepődik meg:

— Miért ült, kérem, ide? Az egész kávéház előtt? A személyzet előtt. Mit fognak gondolni rólam?

— Nézze angyal, ne komédiázzunk. Nem szeretem, ha valaki így felvág.

— De kérem, mit képzelsz maga?

— Maga tetszik nekem és olyan gavallér én is vagyok, mint más.

— De kérem... maga nagyon téved.

Sulyokkal csoda történik. Megzavarodik és elpirul.

— Nem értem magát, — rebegi és bámul a nőre.

— Nincs semmi érteni valója. Fő, hogy hagyjon engem békén.

— Ezt komolyan mondja?

— A legkomolyabban. Nézze, már ide figyelnek.

— Példátlan!

Sulyok feláll, köszönés nélkül otthagyja Dobosinét s megy vissza az asztalához. Reszket a szégyentől és a dühtől. Hallatlan, ilyen csúfság még nem történt vele. De senkivel a *Budapestben*, talán még Budapest városában sem. Na hát, azokat a hülyéket ki fogja vágni a lapból. Hiába védi meg őket Verő, beszélhet, amit akar.

Bogár Lydia nem lát a nyüzsgésből egy színt, egy mozdulatot sem, nem hall meg a zsvajból egy kilebegő hangfoszlányt sem, ő ír s benne él abban, amit ír. Cikket ír egy hetilapnak a hónapos szobák lakóinak szenvedéseiről. Neki egy év óta már a hatodik szobája van. Tűrhetetlenek a viszonyok mindenütt. A szenvedés már a szobakereséssel kezdődik, a keresés maga egy kálvária. Az előszobák bűdösek, ételszagúak. A népesség, bárhová nyit be az ember, semmi jót nem ígér. És azután, ha már beköltözött a szerencsétlen albérlő! Néhol az ajtókat már hajnalban csapkodják. Máshol a rádiót éjfélig harsogtatják. Poloska mindenütt van. Egyik helyen szakadatlan a veszekedés a családtagok közt. Sírnak, fenyegetőznek, csaknem ölik egymást. Máshol a házikisasszonyok, ki gondolná? a cselédet verik. Ahol legutóbb vett ki szobát, ott egyszerűen a beköltözése után is kinn hagyták a cédulát a kapun; ő szólt az asszonynak, az közönyösen felelte, hogy megpróbálja, hátha olyan lakó jelentkezik, aki többet fizet a szobáért. «Inkább valami művésznő, tetszik tudni». Írja, ontja keservét, vádjait, bosszúját Bogár Lydia a cikkbe. Házzám, lakásszám, itt-ott név, vagy a név kezdőbetűi. Valaminek történni kell, ha van igazság a földön! Na, ha Fehér Ervin meglátná őt most s hozzá menne és csak néhány mondatot is olvasna a kéziratából, ugyancsak rosszalólag csóválná a fejét. Már megint! Holott a kastélyok, a villák, a városi paloták ragyogása, a jó módú egészséges és vidám emberek boldogsága, ez az, ami kell. Csak a sorrendet kellene megfordítani, Lydia, csak a sorrendet! Először egy derűs mű, azután jönne a pénz, nyomában a nyugalom és derű. Ez lenne a Fehér Ervin véleménye. De ez még semmi. Egy percre leül Lydiához Laub.

— Mondja Laub, hol lakik maga?

— A Damjanich-utcában.

— Hónapos szobában?

— Igen.

— És milyen?

— Nagyon jó.

— Komolyan?
 — Komolyan. Szép utcai szoba, tiszta, csendes, igen rendes népeknél lakom.
 — És mit fizet?
 — Negyvenet.
 — Megörülök. Nem értem.
 — Mit nem ért ezen?
 — Hallgasson ide!
 És Lydia felolvassa, amit eddig írt. Laub fanyalog:
 — Jó. De van benne egy kis túlzás.
 — Túlzás? Ez mind megtörtént! Velem történt. Szórul-szóra így.
 — Akkor magának pechje van.
 Kétségbeejtő.

Olyan a kávéház most, mint valamely emberkarám, benne az emberek, körülzárva, elrekesztelt ajtókkal védve, de egyszersmind fogva is. De jó benne. Hátározottan jó. Mert csak egy kis lélektani számítást kell csinálni. Nagy, igazi nagy az egy emberre nehezedő félelem. Otthon a lakásban, egyedül, de még kettesben is alig elviselhető. Itt meg, mintha a félelem ugyanakkora, egyembernyi maradna, de mindnyájan emelik a mellükön. Mint mikor egy hosszú vasrudat sok napszámos cipel. Jó itt, megnyugtató... Odakinn a jég és az eső elállt, de az ég még borús, a levegő hűvös. Hiába azonban a zárt ablak, a bonyolult forgóajtó, az események nem rekednek kinn. Benyomakodnak, beszívárognak, jönnek a rikkancsok és hozzák a lapokat. «*A négus harcias beszéde a hatalmak követeihez*». «*A Pesti Lap római szerkesztőjének telefonjelentése szerint az olasz álláspont fog győzni Genfben*». «*A négus ismét a kardjára csapott*». «*Megkötötték a japán olasz sajtószövetséget*». «*Ünneplik a hadbavonulókat*». «*Eltorlaszolták a Szeui csatornát*».

Garamréthy és Nizzai is bevetődtek a Budapestbe. Hátról a telefonok mellett kaptak helyet. Garamréthy harmadrendű operaénekes, Nizzai csak kórista, nem fog nekik megártani a füst. Ők is nézegetik az esti lapokat. Azt kérdezi Nizzai a Garamréthytől:

— Miért van az, hogy egyik ország csak úgy megtámadja a másikat?

— Szamár kérdés. Mi tünődni való van ezen? Így volt ez, mióta a világ áll.

— Azt én tudom. De miért? Miért volt az, hogy egyik nép csak úgy megrohanta a másikat és legyilkolta? Például a tatárok a magyarokat. Ez az, amit én nem értek.

— Mert szamár vagy. Pedig *neked* kellene tudnod. mert te vagy a basszista.

Nizzai csodálkozik.

— Persze, te nyavalyás kórista, nem tudod a fő szerepeket. Hát majd én megmagyarázom. Zenedrámai alapon. Az egyik nép azt mondja a másikra, hogy az gyáva. És ez elég ok a legyilkolására. Hiszen olyan meggyőzően éneklí Marcel a Hugonottákban (halkan énekel):

«E gyá-háva né-hépnek nincs kegyelem,
E gyá-háva né-hépnek ni-hi-hincs ke-he-gyelem
Nincs kegyele-e-e-em.

Nem, nem, nem, nincs kegyelem.

Nem, nem, nem, nincs kegyelem.

Nem, nem, nem, nem, nem, soha,

Só-ó-ó-ó-ó-ó-ó-ó-ha.»

Nevetnek. De Nizzai még mindig nem érti:

— Jó. Eddig értem. De mi az ok, ha a másik nép is bátor?

Garamréthy:

— A dallam marad, a szöveg is marad, csupán egy szó változik (énekel):

«E vak-merő né-hépnek nincs kegyelem,
E vak-merő né-hépnek ni-hi-hi-hincs ke-he-gye-lem,
Nincs kegyele-e-e-em.»

Együtt éneklík tovább:

«Nem, nem, nem, nincs kegyelem,

«Nem, nem, nem, nincs kegyelem,

Nem, nem, nem, nem, nem, so-ha,

Só-ó-ó-ó-ó-ó-ó-ó-ha!»

Este derűs, holdvilágos, csillagos idő. Már megszokik. Kevesen vannak a kávéházban, olvassák a lapokat.

«15.000 költőzködés augusztus 1-én». «Néger püspök, indus pap, názáreti lelkész a budapesti protestáns világtalálkozókon». «Ha az arcszín fakó, szürkéssárga és tekintete bágyadt, ha szomorú, ha hangulata nyomott és nehéz álmok gyötrik, ha a bél rothadási folyamatai és epepangás kinozzák, olyankor tanácsos néhány napon át reggel és éhgyomorra egy-egy pohár természetes Ferencz József keserűvizet innia.»

«Marina és férje a bohinjei kastélyba érkezett. Belgrád, július 30. A kenti herceg és felesége tegnap este a Bled melletti bohinjei kastélyba érkezett. A hercegi pár Pál kormányzó hercegnek a vendége.» Bohinjei — ne felejtjük el! Tegnap este. Pál hercegnek, Bohinjei. Bo-hin-je-i. Marina és férje. A kenti herceg és felesége. Bo-hin-je-i. «Rendszeres repülőgép járatot terveznek az Északi-sarkon át.» Bohinjei!

«1915 július 31-én éjszaka félkettőkor érkezett Budapestre Höfer altábornagy rövid sürgönye, amely így hangzott: Lovasságunk ma kevéssel dél után Lublinba bevonult. Egyébként új offenzívánk kezdődött az orosz hadszíntéren, különösen a Visztula és a Bug között törték előre csapataink». Marina és férje: Bohinjei. Pál kormányzó herceg. «Jól mulatnak egyiptomi vendégeink. Péntek óta Budapesten tartózkodó 150 vendégünk a legkitünőbb hangulatban tölti napjait...» Bohinjei!... «Szórakozási programjuk során megtekintették Budapest nevezetességeit, tegnap pedig egy margitszigeti csárdában ebédeltek. A magyaros ételek nagyon ízlettek...» Marina és férje. A kenti herceg és neje... «az egyiptomi vendégeknek, akik sokáig mulattak a csárdában. A cigányzenét is nagy élvezettel hallgatták. Sokaknak olyan jókedvük kerekedett, hogy a magyarruhákba öltözött kiszolgálólányokkal csárdásozni kezdtek...» Pál kormányzó herceg! «... és a

táncolást egyhamar nem is hagyták abba. A csárdai mulatság után az egyiptomiak sétára indultak a szigeten. Nagy elragadtatással beszéltek a Margitsziget szépségeiről: a vadregényes romokról, a rózsaligetről, a gyönyörű sétányokról. A séta befejeztével a strandra mentek, ahol jókedvűen fürödtek. Tegnap az egyiptomiak...» Bo — hogy is van csak? Utána kell nézni! Bohinjei kastély. Bo-hin-je-il «... Gül baba sirjánál is látogatást tettek, ahol néhány percig ájtatos imába merültek. Ma délután sétahajózásra indulnak a Dunán, holnap vidékre, többek közt a Balatonra és Kisbérre tesznek kirándulást...» Marina és neje. Illetve férje. Bohinjei. «... és este hajón elutaznak Budapestről».

«Gyászrovat. Krause Józsefné, szül. Schwimmer Elza életének 34-ik évében elhunyt. Temetése 31-én délután 4 órakor, a rákoskeresztúri izr. temetőben.»

«Sósavval megölte magát egy idős asszony».

Vicc az Ojságban: «Móricka játék közben lenyelt egy pengőt. Az orvos azonnal tanácsokkal látja el a szülőket. Másnap az orvos találkozik Móricka mamájával és megkérdezi tőle: Na, nagyságos asszonyom, túl van már Móricka a pénzügyi nehézségein?»

Sulyok merengve ül az asztalnál. Időnként a bejárat felé tekint. Beront Gerlei. Gerlei segédszerkesztő Ez azt jelenti, hogy összeszedi a kéziratokat, szaladgál Verőhöz, Verőtől Sulyokhoz, Mertzhez, Kaluzsayhoz, azoktól megint Verőhöz s újra Sulyokhoz. Sok a baj, sok az ellentét, sok a viszály. Pedig Sulyok már mindent elintézett, ami rá tartozik.

— Nos? — kérdezi Sulyok.

— Ez a cikk nem jelenhetik meg a lapban! — közli Gerlei a Mertz, Kaluzsay és Verő egyhangú elhatározását.

— Jól! — mormogja Sulyok és zsebre vágja a cikket. Kicsit töpreng, azután hirtelen ezt kérdezi:

— Tud maga riportot írni?

— Nem nagy művészet. Megpróbálhatom.

— Nézzen ki valami disznóságot és csinálja meg. Holnap délutánra legyen készen, adja egyenesen ne-

kem, ne szóljon róla senkinek. Tíz pengőt fizetek érte. Itt van öt pengő előleg.

Gerlei elmegy. Sulyok marad. Kiönti az asztalára aktatáskája egész tartalmát s nagy munkába kezd. Ő is ír. Riportot. Szenzációs lesz. «Az egész Budapest kávéház vakarózni fog!»

31

Másnap este, pont tíz órakor, ötvenhat vendége van a Budapest Kávéháznak. Harmincnyolc ezek közül kinn ül a terraszon, tizennyolc meg benn a kávéházban. Nem sok vendég ez, a gazda már megint nincs megelégedve. De hát nagy a meleg, a déli hő harminckét fok volt, holnapra a Meteorológiai Intézet még a hő növekedését jósolja. Az emberek egésznap beszélgetésének a fele nem volt más, mint panaszkodás a hőségre. Baksa László a terraszon ül egy fiatalemberrel, ők is a nagy melegegről beszélnek:

— Látja, ilyenkor, ily kellemes nyári melegben eszmélek rá újra és újra, hogy az emberiség sorsa reménytelen, — ezt Baksa mondja.

A fiatalember mosolyog, kérdően néz Baksára. Szól is:

— Ezt nem értem. Micsoda összefüggése lenne az emberiség sorsának a meleggel?

— Tudja maga, micsoda áldás, micsoda gyönyörűség ez a meleg?

— Egyelőre még nem is sejtem.

— Vonjunk csak iskolai párhuzamot egy meleg nyári nap és egy hideg téli nap közt. Télen a nap hét-kor kel és négykor nyugszik, mindössze kilenc órán át világít. Kevés a napfény, sok a sötétség. Nyáron kék az ég és végtelen a tér, télen ölmos felhők terpeszkednek felettünk, oly alacsonyan, hogy szinte ránk nehezdednek. Nyáron száraz és tömör az utca, télen csillog a sár, kellemetlen csillogással. Nyáron átlátszó a levegő, télen ködös pára fekszi meg a mellünket, hiszen

mondtam, hogy a felhők ránk nehezednek. Nyáron fölkel az ember, felöltözik s kalapját fejébe vágva, könnyedén ellibeg hazulról, télen felsőkabátba kell burkolóznia s annak terhével járnia; bárhová bemegyünk, a kabátot le kell vetnünk s ha távozunk, újra fölvennünk. Télen benn kell ülnünk a szobában, nyáron csaknem az egész életünk a szabad ég alatt folyhat, ablakainkat kitárva még az az illúzió is jogos, hogy a szabadban alszunk. Nyáron a nap üdítő világosságában olvashatunk, télen csupán a villany sárga s bizonyos mértékig tagadhatatlanul lehangoló fényében tesszük ezt, tudattalanul is emlékezve kriptákra és zárt folyosókra. Télen hűléses, lázas betegségek fenyegetnek bennünket, melyeken majdnem minden évben át is esünk, egy-két héten át kell a láz nyugtalanságában, majd a lassú lábadozás keserűszájú félígagyonvertségében szobafogságot elszenvednünk. Nyáron még betegen is kiülhetünk a napra s a ragyogó égre felnézni — már ez maga is gyógyulás. A tél hidege, sötétsége, lucska, köde és rabsága ellen ugyan micsoda menekvés az a zártablakos fűtött szoba? Nyáron, ha túlságos a nappali meleg, azt az esti lehülés reményével viselhetjük el, de meg enyhülésnek milyen élvezetes, milyen igazi a fürdés! Fürdés a szabadban, a hűvösen, hidegen simogató, bizsergető vízben. Levetve a ruhát, egy szál fürdőtrikóban sétálni. A szellő körülheng bennünket, a bőrünk párolog, olyan ez, mint éhségre a jóízű étel, mint epedő szomjúságra a pezsgő hideg ital. Lígetekbe kirándulni, a földön, a fűben heverni, kertekben sörözni, vagy hajón utazni! A hajó a folyam közepén siklik, az ember áll a fedélzeten, szemben a menetiránnyal, a hajó hasítja a levegőt s a levegő árama, mint hús szél, fantáziáló, kimondhatatlan boldogságba simogatja az utast. Micsoda különbség: télen egy meleg teát inni, hiszen jó, jó, de nyáron tikkasztó melegben, édes tikkadás, egy hűtött fröccsöt inni, vagy egy korsó habzó sört. Micsoda különbség télen egy kis tányér befőttet enni, vagy nyáron egy szelet vérpiros, jégről levett görögdinnyét.

Közvetlenül a szomszédjukban egy kis pohos ember ül, már egy óra óta ül, liheg, zsebkendőjével a homlokát, arcát és nyakát törülgeti, egészen riadt és csaknem sír.

Baksa hangosan folytatja:

— A tél a bőrökbe bugyolált eszkimó barlang-élete, a nyár a beduin korlátlan mozgása, végtelen látóhatára. A téli táj, vajjon mit nyújt a téli táj képe? Mi a tél látképekben a nyárhoz képest? Havas, zúzmarás, fás részlet a tél és virágos rét, zöldelő erdő a nyár, úgy van ez, minthogy száz pengő is pénz, de egymillió font sterling is az, már ha valaki azt vetné ellenem, hogy a téli táj is szép. Télen a fák csontváza mered a szürkéségbe, nyáron a sárgahomokos vagy feketeföldes füves talajon fák állnak, élnek, virulnak, a zöld színek számtalan árnyalatában, a platánok enyhe zöldjétől az akácok tarkább hullámozásán keresztül a vadgesztenyefák sötétjéig. Virágok, lepkék, rovarok, illatok, hangok, a test természetessége, a mozgás szabad vonalai, mindez a nyár, a tél ehhez képest fuldoklás a víz felszíne alatt, terhek cipelése, mozgás helyett vergődés; nyáron sétálsz, télen nehezen jársz, nyáron csevegsz, télen mormogsz, dohogsz, nyáron énekelsz, télen köhögsz és krákogsz s az orrodát fúvod. A tél a dermedt halál, a nyár az eleven élet. A tél a színek szegénysége, a nyár kék, zöld, piros és sárga, a színek ragyogó pompája. Télen magadban, vagy szűkebb környezetteddel ülhetsz, unhatod a saját életedet s a másokét, nyáron változnak körülötted az emberek, megszorodnak, jönnek és mennek a társaid, pergő tempóban vonul el előtted a világ, könnyen utazhatsz, más-más vidékeken újult életbe kezdhetsz... Nos, az emberek ostobák, mert mindezt nem tudják, így végig nem gondolják, nem csinálják meg a számvetést. Az emberek sívárlelkűek, rosszak, mert hiányzik belőlük a hála. Tisztelni és szeretni kell a Napot, az eget. Tudatlanság, megféleljkedés és hálátlanság gyűlölettel nézni a fény- és melegosztó Napra, nyöszörögni a hőség miatt, agítálni a hidegért, a sötétségért és a lucsokért, rontani a

más, lelkesebb ember kedvét, ha ugyan hagyja, hogy rontsák. Léhaság a nyári nyögés, sóhajtozás, lihegés, hápogás és lamentálás, mert komoly embernek mindig jár oly mértékben más dolgokon is az esze, hogy a meleget, mint bántalmat, észre se vegye.

Kis szünet. Azután:

— Hát ezért mondom én, hogy az emberiség sorsa reménytelen. Mert az emberek ostobák és kielégíthetetlenek. Az emberek a jó ellen is panaszkodnak. Sőt láznak ellene. Ha lehetséges lenne, máris szervezkednének, hogy az év mind a tizenkét hónapját januárrá alakítsák át. Förtellem, ha meggondolja az ember, hogy Kaliforniában, ahol örök június van, ettől esnek melankóliába a lakosok. Ha én egy gyönyörű nyári napon hápogó panaszt hallok amiatt, hogy jaj, micsoda elviselhetetlen ez a hőség, akkor eszembe jut, hogy ha valaha általános lesz a jólét, akkor az emberek harcot indítanak az éhségért és a betegségért. A melegben, a melegtől tanultam meg, hogy az emberek közt csak néhányan vannak, akik embertársaim. Kezdi már érteni?

A fiatalember zavartan mosolyog.

— Úgy hangzik az egész, ugyebár, mint valami tréfás konstrukció. Pedig mélységesen komoly ez a véleményem és állom is: aki a meleget nem szereti, jó ember nem lehet. Nem baj, hogy elfogult is vagyok a nyár javára, de közlöm magával, hogy ismerőseim közül a legocsmányabb alakok azok, akik legjobban sziszegnek a nyárra. Pedig hogy' sziszegnek! Van, aki már márciusban elkezd: milyen hőség van! Azután következnek októberig, novemberig a legkülönfélébb változatok. Rémes ez a meleg. Szörnyű. Nem lehet kibírni. Jaj, megfulladok. Jaj, megüt a guta. Nem tudok lélegzeni. Nem tudok gondolkozni. Nem működik az agyam. Mit szól, kérem, ehhez a hőséghez? Pokoli. Oly bágyadt vagyok, hogy ki sem tudom mondani. Nem bírom. Nem lehet kibírni. Meg kell halni... Ha az ember jegyezné s gyűjtené a panaszokat és jajokat, azután statisztikát csinálna, a számok megdöbbenő ered-

ményt adnának. Nincs a világnak az a baja, legyen az betegség, halál, pénztelenség, nélkülözés, éhség, hajléktalanság, ami annyi exaltált zokszót sanyargatna ki az emberekből, mint a nyári meleg.

A fiatalembernek egy ötlete támad:

— Kérem. Írja meg ezt, amit elmondott. Valami ódát vagy himnuszt a nyárhoz, a naphoz, a meleghez. És jelentesse meg. De aztán vigyázzon, hogy ha már nyílt hitvallást tett, nehogy egyszer hőgutát kapjon! Mert úgy az eset túlságosan kómikussá válna.

Baksa mosolyog, közel hajol a fiatalemberhez s pajzánul súgja a fülébe:

— Csak azért szavaltam ám el mindezt, mert ez a szerencsétlen alak itt mellettünk úgy kinlódik, hogy undor nézni.

32.

Augusztus első három napján szélszend volt a világon. A politikusok zárt ajtók mögött tanácskoztak s mikor kiléptek a termekből, különféle pózokban lefotografáltatták magukat. A kötelező gyilkosságok mindenütt megtörténtek. Ugyanúgy a kínzások, fenyegetések, a viharok, a tűzvészek. Egy-egy hajó elsüllyedt, egy-egy léghajó kigyúlt s néhány repülőgép lezuhant. A családtagok acsarkodtak egymásra, sőt, sajnos, gyűlöltek egymást; a költők ócsárolták az egymás műveit. Akinek jól ment a dolga, s aki derűs tekintettel járt a nyilvánosság előtt, az ellen névtelen följelentések érkeztek a hatóságokhoz. Megtörtént, hogy egy és ugyanazon embert egyszerre húsz helyen jelentették fel: Moszkvában, hogy burzsua érzelmű; Írországbán, hogy protestáns; Mexikóban, hogy katolikus pap; Olaszországban, hogy pacifista; Németországban, hogy kommunista; Japánban, hogy kínai; Budapesten, hogy valaki a napokban egy tízpengőst látott nála. De azért mindenütt akadtak defetisták is, olyan például, aki jól evett; aki nyugodtan aludt; aki kellemes sétát tett; aki

terveket szőtt; akinek valami közhasznú próbálkozása sikerült; aki megsimogatta a gyermeke fejét; aki barátságosan szólt öreg szülőjéhez; aki megölelte a párját; aki egy viccen jóízűt nevetett; aki örült a szép időnek, mert éppen fürödni indult; aki elismerően bólintott az esőnek, mert a kertjében salátát termelt.

A javíthatatlan Langer egy vita (duma) folyamán valami ilyesfélét mondott:

— Ha mindenki magába szállna, ha mindenki őszinte lenne csak egy órára, nemcsak másokhoz, ami könnyebb, hanem önmagához, ami jóval nehezebb, s ha így mindenki sírva fakadna és egy óráig keservesen zokogna, az nagy-nagy megtisztulás lenne. Egy ilyen könny-világözön után talán új, más arccal, más szóval, más mozdulattal közeledne minden ember a másik emberhez.

Ezt azonban nem a ciklopok társaságában mondta, mert ott még ő sem mert volna ennyire megfélekezni magáról. De akik előtt mondta, azok is kicsúfolták:

— Muszáj kérem annak a sírásnak egyszerre törtenni? — kérdezte Ujvári. — Vagy mindenki külön külön fog sírni?

— Nyílt vagy titkos sírásra tetszik gondolni? Mert ha titkos is lehet, ki fogja ellenőrizni, hogy valóban megtörtént-e.

— Én például, ahogy magamat ismerem, nevetnék az egész kötelező sírás-óra alatt.

Az idő változatlanul szép volt, tehát meleg, de nem túlságosan. Úgy hogy a rossz emberek sem panaszkodhattak a hőség miatt s így maradt idejük és alkalmuk egyéb elpanaszolni valóik számára. Volt, aki ugyancsak póruljárt a panaszaival. Darázs egy órán át siránkozott Podubitz előtt, hogy beteg, kimerült, nincs pénze, nincs keresete, elhagyta a menyasszonya, súlyos beteg az édesanyja, sehol egy reménycsillag, el kell pusztulnia. Podubitz közben érdeklődéssel lapozta az ujságokat, igen jól érezte magát, járni, tornázni, birkózni, verekedni szeretett volna, s csak ennyit mondott Daráznak:

— Maga egyebet sem tud, mint panaszkodni! Gyenge lélek.

Bakóné, Etuka, megérkezett Harpacskószajudárról. Az első estén, pontosan elsején, Bakó és Bakóné elmentek egy zenés kávéházba. Szajudárról mesélt az aszszony. Ott a helybeli magyar fiúk alakítottak egy bandát. Igen jól játszanak. A primás játéka, viselkedése, mosolya, pózai éppen olyanok, mint egy igazi cigányprimásé. Tányérozni is épp úgy tud a banda. Nahát, különös.

A lapok lesújtó híreket közöltek a jégverés pusztításairól. (Harpacskószajudáron is esett a jég. Ami szőlőjük volt Hamza bácsiéknak, azt is leverte a tökérről.) A pusztulás számait az ellenzéki lapok tizzel megszorozták és úgy közölték. Kedvezőbb kormány alatt a jég is kíméletesebb lett volna. *«A fegyverkezési iparok részvényei minden nagy tőzsdén kiugrottak»* — írták a közgazdasági rovatban.

A csutkagyűjtőt bevitték a toloncházba, mert megint csak elaludt a padon s ezúttal az iratait nem találták rendben. Terebes Béla, miután a lap, már mint az Északi Fény, az ő tudomása szerint meghalt, mielőtt megszületett volna, új, de még nagyobb szabású tette szánta el magát. Mint mikor a kártyás kijátsza a legnagyobb aduját. Ki fogja adni a verses kötetét, *Ellenméreg* cím alatt.

Halas találkozott Székely Karolával.

— Mondja Halas, mi van a lappal? — kérdezte Karola.

Halas mást nem tehetett, mint hogy kérdéssel válaszolt:

— Miféle lappal?

— Amire magánál előfizettem.

— Ja-a-a, — mélázott el Halas. Azután szaporán:

— Már nyomják! Meg fog jelenni. A jövő héten.

Ellenkérdés, mélázás, utána gyors, nagyon is határozott válasz, — mindez gyanút keltett Karolában:

— Mondja-a-a...?

— Na mit mondjak? — csapott át Halas a támadásba.

— Biztos ez? Vajjon nem...

És itt Karola biztatóan, bájosan mosolygott, hogy hát csak vallja meg:

— ...nem sikkasztotta maga el azt a hat pengőt?

— Karola! Maga megőrült.

És már el is váltak. Halas mélységes megvetéssel távozott.

Karola Halas után nézett, mosolygott, megfordult s ő is ment tovább. Már nem is gondolt a lapra. Nem így Halas. Benne forrt a düh. Őt valósággal emésztette az a megvetés, amit Karola iránt érzett. «Micsoda kispolgári tyúk! Hogy számon tartja azt a rongyos hat pengőt. Még az összeget is milyen pontosan tudja!»

Schwarz Imrét megoperálták. Az operáció sikerült. Lehet, hogy meg fog gyógyulni. Ja, a Winternitz! — fejezte ki meglegedését Weiszfeld.

Szilvia eltűnt a *Budapest* tájékaról. Vagy avanzsált, hiszen oly szép és fiatal, vagy ami valószínűbb, ő is bekerült a toloncházba s talán már meg is ismerkedett a csutkagyűjtővel.

A kis Farkas a körúton ügyelegetve meglátta Dévayt, aki vele szemközt jött, a földre nézve, gondokba elmerülten. A kis Farkas átsietett a másik oldalra. Érthető, mert húsz pengő volt nála.

A Sachs lányok összevesztek. Pontosabban: Nelli és Baby veszett össze Annussal. Hát Annust csakugyan nem lehet kibírni. A szombatdélutáni találkozások egyelőre szünetelnek.

Vajkai súlyosnak látja a világhelyzetet. Mert még az is megeshetik, hogy nem lesz háború. Vagy ha lesz is, az egész készülődő viharból egy forgószerű lesz csupán, egy elszigetelt olasz—abesszin csatározás.

Fehér Ervin annyira lenézi Bogár Lydiát, hogy le lehetőleg nem köszön neki. Úgy jár-kei a kávéházban, mintha Lydiát nem venné észre.

Feketeszakáll nem is olyan undok alak, mint Fehér Ervin képzei. Sohasem kell a rikító külsőségek

után ítélni. Fehér úr vele szemben határozottan elfogult.

Petur tegnap, augusztus harmadikán, dicsérte a zsidókat. Nagyon is. Vajjon mi oka lehetett rá?

Dobosiné tegnap megjelent a *Budapestben*, jóalakú, ingerlő, izmos, álmolett, jóétvággal eszik, amellett egy dekát sem hízik, még csak nem is fogy. Olyan diszkréten viselkedik, jön, ül, eszik, a levegőbe bámul, megy, hogy a legtöbb férfitendő egyheti érdeklődés után tűnődni kezd: «Úgy látszik tévedtem.»

Verpeléti még mindig nem felejtette el Tollas Tivadarnak a *Tör és Kritikában* megjelent cikkét, amelyben azt írta róla, hogy egyike korunk legnagyobb költőinek. Egyikel Soha, de soha nem fogja ezt megbocsátani, ha száz esztendeig él is.

A *Budapest* előtt történt, hogy ebédutáni időben csilingelve, zakatolva kúszott a sárga villamos. Illetve még nem is ott kúszott, hanem messze a Rákóczi-tér táján. Éppen megtelt, annyira, hogy valamennyi ülőhelyén ültek, álló utas azonban a kocsi belsejében nem volt. Egészen a Rákóczi-útig. Ott hatan leszálltak, de heten szálltak fel. Lett tehát egy álló utas is. Így kúszott tovább a villamos. Egy embertársunk pont a *Budapestnél*, illetve a Blum divatárkereskedés előtti megállónál készült leszállni, ott volt dolga. Már mozdult, már emelkedett a helyéről, amikor észrevette, hogy ha leszáll, az ő helye lesz az egyetlen üres ülőhely — senki más nem mozdult — és éppen az ő helyére készül leülni az álló utas, mert az már figyelte őt, megérezte a szándékát s egyet lépett is a hely felé. Erre ülve maradt. Inkább elment még két megállóval tovább, a legközelebbi szakaszhatárig, ott szállt le, átsétált a másik oldalra, újra villamosra szállt s utazott visszafelé, még az óráját is megnézte, vajjon nem késik-e el.

Déli hő, augusztus negyedikén, 27 C. fok. Ebéd után megérkeztek szép sorjában a feketézők. Látszólag óriási nyugalommal szürcsölték a finom kávé. A kristályvíz üdítő volt. (Kár, hogy izgatja a nyálkahártyá-

kat.) De alig hogy átnézték a délutáni lapokat, új rikancs futott be a kávéházba. Buzgó, reszkető és izgott volt, mintha a legfrissebb családirtás hírével érkezett volna, mellékelve hozzá aranyóra láncsal. Körüljárta a vendégeket:

— A Csatorna! Tíz fillér. A Csatorna! Tíz fillér. Dr. Grosz vett egy Csatornát. Hát ez meg mi?

«Csatorna. Heti riportlap. Szerkeszti Sulyok S. Sándor.» Az első oldalon: «Vigyázat az életbiztosításokkal!»

Belül a lapban, a harmadik oldalon: «Pillangójárás a körúton.» «Az utóbbi hetekben napról-napra arcpirító jeleneteknek vagyunk szemtanui. Budapestet valósággal megszállotta a prostituáltak hadserege. Kora reggeltől késő estig hemzseg a félvilági nők légiója az utcán. Tolakodó, kihívó, leplezetlen viselkedésükkel szinte lehetetlenné teszik a jobbérzésű járókelők számára a gyalogjárók használatát.»

«Ez a kirívó jelenség annál elszomorítóbb...» Más olvasó, tehát nem dr. Grosz, szinte látná, amint Sulyok S. Sándor magában ül egy kávéházi asztalnál, fejét a tenyerére támasztja és szomorkodik. Talán még két nehéz könnycseppet is hullat az asztal márványlapjára, de akkorát, hogy fel kell nyögnie: Pincér, kérem, hívja ide a takarítóasszonyt, hadd törölje fel ezt!... «...annál elszomorítóbb, mert a szerencsétlen eltévelyedettek főgyülekező helyéhez, a nagykörút és... utca sarkához nem messze egy középiskola van, amelynek ártatlan lelkű diákjai, amikor déli egy órakor gyanutlanul indulnak haza derék és szerető szüleikhez, napról-napra ocsmány látványok inzultusának vannak kitéve.»

«Talán nem is tennénk említést e fölháborító jelenségről, ha megmaradna a maga területén, az utcán, s nem vonulna be a tisztességes polgárok közvetlen közelébe. De már a kávéházakban is felütötte fejét a prostitúció. Ott van például a Budapest, ez az állítólag előkelő kávéház!...»

És így tovább. Félreérthetetlen célzás Dobosinéra. Megérkezik dr. Lender és dr. Groszhoz ül. Dr.

Grosz leteszi a *Csatornát*, már el is felejtette, amit olvasott. Megtörli verejtékező homlokát, ránéz dr. Lenderre, fúj egyet s mint valami ujságot, mint valami igen fontosat, világrengetőt, sőt annál is többet, mint valami olyant, amin keresni lehet, szinte meglepetésnek szánva mondja:

— Meleg van!

